VREME

19. decembar 2002, Cena 80 din, CG 1.50€, Broj 624

8-600102-660014

Austria 2.50 EUR; Belgium 2.50 EUR; BiH KM 3; Croatia KN 12; Cyprus CYP 2.05; Denmark DKK 19; France 2.50 EUR; Germany 2.30 EUR; Greece 2.90 EUR; Italy 2.90 EUR; Luxembourg LIF 100; Macedonia DEN 80; Netherlands 2.50 EUR; Slovenia SIT 490; Sweden SEK 32; Switzerland CHF 4.80

DŽEMS BOND I DRUGOVI: ORUŽJE U AKCIONIM FILMOVIMA

PRIZNANJE BILJANE PLAVŠIĆ

ZLOČIN I KAZNA

POD LUPOM: G17 NA POLITIČKOJ SCENI

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

A. ANĐIĆ

Tal

Još od famozne Osme sednice šuška se da se za pare može dobiti politička podrška. Ma šta kažete? Tamo je navodno Miloševićeva ekipa zveckala ključevima od stanova, a Đinđićeva je tobož šuškala s okruglo 50.000 eura kako bi im prošao budžet. Možete li da zamislite Čedu Jovanovića kako Banetu Ivkoviću u skupštinskom toaletu odbrojava šuške. Možete? Onda se posle ovi što su obezbedili kvorum tale ispod stola. Možete i to da zamislite? Šta čekaš, građanine, kandiduj se i ti!

D. Ž.

VREME #624

POLITIKA

12 **Priznanje Biljane Plavšić:** Zločin i kazna

18 **Skupština Srbije:** Budžetski aranžman

20 **Prilozi biografiji:** Niko kao Bane

24 **Porezi:** Kratki vodič za obveznike

26 **Intervju:** Olivije Dekamp

28 **Policija:** Nadležnost i prekoračenje

30 **Dela patrijarha Pavla:** "Neka pitanja naše vere"

33 **Podlistak:** G17 na političkoj sceni

KULTURA

52 **Iz čega puca Džems Bond:** Kalibar 007

56 **Srpski neoetno:** Sviraj lokalno, misli globalno

58 **"Maus" Arta Spiglemana:** Okretaj žrvnja istorije

60 **Knjige:** "Scenografija za vetar"

SVET

62 **Samit u Kopenhagenu:** Dobro došli u Evropu

65 **Talas antiamerikanizma:** Neprilike Ujka Sema

MOZAIK

68 **Istorija i tehnologija:** Enigma bojnog broda "Bizmark"

72 **Sport:** Ronaldo iznad svih

6 NEDELJA

21 STANJE STVARI

32 NUSPOJAVE

49 ZONA SUMRAKA

50 LJUDI I VREME

59 TV MANIJAK

61 SCENA

67 MERIDIJANI

74 POŠTA

78 VREME UŽIVANJA

Naslovna strana: Biljana Plavšić
Fotografija: Reuters

VREME #624 19. decembar 2002.

Izdavač: NP "VREME" d.o.o.
Beograd, Mišarska 12–14

UPRAVNI ODBOR:
Stojan Cerović (predsednik),
Boris Popović, Dragoljub Žarković

V. D. DIREKTORA: Dragoljub Žarković

FINANSIJSKI DIREKTOR: Daniela Vesić

KOMERCIJALNA SLUŽBA: Vojislav Milošević

NEDELJNIK "VREME"
Beograd, Mišarska 12–14

GLAVNI UREDNIK: Dragoljub Žarković

ODGOVORNI UREDNIK: Filip Švarm

POMOĆNIK GLAVNOG UREDNIKA: Aleksandar Ćirić

SEKRETAR REDAKCIJE: Elena Krstanović

REDAKCIJA (redakcija@vreme.com)
Dejan Anastasijević, Duška Anastasijević, Aleksandar Anđić, Slobodanka Ast, Dimitrije Boarov, Miomir Brkić, Stojan Cerović, Sonja Ćirić, Vera Didanović, Jovan Dulović, Jelena Grujić (urednik rubrike nedelja, nedelja@vreme.com), Nebojša Grujičić (urednik rubrike kultura, kultura@vreme.com), Predrag Koraksić, Slobodan Kostić, Zoran Majdin, Saša Marković, Goranka Matić (urednica fotografije, foto@vreme .com), Milan Milošević, Teofil Pančić, Dušan Reljić, Tamara Skrozza, Vladimir Stanković, Zoran Stanojević, Seška Stanojlović (urednik rubrike svet, svet@vreme.com), Nenad Stefanović, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Svetlana Vasović-Mekina, Ljubomir Živkov

DOKUMENTACIJA:
Dragoslav Grujić (tekstualna arhiva, arhiva@vreme.com), Jelena Mrđa (foto-dokumentacija, foto@vreme.com)

GRAFIČKI CENTAR (gcv@vreme.com)
Boško Blažić, Ivan Hrašovec (urednik), Tanja Popović, Vesna Srbinović, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić; KOREKTORI: Jovanka Kljajić, Ivana Milanović, Stanica Milošević; DAKTILOGRAF: Zorica Nikolić; LEKTORI: Katarina Pantić, Živana Rašković, Sandra Šare

INTERNET IZDANJE – http://www.vreme.com
Marjana Hrašovec, Ivan Ristić (CMS)
(kontakt: webmaster@vreme.com)

PRODAJA I PRETPLATA (prodaja@vreme.com)
Nikola Ćulafić, Tatjana Jovanović

RAČUNOVODSTVO: Mirjana Janković

MARKETING (marketing@vreme.com)
Goran Kosanović (direktor)

Telefon: 011/3234-774, **Telefaks:** 011/3238-662

e-mail za kontakt sa redakcijom:
redakcija@vreme.com

e-mail za slanje zvaničnih saopštenja i opštih informacija: info@vreme.com

e-mail za slanje pisama čitalaca za rubriku Pošta: posta@vreme.com

PRIPREMA: Grafički Centar Vreme

ŠTAMPA: Rotografika, Subotica

OBRADA TIRAŽA: Data Press

YU ISSN 0353-8028

VREME INTERNATIONAL
Zeitschriftenverlags G.m.b.H.
Neudeggergasse 1-3/22, 1080 Wien, Austria,
Direktor: Vesna Vavić; Telefon: (+431) 408-9652
Telefaks: (+431) 407-5947
e-mail: vremeint@ping.at
Distribucija: Axel Springer Verlag, Hamburg
USSIN ATU 37757904

Detalji o pretplati na strani 77

Vaspitanje

Pošto se kako-tako pobrinula za sređivanje i asfaltiranje ulica, beogradska gradska vlast dala se na uljuđivanje svojih žitelja. Na sednici Skupštine Beograda održanoj 13. decembra 2002. usvojena je tako odluka o održavanju grobalja i o sahranjivanju: za narušavanje reda na groblju, ostavljanje hrane na grobnim mestima, prodavanje bilo kakve robe bez odobrenja, gaženje grobnih mesta i za slične, u poslednjih desetak godina omiljene radnje predviđene su kazne od oko 500 dinara. Kad je već započela, gradska vlast je i nastavila s uvođenjem novih mera – i to mnogo hrabrije, da ne kažemo optimističnije. Za razliku od ove odluke, čija primena ne izgleda previše komplikovano, donesena je i jedna koja se ne odnosi samo na groblja. Odlukom vlade predviđeno je da svi oni koji se usude da pljunu, ugase pikavac ili zalepe plakat na javnim površinama takođe plate 500 dinara.
Izveštaji sa ove sednice ne daju precizan odgovor na pitanje ko bi trebalo da kontroliše građane, kao ni ko je ovlašćen da naplaćuje kazne. Ipak, i sam pogled na ulice upućuje na zaključak da će od novca dobijenog na ovaj način već s proleća moći da se asfaltira/obnovi/ozeleni bar pola grada.

Plen

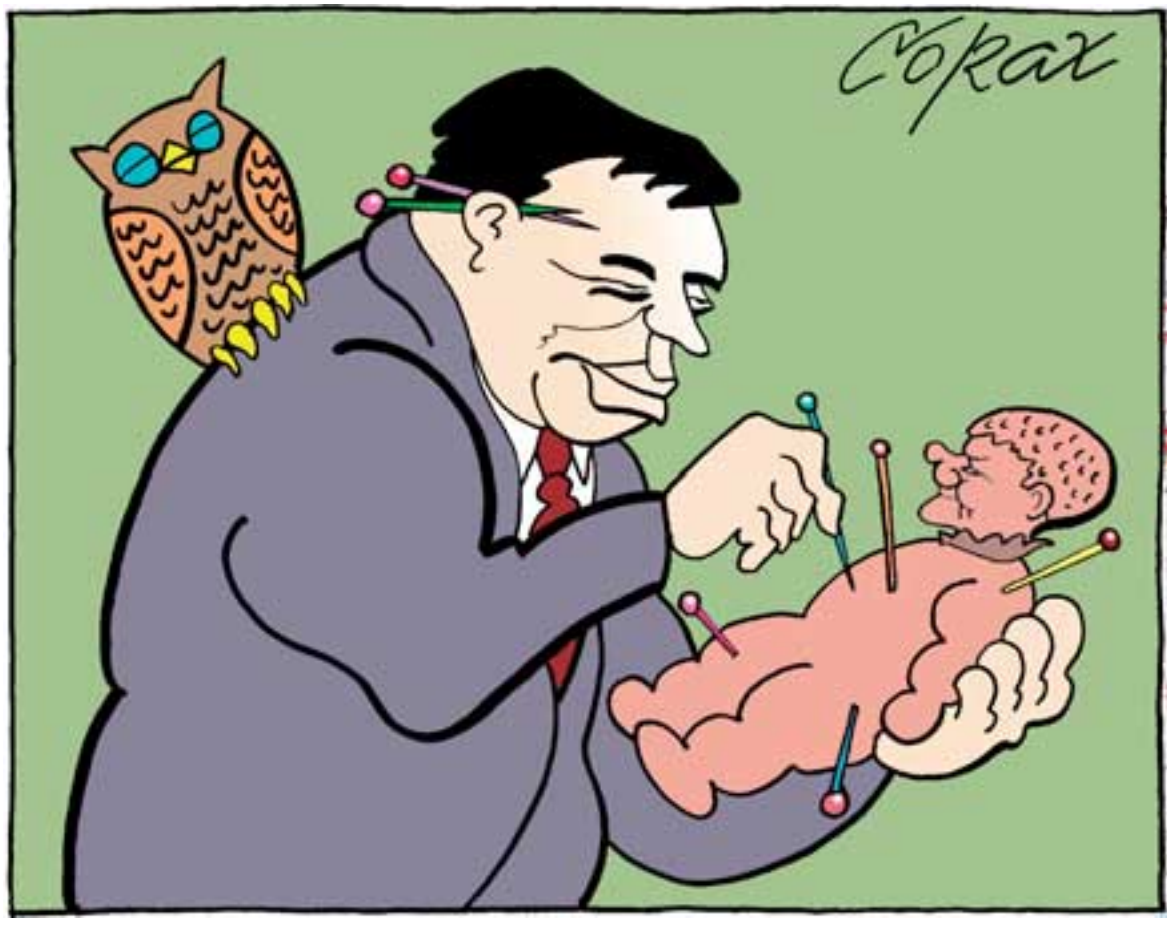
Pošto je saznao da se bronzani kip Josipa Broza Tita, delo čuvenog jugoslovenskog vajara Antuna Augustinčića, nalazi u magacinu jednog užičkog otpada, Josip Broz Joška, Titov unuk, zainteresovan da otkupi kip svoga slavnog dede, boravio je prošle nedelje u Užicu, donedavno Titovom, da pregovara o ceni. Otuda se vratio neobavljena posla: direktor preduzeća za sakupljanje i preradu sekundarnih sirovina Inos-Sinma, Vučko Pećinar, inače zaslužan što kip nije isečen i pretopljen, izjavio je da još nisu spremni za prodaju. Dodao je i da se o ceni ne može govoriti ali da je, s obzirom na kulturno-istorijsku vrednost, skulptura vredna kao i četiri tovara zlata koliko je teška. Predmet neobavljene trgovine je, za

neupućene ili zaboravne, do devedesetih stajao ispred Spomen-doma Prvog zasedanja AVNOJ-a u Rudom. Tada je, 22. decembra 1942. godine, između ostalog, osnovana Prva proleterska brigada kao kamen temeljac buduće armije koja će dve i po godine kasnije, uz pomoć saveznika, osloboditi zemlju od okupatora. Spomenik je podignut vrhovnom komandantu te armije. Kako se delo autora čiji "konji vrani" krase ulaz u jugoslovenski parlament našlo na otpadu možda se može zamisliti, mada ne i razumeti, ali kako je postalo i vlasništvo otpada, nemoguće je objasniti. U magacinu pomenutog preduzeća/otpada hvale se da se tu nalazi još ovakvog espapa. Od nadležnih koji su zaduženi za kulturna dobra, kao i od onih koji bi trebalo da reaguju na ovaj, u najmanju ruku čudan transfer vlasništva za sada nema ni mukajeta.

Moral

Članovi opštinske vlade u Valjevu oštro su reagovali na informaciju da je Centar za socijalni rad stanove koje je dobio u novoizgrađenoj zgradi – po osnovu placa koji mu je zaveštao raniji štićenik – podelio svojim radnicima. Naime, Centar je sklopio ugovor sa građevinskim preduzećem "Jablanica" kojim mu je pripalo dvadesetak odsto stambenog prostora u novoizgrađenoj zgradi, tj. pet stanova od kojih jedan od 104 kvadrata. Kad je predsednik Upravnog odbora Milivoje Živković upoznao opštinsku vladu da je Centar podelio stanove svojim radnicima, vlada je donela zaključak da se prekinu sve aktivnosti u vezi s raspolaganjem imovinom koju je Centar stekao po osnovu ugovora sklopljenih sa korisnicima socijalne zaštite. Međutim, na poslednjoj sednici Živković je rekao da su se radnici Centra, i pored zaključaka, uselili u stanove, te da je bivši direktor Centra Dragan Mirković otkupio stan od tačno 104 kvadrata za tačno 40.000 dinara i dok je bio u izgradnji. Na to je vlada ponovila zaključke, a predsednik Žarko Kovač je čak rekao da je to "nenormalno i nemoralno".
Šta kažu u Centru? Direktorka Kaja Jovanović, kao prvo, veli da se sve to dogodilo pre njenog stupanja na dužnost, kao drugo, priznaje da je podela stanova sporna, a da li

će to i ostati, po njoj, treba sačekati stav Ministarstva za socijalna pitanja i Opštinskog javnog pravobranilaštva, kojima je dostavljena sva potrebna dokumentacija. Na direktna pitanja da li su se radnici uselili i da li je prethodni direktor Mirković otkupio stan, direktorka Kaja direktno odgovara da ne zna, dok na dopunsko pitanje šta će biti sa stanovima odgovara da treba sačekati tumačenje. Inače, kako saznajemo, u pravobranilaštvu ne znaju šta da rade, tu nema protivzakonite radnje, sem što je sve nenormalno i nemoralno. A nenormalno i nemoralno je pre svega zato što je u toku priprema za izgradnju doma za smeštaj starih, pa umesto da poklonjena imovina završi u tom fondu, ona se deli zaposlenima. I šta još, dok direktorka Kaja ne zna, radnici su se uselili u stanove, jedino to nije učinio bivši direktor, on, pored stana koji uživa, ima papir i o otkupu novog.

Dok se stvar još tumači, da podsetimo na drugi slučaj koji se dogodio pre godinu dana u istom Centru za socijalni rad. Tada su radnici sa direktorkom Kajom na čelu spalili preko hiljadu majica koje su iz Engleske stigle za decu u Domu za nezbrinutu decu. Akcija je sprovedena jer se na majicama, između ostalih, nalazio lik Karlosa Santane. To je uz pomoć sveštenika pročitano kao "satana" i, da bi se deca zaštitila, pod punom moralnom odgovornošću majice su spaljene. Nikakvo tumačenje ni od koga nije traženo, a nekmoli da se na njega čekalo, stvar je rešena na brzu brzinu, bilo je to, kako su nam tada rekli, pitanje *morala*.

Ekologija

Udruženi domaći proizvođači automobila i komponenata, predvođeni kragujevačkom Zastavom, kad već nije prihvaćen zahtev za zabranu, odnosno povećanje carinskih stopa na uvoz polovnih automobila, sada traže od nadležnih da se uvede "ekološka taksa" kojom bi se, kako kažu, sprečilo pretvaranje Srbije u "ekološki

otpad Evrope". Predlažu, takođe, da se tako prikupljena sredstva ulože u ekološke projekte i proizvodnju ekoloških automobila, šta god to značilo. Ova taksa, tvrde, pored ekoloških imala bi i ekonomske efekte: poletna domaća produkcija automobila biće unekoliko zaštićena od nelojalne konkurencije uvozničkih lobija i moćnih svetskih kompanija koje, pukog profita radi, oslobađaju evropske zemlje "krševa" tako što ih prebacuju na naše drumove, ne hajući nimalo za proizvodne i prodajne probleme ovdašnje auto-industrije. Izračunali su, tako, da je polovnjak star tri godine deset odsto ekološki nepodobniji od automobila proizvedenog u našim fabrikama, četiri godine star zagađuje okolinu dvadeset odsto više nego domaći, peta godina uvećava nepodobnost za još deset odsto a svi koji uvezu vozilo starije od pet godina, zbog ataka na inače nedirnutu prirodu, u razvoj ekologije uložiće, ako se zahtevu udovolji, polovinu vrednosti "napolju" kupljenog automobila.

Nastavak

Crnogorska policija nastavlja sa obračunom sa trgovcima ljudima u ovoj federalnoj republici. Kako navode podgorički mediji, za vikend je sprovedena opsežna akcija u pograničnim opštinama Bijelo Polje, Rožaje i Plav gde je uhapšeno na desetine ljudi za koje se osnovano sumnja da su učestvovali u nečasnoj i protivzakonitoj raboti organizovanja prostitucije i trgovine ljudima. Dok se politička koplja lome oko toga ko će biti novi ministar unutrašnjih dela, i novi državni javni tužilac, vredni policajci na terenu obavljaju velike poslove, a javnost očekuje rezultate. Pitanje je samo zašto racija nije bilo odmah jer se zna da su se viđeniji preduzetnici u poslu trgovine ljudima verovatno samo malko primirili čekajući da se afera razreši ili zaboravi.

5000 broj nedelje

Taksa za razvod braka po tužbi, odnosno u slučaju da stranke nisu postigle sporazum o bitnim stvarima kao što su imovina i kome će pripasti deca, ubuduće će iznositi 5000 dinara. U slučaju sporazumnog razvoda braka, taksa će iznositi 1500 dinara.

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

Redakcija nedeljnika VREME počinje novi ciklus kursa istraživačkog novinarstva. Zainteresovani studenti, diplomci i postdiplomci mogu da se prijave do 31. decembra 2002. dostavljajući osnovne podatke o sebi elektronskom poštom na adresu *kurs@vreme.com* ili lično u prostorijama redakcije svakog radnog dana od 12 do 14 sati, Mišarska 12

VREME PRESS 2003

KURS ISTRAŽIVAČKOG NOVINARSTVA

naučite—istražujte—zaradite

prognoza vremena

od četvrtka 19. decembra do četvrtka 26. decembra

Prognozu u ponedeljak 16. decembra 2002. uradio Meteos, http://www.meteos.co.yu

	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda
Beograd min. / max. °C	-2/0	-4/1	-5/4	-1/5	1/7	2/6	3/6
Vojvodina min. / max. °C	-4/0	-7/0	-6/2	-2/5	0/8	3/7	2/5
Centralna i Južna Srbija min. / max. °C	-3/-1	-5/-2	-8/2	-5/4	-1/6	1/7	3/7
Crna Gora min. / max. °C	6/8	3/9	6/14	8/14	10/12	8/11	6/10

Sneg i kiša

U četvrtak će u Vojvodini biti suvo, u ostalim krajevima Srbije sneg. U petak sneg samo na krajnjem jugoistoku. Za vikend svugde suvo uz postepen porast temperature. Krajem perioda moguća kiša.

Na Crnogorskom primorju suvo uz buru, na kraju perioda kiša. Biće dosta sunčanih dana.

BREIL
MILANO
EKSKLUZIVNI DISTRIBUTER ZA SRBIJU, CRNU GORU I BOSNU I HERCEGOVINU
S&L (011) 311 56 06

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

Piše: Zoran Stanojević

Stiglo vam je đubre

Kompanija Mesidž Labs (Laboratorija za poruke, *www.messagelabs.com*), specijalizovana za analiziranje imejl saobraćaja, objavila je prošle nedelje izveštaj o trendovima u tekućoj godini. Šta da vam kažemo, nije dobro...

Broj virusa porastao je u odnosu na prethodnu godinu i sada od svakih 212 poruka na mreži jedna nosi virus (prošle godine bila je jedna u 380). Elektronska pošta postala je osnovni medij za širenje virusa, čemu pogoduju povećano korišćenje imejla u poslovne svrhe i još uvek niska kultura zaštite od virusa. Naročito su nemarni korisnici koji rade od kuće (sa ličnih kompjutera) i mala preduzeća koja malo ili nimalo ulažu u zaštitu. Uz to, virusi su mnogo perfidniji nego lane, sposobni su da kradu adrese iz imenika, šalju poruke sa korisnikovog naloga i deinstaliraju antivirusni softver na zaposednutom računaru. "Laskavu" titulu virusa godine poneo je Klez, štetočina lansirana u aprilu koja još hara mrežom. Kao drugi veliki problem elektronske komunikacije ukazao se spam, uglavnom neželjene poruke koje propagiraju neke proizvode ili usluge. Smatra se da će u narednoj godini spam, koji mnogi smatraju elektronskim đubretom, nadmašiti autentične imejl poruke. U novembru je od tri poruke jedna bila karakterisana kao spam. Spam se kombinuje sa metodima za prikupljanje imejl adresa postojećih, aktivnih korisnika, preko lanaca sreće (ili nesreće), lažnih čestitki i sličnih dosetki koje od vas traže da neku poruku prosledite na određen broj adresa svojih prijatelja. Neki spamovi će to rado uraditi umesto vas, pomoću ugrađenog virusa, i to se naročito odnosi na čestitke, veoma popularne u ovo doba godine. Po ko zna koji put da ponovimo, nemojte nikada i ni zbog kakvog razloga prosleđivati takve poruke, reč je o tipičnom elektronskom šibicarenju maskiranom u neku plemenitu ili zabavnu ideju.

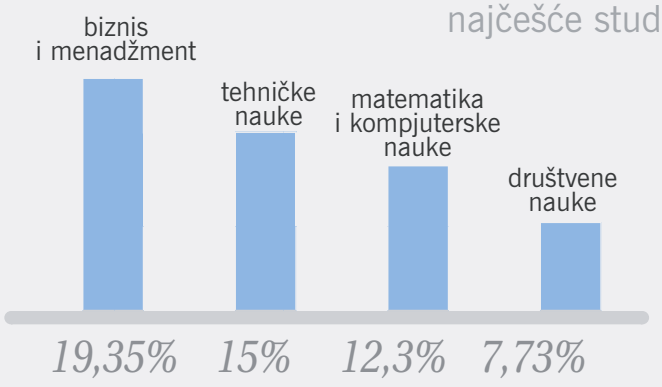
Naredni problem je Nigerijska prevara (Nigerian Scam ili 419 Scam), specifične spam poruke u kojima se korisniku nudi pozamašna provizija ukoliko pomogne nekom prognanom diktatoru/bankaru/državnom službeniku da sa tajnog računa skine desetine miliona dolara. Od žrtve se traži dozvola da se na njen račun prebace pare i da pokrije troškove "birokratskih" taksi koje postepeno mogu da narastu do neverovatnih iznosa, a idu direktno u džepove autora prevare (godišnje prihoduju oko dve milijarde dolara). Izveštaji britanske policije kažu da se dnevno u predvorjima londonskih hotela u proseku pojavi pet Amerikanaca koji su se "učipili" ne bi li došli do velike love. Imate pravo da se čudite ili podsmevate njihovoj naivnosti, samo ako lično nikada niste prosleđivali gore pomenute lance sreće. U suprotnom spadate u istu kategoriju, samo što još nemate dovoljno novca da se upustite u biznis sa "sinom" Mobutua Sese Sekoa. Za sada nemilice rasipate "samo" privatne imejl adrese svojih prijatelja kako bi neko mogao da ih zatrpa spamom ili im ponudi nigerijski dil.

Interesantno je da se poslovni ljudi ne žale na spam poruke, iako deset odsto svog radnog vremena provedu u nastojanju da ih se reše. Neki tvrde da i tu ima korisnih informacija, a nekima baš odgovara da duboko uronjeni u ekran simuliraju kako "ginu od posla" sve ispitujući da li se među beznačajne poruke uvukla neka vredna pažnje. Takvi baš imaju razloga da se raduju dve hiljade trećoj. ■

Učiti, učiti i samo učiti

strani studenti u SAD najčešće studiraju

U školskoj 2001/2002. godini broj stranih studenata u SAD porastao je za 6,4 odsto u odnosu na prethodnu godinu, što predstavlja najveću stopu od 1980. godine. Zemlje iz kojih dolazi najveći broj studenata su Indija, Kina, Južna Koreja, Japan, Tajvan, Kanada, Meksiko, Turska... Godišnje u Ameriku ode da studira 2027 studenata iz Jugoslavije, što predstavlja godišnju stopu rasta od 13,2 odsto.

Izvor: www.auap.com

Priprema podataka: Centar za proučavanje alternativa, www.cpa-cps.org.yu

REUTERS

Zločin i ka

Pre vremena podignuta zavesa u haškoj sudnici pokazala je prvog dana neobičan kadar: Karla del Ponte bila je nagnuta nad stolom za optužene i prijateljski razgovarala sa Biljanom Plavšić. Američki diplomata Robert Frovik, često je, čekajući da na njega dođe red, dolazio na novinarsku galeriju i odatle pratio raspravu. U jednom trenutku je kroz staklo mahnuo gospođi Plavšić na šta je ona uzvratila širokim osmehom

Što se više bližio trenutak da joj sudija Ričard Mej omogući da i sama kaže nešto o sopstvenoj krivici i javno se pokaje za sve ono što je učinjeno tokom rata u BiH, bivša predsednica RS Biljana Plavšić sve je upadljivije gubila gotovo mandarinsku mirnoću s kojom je prethodna dva dana slušala ono što se o njoj govorilo u glavnoj haškoj sudnici. Iz njenih preklopljenih šaka povremeno je virila minijaturna knjižica, očigledno religioznog sadržaja, čini se sa slikom Hilandara na koricama i unutra nekim tekstom. Gledano sa novinarske galerije, na nekoliko metara razdaljine, ličilo je to na neku vrstu molitve bez micanja usana ili skrivenog rituala milovanja drage relikvije pred važan događaj.

Onda je na red došlo i čitanje završne poruke gospođe Plavšić u kojoj se našlo mesta i za Svetog Savu. Žena koju su do pre nekoliko godina mnogi zvali "čelična Ledi", saopštila je odmah na početku, isprekidanim i pomalo plačnim glasom, kako je u Hag došla iz dva razloga – da se suoči s optužbama i da poštedi svoj narod koji bi sasvim sigurno platio cenu njenog eventualnog nedolaska. (Iako su prilike i povodi bili sasvim neuporedivi, reporter "Vremena" prisetio se jedne druge Biljane Plavšić čiji je glas pre samo pet godina odzvanjao prepunim centralnim gradskim trgom u Bijeljini i prizivao kralja Petra I Karađorđevića da se odnekud ponovo spusti među Srbe i vrati im monarhiju.) Zatim je priznala da su hiljade nevinih ljudi bili žrtve organizovanog i sistematskog uklanjanja Muslimana i Hrvata sa područja koja su Srbi smatrali svojima. Pre mnogo godina za tako nešto govorila je da je "prirodna pojava" i potreba Srba da žive kao "svoji na svome". Bez drugih.

ŽRTVE – POČINIOCI: Odgovor na pitanja – zašto se sve to dogodilo i zašto sve to nije prepoznala ranije – gospođa Plavšić je pronašla,

kako je objasnila, u zaslepljujućoj i opsesivnoj strepnji da bi Srbi ponovo, kao i u Drugom svetskom ratu, mogli da budu žrtve. Njoj se činilo da se njen narod bori za opstanak i da je međunarodna zajednica neprijatelj Srba, odbijala je da veruje da Srbi mogu da počine bilo kakvo zlo, nije želela čak ni da proverava takve vesti, i onda se ispostavilo da oni koji opsesivno strepe da ne postanu žrtve najednom postaju počinioci. Sudije je na kraju pozvala da učine sve kako bi pravdu pružili za sve strane.

Neki od stranih novinara odmah su primetili da je dugo iščekivani pokajnički govor Biljane Plavšić bio možda više okrenut Srbima nego onima koji su bili žrtve njene (ili generalno paljanske) politike, iako nisu mogli da poreknu da je u njenim rečima bilo i priznavanja činjenice da su zločini počinjeni. Ta pojedinačna nezadovoljstva neće, međutim, promeniti utisak o značaju ove završne rasprave o odmeravanju konačne presude Biljani Plavšić. Bio je to događaj koji zaposleni u tužilaštvu svakako ubrajaju u svoje do sada najveće uspehe, a možda upotrebe i neku jaču reč – na primer, trijumf. Po prvi put se dogodilo da je krivicu u Hagu priznao jedan tako visoko rangirani političar, a ne neko od optuženih egzekutora iz streljačkih strojeva, ili eventualno šef straže ili smene u nekom od ratnih logora. Takođe, prvi put se dogodilo da shodno nekadašnjem političkom rangu optuženog, nagodbu o priznavanju krivice pokušavaju da podupru "svedoci" tako visokog rejtinga koji se pri tom čitavog dana nisu skidali sa nekoliko globalnih svetskih TV stanica čija su reportažna vozila ponovo bila stacionirana ispred zgrade Tribunala. Čitav događaj bio je inače danima pripreman u tajnosti, s očiglednom namerom da se posebno naglasi često zaboravljana dimenzija rada Tribunala – preko priznavanja krivice do pomirenja.

Čovek koji se godinama bavio pitanjem pomirenja u Južnoafričkoj Republici profesor Aleks Borejn pokušao je da kao poslednji svedok u ovoj raspravi sasvim precizno odmeri značaj Plavšićkinog priznanja krivice. Prema njegovim rečima, pre svega izuzetno je važno da bivši predsednik RS i ujedno "poznati srpski nacionalista" gospođa Plavšić svojim priznanjem pošalje poruku da je zločina bilo, jer time se ujedno šalje poruka i o legitimitetu Suda koji je i dalje na udaru raznih kritika; javnim izvinjenjem šalje se poruka i drugim političkim vođama da slede gest Biljane Plavšić, a prihvatanjem odgovornosti priznaju se i patnje žrtvama minulog rata.

Oni koji su učestvovali u pripremi nekih prethodnih haških nagodbi između tužilaštva i optuženih, posle čega je kao i u slučaju Biljane Plavšić sledilo otpisivanje nekih tačaka optužnice (u njenom slučaju otpalo je sedam tačaka, među kojima i optužbe za genocid, a sudiće joj se samo za progon) i izricanje blažih kazni, tvrde da se u takvim slučajevima obe strane dogovore o svakom detalju završne rasprave koja mora biti u najvećoj meri "izrežirana". Pre vremena podignuta zavesa u haškoj sudnici, pre nego što su uključene kamere, pokazala je prvog dana neobičan kadar – glavna haška tužiteljica Karla del Ponte bila je nagnuta nad stolom za optužene i prijateljski razgovarala sa Biljanom Plavšić. Jedan od svedoka odbrane američki diplomata Robert Frovik, često je, čekajući da na njega dođe red da govori, dolazio na novinarsku galeriju i odatle pratio raspravu. U jednom trenutku je, mimo uobičajenih haških pravila i potpuno nediplomatski, kroz staklo mahnuo gospođi Plavšić na šta je ona uzvratila širokim osmehom. Haškom dopisniku TV B92 ambasador Frovik je kasnije objasnio poreklo ove prisnosti – kada je čuo da se Plavšićka predala Tribunalu i uz to priznala krivicu, odlučio je da se dobrovoljno ponudi kao svedok. Švedski diplomata Karl Bilt smatra da je pojavljivanje pred Haškim tribunalom časna dužnost i obaveza čime indirektno nagoveštava da bi mogao da se pojavi kao svedok i u nekim drugim procesima, pre svih onom Slobodanu Miloševiću. Svedočenje kao časnu dužnost pominjao je i nobelovac Eli Vizel koji je ujedno bio i prilično eksplicitan u stavu da za zločine za koje u Hagu odgovara Biljana Plavšić teško može da bude ikakvog oprosta.

ČIJE ČEDO: Bivši američki državni sekretar Medlin Olbrajt bila je svakako najmanje očekivan svedok u ovoj raspravi. Američki državni sekretari, makar bili i bivši, ne idu baš često po sudovima pa ni u slučajevima kada se ti sudovi smatraju njihovim "čedom", kako je to prošle godine za Haški tribunal tvrdio londonski "Gardijan". Olbrajtova je svojim svedočenjem izgleda želela da potvrdi kako je njeno "čedo", iako su mnogi u njega sumnjali, danas sposobno da za ratne zločine sudi svima koji su za njih odgovorni. Čak i onima koje je ona nekada svojski podržavala, doduše tek kada su izašli iz svoje "odvratne faze" bavljenja politikom kao što je u jednom trenutku učinila Bilja-

Kazne

U svim dosadašnjim slučajevima nagodbe i tužilaštvo i odbrana izlazili su sa svojim predlozima kazni, a one su na kraju obično bile odmeravane negde "po sredini". U slučaju Biljane Plavšić tužilaštvo se nije unapred izjasnilo o visini kazne, niti joj je, kako se kaže u zvaničnom sudskom dokumentu, dalo ikakva obećanja oko kazne koja bi trebalo da bude izrečena. Isto sudsko veće (Mej, Robinson) odlučivalo je svojevremeno o visini kazne Stevanu Todoroviću. I njemu se na kraju, posle skidanja mnogih tačaka optužnice, kao i kod Biljane Plavšić, sudilo samo za progon a dobio je 10 godina zatvora.

Obaveza

Stručna javnost je prilično podeljena i oko mišljenja da li pojavljivanje Medlin Olbrajt u završnici suđenja Biljani Plavšić automatski znači da bi ona sutra morala da se pojavi i na suđenju Slobodanu Miloševiću koji je već pomenuo da bi voleo da je vidi na svojoj listi svedoka. Neki pravnici tvrde da te dve stvari ne bi trebalo povezivati jer je u slučaju Biljane Plavšić više bilo reči o raspravi koja je trebalo da ilustruje značaj priznavanja krivice bivše predsednice RS i podsticanje pomirenja, bez mogućnosti da gospođa Olbrajt i sama bude izložena nekom neprijatnom pitanju ili ugrozi interes sopstvene zemlje.

REUTERS

ĐOROŠKI

ĐORĐE VUKOJE

ELITNI SVEDOCI: "Mama" Tribunala Medlin Olbrajt, novi Klauzevic Karl Bilt ("Mir je produžetak rata drugim sredstvima"), iskusni dobrovoljci Robert Frovik, Eli Vizel i Aleks Borejn

na Plavšić. Njeno svedočenje (inače, izvedeno uz nadzor i zvanično prisustvo predstavnika američke vlade u sudnici) bilo je podeljeno u dva dela. U prvom je (osim indirektnog priznanja da je upravo ona na neki način bila "mama od Suda") govorila o stradanju i patnjama velikog broja nevinih ljudi za vreme rata u BiH. U drugom delu pokušala je da objasni ne samo moralnu veličinu gesta kajanja Biljane Plavšić, već i da podseti kako je bivša predsednica RS odigrala presudnu ulogu u sprovođenju Dejtonskog sporazuma i postepenog brisanja Pala sa političke mape, što je u to vreme nosilo velike rizike. Gospođa Olbrajt je odrečno odgovorila i na očigledno "centaršut" pitanje odbrane – da li je Biljana Plavšić bila njena lična marioneta, kako to neki tvrde. I dok u haškom tužilaštvu svakako veruju da je pojavljivanjem Medlin Olbrajt u ovoj raspravi postignut najviši mogući efekat, biće verovatno i onih koji će primetiti da njeno ime možda i nije baš najsrećnije odabrano za priču o pomirenju. Barem za deo onih koji bi preko haškog suđenja trebalo da se tom pomirenju približe.

Biljana Plavšić je priznala da su hiljade nevinih ljudi bili žrtve organizovanog i sistematskog uklanjanja sa područja koja su Srbi smatrali svojima

Na samom početku ove trodnevne rasprave (ovaj tekst odlazi u štampu pre završne reči odbrane i tužilaštva), gospođa Del Ponte skinula je oznaku "poverljivo" sa dokumenta u kome su nabrojane neke od činjenica koje je Biljana Plavšić prihvatila kada je početkom oktobra napravila dogovor sa tužilaštvom o priznanju krivice. U tom dokumentu ona tereti Slobodana Miloševića za zamisao o "nasilnom etničkom razdvajanju stanovništva u BiH", priznaje kako je primarni cilj SDS-a i političkih i vojnih lidera Srba u Bosni bio da svi Srbi iz bivše Jugoslavije ostanu da žive u jednoj državi – milom ili silom. A uglavnom silom. Taj plan etničkog razgraničavanja, prema njenim tvrdnjama, osmislili su Milošević, Karadžić, Krajišnik i Mladić. Beograd je finansijski i logistički pomagao VRS, dok su JNA i srpski MUP naoružavali Srbe u Bosni. Plavšićka je uz sve to priznala da je učestvovala u pokušajima da se zločini prikriju, da je podržavala vlast u RS i da je podržavala plan etničkog razdvajanja, iako nije igrala značajniju ulogu u njegovom kreiranju i sprovođenju.

UPOTREBNA VREDNOST: Nikola Kostić, jedan od advokata Momčila Krajišnika, tvrdi da ovo priznanje Biljane Plavšić samo po sebi nema preteranu upotrebnu vrednost za ostale procese koji se trenutno vode pred Haškim sudom. U Tribunalu se, kaže Kostić, u svakom konkretnom slučaju utvrđuje individualna odgovornost i nečije priznanje krivice ne može se prelivati iz jednog u drugi sudski proces. Haška pravila takođe kažu da se već presuđene činjenice u nekom predmetu ne mogu uzeti u obzir na drugim suđenjima ako se do njih, kao što će to biti slučaj sa Biljanom Plavšić, dođe putem nagodbe. "Sasvim je druga stvar ako bi ona sutra pristala da se kao svedok direktno pojavi na suđenju Slobodanu Miloševiću ili Momčilu Krajišniku i tamo ponovi svoje tvrdnje. U tom slučaju njeno svedočenje moglo bi da bude od velike važnosti", objašnjava advokat Kostić.

Bivša predsednica RS za sada odbija da se kao svedok pojavi na drugim suđenjima što je potvrdila i gospođa Del Ponte. Svi koji su do sada priznavali krivicu i za to dobijali manju kaznu, kroz nagodbu sa tužilaštvom pristajali su da se pojave kao svedoci u drugim procesima. Tako je Dražen Erdemović svedočio na suđenju generalu Krstiću, dok je Stevan Todorović iz Bosanskog Šamca kome je skinuto čak 26 tačaka optužnice takođe "viđen" kao svedok za neka haška suđenja. Pravni stručnjaci kažu da Biljana Plavšić, čija je nagodba sa Sudom na prvi pogled prilično različita od do sada poznatih slučajeva nagodbi, uvek ima vremena da se predomisli. Ako i nešto kasnije od izricanja presude ipak odluči da svedoči protiv Miloševića ili nekog od svojih nekadašnjih saboraca sa Pala, sasvim je izvodljivo da za to dobije nagradu u vidu smanjenja kazne.

Čitavo haško iskustvo Biljane Plavšić predstavlja inače jedan veliki presedan na ovom sudu. Ona je sasvim sigurno jedina koja je u Hag stigla tako što su joj strane diplomate u BiH šapnule da je na listi optuženih i savetovali joj da se dobrovoljno preda. Jedina je žena među optuženima, prva je koja je dobila priliku da se o sopstvenoj krivici izjasni preko video linka i da posle tog čina ne bude vraćena u zatvor. Upućeni tvrde da je ovog puta došla u Hag sa povratnom avionskom kartom u džepu iako je njen proces ušao u završnu fazu, a sudsko veće bi tek trebalo da se izjasni o mogućnosti da period do izricanja presude sačeka van zidina zatvora u Ševeningenu, što do sada nije uspelo nikome od onih koji su priznali da su krivi.

U nekoliko narednih meseci sudije Mej, Robinson i Kvon razmišljaće kako da izvagaju ovaj slučaj pun presedana. Na jednoj strani moraće da mere sve one žrtve, patnje i postratne traume koje je donela jedna politika, na drugoj da premere vrednost Plavšićkinog kajanja, priznanja krivice, ili doprinosa sprovođenju Dejtonskog sporazuma, kako im je ovih dana često sugerisano. Za progon koji joj je ostao u optužnici, a koji neki advokati zovu i "mali genocid" (drugi se opet tome žestoko protive) ne mogu se baš dobiti samo packe po prstima zbog naknadnog kajanja. Doživotna robija može, ali ni ona u ovom slučaju nije mnogo verovatna. Kolika god da bude, ta se kazna može i naknadno umanjiti. Dovoljno je samo da gospođa Plavšić pristane još jednom da se sretne sa Slobodanom Miloševićem, naravno, bez obaveze da se s njim rukuje. ■

NENAD LJ. STEFANOVIĆ

Carica, kraljica, pokajnica

Kao što je nekada na Palama Biljana Plavšić bila prva u zahtevima da se u ratu ide do kraja, da se dođe do ubedljive vojničke pobede, i tek onda daju neki mali ustupci, tako je i danas prva i jedina iz te ratne ekipe koja je priznala krivicu i nagovestila kajanje za ono što je nekada činila

FOTOGRAFIJE: DOKUMENTACIJA VREMENA

IZ KABINETA PREDSEDNICE REPUBLIKE SRPSKE 1996. GODINE: Biljana Plavšić i njen plišani meda

U ratnom izdanju brošure *Ko je ko u Republici Srpskoj* (izdavač Humanitarna organizacija "Tamo daleko", 1995. godine), u odrednicu o Biljani Plavšić smešteno je mnogo toga: opisana je najpre kao jedan od "stegonoša buđenja srpske nacionalne svesti" kome su Muslimani odavno odredili mesto u vrhu liste ratnih zločinaca, dok je srpski narod i borci na frontu jednostavno smatraju "srpskom caricom"; za nju je rečeno da je dosledni i nepokolebljivi antikomunista još od 1945. godine; zatim da smatra kako je rat u BiH bio neizbežan i da je to bio jedini način da "Srbi ne žive pod Turcima"; kako je dr Vojislav Šešelj gotovo usamljen pozitivan primer pravog lidera među srpskim političarima i, na kraju, kako bavljenje politikom nije promenilo osnove njene ličnosti, ali njen život svakako jeste. Nadahnuti autor zapisao je takođe da je "dr Biljana Plavšić veoma lepa, elegantna, odmerena, vaspitana, obrazovana – ukratko, prava dama u kojoj ima mnogo ženske topline i nežnosti".

Sedam godina kasnije, dok u glavnoj haškoj sudnici na istoj stolici na kojoj obično sedi i Slobodan Milošević, sluša šta o njoj govore predstavnici tužilaštva i odbrane, Biljana Plavšić bi svakako najradije da zaboravi da je ikada bila ikakav nacionalni stegonoša, da su je ikada nazvali "srpskom caricom", ili da je ikada poznavala, a još manje hvalila nekoga ko se zove Vojislav Šešelj. Ili Arkan. Nobelovac Eli Vizel koji je u završnoj haškoj raspravi pre odmeravanja kazne Biljani Plavšić svedočio preko video linka, u jednom trenutku (kao da je upravo pročitao onaj nadahnuti citat iz pomenute knjige *Ko je ko u RS*) zapitao se kako je uopšte bilo moguće da neko tako vaspitan, kulturan, inteligentan i obrazovan (doktor nauka, univerzitetski profesor, Fulbrajtov stipendista) kao gospođa Plavšić, ikada zalegne iza politike koja je vodila nasilnom proterivanju tako velikog broja ljudi, prolivanju krvi, ljudskoj patnji i nesreći.

KONTRASTI: Svako ko je ikada sreo Biljanu Plavšić i imao prilike da s njom razgovara verovatno je sebi postavljao slično pitanje kao i nobelovac Vizel. Oni neuporedivo pragmatičniji predstavnici međunarodne zajednice, poput Medlin Olbrajt, bivšeg američkog državnog sekretara, nisu svojevremeno gubili vreme baveći se takvim dilemama.

Onoga trenutka kada je Biljana Plavšić, kao predsednica RS, odlučila da postane "stegonoša" sprovođenja Dejtonskog sporazuma, Olbrajtova i ostali uhvatili su se za nju kao "zubima za vetar", govoreći da ova hrabra žena zaslužuje sve pohvale za ućutkivanje i potiskivanje iz političkog života čuvenih paljanskih hajduka – Radovana Karadžića i Momčila Krajišnika.

U nekim budućim knjigama tipa "ko je bio ko u RS" nešto manje jednostrani autori svakako će zabeležiti kako je Biljana Plavšić sva bila sačinjena od kontrasta. Jedan od njenih brojnih nadimaka bio je i "ledena kraljica", a držala je ubedljivo najvatrenije i najzapaljivije govore od svih lidera s Pala; njeno ime bilo je ispisano na mnogim tenkovima i artiljerijskim oruđima u RS iz kojih se tuklo po "neprijatelju", a istovremeno je na kanabetu u svom kabinetu, kao neku vrstu amajlije, neprekidno čuvala malog sivog plišanog medu; njena ratnička opcija koja (pogotovo u prvoj godini bosanskog rata) nije pitala za žrtve imala je ponešto od "tačerske travestije" – umesto u neko bradato pakovanje, bila je upakovana u fino odabran kostim s brošem, urednom frizurom i odnegovanim tenom; ona koja je kao i svaki pravi "antikomunista" smatrala da je život pod Titom bio neka vrsta "genocidnog satiranja", zbog čega se s onim režimom "ni u čemu nije slagala" napravila je u to vreme mirnodopskog genocida zavidnu karijeru – između ostalog, bila je i dekan Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu, Fulbrajtov stipendista, član Akademije nauka i umjetnosti u BiH; za Željka Ražnatovića Arkana, koji je pre svega zbog svojih vojnih akcija u Bijeljini dospeo na tajnu hašku listu, umela je da kaže kako je "divan i human čovek koga je nevolja naterala da se lati oružja", dok je konkretno za njegovo vojno angažovanje u Bijeljini izjavila: "Kada sam videla šta je tamo uradio odmah sam zamislila da su sve njegove akcije takve. Rekla sam: evo srpskog junaka. On je pravi Srbin, takvi nam ljudi trebaju"; žena političar koja je izjavljivala da "etničko čišćenje može biti i prirodna pojava", koja je priželjkivala "da čitavu istočnu Bosnu očisti od Muslimana", tvrdila da su Muslimani "genetski kvaran materijal prešao u islam", kojoj se (možda ne baš sasvim korektno) pripisuje i izjava o Srbima kadrim da u ratu protiv celog sveta izgube ako treba i 6.000.000 ljudi, jer će ostalih 6.000.000 svakako preživeti, doživela je da upravo u njoj, nekoliko godina kasnije, taj isti svet prepozna i vidi jedinu demokratsku nadu i šansu za spas Dejtonskog sporazuma i obnovu međunacionalnog poverenja među narodima u BiH.

MILOŠEVIĆ: Većina ovih izjava koje po svojoj radikalnosti daleko nadilaze sve ono što su govorili i najzagriženiji zagovornici ratne opcije potiče inače iz prve godine rata u BiH, zbog čega je Biljana Plavšić i dospela na hašku optuženičku klupu.

U knjizi *Balkanska odiseja* lord Dejvid Oven opisuje, na primer, gospođu Plavšić kao jednog od paljanskih lidera najzaslužnijih za to što Vens-Ovenov plan o podeli Bosne nije usvojen u Parlamentu RS. Oven tvrdi da je Plavšićka

tada jasno poručila kako nema uzmicanja s teritorija koje su Srbi jednom osvojili u Bosni. Njemu se činilo da je ona tada, po tvrdoći svojih stavova, bila najbliža generalu Ratku Mladiću. Oven takođe primećuje da je tadašnja potpredsednica RS o mirovnom planu govorila prilično podrugljivo, što je ostavilo utisak na poslanike paljanske skupštine. U tome, naravno, nije bila usamljena, ali je zato bila jedina koja je uoči ovog skupa odbila da se, pred mnogobrojnim uglednim gostima i TV ekipama, rukuje sa Slobodanom Miloševićem.

Ovom incidentu prethodile su upravo pripreme javnog mnjenja od strane zvaničnog Beograda da se Vens-Ovenov plan obavezno usvoji. Baš u to vreme neke novine su prenele Plavšićkinu izjavu o tome "kako nas je 12.000, pa neka i šest strada..." Ona je kasnije objasnila da su to zapravo reči jednog ranjenog ratnika koje je ona samo citirala. Svejedno, Milošević se uhvatio za ovu izjavu i rekao da je onima koji tako govore mesto u bolnicima, a ne u politici. Njegova supruga je otišla još korak dalje i opisala Plavšićku kao "dr Mengelea s Pala".

Koji dan kasnije, upravo na Palama, Miloševićeva ruka koja je krenula da se rukuje s Biljanom Plavšić ostala je da visi u vazduhu bez pozdrava. Ostao je takođe i utisak da ni pre, a ni posle ovog događaja, Milošević nikada zbog sličnih izjava nije "slao u bolnicu" nikoga iz svog muškog okruženja. A imao je dovoljno takvih pacijenata. Da je to tada učinio, možda danas ne bi sedeo u Hagu, a i bolnice bi se na vreme punile ovakvim pacijentima, umesto kasnije ranjenicima. Mnogo godina kasnije gospođa Plavšić je Miloševića opisala kao "inteligentnog čoveka s kojim nikada nije sarađivala". Objasnila je da se njihov prvi sukob desio bar dve godine pre onog neuzvraćenog pozdrava na Palama, još 1990. kada je Milošević jednom prilikom došao u Sarajevo da se vidi s Alijom Izetbegovićem. Tom prilikom našao je i nekih pomalo potcenjivačkih dvadesetak minuta da se vidi s uglednim članovima Srpskog nacionalnog veća, što se njoj nikako nije dopalo, tim pre što je samo dan ranije Milošević odbio da Srpskoj pravoslavnoj crkvi vrati imovinu koja joj je pripadala.

U jednom intervjuu iz oktobra 1994. priznala je da je i ona, "kao uostalom svi" prošla kroz fazu ljubavi prema Miloševiću, samo što je kod nje to kratko trajalo. "Davno sam naslutila da je Milošević čovek od kojeg Srbi mnogo traže, a on ne može da im pruži. Često sam govorila da nije kriv Slobodan Milošević jer on u sebi nema nacionalne srpske supstance i ne može da uradi neke stvari koje se od njega očekuju. Milošević nikada nije rekao da je nacionalista. Ljudi su bili oduševljeni njegovom rečenicom: 'Ovaj narod niko ne sme da bije'. Analizirajmo tu rečenicu. On nije rekao ništa specijalno i toliko je normalno da narod ne sme niko da bije, bilo koji narod. Takvih demagoških štosova je bilo mnogo, ali ipak taj čovek nikada nije lagao. Druga stvar je što smo mi imali predstavu da se konačno pojavio vođa srpskog naroda. Lično sam odavno počela Miloševića da posmatram kao čoveka koji ne može da izađe iz svoje kože, a narod traži od njega da bude vožd. On to nije po svojim sposobnostima koje bi možda izašle iz jakog nacionalnog naboja, ali pošto tog naboja nema, a događaji su takvi da traže takvu klasu čoveka, on nije mogao drugačije."

U junu 2000. kada se još nije znalo (tek se slutilo) da je dva meseca ranije u Hagu već podignuta optužnica protiv nje Biljana Plavšić je u NIN-u priznala da ju je Milošević još 1998. godine, pošto je izgubila predsedničke izbore u RS, pozvao da pređe u Beograd. Rekao joj je navodno – "Banjaluka je mala, doći ovde". Ona je to odbila, izgovarajući se da ne želi da napusti teritoriju BiH.

Poslednji put Miloševića je javno pomenula pre nekoliko dana u razgovoru s novinarkom "Politike" u avionu na putu za Hag. Tvrdila je da njeno priznanje krivice u Hagu ne znači da je s Karlom del Ponte postigla nagodbu da svedoči protiv Miloševića "jer o njemu ne bi imala šta da svedoči". Možda se i vara. Oni koji su nekada kao i ona smatrali da Milošević nema dovoljno "nacionalne srpske supstance" i da ih stalno negde sputava i koči u njihovom nacionalnom zamahu (Milan Babić, na primer), spadaju među najubedljivije svedoke u glavnom haškom procesu.

KARADŽIĆ: Osim Vojislava Šešelja u jednom trenutku, na Plavšićkinoj listi "najboljih srpskih političara" dugo je na prvom mestu stajao dr Radovan Karadžić. "Njegove izjave su uvek odmerene i realne, ali u njima nema beznađa. Uvek ima neke nade na kraju. On ima psihičke i fizičke snage da sve izdrži", rekla je za njega Biljana Plavšić.

Uvažavanje je očigledno bilo međusobno, pa je tako 1996. godine, pošto ga je Dejtonski sporazum izbacio iz politike, sam Karadžić odlučio da privremeno za svog naslednika na mestu predsednika RS postavi Biljanu Plavšić. Pre toga, ona se nekoliko godina bavila uglavnom humanitarnim pitanjima, skresavši pomalo onaj svoj radikalizam s početka rata. Mnogima je ova Karadžićeva odluka (koju će kasnije opisati kao svoju najveću grešku) delovala pomalo čudno, ali se ispostavilo da je Plavšićki u tom trenutku izgleda najviše verovao kao najtvrđem političaru s Pala i najdoslednijem poštovaocu njegovog lika i dela.

Čitave te 1996. Biljana Plavšić na učestala pitanja hoće li Karadžić, umesto da se posveti unutarstranačkim pitanjima, ipak uskoro krenuti u Hag, odgovara na sličan način: "Ko to treba

Biografija

Biljana Plavšić je rođena u Tuzli 7. jula 1930. godine. Odrasla je u Sarajevu u porodici doktora bioloških nauka, studirala je i diplomirala biologiju u Zagrebu. Kasnije se vratila u Sarajevo i zaposlila na Prirodno-matematičkom fakultetu gde je prošla standardni put od asistenta do profesora i dekana. U politiku je ušla na nagovor profesora Nikole Koljevića koji ju je pozvao da se učlani u SDS. Posle izbora 1990. postaje član kolektivnog predsedništva BiH koje zajedno s Koljevićem napušta 9. aprila 1992. kada postaje član Predsedništva RS.

STEGONOŠA SRPSKE NACIONALNE SVESTI: Sa Goranom Hadžićem i Željkom Ražnatovićem Arkanom; sa Slobodanom Miloševićem; sa Momirom Talićem

da ga izruči? Ne mogu zamisliti nijednog Srbina koji bi mogao da tako nešto uradi, ne samo prema Karadžiću nego prema bilo kome ko je učestvovao u ovoj našoj borbi". Na podsećanje da Amerikanci verovatno neće odustati tek tako od Karadžića i Mladića, odgovara pomalo ljutito: "Ne mogu da shvatim tako brutalno mešanje Amerike i uzimanje prava da diktira našem narodu koga će da ima za predsednika. Kao što znate, reč je o dve najistaknutije ličnosti koje su od početka imale viziju koju smo mi, srpski narod u RS, sledili i koja nas je dovela dotle da postignemo prioritetni cilj, da se odvojimo od onih koji su za nepunih sto godina počinili tri genocida nad našim narodom. To je Karadžićeva velika zasluga. Ne znam šta hoće da postignu uklanjanjem generala Mladića. On je obavljao svoju vojničku dužnost i svi ga respektuju. On je legenda. Udarili su na dve ličnosti koje su sinonim srpstva u RS".

Te 1996. Biljana Plavšić je pobedila na predsedničkim izborima u RS i na toj funkciji ostala do jeseni 1998. Početkom 1997. počinje upadljivije da se distancira od Radovana Karadžića i približava Zapadu. Karadžića i Krajišnika počinje da optužuje za "korupciju, reketiranje i pljačku male RS", polako preseljava institucije i kabinete s Pala u Banjaluku, prestaje da bude gadljiva na stranu pomoć koja je često upakovana uz neke političke zahteve, u nekoliko navrata za dlaku izbegava nešto nalik na državni udar, ispred vrata njenog banjalučkog predsedničkog kabineta smeštenog u građevini habzburškog stila, Biljanu Plavšić i onog njenog plišanog medu s kanabeta sve češće čuvaju do zuba naoružani policijaci, ona postaje sve iskreniji zagovornik Dejtonskog sporazuma i sve poželjniji gost u mnogim evropskim metropolama. U međuvremenu osniva i sopstvenu stranku, a 1997. raspušta Skupštinu RS u kojoj dominira paljanska struja i organizuje prevremene parlamentarne izbore.

OLBRAJT: Početkom juna te godine u posetu BiH na nekoliko sati dolazi tadašnji američki državni sekretar Medlin Olbrajt, koja svraća i u Banjaluku gde iza zatvorenih vrata razgovara s Biljanom Plavšić. Dva meseca kasnije, u avgustu iste godine, u dva intervjua (jednom je prisustvovao i potpisnik ovog teksta) Plavšićka ponavlja istu spektakularnu izjavu – tvrdi kako je Medlin Olbarjt od nje tražila da pronađe Radovana Karadžića i da mu s američke strane uputi poslednju ponudu – odlazak iz RS u neku treću zemlju pod novim identitetom, potpuno povlačenje iz politike i javnosti, garancije da neće završiti u Hagu. Zadatak je ispunila, ali je Karadžić tu ponudu primio sa nepoverenjem, čak i pomalo ljutito ("gledao me je gotovo s nekakvim prezirom"). Kada se 13. augusta 1997. ta priča poput bombe pojavila u novinama, Medlin Olbrajt koja se u tom trenutku zatekla u Čileu, požurila je da je naravno odmah demantuje, mada ne previše ubedljivo. Saopštila je kako se nada da gospođa Plavšić neuporedivo bolje pamti odredbe Dejtonskog sporazuma po kojima svi osumnjičeni za zločine moraju u Hag, nego što pamti detalje njihovog razgovora.

Ovaj nesporazum nije, međutim, previše opteretio odnose između Vašingtona i Banjaluke. Gospođa Olbrajt je u više navrata kasnije opisivala Biljanu Plavšić kao veoma hrabru ženu koja je započela istinsku demokratizaciju RS, presudno pomogla sprovođenje Dejtonskog sporazuma i izolaciju uticaja s Pala. Tvrdila je da njihovi odnosi osim uzajamnog razumevanja žena koje se bave politikom imaju i jednu prijateljsku notu. Mnogi su ovu "bliskost" tumačili i kao najbolju moguću zaštitu Biljane Plavšić od eventualnih haških pretnji. Čarolija je nestala 1998. godine pošto je Plavšićka izgubila predsedničke izbore u RS.

Početkom januara 2001. dobrovoljno se zaputila u Hag, pošto su joj opet izgleda s američke strane savetovali da to uradi. Još u vreme dok se takva mogućnost samo teoretski pominjala, Biljana Plavšić je tvrdila da joj nisu potrebne tajne optužnice i da će, ako joj to budu tražili, civilizovano i dobrovoljno otići pred Haški sud. "Ako je 20.000 mladića dalo život za ovu državu, zašto bih ja bila nešto posebno." Obećanje je ispunila, a prva koja je pozdravila ovu "hrabru i ispravnu odluku" bila je upravo Medlin Olbrajt. Ovih dana se saznalo da je gospođa Olbrajt svojevremeno Haškom sudu poslala i pismo u kome je podržala ideju da se Biljani Plavšić omogući da početak suđenja ne sačeka u zatvoru. Bila je među prvim koja je u oktobru ove godine pozdravila visoko moralnu odluku bivše predsednice RS da prizna krivicu pred Sudom u Hagu.

U knjizi *Ko je ko u Haškom sudu* jednoga dana svakako će biti zapisano da je Biljana Plavšić bila "stegonoša" buđenja svesti o sopstvenoj odgovornosti među političarima koji su svojim odlukama započinjali ratove i unesrećili desetine hiljada ljudi na prostorima bivše Jugoslavije. Kao što je nekada na Palama bila prva u zahtevima da se u ratu ide do kraja, da se dođe do ubedljive vojničke pobede, i tek onda daju neki mali ustupci, tako je i danas prva i jedina iz te ratne ekipe koja je priznala krivicu i nagovestila kajanje za ono što je nekada činila. Svi ostali iz te ekipe ili ne priznaju ništa, ili se i dalje kriju po šumama. Oni koji su je zvali "srpska carica" tvrdili su da joj politika nije promenila ličnost, ali život jeste. Gledano iz haškog ugla, reklo bi se – i ličnost i život. ■

NENAD LJ. STEFANOVIĆ

BROJANJE I PRIGOVARANJE

Budžetski test

Predsednički izbori propali, vlada zasad preživela, budžet prošao, a pred rovašeni srpski parlament dolazi ustavno pitanje, dok bauk izbora kruži

Politika bi trebalo da postane matematika kad se raspravlja o budžetu i na izborima, kad se broje glasovi. Trebalo bi, ali se upravo u ta pitanja upletu različiti sporovi, mistifikacije i nejasnoće.

Republička izborna komisija je 10. decembra konstatovala da ima 6.525.760 upisanih birača; da je glasalo 2.946.716 (45,16 odsto, pa se izbori smatraju neuspelim); da je bilo 80.396 nevažećih glasačkih listića; i da su kandidati dobili sledeći broj glasova: Vojislav Koštunica (DSS) 1.699.098; Borislav Pelević (SSJ) 103.926; Vojislav Šešelj (SRS) 1.063.296.

Posle elektronskih pretraga biračkog spiska DSS, međutim ulaže prigovor, koji RIK 12. decembra odbija. Predstavnici RIK-a su se proglasili nenadležnim za utvrđivanje netačnosti u biračkom spisku (čiju netačnost niko ne negira) pošto je to, po njihovom tumačenju, isključiva nadležnost lokalnih organa uprave.

Koštunica je najavio da će žalba Vrhovnom sudu Srbije biti potkrepljena sa 11.000 strana dokaznog materijala. Taj materijal je predat sudu 14. decembra, a 16. decembra Vrhovni sud Srbije je doneo konačnu odluku – odbacio je žalbu kao neosnovanu konstatujući da greške u matičnom broju ne znače da je tim građanima bilo onemogućeno glasanje; revizija ukupnih rezultata nije moguća bez revizija preko osam hiljada zapisnika biračkih odbora; uz to, umanjenje ukupnog broja birača nije moguće bez umanjenja pojedinačnih rezultata itd.

DSS je najavljivao da sudsku odluku neće komentarisati, ali po objavljivanju presude ova stranka se ipak oglasila saopštenjem u kome odluku Vrhovnog suda zove "nazovi presudom" uz zamerke da sud nije uzeo u obzir dokumentaciju koju je podneo DSS; da sudije nisu ni sudile, već da su se svojski upinjale da zatvore oči i pred zakonom i pred činjenicama, pribegavajući, u odsustvu argumenata, smicalicama koje od zakona i ustavnih prava građana prave farsu; te da ova presuda neposredno oživljava vreme izborne krađe iz 1996.

Ova stranka najavljuje da će preduzeti još neke pravne korake i da će ubeđivati domaću i stranu javnost da se ovde dogodila izborna krađa.

Saopštenje je ličilo na ostavljanje neke mine s usporenim dejstvom.

Koštunica je pred izbore a i posle 8. decembra nagoveštavao da će neuspeh izbora voditi brzom raspisivanju parlamentarnih izbora i sada se čeka kada će DSS tu pretnju realizovati.

Više političkih partija (DSS, NS, SRS, SPS, SSJ, a van republičkog parlamenta još i SPO, NDP i drugi) tražilo je da se u relativno kratkom roku održe vanredni parlamentarni izbori.

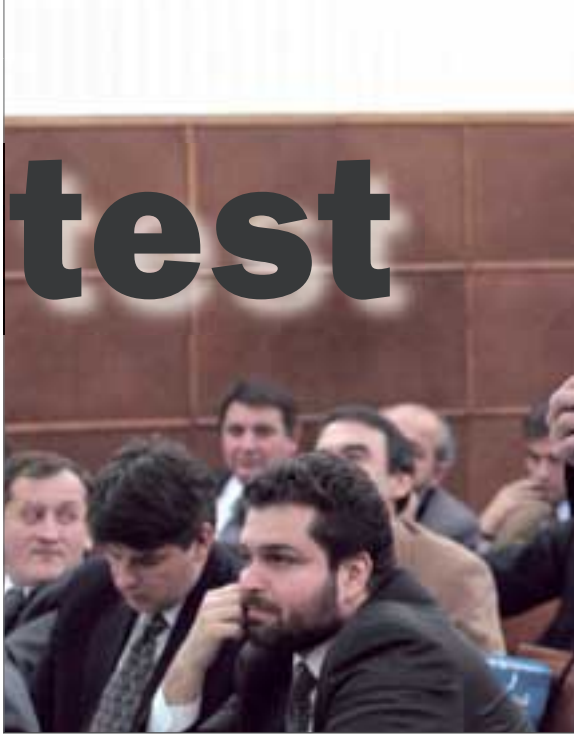
Tehnički gledano DSS, međutim, ne može računati da će protiv vlade glasati one stranke koje su podržale Koštunicu na predsedničkim izborima (DC, DA, GSS, RV, NS, NDS, SDP). Velja Ilić je najkonkretnije od svih iz te grupe tražio brze parlamentarne izbore, ali još, čini se, nije rekao da će glasati protiv vlade. Ako se Nova Srbija (8) pridruži eventualnom zahtevu DSS-a (45) za smenjivanje vlade, uz glasove SRS-a (23), SSJ-a (14), SPS-a (32) i uz Narodne socijaliste (5) vlada može pasti jer bi protiv sebe imala 127 (od ukupno 250) poslanika.

Pojava G17 PLUS i Otpora na partijskoj sceni mogla bi smanjiti uticaj DSS-a sa nešto malo manje od trećine glasača za deseti deo njegove snage; DS bi verovatno izgubio trećinu svojih birača i sa šestine biračkog tela pao bi na deseti deo glasačke populacije; a aktivirao bi se možda jedan procenat od nekih desetak odsto neodlučnih birača. To znači da novi igrači u startu mogu možda računati na deseti deo aktivnih birača.

ROK ZA USTAV: DSS je i posle izbora nagoveštavao da će još izvesno vreme davati prioritet pisanju srpskog ustava, s tim što će u slučaju razvlačenja verovatno pokrenuti postupak za smenu srpske vlade i iznuditi vanredne parlamentarne izbore. Iz vlade (Isakov, Batić) dolaze nagoveštaji da bi ona mogla uskoro mogla da otpočne razgovor o ustavu. Predsednica Skupštine, koja je po funkciji predsednik Ustavne komisije, najavila je takođe aktivne korake.

Učestvujući u raspravi o ustavnom pitanju na tribini koju je organizovao Centar za liberalno-demokratske studije, Koštunica je prošle nedelje ponovo konstatovao da Ustav Srbije može biti promenjen ili u sadašnjem sastavu parlamenta, ili pomoću ustavotvorne skupštine. Upozorio je da je rok za taj posao veoma kratak. Izgleda da DSS smatra da novi ustav Srbije treba da se izradi u roku od tri do šest meseci. U suprotnom, kako je rekao potpredsednik DSS-a Dragan Maršićanin, DSS će "bez oklevanja otvoriti pitanje odgovornosti od koje neće pobeći ni Đinđićeva vlada, ni Demokratska stranka Srbije". Sa strane DS-a (Živković) neobavezno se, pak, pominje kraj iduće godine kao termin kada bi novi ustav mogao da bude prilično usaglašen.

DSS, sudeći po tonu, verovatno neće dugo čekati. Ognjen Pribićević iz Instituta društve-

SKUPŠTINSKA DRAMA: Debata, glasanje, pobeda

FOTOGRAFIJE: A. ANĐIĆ

B. PANTELIĆ

nih nauka procenjuje, na primer, da Koštunica naprosto mora da žuri da se ne bi istopio pozitivni eho obimne podrške birača na neuspelim izborima. Drugi problem je što bi on po usvajanju savezne ustavne povelje i po izboru savezne vlade već u februaru mogao ostati samo na mestu predsednika DSS-a. Treba se podsetiti da je rascep vladajuće koalicije ubrzan i zbog disproporcije između javne podrške i količine posednute moći.

Kada je po okončanju izbora u Skupštini Srbije došlo na red budžetsko pitanje, DSS je uskratio podršku budžetu, očito u nameri da pokaže da vlada zapravo nema stabilnu većinu.

NA PETOPARCU: Uskraćivanje podrške je, inače, najavljivano i pre ponovljenih predsedničkih izbora, odmah po otvaranju javne rasprave o budžetu, kada je Ministarstvo ekonomije i finansija vlade u senci DSS-a tvrdilo da je procenjeni obim BDP-a od 15,1 milijardi dolara "napumpan", pa je tražilo da se na svim nivoima budžetiranja (savezni, republički i lokalni) pre utvrđivanja obima budžetskih rashoda za 2003. godinu donesu osmišljeni operativni programi štednje budžetskih rashoda...

Srpska vlada je tvrdila da neizglasavanje budžeta ("socijalni budžet") može pogoditi široke slojeve stanovništva (penzionere, zdravstvene i prosvetne radnike); premijer Đinđić se verbalno distancirao od "divljih liberala" (poruka je bila upućena poslanicima DSS-a, koji je sada naglašenije potencirao tržišni model; a ne na adresu G17 PLUS, koji je ovde viđen kao sinonim neoliberalizma) i gotovo se deklarisao kao klasični socijaldemokrata.

Vlada je tako preživela budžetski izazov, ministar Đelić je odahnuo, a cenu je svojim ugledom platilo zakonodavno telo

Reklo bi se da je to političko sporenje na žutom petoparcu, jer naša javna potrošnja je u neskladu sa BDP-om. Obim javne potrošnje u Srbiji, kako je u ponedeljak 16. decembra procenio Jurij Bajec sa Ekonomskog fakulteta (zbir penzionog fonda, republičkog, saveznog, lokalnih budžeta), dostiže 584 milijardi dinara ili oko devet milijardi američkih dolara. Na našu državu će svakako biti vršen pritisak međunarodnih institucija da smanji učešće javne potrošnje na oko 45 odsto BDP-a. Ostaje i obaveza da se budžetski deficit (finansiranje budžeta zaduživanjem, donacijama itd.) smanji sa sadašnjih 4,4 odsto na 3,6 odsto BDP-a. Vreme popusta polako prolazi, donacije će u narednim godinama biti smanjivane, kao i obim mekog kreditiranja.

Vlada je poručivala da je ustupcima (Đelić je pregovarao s pojedinim poslaničkim grupama iza zatvorenih vrata) pre rasprave o budžetu obezbedila većinu za izglasavanje budžeta, međutim u petak 13. decembra ta računica se pokazala pogrešnom. Jednog trenutka ispostavilo se da vlada u budžetskom pitanju neće imati većinu glasova pošto su poslanici DSS-a, SPS-a, SNS-a, SRS-a, SSJ-a i pet poslanika NS-a napustili sednicu.

TRI PIŠEM, ČETIRI PAMTIM: Još kad su započele diskusije o budžetu Đinđić se unapred kladio da ima većinu od 126. U trenutku izglasavanja budžeta 13. decembra u skupštinskoj sali je, međutim, ostalo samo 124 poslanika, a za izglasavanje budžeta bilo je potrebno da skupština ima kvorum od 126, a da većina prisutnih glasa "za".

Položaj vlade postao je u tom trenutku težak, mada po republičkom ustavu vlada ne mora automatski da padne ako se ne izglasa budžet, kao što je to još slučaj u federalnoj skupštini. Da nije usvojen budžet, prešlo bi se na privremeno finansiranje i ne bi bilo neke velike drame, mada je vlada tvrdila, i u tome imala medijsku podršku, da će za slučaj da budžet ne bude usvojen u Srbiji bezmalo sve stati.

Vladina većina je ipak isposlovala dovoljno poslanika u sali za vreme glasanja da bi mogao da bude izglasan budžet. Operacija je zabašurivana kritikom opstrukcije kao destrukcije. Za glasanje je ipak sakupljeno 128 od 250 poslanika, a za budžet je glasalo 119.

Tačno onoliko njih koliko je teorijski potrebno da vladina većina ima kvorum od 126, tri poslanika Nove Srbije ostala su u sali (i glasala protiv budžeta). Bilo je, inače, nagoveštaja da je NS pridobijen da glasa za budžet.

Predsedništvo Nove Srbije je iste večeri isključilo iz partije Marka Petrovića (inače šefa poslaničke grupe Nove Srbije), Miomira Tadića i Dragan Kovačevića. Posle toga kuću, stan, automobil i članove porodice Marka Petrovića u Kraljevu obezbeđivala je policija, navodno zbog najvulgarnijih psovki i pretnji koje mu je izrekao Miško Nikolić Frkan iz Čačka, i koji je zbog toga odmah osuđen na 30 dana zatvora. Petrović je tvrdio u izjavi novinaru "Politike" da je član NS-a Frkan nekada bio u obezbeđenju predsednika NS-a Velje Ilića, a da sada obezbeđuje neke druge uticajne ljude.

Predsedništvo Nove Srbije odmah je najavilo da će Skupštini uputiti zahtev da se mandati ove trojice poslanika vrate stranci. Velimir Ilić je izneo i optužbe da su se "tog dana u Skupštini vrtele velike pare, samo da se izglasa budžet". Marko Petrović negira optužbe da je za obezbeđivanje kvoruma dobio novac, izjavljuje da je Velimir Ilić u afektu govorio o njegovom isključenju iz stranke, da je on zapravo poštovao raniju odluku Predsedništva NS-a da se glasa protiv budžeta.

Ovde su pale veoma teške reči. U ozbiljnoj skupštini u ovim okolnostima etički komitet bi imao pune ruke posla, a parlamentarna istraga o optužbama za podmićivanje poslanika, ili zbog ugrožavanja narodnih predstavnika, bila bi veoma rigorozna. Ovde se, međutim, drame lako pretvaraju u farse: zamislite na osno-

POLITIČKI PORTRET BRANISLAVA IVKOVIĆA

Niko kao Bane

Ivkovićeva politička karijera pokazuje solidnu taktičku sposobnost manevrisanja na malom političkom prostoru, te kako se s malim političkim kapitalom stiče velika dobit

Otpadnik od socijalista, Branislav Ivković kao kandidat grupe građana "Socijalisti – povratak bazi" na predsedničkim izborima 29. septembra osvojio skromnih 42.853 glasova.

Branislav Ivković je posle tih izbora osnovao Narodnu socijalističku partiju koja u Skupštini Srbije ima petočlani poslanički klub pod imenom "Narodni socijalisti.

Rukovodstvo oficijelnog SPS-a ne priznaje Ivkovićevu partiju i tvrde da im je oduzeto pet mandata na "protivpravan način. To je čista hajdučija. Zbog toga smo podneli tužbu Vrhovnom sudu Srbije", kaže Vladan Zagrađanin.

Dok je Zoran Anđelković tvrdio da je Ivković "kandidat DOS-a, jer su i oni sami priznali da su finansirali njegov kongres i pokušaj da nam preotme partiju. Branislav Ivković je od 1994. bio član Demokratske stranke. Isključenjem Ivkovića iz SPS-a vratili smo ga DOS-u, odnosno DS-u."

Na poslednjem glasanju u skupštini Srbije vlada je većinu za izglasavanje budžeta obezbedila zahvaljujući glasovima Ivkovićeve grupe i poslanika Nove Srbije Velje Ilića.

Branislav Ivković rođen je 7. avgusta 1952. u Bijeljini. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u rodnom gradu. Na Građevinskom fakultetu u Beogradu diplomirao 1979. godine, magistrirao 1983, i doktorirao 1988.

Karijeru je počeo kao inženjer – saradnik u GP "Napred". Usledio je asistentsko-pripravnički rad na Fakultetu, potom počinje univerzitetsku karijeru kao asistent (1981), pa docent (1989) i od 1994. vanredni je profesor. Bio je i prodekan na Građevinskom fakultetu u dva mandata. Ivkovićev otac Nebojša bio je lekar koga je tajno snimila koleginica dok za Tita i Mikulića govori da su "obični govnari", zbog čega biva optužen, ali ga Ilija Radulović, tada sudija u Tuzli, u magnetofonskoj aferi oslobađa. Lik njegovog oca (Ozren Stanivuk) poslužio je Vuku Draškoviću za roman "Sudija".

Ivkovićev uspon u političkoj karijeri počinje posle Dejtona. Kada je novembra 1995. došlo do čistki u redovima SPS-a, postavljen je za šefa Gradskog odbora SPS-a Beograda, a uspon na hijerarhijskoj lestvici overio je izborom za člana Izvršnog odbora stranke. Za člana GO SPS-a, biran na Trećem kongresu SPS-a 2. i 3. marta 1996, tada je izabran i za člana IO SPS-a i dobio zaduženje koordinatora sektora za nauku i obrazovanje. Posle lokalnih izbora 1996. i debakla SPS-a u Beogradu deakumuliran je funkcije predsednika socijalista Beograda. U saopštenju SPS-a se navodi da je tako odlučeno "zbog medjusobnog sukoba Ivković–Čović koji je naneo veliku štetu delovanju gradske organizacije SPS-a u Beogradu".

Na Vanrednom kongresu SPS-a (17. februara 2000) bio je među onima kojima je prestalo članstvo u IO. Međutim, već 11. oktobra 2000. godine vraćen je u IO SPS-a. Delegati vanrednog kongresa (25. novembra 2000) izabrali su ga u glavni odbor. U to vreme (novembra 2000) izjavljuje da će prihvatiti eventualnu kandidaturu za predsednika stranke.

Aktivno bavljenje politikom donelo mu je dve titule ministra, prvo za urbanizam, stambeno-komunalne delatnosti i građevinarstvo, od 1994, i od 1998. godine ministra za nauku i tehnologiju.

Partijske kolege optužuju ga za proneveru novca od članarine i za preterano koketiranje sa JUL-om. Opozicija je govorila o "zaprepašćujućoj činjenici da je grupa vračarskih batinaša za svoju akciju dobila na korišćenje vozilo Ministarstva za nauku". Time je po njihovom dokazano "da je SPS partija represije, a njeni najviši funkcioneri, među kojima i Branislav Ivković, pomagači batinaša". Protiv njega je podneta i krivična prijava zbog zloupotrebe službenog položaja. Aprila 2001. protiv njega je podignuta prijava zbog zloupotreba položaja člana stambene komisije srpske vlade i prebacivanja novca Ministarstva nauke na račun SPS-a. "Nisam finansirao svoju stranku već lidere DOS-a", odvratio je Ivković.

Učestvovao je u pregovorima o hapšenju Miloševića i dva dana posle hapšenja je izjavio da i Milošević i Mira Marković treba da odu u "političku penziju".

Ivković će ostati upamćen kao jedan od organizatora kontramitinga SPS-a, nakon čega su mu studenti učesnici protesta 1996-1997. poručili: "Vaše ruke su krvave, zbog vašeg kontramitinga prolila se krv."

Njegova politička karijera dokaz je da ruža i u politici ima razne mirise i boje. Pokazuje solidnu taktičku sposobnost manevrisanja na malom političkom prostoru, veštinu i lukavstvo vidre da pliva u matici i igra sa mnogo krupnijim igračima i da s malim političkim kapitalom stekne veliku dobit.

DRAGOSLAV GRUJIĆ

vu nedavnih iskustava u šta bi se izvrgnuo taj Anketni odbor, kad na primer počne da ispituje skupštinske kelnerice o tome ko je kritične večeri s kim pio kafu, da li je neko pio i belo piće, da li su poslanici možda jeli one kolače koje su peticijom tražili...

Bilo je, međutim, još komplikacija: vernost tri "Veljina" poslanika nije bila dovoljna; nekoliko poslanika vladine većine bilo je opravdano odsutno, Veljin stav je bio kolebljiv.

Na rezervnoj klupi sedeli su spasioci budžeta i reforme, četvorica poslanika Stranke narodnih socijalista Branislava Ivkovića. Oni su ušli u salu i dali kvorum.

Iz Socijalističke partije Srbije stigle su optužbe da je budžet izglasan nelegalnim glasovima, pošto SPS pokušava da dokaže da petorica bivših poslanika SPS-a, koji sada čine poslaničku grupu SNS-a, više nemaju mandate, već da ti mandati pripadaju SPS-u.

Ova stranka je inače više puta do sada tražila oduzimanje njihovih mandata, ali je skupštinski Administrativni odbor, baš u vreme kada je donosio one zbrzane odluke o oduzimanju i vraćanju mandata, odlagao raspravu o zahtevu SPS-a, tvrdeći da nije jasno ko je zapravo ovlašćeni predstavnik SPS-a. Narodnim socijalistima je uz to Administrativni odbor dozvolio da pre okončanja sudskog procesa formiraju posebnu poslaničku grupu od pet članova. Sudski proces o statusu SNS-a vodi se pred Vrhovnim sudom Srbije.

Ustavni sud Srbije je, kako je već rečeno, pokrenuo proces preispitivanja člana 88 Zakona o izboru narodnih poslanika koji reguliše i materiju oduzimanja poslaničkih mandata u slučaju isključivanja iz matične partije.

Intencija Saveznog ustavnog suda, koji je prvi pokrenuo raspravu o ovom pitanju, išla je u pravcu ojačavanja položaja narodnog poslanika u odnosu na volju partijskog vrha.

Očito, korišćena je jedna od tehnika koje je koristio i Slobodan Milošević – krpljenje većine pomoću razbijanja oponentskih grupacija – slučajevi slični ovom zabeleženi su kada je, na primer, iz SRS-a izdvojena Glamočaninova grupa koju je Šešelj nazvao "prodanovići", ili 1994, kada su se pojavila četiri opoziciona glasa na kontu socijaliste Dragana Tomića, potonjeg predsednika Skupštine, i pored toga što su svi tadašnji opozicioni poslanici pokazivali šefovima poslaničkih grupa glasačke listiće...

Vlada je tako preživela budžetski izazov, ministar Đelić je odahnuo, a cenu je svojim ugledom platilo zakonodavno telo koje ritmično zapada u teške afere. ■

MILAN MILOŠEVIĆ

Domaće vaspitanje

Nijedna generacija nikad nije odrasla pod jednim Ustavom

Piše: **Stojan Cerović**

Đinđić i Koštunica i svi njihovi ljudi prosto su naivni, neuki, neiskusni, nesposobni da nauče nešto krajnje prosto

Ova simetrična godina u Srbiji se završava simptomatičnim poremećajem političke ravnoteže. Đinđić je uspeo da ostane premijer a Koštunica nije uspeo da postane predsednik. Obojica jedva, to jest zamalo, ali svejedno, jedan je zadovoljan a drugi nije. U sledećoj godini sreća će se možda promeniti, ili neće, ali rat će se svakako nastaviti.

Koga god pitate reći će vam da je to neozbiljno i neodgovorno, da su ti lideri sujetni i da nas brukaju pred svetom. Ali, opet, ako je tačno da u Srbiji postoji duga tradicija strasnog parničenja, ispada da su ova dvojica kavgadžija prilično dobri predstavnici nacionalnog bića. U stvari, to više važi za Koštunicu, koji i jeste daleko omiljeniji, valjda baš zato što se on i njegovi ljudi stalno nešto žale, tuže, protestuju i isteruju pravdu.

To jeste izraz nekakvog gubitničkog mentaliteta, ali, s druge strane, ko pokuša da taj mentalitet menja narod će ga voleti kao Đinđića. Premijer se, međutim, pokazao kao darovit mađioničar koji, kad prigusti, uvek može da pretvori manjinu u većinu. Makar samo na jedan dan, samo za potrebe jednog glasanja. Osim toga, on je bez sumnje glavni tvorac dinamike promena. Mnogo toga u poslednje dve godine bez njega se prosto ne bi dogodilo, a šta se kome od svega toga sviđa ili ne sviđa zasebna je priča.

Ali, ova dvojica su podjednako neracionalni i podjednako brutalni kad se obraćaju jedan drugom. Sve čega se dohvate postaje oružje i svaka tačka dodira smesta se pretvara u liniju fronta. Tolika zakrvljenost neuobičajena je i za srpske političke navike i standarde. Po tome se današnja Srbija upadljivo razlikuje od, recimo, Rumunije ili Bugarske, gde političari koji se ne trpe umeju da u javnosti govore ljubazno i pozitivno jedan o drugom.

Đinđić i Koštunica i svi njihovi ljudi prosto su naivni, neuki, neiskusni, nesposobni da nauče nešto krajnje prosto, nešto što zapravo i znaju, ali praktikuju samo kad odu u Evropu, ili im otuda dođu u posetu, a inače misle da dobri maniri nisu za domaću upotrebu. To je nekakav sirotinjski rezon, kao da su u pitanju jako ograničene rezerve, nešto što se čuva samo za goste. Hoću da kažem da je loš ton glavnih aktera, loša kontrola neprijateljskih impulsa, nešto po čemu Srbija neprijatno štrči među svim kandidatima za Evropu.

Tek što su propali izbori na koje je Koštunica izašao odbijajući Đinđićevu podršku, kad evo gde Đinđić poručuje da njegovoj vladi ne treba podrška DSS-a. A to povodom zahteva DSS-a da se smesta počne rad na novom ustavu, inače će se ta stranka naljutiti i prestati da mazi vladu. Ne znam šta vlada oko toga planira i da li joj se žuri s Ustavom, ali već se vidi da je taj ustav novo bojno polje. Hoće li biti više Đinđićev ili Koštuničin?

Sudeći po tome koliko je trajala gnjavaža s Ustavnom poveljom, čeka nas barem godinu dana sličnog mrcvarenja. Slutim da će biti obostranog guranja dnevih interesa u tekst Ustava, pošto je i to deo tradicije i običaja, što se vidi po tome da nijedna generacija nikad nije odrasla pod jednim Ustavom. A ovog puta imamo i neke dodatne nevolje. Recimo da se to s Crnom Gorom nekako dogovori i usvoji, recimo da to državno remek-delo potraje i duže od tri godine, pa da se Srbija precizno definiše u odnosu na tu zajednicu. Još uvek ne bismo znali ni najosnovnije stvari o svojoj zemlji: kolika je i gde su joj granice.

Dakle, da li će se novi ustav odnositi i na Kosovo ili neće? Stručnjaci će sigurno pronaći neku formulu po kojoj će Kosovo biti uslovno obuhvaćeno Ustavom, ali to će značiti da je cela Srbija pomalo uslovna država, što predstavlja košmar za svaki pravnički mozak. Neće biti jasnih i čistih rešenja, to jest poznati nam jaz između pravnog i stvarnog stanja ostaće netaknut.

Ali, ako je tačno da je napravljen izvestan napredak u odnosima s Albanijom, ako se tu nešto pokrene i oživi, kosovski problem mogao bi da počne da se raspetljava i sa te druge strane. U ovom trenutku malo ko u Srbiji želi da sluša bilo šta o Kosovu. To je postalo nešto kao privatni biznis Nebojše Čovića. Jedino on ponekad tamo ide, nešto petlja sa Štajnerom i daje izjave koje treba da zvuče kao da on zna o čemu govori i šta radi.

A svi znamo da niko u Beogradu nema nikakvu suvislu ideju o Kosovu. Niti će je skoro imati. Zato to otvaranje prema Tirani deluje kao pametan potez i trebalo bi da to ostane jedan od prioriteta spoljne politike Beograda. Status Kosova ostaje problem, ali ako se stavi u bolji kontekst, ako postane samo detalj na inače skladnoj krupnijoj slici, onda će s tim već nekako moći da se živi. Beograd kao prijatelj Tirane, koja je prijatelj Prištine, koja je neprijatelj Beograda. Vremenom mora da postane jasno da u ovom lancu nešto nije u redu.

Pošto se i Đinđić i Koštunica za sada dobro čuvaju da se ne zalete i preuzmu bilo kakvu obavezu oko Kosova, možda bi eksperti iz G17 PLUS, koji su upravo rešili da postanu političari, mogli da probaju da se istaknu baš tu gde je najteže. Njima će svakako biti neophodni jaki dokazi da se razumeju i u politiku, kao i da mogu da urade nešto što ni Đinđić ni Koštunica nisu mogli. Ambicija G17 PLUS je, ako sam dobro razumeo, da se predstavi kao valjana alternativa, da sedne između Đinđića i Koštunice i malo ih izgura.

Nije bilo teško dosetiti se toga, ali sad valja pokazati stvarnu snagu i hrabrost. Dakle, Labus u Prištini? To je svakako rizično, ali Priština je mesto gde neko iz Beograda može da napravi najkrupniji gest. Kao nekad Milošević, samo obrnuto. ■

Svaki deseti na granici života

"Među porodicima sa više članova procenat siromašnih raste. Kod starijih od 65 godina procenat siromašnih penje sa na oko 15 odsto. Među najsiromašnijim dominiraju ljudi bez škole"

Pošto se o razmerama bede u Srbji mnogo licitiralo, Vlada Srbije proletos je utvrdila da zapravo nema jasnu i preciznu sliku o siromaštvu u republici, pa je angažovala poznatu agenciju Stratedžik marketing da sprovede jedno sveobuhvatno istraživanje o stvarnom broju ljudi koji ne mogu da sastave kraj s krajem i kojima je neophodna socijalna pomoć – po međunarodno priznatoj metodologiji u kojoj je dominantno načelo praćenja potrošnje (a ne evidentiranje prihoda i rashoda). O rezultatima do kojih su došli istraživači tokom maja i juna i ove godine, ispitujući oko 19.725 lica u preko 6386 domaćinstava širom Srbije, razgovaramo sa gospođom Aleksandrom Pošarac, ekonomistom i ekspertom Svetske banke.

"VREME": Gospođo Pošarac, nadam se da cilj ovog istraživanja nije bio da se narod u Srbiji ubedi da nije suviše siromašan. Dakle, zašto se ovo istraživanje nije "naslonilo" na prethodna, koja ste i Vi ranije obavljali, ili na ona koja je do sada radio državni zavod za statistiku?

ALEKSANDRA POŠARAC: Sa siromaštvom se nije šaliti – ali odmah da vam kažem da smo utvrdili da je ispod linije siromaštva u Srbiji oko 10,6 odsto ljudi, od oko 7,5 miliona stanovnika – što znači da blizu 800.000 ljudi u republici jedva preživljava. No, to je ipak manje od onih navodno 30 odsto bednih ljudi u Srbiji ispod linije golog života – a to je broj koji se najčešće čuo u političkim debatama.

Kad je reč o pitanju zašto se nismo koristili dosadašnjom metodologijom, lako mi je da odgovorim da smo se sada odlučili za doista modernu, međunarodno priznatu metodologiju na reprezentativnom uzorku – da nam se ne bi desilo, kao što se to dešavalo u prethodnim istraživanjima, da stalno beležimo veću potrošnju ispitanika nego što su njihovi prihodi, što nas je stalno guralo ka pogrešnom zaključku da se razlika finansira smanjenjem štednje. Pojednostavljeno rečeno, svi ispitanici imaju tendenciju da "potcenjuju" svoje stvarne prihode, pa smo se svi zajedno pitali od čega zapravo živi narod Srbije. Metodologija koja evidentira potrošnju (umesto prihoda ili rashoda) daje mnogo autentičniju sliku, no ni njoj, naravno, nije cilj da prikrije relativno veliko siromaštvo koje imamo u Srbiji.

"Prosečan građanin Srbije mesečno troši 9794 dinara – i nije mu lako. Zamislite kako je tek onom prosečnom siromašnom građaninu Srbije koji mesečno troši 3372 dinara. Taj odnos 1 prema 2,2 između ta dva proseka je veoma tesan i on treba posebno da zabrinjava" – dr Aleksandra Pošarac

Kod linije siromaštva – dakle linije koja razdvaja ljude koji mogu da prežive i one koji su veoma ugroženi – koristili smo stručno priznate proračune o potrebnim kalorijama koje čovek mora da unese preko hrane i druge minimume oblačenja, stanovanja, održanja zdravlja, itd. Čak smo proračunali i takozvane jedinice jednake potrošnje, jer nemaju iste minimalne potrebe odrasli, deca i stari. A sve smo to korigovali i formulama "ekonomije obima" (jednočlano domaćinstvo ima najveće troškove struje po članu, na primer). Nismo ispitivali onu kategoriju stanovništva koja ima samo za hranu, jer je ipak reč o suviše malim brojevima koji se gotovo ne mogu statistički obrađivati. Rečju, pokušali smo da dođemo do sasvim precizne slike siromaštva – jer bez takve slike nije moguće voditi adekvatnu socijalnu politiku.

Dakle, koja je to linija siromaštva u Srbiji ispod koje je 10,6 odsto stanovnika?

Po našem nalazu, za četvročlano domaćinstvo to je u maju i junu ove goodine bila mesečna potrošnja od 13.827 dinara, što pojednostavljeno daje pojedinačnu minimalnu potrošnju od oko 4609 dinara po glavi te porodice. Ako hoćete još preciznije, po spomenutoj "jedinici jednake potrošnje" (koju ne treba poistovećivati sa potrošnjom *per capita*) granica je 4489 dinara mesečno. Možda je bolje tu liniju siromaštva nazvati linijom minimalnog standarda.

ŠTO PRAVEDNIJE PODELITI TROŠKOVE TRANZICIJE: Dr Aleksandra Pošarac

A. ANDIĆ

Inače, prosečan građanin Srbije mesečno troši 9794 dinara – i nije mu lako. Zamislite kako je tek onom prosečnom siromašnom građaninu Srbije koji mesečno troši 3372 dinara. Taj odnos 1 prema 2,2 između ta dva proseka je veoma tesan i on treba posebno da zabrinjava.

Recite nam nešto o strukturi siromašnih – ko su ti ljudi koji bukvalno jedva preživljavaju?

Po prvi put dolazimo do zaključka da je veći deo siromašnih na selu, među ruralnim stanovništvom, nego u gradovima gde procenat siromašnih sa 10,6 odsto pada na 7,8 odsto. Među porodicima sa više članova procenat siromašnih raste. Kod starijih od 65 godina procenat siromašnih penje sa na oko 15 odsto. Među najsiromašnijim dominiraju ljudi bez škole.

Regionalno, najsiromašnija je istočna Srbija. Centrana i zapadna Srbija su nešto ispod

proseka, a u Vojvodini imamo oko 8,8 odsto siromašnih, dok u Beogradu imamo najmanje onih najsiromašnijih 7,9 odsto.

To je za mene iznenađujuće. Beograd ima toliko nezaposlenih, toliko radnika u bankrotiranim velikim preduzećima, mnogo izbeglica itd. a u njemu je i veoma skupo živeti?

Jedno od objašnjenja je da Beograd ima ogromnu sivu ekonomiju, da su u njemu ljudi najaktivniji, jer u velikom gradu je to moguće. Uostalom, to je pojava u svim zemljama u tranziciji, a rekla bih i u svim velikim gradovima u inače siromašnim zemljama. Glavni gradovi u takvim zemljama zbog toga su i izloženi ogromnom prilivu stanovništva.

Pošto ste do rezultata o siromaštvu u Srbiji došli po međunarodno priznatoj metodologiji, možete li nam reći koji stepen siromaštva imaju naši susedi i eventualno druge zemlje koje spadaju u evropsku sirotinju?

Znate, ima tu još dodatnih problema oko uporedivosti procenta siromašnih, jer se upoređuju zemlje različitog nivoa razvijenosti. Eto i SAD imaju 10 odosto siromašnih, ali to ne znači da smo jednako siromašni. Glavna od mnogih razlika je u tome što mi imamo još oko 20 odsto populacije koja je tek nešto iznad te linije siromaštva – i svaki gotovo trenutni udar ih može baciti dole, samo jedna izostala penzija, gubitak kakve-takve redovne zarade ili neka radikalnija poskupljenja. To nije slučaj u uređenim razvijenim zemljama – da još 20 odsto ljudi mogu već narednog meseca pasti u siromaštvo.

Ipak, uz ovu ogradu, pokušaću da vam ponudim neke uporedne ilustracije. Mislim da u Hrvatskoj imate oko 8-9 odsto stanovnika ispod linije siromaštva, a u Sloveniji tek nešto oko 1 odsto. Kad je reč o širem okruženju, mogu precizno da kažem da na primer Jermenija ima 48 odsto ljudi u zoni siromaštva, a među njima čak 20 odsto nema dovoljno ni za hranu. Gruzija isto tako.

Da li je za siromašne u Srbiji najgore prošlo?

Po mom mišljenju, mi još nismo prošli sve prolazne ali teške posledice tranzicije, pa na ovo pitanje nemam veseo odgovor. Zato i imam toliko rezervi prema upoređivanju našeg stanja sa sadašnjim stanjem u ostalim zemljama u kojima je tranzicija daleko odmakla.

Da li je u Srbiji onaj deo stanovništva koji je iznad granice siromaštva u stanju da izdržava i ovaj postojeći broj siromašnih. Je li moguće te ljude izvlačiti iz siromaštva preraspodelom postojećeg društvenog proizvoda?

U zemlji gde imate odnos potrošnje, po onoj našoj "jednici jednake potrošnje", od oko jedan prema sedam (najbogatiji, naime imaju tu potrošnju na nivou od 20.372 dinara, a *per capita* nešto višu), naizgled se nešto može postići i preraspodelom. Ali kad pogledate sam taj maksimum u apsolutnom iznosu (dakle manje od 400 eura po glavi mesečno), onda vidite da je prostor za preraspodelu zapravo ograničen. Mi već imamo preraspodelu od 1 odsto bruto društvenog proizvoda, a potrebno nam je najmanje 3 odsto, a zapravo oko 4 odsto u korist siromašnih. Pošto nemate nikad perfektnu targetiranost pomoći – dakle nju dobija oko polovine onih koji ne bi trebalo da je dobiju, a ne dobija isto toliko onih kojima je ona potrebna – vi morate da povećate preraspodelu da biste zaštitili sve ugrožene. Zato nije dovoljno 1 odsto za eliminisanje ovog teškog siromaštva, već je potrebno prerasporediti najmanje 3 odsto društvenog proizvoda. No, to bi bilo preteško breme za ovu zemlju, u kojoj mnogi ne mogu da podnesu ni postojeći nivo fiskalnog opterećenja.

Koji iznos društvenog proizvoda Srbije ste koristili u istraživanju?

Mi smo pošli od 980 milijardi dinara.

Da li se siromašni doista pomažu preraspodelom društvenog proizvoda ili ih u životu drže strane donacije?

Pa onoliko koliko se te donacije slivaju u budžet Srbije, toliko se može reći da dobar deo stranih donacija ide u korist siromašnih. To jest, zbog njih neki od onih koji bi pali ispod linije siromaštva nisu ispod te linije.

To nije toliko jednostavna priča. U igri je mnogo ekonomskih i drugih politika, da tako kažem, i mnogo poteza socijalne politike.

Liberali kažu da je opasno da država preuzme veliku ulogu u borbi protiv siromaštva – cilja se na višak regulacije, na parazitske birokratske strukture?

Država ima značajnu ulogu u borbi protiv siromaštva i ona mora da vodi odgovornu socijalnu politiku, a to znači što preciznije usmerenu na doista ugrožene.

Da pokušamo nešto da generalizujemo. Koji put je najbolji u borbi protiv siromaštva?

Pravi put je ubrzanje reformi, pokretanje privredne aktivnosti, brže otvaranje novih radnih mesta umesto onih koja se i formalno gase, a realno su već odavno ugašena, otvaranje prostora za osnivanje novih malih i srednjih preduzeća itd. U tom smislu, po mom mišljenju, sirmašni su najzainteresovaniji da se reforme ubrzaju i da budu uspešne, jer sve ostalo samo trenutno ublažava muke a ne leči bolest siromaštva.

Glavno pitanje je, naravno, da se troškovi tranzicije što pravednije raspodele i da ti troškovi pritiskaju ljude u što kraćem razdoblju. ■

DIMITRIJE BOAROV

Državna kasa, iznad svega

Poreski obveznik – piše u zakonu – obavezan je da u propisanom roku podnese prijavu za registraciju Poreskoj upravi i prijavi sve kasnije izmene podataka u prijavi, podnese poresku prijavu Poreskoj upravi na propisanom obrascu, u roku i na način uređen poreskim propisima, podnese dokumentaciju i pruži informacije koje zahteva Poreska uprava, u zakonskim rokovima tačno obračunava porez, plaća porez na način, pod uslovima i u roku propisanom zakonom, ne ometa i ne sprečava službena lica koja učestvuju u poreskom postupku u obavljanju zakonom utvrđene dužnosti, obavesti Poresku upravu o otvaranju ili zatvaranju računa kod banke, druge finansijske organizacije, poštanske štedionice ili druge organizacije koja obavlja platni promet u Autonomnoj pokrajini Kosovo i Metohija, Republici Crnoj Gori ili u inostranstvu – u roku od 15 dana od dana otvaranja, odnosno zatvaranja računa, izvršava druge obaveze utvrđene ovim zakonom i drugim poreskim zakonima

U momentu kada bude definitivno odzvonilo ovoj godini stupiće na snagu novi poreski zakoni iz paketa nedavno usvojenog u srpskom parlamentu. Sudeći po nešto kasnije usvojenom budžetu za iduću godinu, jasno je da država ozbiljno računa sa efektima ovih zakona. Državnu kasu puniće svakodnevno porez na promet roba i usluga, dopunjavaće je kvartalno porez na imovinu a površiće je, jednom godišnje, porez na dohodak. Tokom godine dokapljavaće porez na korišćenje, posedovanje i nošenje dobara. Zahvaljujući uvođenju jedinstvenog poreskog broja i objedinjavanjem podataka o obveznicima, na kraju godine poreska uprava će znati ko je zaista finansijska elita a ko hohštapler. Mnogi će se iznenaditi šta sve poreznici o njima znaju.

U usvojenim tekstovima je do u sitna crevca definisano ko će po kom osnovu i koliko priložiti budžetskim korisnicima i kako će proći onaj ko proba da porez zabašuri. Kako stvari stoje, neće se plaćati porez samo na ono što se ne može prodati, posedovati, pokloniti, naslediti, upotrebljavati ili zaraditi, dakle na vazduh, i to pod uslovom da nije upakovan. Svi ovi zakoni su postojali i ranije, sa skoro istim pozicijama kao i kod ovih novih. Nekadašnja opozicija a danas vlast, u vreme diktature negodovala je zbog mnogih poreskih inovacija tadašnjeg režima za koje se danas zalaže. Bitna razlika je što su raniji zakoni imali povelike rupe dok poreska mreža koja nas sve očekuje ima tako sitno okce da se može provući samo poneka sitna riba pljuckavica i jao si ga onome ko bude uhvaćen ili nema da plati.

CENA POSEDOVANJA: Porez na imovinu plaćaće se na pravo svojine, plodouživanja, upotrebe i stanovanja, pravo vremenskog korišćenja, dugoročnog zakupa i korišćenja gradskog građevinskog zemljišta. Osnovica poreza na imovinu kod nepokretnosti je tržišna vrednost nepokretnosti poslednjeg dana u godini koja prethodi onoj za koju se plaća porez i utvrđuju je poreznici. Ona se svake godine umanjuje za amortizaciju s tim što umanjenje ne može biti veće od 70 posto. Obaveza plaćanja poreza na imovinu nastaje danom sticanja prava odnosno početka korišćenja, danom osposobljavanja ili izdavanja upotrebne dozvole ili kada korišćenje imovine na drugi način započne. Porez ima progresivnu stopu tako da na vrednost imovine do šest miliona dinara obveznik će platiti 24.000 dinara dok će na imovinu vrednu trideset miliona porez iznositi 321.000 dinara. Ovako izračunati iznos poreza na zgradu ili stan, pod uslovom da vlasnik u njemu stanuje, umanjuje se za 40 posto. Porez će se umanjiti za dodatnih 10 posto za svakog člana domaćinstva, a najviše 70 posto utvrđenog poreza.

Transfer imovinskih prava u vidu poklona ili nasledstva takođe podleže oporezivanju osim ako nije u pitanju najbliže srodstvo (roditelji, deca, unuci). Osnovica poreza na nasleđe je tržišna vrednost nasleđene imovine, umanjena za iznos dugova, troškova i drugih tereta koje je obveznik dužan da isplati, na dan nastanka poreske obaveze. Stope poreza na nasleđe i poklon su progresivne. Braća i sestre i svi ostali iz drugog naslednog reda porez na nasleđenu i poklonjenu nepokretnost ali i na gotov novac, štedni ulog, depozit u banci, novčano potraživanje, pravo intelektualne svojine, hartije od vrednosti, upotrebljavano motorno vozilo ili plovni objekt kao i sve druge pokretne stvari vrednosti do 200.000 dinara na ime poreza će platiti tri posto a preko te vrednosti pet posto. Obveznici koji se, u odnosu na ostavioca odnosno poklonodavca, nalaze u trećem i daljem naslednom redu, odnosno obveznici koji sa ostaviocem, odnosno poklonodavcem nisu u srodstvu, porez na nasleđe i poklon platiće po stopi od pet posto. Porezu ne podleže ukoliko je pojedinačna tržišna, odnosno nominalna vrednost predmeta oporezivanja, odnosno njegov pojedinačni iznos manji od 6000 dinara.

Porez na automobile

Zapremina motora	Porez
do 1150 cm³	600
od 1150 do 1300 cm³	1200
od 1300 do 1600 cm³	2400
od 1600 do 2000 cm³	4000
od 2000 do 2500 cm³	10.000
od 2500 do 3000 cm³	20.000
od 3000 cm³	30.000

Porez na motorna vozila umanjuje se 5% za svaku navršenu godinu starosti vozila, s tim što ukupno umanjenje ne može da pređe 40% od propisane visine poreza.

Posebnim zakonom određene su visine poreza na upotrebu, držanje i nošenje dobara. Prevedeno na srpski jezik, zakonodavac smatra luksuzom posedovanje motornih vozila, mobilnih telefona, čamaca i splavova, oružja... Predviđen je, naravno, i porez na jahte i avione, ali to i nije posebno interesantno za obične smrtnike. Na automobile se porez određuje na osnovu radne zapremine motora i plaća se pri registraciji, na posedovanje oružja za svaku posebnu vrstu predviđen je iznos koji se plaća jednom godišnje, dok je mobilni telefon opterećen porezom u zavisnosti od toga koliko se koristi, i u cenu kartice, doplate ili računa porez je već zaračunat. Vlasnici putničkih automobila – vojni invalidi, civilni invalidi rata i invalidi rada sa 80 ili više procenata telesnog oštećenja, ili kod kojih postoji telesno oštećenje koje ima za posledicu nesposobnost donjih ekstremiteta nogu od 60 ili više procenata, oslobođeni su poreza. Ako se vozila upotrebljavaju za autotaksi prevoz, porez se umanjuje za 50 posto.

DVOJAKO PLAĆANJE: Porez na dohodak građana plaćaju svi koji ostvaruju dohodak u vidu zarade, prihoda od poljoprivrede i šumarstva, samostalne delatnosti, autorskih prava i prava industrijske svojine, kapitala, nepokretnosti, kapitalnih dobitaka i, da nedoumice ne bi bilo, svih ostalih prihoda. Zaradom se smatraju i primanja u obliku bonova, novčanih potvrda, akcija, sve što se može iskazati u novcu osim akcija stečenih u postupku svojinske tranformacije. Oporezivi prihod predstavlja razliku između bruto prihoda koji je po nekom od ovih osnova ostvario poreski obveznik i troškova koje je imao pri njihovom ostvarivanju i čuvanju, ako je to propisano zakonom. Porezu na dohodak građana ne podležu primanja ostvarena po osnovu invaliditeta, roditeljskog dečijeg dodatka, naknade za vreme nezaposlenosti, naknada iz zdravstvenog osiguranja sim naknade zarade, otpremnine kod odlaska u penziju, otpremnine iz socijalnog programa... U poresku osnovicu ući će, međutim, novčana pomoć za opremu novorođene dece.

Neće se plaćati porez na naknadu troškova prevoza u javnom saobraćaju najviše do 800 dinara, dnevnice za službena putovanja do 3000 dinara dnevno, troškova smeštaja na službenom putovanju prema priloženom računu, naknade prevoza na službenom putovanju, pre-

Porez na imovinu

Poreska osnovica	Porez
do 6.000.000	0,40%
od 6.000.000 do 15.000.000	24.000 + 0,80% na iznos preko 6.000.000
od 15.000.000 do 30.000.000	96.000 + 1,50% na iznos preko 5.000.000
preko 30.000.000	321.000 + 2% na iznos preko 30.000.000

ma priloženim računima prevoznika u javnom saobraćaju, a kada je, saglasno zakonu i drugim propisima, odobreno korišćenje sopstvenog automobila, najviše do 1500 dinara mesečno.

Porez na zarade plaća se dvojako: pri svakoj uplati automatski se odbija porez i na kraju godine kao godišnji porez na dohodak građana koji plaćaju fizička lica koja su u kalendarskoj godini ostvarila dohodak veći od 300.000 dinara. Cenzus se uvećava, odnosno umanjuje godišnje za procenat rasta, odnosno smanjenja zarada, na osnovu statističkih podataka. Osnovica godišnjeg poreza na dohodak građana umanjiće se za poreskog obveznika – 30.000 dinara i za izdržavanog člana porodice – 10.000 dinara po članu ali tako da ukupan iznos ličnih odbitaka ne može biti veći od 50 posto poreske osnovice. Godišnji porez na dohodak građana plaća se po stopi od 10 posto, a porez koji se naplaćuje pri isplati zarade po stopi od 14 posto.

Nadležni poreski organ najkasnije do 31. decembra svake godine, javno će pozvati građane na podnošenje poreskih prijava. Obveznik godišnjeg poreza na dohodak građana dužan je da za ostvareni dohodak u godini za koju se utvrđuje porez podnese poresku prijavu sa tačnim podacima nadležnom poreskom organu po isteku te godine, a najkasnije do 15. marta naredne godine.

DOSTOJANSTVENA PRINUDA: Poreski obveznik, piše u zakonu, obavezan je da u propisanom roku podnese prijavu za registraciju Poreskoj upravi i prijavi sve kasnije izmene podataka u prijavi, podnese poresku prijavu Poreskoj upravi na propisanom obrascu, u roku i na način uređen poreskim propisima, podnese dokumentaciju i pruži informacije koje zahteva Poreska uprava, u zakonskim rokovima tačno obračunava porez, plaća porez na način, pod uslovima i u roku propisanom zakonom, ne ometa i ne sprečava službena lica koja učestvuju u poreskom postupku u obavljanju zakonom utvrđene dužnosti, obavesti Poresku upravu o otvaranju ili zatvaranju računa kod banke, druge finansijske organizacije, poštanske štedionice ili druge organizacije koja obavlja platni promet u Autonomnoj pokrajini Kosovo i Metohija, Republici Crnoj Gori ili u inostranstvu – u roku od 15 dana od dana otvaranja, odnosno zatvaranja računa, izvršava druge obaveze utvrđene ovim zakonom i drugim poreskim zakonima. Ako tako ne učini, suočiće se sa nimalo naivim kaznama po prekršajnoj ili krivičnoj prijavi ako nema da plati, osetiće nežnost prinudne naplate. Najmanji prekršaj koštaće nesavesnog latišu 2000 dinara dok je za najteža krivična dela u vezi sa porezom zaprećeno kaznom do deset godina zatvora.

Prinudna naplata izvršiće se blokiranjem računa u banci, stavljanjem administrativne zabrane na delu buduće zarade ali i plenidbom pokretne i nepokretne imovine. Troškove prinudne naplate snosi poreski dužnik.

Pri popisu pokretne imovine, popisivač će zapleniti prvenstveno imovinu koja se najlakše može unovčiti. Od plenidbe, predviđeno je, izuzeće se imovina neophodna za život: kreveti i posteljina, šporet i frižider, hrana, odeća i obuća, porodične slike. Zaplenjena imovina će u roku od osam dana biti prodata javnim nadmetanjem ali i slobodnom pogodbom – do namirenja duga. Ako je za utehu, u Zakonu je predviđeno da su popisivači u izvršavanju prinudne naplate obavezni poštovati dostojanstvo poreskog obveznika.

Postupak prinudne naplate neće biti pokrenut samo ako je očigledno da poreski obveznik i članovi njegovog porodičnog domaćinstva nemaju imovinu iz koje naplata može da bude izvršena a poresko potraživanje će biti obustavljeno ako se u toku tri uzastopne godine naplata ne izvrši. To je otprilike i jedini način da se plaćanje poreza izbegne. ■

ZORAN MAJDIN

do 15. januara posebna novogodišnja ponuda!

VREME

1. uz svaki komplet VREME CD-a kupljen u redakciji dobijate i besplatnu godišnju pretplatu na internet izdanje Vremena!

ili

2. ako uplatite godišnju pretplatu na internet izdanje Vremena, imate pravo na 50% popusta pri nabavci kompleta VREME CD-a

011-3234-774

INTERVJU: OLIVIJE DEKAMP, REGIONALNI DIREKTOR EVROPSKE BANKE ZA OBNOVU I RAZVOJ ZA JUGOISTOČNU EVROPU I KAVKAZ

Pet saveta za dogodine

"Držite se dosadašnjeg puta, usvojite preostale ključne sistemske zakone, popravite klimu za investiranje, otvarajte nova radna mesta, neka vam banke budu kamen temeljac sistema. Vaš zahtev za 200-300 miliona eura postoji, mi smo taj novac obezbedili, pitanje je postoji li želja da se taj novac uzme. Ali, to pitanje morate da postavite vašim političarima. Izuzetno značajnom smatram afirmaciju borbe protiv otpora konkurenciji i otvorenom tržištu"

"Suviše je rano za umor od reformi. Sledećih dvanaest godina nećete imati odmora", bile su to reči blagog prekora koje su odsutnim domaćim političarima i vrlo prisutnom reformskom *staffu* ekonomista saopštili Vilim Buiter, glavni ekonomista, i Olivije Dekamp, regionalni direktor Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) za jugoistočnu Evropu i Kavkaz, na prezentaciji "Transition report 2002". Banka se u Izveštaju veoma pohvalno (bez kurtoazije) izrazila o dosadašnjim reformama u Jugoslaviji i našu zemlju stavila na lidersko mesto među 37 država u tranziciji. EBRD smatra da su najbolji rezultati postignuti u reformi banaka i tenderskoj privatizaciji (velike firme), a da se zaostaje u liberalizaciji cena i privatizaciji malih i srednjih preduzeća. Tako iskusnim stručnjacima kao što su ljudi iz EBRD-a, međutim, nije moglo da promakne ono što se, inače, vidi iz aviona – da je u Srbiji jeftini populizam uzeo maha i da je sve jači politički pritisak i levih i desnih konzervativaca da se "oladi" sa ekonomskim reformama.

Iako nije bilo reakcija "na prvu loptu", sigurno je da će se u centrali EBRD-a sa posebnim zanimanjem proučiti i sa znatnim odobravanjem prihvatiti ideja koju je na prezentaciji Izveštaja o tranziciji saopštio Miroljub Labus, potpredsednik savezne vlade. Labus je sedeći "rame uz rame" sa tako moćnom grupacijom investitora kao što je EBRD zapravo želeo da pošalje poruku na dve moćne beogradske adrese – u ulice Braće Jugovića i Krunsku – da se "mora obnoviti poverenje javnosti u reforme i da je zato neophodno formirati nacionalni konsenzus svih političkih partija i napraviti akcioni plan za ulazak u drugu fazu tranzicije koja podrazumeva privatizaciju velikih kompanija i reformu infrastrukturnih firmi i finansijskog sektora".

Prezentacija "Transition report 2002" u hotelu Hajat bila je prilika za ekskluzivni intervju sa gospodinom Olivijeom Dekampom (*Olivier Descamps*).

"VREME": Videli smo ocene EBRD-a o dosadašnjim ekonomskim reformama u Jugoslaviji. Za reformske lidere, ali i srpske političare, važnije je da čuju koje su Vaše poruke i sugestije za narednu godinu?

OLIVIJE DEKAMP: Moja prva poruka je da zadržite pravi put na kome ste bili do sada u sprovođenju reformi. Ukoliko usporite ili počne rasprava o tome da li je vredno nastaviti reforme ili ne, javno mnjenje i država će izgubiti na vremenu i biće mnogo teže nastaviti započete reforme.

Druga poruka je da treba nastaviti rad na onome što je već postignuto. Preciznije rečeno, znam da ima mnogo urađenih novih zakona, ali oni još nisu usvojeni u Parlamentu kako bi postali primenljivi u praksi. Nabrojaću vam neke od tih zakona, kojih nije malo: zakon o železnici, stranim ulaganjima, zaštiti investicija, o bankarskom sektoru, telekomunikacijama, koncesijama... Ponavljam, ti zakoni moraju "da zažive" kako bi reforme nastavile svoj progres.

Treća, ključna poruka je da dogodine u Jugoslaviji mora znatno da poraste uloga bankarskog sektora i stranih investitora, jer je neophodno otvaranje novih radnih mesta. To je nemoguće ostvariti bez restrukturiranja u svim industrijskim oblastima i razvoja malih i srednjih preduzeća. Kod vas sada postoji nekoliko kompanija iz oblasti lake i prehrambene industrije koje imaju uslove za izvoz i priliku da obezbede nova radna mesta tako što će kroz modernizaciju opreme i organizacije rada otvoriti nove pogone i kreirati nova radna mesta. Postoji još jedan izvor za kreiranje radnih mesta, to su strani investitori. Oni to mogu da urade kroz privatizaciju, dakle kupovinom dela neke vaše firme ili banke ili kroz potpuno nove poslove. Kamen temeljac svega toga moraju da budu banke, vaše banke moraju da nauče kako da preuzmu taj zadatak na sebe pošto su do sada samo služile kao "keš aparati". Tako da je četvrta poruka da banke imaju izuzetno značajnu ulogu u kreiranju novog ekonomskog sistema zemlje.

A kao petu poruku mogu da naglasim potrebu da pravila igre i klima za investiranje moraju da budu znatno unapređeni. Pri tome, izuzetno značajnom smatram afirmaciju borbe protiv otpora konkurenciji i otvorenom tržištu.

To su poruke koje bi trebalo da budu faktor vašeg uspeha narednih godina. Krajnji cilj je da mnogo ljudi ima koristi od svega toga, a da je manji broj onih kojima to donosi neku štetu. Politički lideri morali bi građanima da ekonomske reforme predstave kao korist, što one i jesu, a ne kao bol i patnju.

U inostranstvu postoji izuzetno uspešna predstava o vašim reformama, ostavili ste veoma dobar utisak kao zemlja koja ima primamljive uslove za investiranje. Ali, s druge strane, vaša politička elita nije dobro predstavila i objasnila građanima važnost ekonomskih reformi i pomake u tranziciji. Ono što je vidljivo kad se dođe u Beograd jeste da mladi ljudi i nemali broj ostalih građana vide "svetlo na kraju tunela", dok je jedan deo starije populacije još sumnjičav prema reformama. Takva situacija postojala je i u drugim zemljama u tranziciji. Iz iskustva tih zemalja mogu da kažem da je najvažnije prevazići trenutak u kome politička struktura predstavlja kopču između javnog mnjenja i stranih investitora.

Kako ocenjujete pad popularnosti reformi u Srbiji za proteklih godinu dana?

Jednostavno rečeno, očekivanja javnosti na početku reformi bila su suviše visoka u odnosu na ono što je realno moglo da se desi u prvom periodu reformi. Zato se kao i posle svake dobre žurke javlja mamurluk koji građani moraju da prebole. Manji broj stanovnika u potpunosti je shvatio reforme i put na kome se država i društvo nalaze, ali veći deo građana još pokušava da shvati o čemu se radi, i prirodno je sumnjičav. To nije ništa neobično i javljalo se u svim zemljama u tranziciji.

Kroz ceo Izveštaj o tranziciji EBRD-a provlači se jedna osnovna nit – insistiranje na što više slobodnog tržišta. Da li je to posledica saznanja da vlada u Beogradu lako poseže za administriranjem u privredi, za šta je ina-

Prvi od deset krugova

Kako biste dali jednu kratku ali opštu ocenu Jugoslavije na osnovu Izveštaja o tranziciji?

Vi ste zemlja koja je trčala vrlo brzo i optrčala prvi krug puta koji – pazite dobro – ima ukupno deset krugova. Za to ste već dobili medalju. Veliki broj građana zna i šta predstoji u preostalih devet krugova, ali se ljudima mora objasniti i zašto su dobili prvu medalju.

A. ANĐIĆ

POLITIČKI LIDERI MORALI BI GRAĐANIMA DA EKONOMSKE REFORME PREDSTAVE KAO KORIST: Olivije Dekamp

će optužuju politički oponenti?

U Vladi Srbije i Centralnoj banci postoji grupa lidera koja tačno zna šta to znači slobodno tržište, tržišna ekonomija i kako do nje doći.

Ali, još su prisutni glomazna administracija, siva ekonomija i nečiji interesi u političkim strukturama koji se nisu suočili sa realnošću i pokušavaju da uspore i odlože razvoj slobodnog tržišta. Reforme u ekonomiji, međutim, brže su nego promene u pravnom sistemu koji je, inače, najslabija tačka u vašem društvu.

Koliko novca će Evropska banka za obnovu i razvoj investirati u jugoslovenske reforme iduće godine? Odnosno, po Vašem mišljenju, može li Jugoslavija za sledeću godinu da obezbedi milijardu dolara investicija?

Evropska banka za obnovu i razvoj 2001. godine sa 230 miliona eura podržala je pet projekata koji su gotovo svi bili u javnom sektoru, odnosno sav novac uložen je u infrastrukturu. U ovoj 2002. godini Banka je uložila 130 miliona eura u sedam projekata, ali već sada učešće javnog sektora spalo je na 55 odsto. Sledeća godina mogla bi biti godina privatizacije dobrih banaka i industrijskih firmi i investitori se već spremaju da dođu. Sa sigurnošću možemo da očekujemo da će najveći deo novca u 2003. godini biti uložen u privatni sektor, i to je naš plan. U idućoj godini uložićemo 200 (minimalno) do 300 (maksimalno) miliona eura i sigurno je da će 130 miliona otići privatnom sektoru, a broj klijenata biće 12 do 15. Oko 100 miliona eura EBRD će ipak uložiti u vašu energetiku, navigacione sisteme za civilnu kontrolu letenja i nešto malo u lokalne strukture.

Ne znam da vam kažem da li će biti uložena ta milijarda dolara, ali ukoliko se reforme nastave i ne desi se neka veća politička kriza, nije nemoguće da se to desi. Trebaće, međutim, dosta discipline i napora da se to i ostvari. Politička nesigurnost može da dovede do toga da se planovi o ulaganju ove sume i one milijarde dolara ne ostvare.

Vaš zahtev da dobijete taj novac postoji, novac je obezbeđen, pitanje je samo postoji li želja da se novac uzme. Ali, to pitanje morate da postavite vašim političarima. Ono što vam pokazujem jesu sume koje smo mi spremni da investiramo i daćemo sve od sebe da se te investicije i dogode.

EBRD je obično dobra prethodnica privatnim investitorima?

Kada investitori dolaze u jednu zemlju, žele da podele rizik. Za to postoje dva načina. Prvi je da se traži suinvestitor. Postoji, međutim, i politički rizik. EBRD je veliki investitor i značajan partner u svakoj zemlji gde smo prisutni. Hoću da naglasim da smo kao Banka u svakoj zemlji neutralni, ali privatni investitori znaju da mi možemo da pregovaramo s mnogim ministarstvima i vladama ukoliko se javi neki problem. Ali, mi nismo lobisti. Hoćemo, međutim, da pomognemo svakom investitoru da se pravila tržišne igre poštuju. Iz tih razloga mnogi privatni investitori žele da rade sa nama, jer mi možemo da posredujemo i da im pružimo sigurnost ugovora. Da garantujemo da će kroz dve godine ako se pojavi neka nova vlada, ostati da važe stari ugovor i pravila igre koja su njime propisana. Ali, pomoći ćemo i jugoslovenskoj strani da strani investitor poštuje ta ista pravila igre.

Birokratija je velika prepreka reformama. Kako je naterati da radi u korist reformi?

Zaposlenima u administraciji nisu dobro objašnjeni ciljevi promena i koristi koje one donose. To je, istina, najkomplikovanija prepreka. Moj predlog je da pitate susede kako su oni prevazišli taj problem.

A opšti savet je da se pravila i zakoni maksimalno pojednostave kako bi mogao da se napravi dobar posao. ■

MIŠA BRKIĆ

POLICIJSKA TORTURA

Uniformisani batinaši

“Navlačili su nam kese na glave i davili su nas, tukli pendrecima, govorili da će nam izvaditi bubrege uz napomenu da smo došli u pakao i da ćemo tu umreti”, kaže pokojnikov drug Nebojša Divnić

ALEKSANDAR JOVANOVIĆ

IZLAZ IZ PAKLA: Milan Jezdović

Učestalo zlostavljanje – mučenje privedenih u policijske stanice tokom takozvanog pretkrivičnog postupka – sve više ukazuje na činjenicu da se u reformi policije, bar kada je reč o batinanju, nije odmaklo dalje od uobičajene decenijske prakse. Da nevolje budu veće, mali su izgledi da se u dogledno vreme tretman privedenih promeni nabolje. Doduše, siva eminencija Republičkog MUP-a Nenad Milić, zamenik ministra policije, kaže: “Vidite, ja mogu da narednim policiji da se neke greške isprave...” Međutim, ostaje nejasno, nedefinisano da li se pod “nekim greškama” podrazumeva i policijska zlostava u službi, odnosno iznuda priznanja osumnjičenih silom ili se jednostavno taj način isleđivanja nekim nepisanim internim dogovorom dopušta i batinanašima gleda kroz prste. Jer, teško je poverovati da policijski vrh ne može da zaustavi svoje pripadnike, često u besomučnom divljanju i zlostavljanju osumnjičenih.

Veliki deo problema u radu policije potiče od loše i zaostale tehnike, objašnjavaju u RMUP-u. Međutim, u mučiteljskom zanatu nema tehnike koja zastareva: pendrek, bejzbol palica za “osvežavanje pamćenja”, lopata, vezivanje za radijator s lisicama na rukama i nogama oblepljenim trakama tako da telo visi, udaranje u glavu i telo priručnim mehaničkim oruđem, puštanje struje kroz telo (prženje), navlačenje plastične kese na glavu tako što se ona oko vrata zategne nekom vrstom učkura, zatvaranje u samicu upoganjenu barama urina i ljudskim izmetom...

Očevidno je reč o mučenju. Još 1991. godine SFRJ je ratifikovala Konvenciju protiv mučenja Ujedinjenih nacija, ali nije ispunila preporuku da inkriminisanje akta mučenja, kao posebnog krivičnog dela, uvede u svoje zakonodavstvo. Prilikom donošenja Zakona o izmenama i dopunama krivičnog zakona SRJ, novembra 1991. godine, zakonodavac je “prevideo” tu obavezu, što je doprinelo da policija i dalje bezbrižno koristi uobičajene metode torture. Retko se događa da neki policajac zbog zlostavljanja bude izveden pred sud i primerno kažnjen. U analima policije i suda ostaće zabeleženo brutalno mučenje Dušana Lukića iz Velike Moštanice koga su u beogradskom SUP-u dva dana i dve noći tukla trojica polupijanih policajaca i na kraju ga ubila. Svi vitalni organi su mu bili teško oštećeni te je preminuo u najvećim mukama, konstatovala je ekipa obducenata. Ipak, ove godine se dogodilo da Vrhovni sud Srbije izrekne bezuslovnu kaznu od godinu i po dana zatvora inspektoru surduličkog SUP-a Dragoslavu Jovanoviću koji je Radivoja Jankovića, vlasnika pržionice kafe, zajedno sa svojim kolegama (oni nisu bili optuženi) brutalno batinao i naneo mu teške povrede s trajnim posledicama.

PAD NIZ STEPENICE: “To je ohrabrujuće jer je naša policija toliko nasilna i ostrvljena da je u opasnosti svako ko bude priveden u policijsku stanicu”, komentarisao je presudu Vrhovnog suda advokat Rajko Danilović. “Ne pamtim u svojoj praksi da je neki policajac osuđen, imao sam slučajeve kada su se vodili maratonski postupci koji su se razvlačili i na kraju zastarevali. Dragutin Vidosavljević, pravni savetnik leskovačkog Odbora za ljudska prava, organizacije koja je zastupala premlaćenog Jankovića, kaže da je Vrhovni sud Srbije pokazao da počinje razbijanje čvrste veze policije i pravosuđa na štetu građana, napominjući da ima izgleda da će i drugi nasilnici u uniformi biti privedeni pravdi. Međutim, iako je presuda Dragoslavu Jovanoviću izrečena još pre pola godine, on još nije odveden u zatvor. To je, inače, za osuđene policajce štićenike nekog kaznenog doma posebno opasno budući da ostali osuđenici, naročito kriminalci, jedva čekaju da se na robiji dokopaju nekog bivšeg “murijaša” i na njemu iskale nataloženi bes i osvete se. Policija, između ostalog, zbog toga nastoji da po visoku cenu zaštiti svoje pripadnike od dovođenja pred sud služeći se neubedljivim tvrdnjama o njihovoj nevinosti. “Privedeno lice se saplelo, palo niz stepenice i povredilo glavu”, bila je godinama rečenica policajaca izgovorena istražnom sudiji na njegovo pitanje otkud modrice i otekline na licu osumnjičenog.

Policija, naravno, čini sve kako bi se zataškala krivica pripadnika MUP-a. Pre nekoliko godina na putu Beograd–Smederevo kod Vinče policajac je pucao iz pištolja na odlazeći automobil čiji vozač navodno nije hteo da stane i hicem u glavu ubio čoveka na zadnjem sedištu. Ispostavilo se da su se ljudi u automobilu vraćali s pijace u Beogradu. Disciplinska komisija MUP-a oslobodila je policajca smatrajući da je pravilno postupio. Ali, tužilac je protiv njega podigao optužnicu i policajac je u Okružnom sudu u Beogradu bio osuđen na sedam godina zatvora iako je pri izricanju presude bio u uniformi, sa sve službenom motorolom. Nije mogao da dođe k sebi kad su mu u sudnici stavili lisice na ruke i odveli ga u zatvor.

Prema podacima Fonda za humanitarno pravo, samo ove godine u Srbiji i Crnoj Gori bilo je prijavljeno više od 200 slučajeva policijske torture u svim gradovima. U nizu zlostavljanja u policijskim stanicama veliko ogorčenje javnosti izazvala je smrt studenta Milana Jezdovića (24) iz Kosjerića preminulog u noći između 4. i 5. decembra prilikom "saslušanja" u beogradskom SUP-u. Zajedno sa svojim prijateljima Jezdović je bio priveden u policiju zbog sumnje da su svi prodavali drogu. Zanimljivo je bilo zvanično saopštenje policije povodom Jezdovićeve smrti: "Jezdović je poznat policiji kao dugogodišnji narko-diler", ne pominjući da on nije bio nikad osuđivan. Kao i u mnogim drugim tvrdnjama, policija je neshvatljivo zanemarila pravilo da niko nije kriv dok se to ne dokaže. Policija se jednostavno stavila u ulogu suda i, prema tvrdnjama onih koji su prisustvovali Jezdovićevom mučenju, ostrvljeni batinaši, ne misleći o posledicama, obavili su egzekuciju nad mladićem. "Njemu je iznenada pozlilo na saslušanju, a lekari koji su ubrzo stigli konstatovali su smrt", saopštila je policija naivno verujući da će neko u to poverovati. Izuzev u konstataciju lekara.

VRIŠTANJE I JAUCI: "Čuo sam zapomaganje Milana Jezdovića koji je policajce molio da prestanu da ga biju govoreći im da će umreti", kaže Aleksandar Drašković, jedan od privedenih te noći. "Priznaj gde je ekstazi, p.... jedna", govorili su mu policajci udarajući ga besomučno tako da je Milan svaki čas padao u nesvest. To sam video jer je zid između sobe u kojoj sam bio ja i druge gde su Milana mučili bio u staklu." Jezdović je, kaže Drašković, vrištao i kukao, a policajci su pojačavali muziku. Čuo je i kako su Milicu Babić, takođe privedenu, šutirali i ona je mnogo vrištala i kukala.

"Od mene su tražili da im priznam da prodajem drogu. Davili su me kesom navlačeći mi je na glavu. Padao sam u nesvest i izgubio mnogo krvi. Inspektor Lambe me je povremeno šutirao, a inspektor Mašić pekao strujom, prvo noge, a potom stomak", svedoči Drašković. Ožiljci nastali mučenjem jasno se vide na fotografiji snimljenoj posle policijske torture.

"Navlačili su nam kese na glave i davili su nas, tukli pendrecima, govorili da će nam izvaditi bubrege uz napomenu da smo došli u pakao i da ćemo tu umreti. Tu su bili inspektor Lambe, neki Pešić, načelnik IV odeljenja i drugi", kaže Nebojša Divnić (25), drug Milana Jezdovića.

U paklu je umro samo Jezdović, ostali su imali sreće. Oko pola dva noću, Jezdović je bio živ, a dva časa kasnije njegovi roditelji su telefonirali beogradskoj policiji da pitaju šta se dogodilo i kako je njihov sin preminuo.

"Od prevelike doze droge", odgovorili su telegramom policajci. Obdukcijom je navodno utvrđeno da je uzrok smrti srčani udar. Milanovi roditelji ne veruju ni jednom ni drugom.

U vrhu MUP-a kažu da je na osnovu nalaza patologa Jezdoviću bio oslabljen srčani mišić od virusa koksaki. Drugim rečima, da batinanje nije uticalo niti imalo veze sa smrću Milana Jezdovića. ■

JOVAN DULOVIĆ

Na konju u pantalonama

Više nego atraktivan autor, pristojna reklama, relativno pristojna cena, džepni obim, mali broj stranica i krajnje privlačni naslovi. Na prvi pogled, dovoljno da privuče svakog. Ipak, nije u pitanju bestseler, već pokušaj Srpske pravoslavne crkve da animira zabludelu pastvu i veri privuče radoznale ateiste

Edicija "Verske nedoumice", dvadeset knjižica koje bi trebalo da odgovore na problematična pitanja Srpske pravoslavne crkve i hrišćanstva uopšte, u stvari predstavlja reciklirane tekstove Patrijarha Pavla prvobitno objavljene u crkvenom "Glasniku" tokom osamdesetih i devedesetih, a zatim prikupljeni u njegovoj knjizi *Neka pitanja naše vere* (Beograd 1998). Uprkos tome što se lako čitaju i još lakše razumevaju, ove knjižice vernoj pastvi mogu samo da objasne ono što joj je verovatno poznato, a ateiste da dodatno učvrsti na neznabožačkim pozicijama.

Cela stvar osmišljena je kao niz odgovora na zanimljiva pitanja: stav SPC-a prema kremiranju vernika, prema krštenju dece nekrštenih, samoubistvima, kontracepciji, pobačaju, opelu nad nekrštenima, ponašanju u hramu... Na početku svake knjižice, patrijarh jasnim "da" ili "ne" odgovara na postavljena pitanja i tu problema nema. Crkva se zasniva na dogmatskim stavovima i kraj. Odgovori se, međutim, tu ne završavaju.

PITANJA I ODGOVORI: Jedno od retkih pitanja na koje se do kraja odgovara jasno tiče se kremacije. Hrišćanstvo jeste protiv spaljivanja tela, ali "(...) ne izgleda da bi se direktno mogli izneti neki drugi dogmatski razlozi protiv spaljivanja upokojenih, jer je u suštini i truljenje sagorevanje, jedinjenje organske materije s kiseonikom putem bakterija, dok to ognjem biva neposredno. Zato u pojedinim slučajevima Pravoslavna crkva i može dozvoliti, i pre spaljivanja i posle njega, da se upokojenom izvrši opelo, pomen i parastos. Inače se to ne bi moglo dopustiti nikako". Ti "pojedini slučajevi" su, kako kaže pisac, slučajevi u kojima se "pravoslavni hrišćanin kremira mimo svoje volje" – sveštenik tada vrši opelo (na svim mogućim mestima izuzev krematorijuma), a vernik odlazi tamo gde bi i inače otišao. Što se tiče opela nad nekrštenim, *Verske nedoumice* i tu su jasne: "Oni koji krštenjem nisu ušli u Crkvu Božiju, nego su van nje, nemaju mogućnosti da se koriste njenim blagodatnim sredstvima, kao što grančica divlje masline nenakalemljena na pitomu ne može imati udela u masnom korenu njenom."

Iako u ostalim tekstovima zaboravlja neprilično ponašanje svoje verne pastve, pisac se u nekim trenucima ipak bavi vremenima današnjim. U pouci o upotrebi vena na sahrani, on piše: "(...) po hrišćanskoj veri, oni pokojnici koji su zaslužili Carstvo nebesk i ušli u raj Božiji, gledaju onde cveće lepše najlepšeg na zemlji, a kamoli od ovog od uvoštanjene hartije i plastike. Oni pak umrli, k su po svojim delima ušli u pakao, u muke večne 'gde crv njihov ne umire i oganj se ne gasi da im se venci stave na ruke neće ih videti, i im se polože na glave neće od toga imati nikakvo olakšanje od muka u kojima su.(...) Is se ovo odnosi na priređivanje bogatih dać pomena, pravih gozbi s mnoštvom raskošn jela i pića." Kad govori o krštenju dece nekrštenih roditelja, patrijarh upozorava: "(...) i nekršteni roditelji mogu davati obećanja, ali ka će to oni moći izvesti, i kako će to hteti izvršiti kad sami neće da se krste. Kako će mo dete vaspitavati hrišćanski kad sami ne žele budu hrišćani, jasno je samo po sebi(...) zb nečeg spoljašnjeg, nebitnog." Pored ovog, navodi se i primer onih koji bi da se krste nekih drugih "razloga ovog sveta", tojest, on koji "kažu: 'Ja sam Srbin, a Srbin nekršten biva!'"Da li iz neupućenosti u poslove svo potčinjenih ili zbog nečeg drugog, tek, patrijarh tvrdi da bi sveštenik koji krsti takvu osobu učinio prestup. U krajnje praktične savete spada i onaj koji se tiče kumova na venčanju i krštenju: "S obzirom na to da duhovno srodstvo postoji između kuma, kumčeta i njihovih potomaka u prvim nishodnim linijama, a ne u ushodnim i pobočnim, moguće je da očeva tetka, ujak, ili stric kumuje svome bratancu, odnosno nećaku, ili sinovcu u slučaju nužde(...) ne postoji neka crkvena odluka da bi prvi svedok na venčanju roditelja time stekao neko pravo, ili obavezu, da kumuje njihovoj deci."

BLUDNIČENJE: Decidiran u odbrani crkvenog stava da samoubistvo nije u skladu s hrišćanskim učenjem, patrijarh u tekstu "Opelo samoubice – smisao samoubistva zbog nasilnika" ipak opravdava samoubistvo počinjeno radi spasavanja lične časti, "onako kako su mnogi mladići i devojke, u vreme pada naših krajeva u tursko ropstvo, radije odlazili u smrt, nego u ropstvo i sramotu": "Istočnjačka požuda nije se ustručavala da tada zapiše o našoj zemlji: 'Kamo god pogledaš čini ti se rajski perivoj ispunjen rajskim hurijama i lepim dečacima. Nevernicima na vidiku izljubiše mladiće i devojke; potezali su ih i u kraj. Nevernik je zavijao kao pas' (M. Panić - Surep, *Kad su živi zavideli mrtvima*). U tim nevoljama 'mnogi je nevernik i nevernica, mladić i devojka i deca, iz straha da ih Turčin ne bi uzeo (silovao) ispuštali dušu skačući svojevoljno u provaliju."

Sve dok se ne dođe do na prvi pogled najatraktivnijih knjižica, (onih koje se tiču kontracepcije, pobačaja i žene), stavovi SPC-a i njenog pastira

mogu se opravdati kao tradicionalni, dogmatski i u jednom strogo i nepromenljivo zacrtanom sistemu razumljivi. Tek u ovim tekstovima, međutim, postaje jasno da Srpska pravoslavna crkva ima nekih problema. Sa samom sobom, prvenstveno.

Naravno, jasno je da je crkva protiv pobačaja i kontracepcije: "Blaženi Avgustin ovakve odnose karakteriše još težim rečima veleći: 'Ova raz-

bludna okrutnost i okrutna razbluda ide katkad tako daleko te pribavlja i otrove za besplodnost' (...) uzdržanje je jedino moralno dozvoljeno sredstvo da se ne rađa, kako van braka, u monaštvu i celibatu, tako i u braku..." Međutim, ima i manje poznatih stvari: "U poznim godinama braka, pogotovo kad žena pređe klimakterijum, to treba da je redovan način bračnog života sviju iskreno verujućih." Pozivajući tim povodom žene na skromnost, smernost i čednost, pisac citira ni manje ni više nego Mahatmu Gandija: "Nemojte se kinđuriti, ne upotrebljavajte mirise od lavande. Ako hoćete lepo da mirišete, taj miris mora izlaziti iz vaše duše". Priča o smernosti i čednosti se nastavlja kroz problem pokrivanja glave:

"Od početka ženi je kosa bila ukras, i sama od sebe težila je da ima što dužu kosu: 'Ženi je slava ako gaji dugačku kosu'. To je u stvari izraz same prirode, po kojoj žena ne treba da otkriva glavu, te joj je kosu dala kao pokrivač.(...) Priroda je unapred ustrojila da bi ti bila pokrivena. A ti dodaj nešto od sebe, da ne bi izgledalo da narušavaš zakone prirode." Zaključak je da prava vernica u hramu mora da pokriva glavu, ali stvar se tu (iz nepoznatih razloga) ipak ne završava. Pozivajući se na priču o izvesnoj sekti iz IV veka koja je ženama dopuštala da nose muško odelo i da seku kosu, patrijarh navodi odluke sabora u Gangri (oko 340. godine): "'Ako koja žena, zbog tobožnjeg vežbanja u vrlini, ostriže kosu koju joj je Bog dao da se podseća potčinjenosti, kao razrešujući zapovest potčinjenosti, neka je anatema.' Da bi se ova odluka Sabora uvela u život, car Teodosije Veliki izda zakon da se izagnaju iz Crkve one žene koje šišaju svoju kosu, a arhijereji koji bi ih primili da se zbace sa arhijerejstva."

OŠIŠANE...: Pisac nas ipak uverava da je Srpska pravoslavna crkva (tričavih 17 vekova kasnije) postala mnogo liberalnija: "U sadašnje vreme, Pravoslavna crkva nije protiv toga da žene nose pantalone zbog prirode posla koji vrše, na primer, u fabrikama, ili putovanju zimi na konjima, motociklu, skijanju i tako dalje... Crkva je protiv takvog oblačenja kad je ono zbog mode i pogrešnog shvatanja jednakosti polov." Ovakav (zavidni, naravno) "liberalizam" odnosi se i na šišanje: "Žena, kojoj je dika duga kosa, treba da se pokriva. Neće li da se pokriva – neka se šiša. Kako žene baš tako postupaju, tj. seku kosu, znači ...e moraju ni da se ...pokrivaju. Isto bi ...zlazilo iz postavke: ...ko li je ružno ženi ... se šiša(...) neka se pokriva. Znači: Nije li joj ružno da se šiša, to ne mora ni da se pokriva(...) Jer ovim relativnim 'ako' ceo zahtev dobija smisao uslovnosti, relativnosti, pogotovo u naše vreme kad ženi niti je dika da ima dugu kosu, niti joj je ružno da se šiša." Ipak, doslednost do kraja: "Zato, ako se pogled na šišanje kose kod žena izmenio, nije se izmenilo biblijsko učenje o postanku muža i žene, te nema osnova da se menja simvol tog učenja – pokrivanje glave."

Dok se u tekstu o pobačaju i kontracepciji manje-više uzdržavao od prozivke organizacija za borbu za ženska prava, pisac se konačno opušta upravo u tekstu o pokrivanju glave. Citirajući stavove po kojima "ženu na pobačaje i primenu svih sredstava za sprečavanje začeća ne primoravaju samo ekonomski razlozi, nego i težnja da se oslobodi biološkog ropstva", patrijarh srpski kaže: "Za pokret žena koje na razliku polova gledaju tako, rečeno je s pravom da u suštini znači 'samo težnju za prelaženjem iz materinstva u prostituciju. On je kao celina više emancipacija bludnice nego žene' (dr Oto Vajninger, *Pol i karakter*, Beograd 1938). Od žena zahvaćenih ovakvim bezbožnim idejama Velikog Inkvizitora, da u grehu ljudsko biće može dostići sreću, bilo bi iluzorno očekivati da se potrude samo da shvate, a kamoli prihvate smirenost i poslušnost, i pokrivanje glave kao simvol usvajanja tih evanđeoskih vrlina."

...I NEČISTE: Svim strpljivim ateistima i možda ne toliko ubeđenim vernicima prava iskušenja slede tek u knjižici posvećenoj uslovima za pričešćivanje, odnosno odgovoru na pitanje da li žena za vreme menstrualnog ciklusa može da se pričešćuje i posećuje hram. Kratak odgovor glasi: sme da posećuje hram, ali ne sme da se pričešćuje. Obrazloženje, međutim, podrazumeva i ovo: "Tako o ovome misli i Prepodobni Nikodim Svetogorac veleći: 'Samo se ne dozvoljava da se približi svetinji nad svetinjama, tj. da se pričesti svetinja onaj koji nije čist dušom i telom, kakve su i žene u mesečnom (čišćenju)... "U Starom zavetu kod Jevreja, žena 'kad ima vreme, kad ide krv od tela njezina', odvajala se od ostalih, jer je svaki dodir s njom, u to vreme, značio za njih kultnu, molitvenu nečistotu (3 Mojs. 15, 19). Isto je bivalo i za 40 dana po rođenju muškog a 80 dana po rođenju ženskog deteta (3 Mojs. 12, 2–5). I kod drugih starih naroda stav prema ženi u tom stanju bio je sličan. U Novom zavetu na tu se stvar gleda drukčije. Nikakva telesna nečistota ne čini nas moralno i molitveno nečistim."

O moralnoj čistoti više nema reči, ali se telesna u nastavku detaljnije opisuje: "(...) docnije se došlo do gledišta da one u tom stanju ne treba da dolaze u crkvu na zajedničku molitvu, a takođe za 40 dana posle porođaja i pobačaja. Biće da je na ovakav stav uticala i mogućnost da se slučajnim istečenjem krvi hram ne bi učinio nečistim, te bi ga trebalo osveštavati." Za one koji nisu znali, nastavak: "(...) a verovatno i zbog zadaha, koji izazivaju materije čišćenja raspadanjem". Protiv ovog zadaha SPC ne može ništa, ali tu su zato sredstva o kojima su pastiri SPC-a očigledno dobro informisani: "Osim toga, kako savremena higijenska sredstva mogu efikasno sprečiti da se slučajnim istečenjem krvi hram ne učini nečistim, kao i ublažiti zadah koji isticanjem krvi nastaje, smatram da i sa te strane nema smetnje da žena za vreme mesečnog pranja, uz potrebnu obazrivost i preduzete higijenske mere može dolaziti u crkvu, celivati ikone, primiti naforu i osvećenu vodicu, kao i učestvovati u pojanju. Pričestiti se u tom stanju, ili nekršćena krstiti se, ne bi mogla. No, u smrtnoj bolesti može se i pričestiti i krstiti."

Za sada nije poznato da li pisac namerava da u vidu džepnih knjižica objavi odgovore na neke druge dileme. Posle ove edicije, možda bi bilo dobro da bar pokuša objasniti da li je Srpska pravoslavna crkva upoznata s bolešću koja se zove sida ili s tekovinama modernog doba koje podrazumevaju da pantalone mogu da se nose i ako se ne jašu konji. Možda ne bi bilo na odmet da objasni i kako je moguće da se u Božjem hramu osvećuje oružje ili (s pokornim osmehom) primaju posetioci okrvavljenih ruku. A toga je bivalo. Uprkos zadahu. ■

TAMARA SKROZZA

Ni pare ni burgije

Ovde malo ko shvata fundamentalnu razliku između ciljane i oročene „građanske neposlušnosti" i življenja u permanentnom „divljem stanju", bez ikakvog ulaganja u opšte dobro

Piše: **Teofil Pančić**

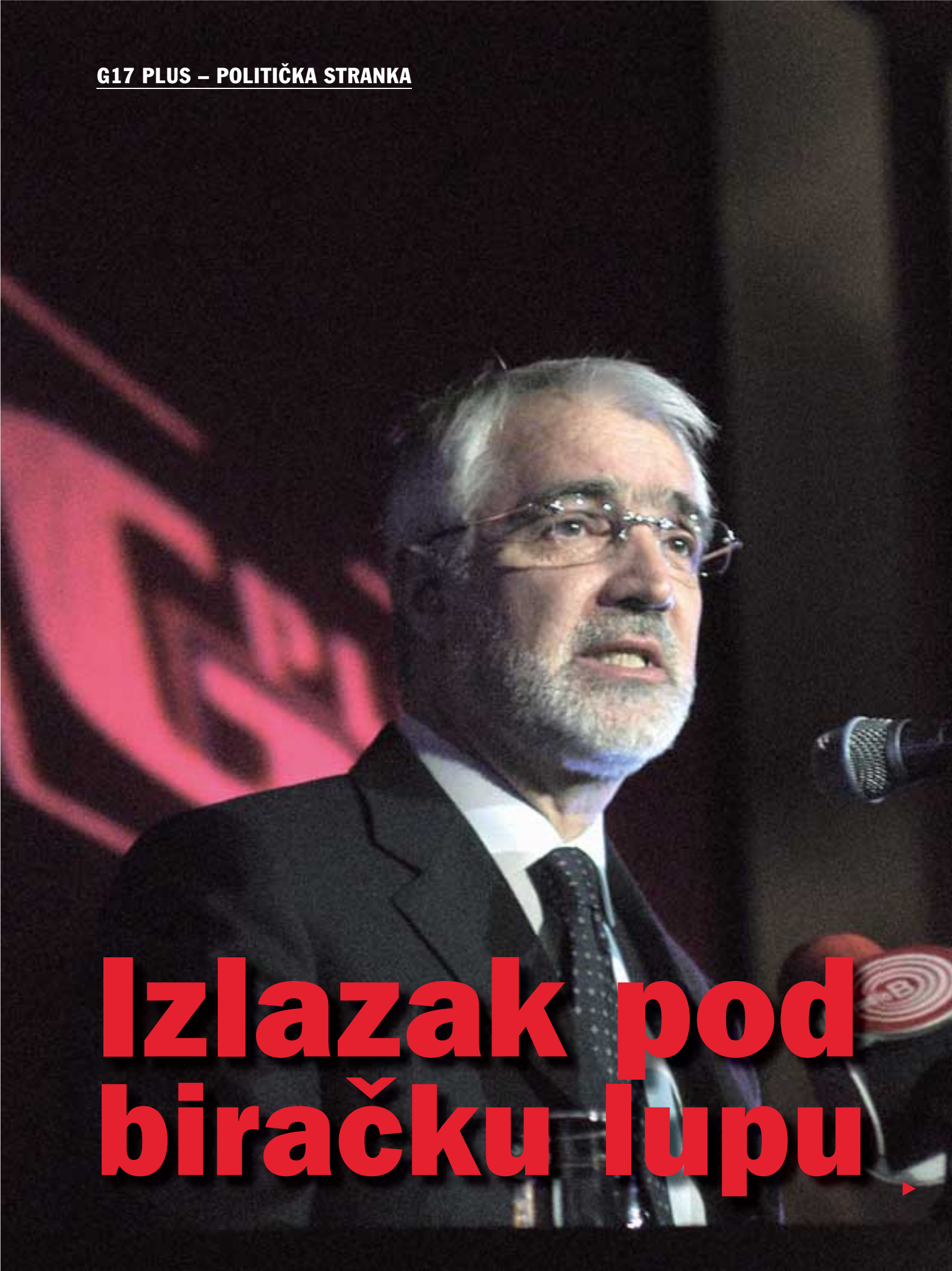
Odakle ovoliko zapanjujuće infantilnosti u jednom društvu koje se toliko (uprazno) diči svojim "državotvornim tradicijama"

KAO OVLAŠĆENI PREDSTAVNIK uredno registrovane Grupe građana "Glasači Rano Ometeni U Razvoju", dakle kao jedan od onih mnogih vidovitih i zaslužnih pojedinaca koji su još rano izjutra 24. septembra 2000. godine shvatili da nešto s onim Slobodanom Miloševićem izgleda nije baš u savršenom redu – kako se, inače, sve do tog jutra činilo – najoštrije protestujem protiv nameta i harača koje nam uvodi nova vlast, a sve po diktatu Novog svetskog poretka, čije dekadentne običaje želi veštački da nakalemi na ovo odvajkada slobodarsko tlo... A nismo se, gospodo, tako dogovorili! Evo, recimo, ovi osiljeni vlastodršci sada tvrde da treba da se plaćaju računi za struju, i to redovno, a nisu li nas onomad pozivali na *građansku neposlušnost* i prestanak finansiranja nenarodnog režima kroz mrske dažbine? I mi ne samo da se odazvasmo bojkotaškom pozivu – štaviše, većina nas ga je *anticipirala*, pa ni ranije nismo davali ni dinara neprijatelju, koristeći džaba njegove resurse, čime smo ga planski upropaštavali – nego nam se to toliko dopalo da smo bili ubeđeni da će ova forma "građanske neposlušnosti" postati legalizovano permanentno stanje kad *dođe sloboda*! Pa, mislim, nismo li se za to borili? Sad ispade da struja i ostalo moraju da se plate, što je čista Izdaja Petog Oktobra, zbog čega je svaki socijalno retardirani glasač iz našeg Udruženja s pravom veoma *razočaran*. Pu, derikože i barabe, valjali smo vam da dođete na vlast, a sad vi nama tako! Da stvar bude gora, ovi belosvetski zlikovci uvedoše i mandatne kazne od po petsto dinara za pljuvanje na ulici, što onima Miloševićevima – o koje smo se, avaj, toliko ogrešili – nikada nije palo na pamet: slobodno *ispoljavanje svih raskošnih unutrašnjih sadržaja* (*hrrrk-pljuuu-šljisk-bup-razgazz*) na bilo kojem mestu u bilo koje vreme nasledno je Srbinovo pravo! Ipak, dara je prevršila meru njihovim najnovijim genocidnim potezom: hoće da vrate TV-pretplatu! Pa dobro, nismo li onomad zajedno onoliko grajali protiv TV-nameta uz račun za struju?! Kako sad odjednom treba da se plaća za ono što je ionako *narodno*? Sramota, bre!

Hm, probaću sad da se malo uozbiljim, iako sam baš zdravo počeo da uživam ovako raskomoćen u koži i glavi Večitog Malograđanina, mog omiljenog junaka iz hiperrealističkog žanra *srbostrave*, iz kojeg nikako da se izvučemo već najmanje deceniju i po. Jeste li primetili da dokoni reporteri ovih dana bazaju po ulicama sve navatavajući građane iz gorenavedene Ciljne Grupe da im kažu šta misle o TV-pretplati, a ovi mahom džumle udare u kukumavku kao da im neko odvodi dete u belo roblje, a ne 210 dinara za "javni servis" (za te pare ne možeš više ni tri vruća piva da popiješ u nekoj od prčvarnica oko Brankovog mosta)? O tome šta na ovu temu imaju da kažu predstavnici "opozicije" na nezasluženoj uslovnoj slobodi – bolje da i ne govorimo. Nije ovo porno magazin.

Odakle, dakle, ovoliko zapanjujuće infantilnosti u jednom društvu koje se toliko (uprazno) diči svojim "državotvornim tradicijama" i sličnim izmaštanim kerefekama? Ajd' što ovde toliki Obični Građani ne shvataju principijelnu i suštinsku razliku između simboličke, ciljane, *oročene* pobune u vidu građanske neposlušnosti, na jednoj strani, i življenja u *permanentnom divljem stanju*, bez ikakvog ulaganja u najelementarnije opšte dobro, na drugoj, ali mora li baš svaka lokalna medijsko-politička šuša da dodatno *dosoljava* u prilog svem tom neopopulističkom drvljenju, "misleći" da time lovi novi politički establišment u izneveravanju (besmislenih) obećanja, mada zapravo seče granu na kojoj sedi? Jer, ne radi se u priči o finansiranju famozne Radio-televizije Srbije ni o sadašnjoj ili nekoj budućoj vlasti i njihovim potrebama za medijskim *opsluživanjem* – dobro je poznato da se te potrebe danas mnogo bolje i atraktivnije ostvaruju preko nekih nadriprivatnih televizija – niti se radi o aktuelnim RTV šefovima i njihovim položajima i apanažama. Pretplata kao stabilan izvor finansiranja javnog radio i TV servisa neophodna je ne zato što tako kažu Crkvenjakov, Veljanovski, Bojana Lekić, Pera, Mika ili Laza nego zato što upravo kapitalizam kao konačni cilj čuvenog *procesa tranzicije* potrebuje neophodni medijski korektiv u vidu javne RTV službe koja će pokrivati sve relevantne "nekomercijalne" sadržaje, one koji našem Večitom Malograđaninu, doduše, možda i nisu neposredno zanimljivi i potrebni (da se njega pita, život bi bio jedan veliki BeBe šou), ali mora i on da ih kroz pretplatu finansira zarad kulturnog dobra društva, isto kao što vi plaćajući porez finansirate i izgradnju neke džade kojom nikada nećete proći ili bolnice u kojoj se nikada nećete lečiti. Ovo je paradoks samo na prvi, i to sasvim krmeljivi pogled: svaki pravi prijatelj i zagovornik slobodnog tržišta – a taj sam, i to do i preko granice totalne idiosinkrazije prema svakom "samoupravljačko"-nadrisindikalističkom mentalitetu! – svestan je da postoje područja u kojima ono nije dostatno, i gde mora da postoji *faktor prosvećene regulacije*; zato, uostalom, u jednoj Velikoj Britaniji postoje BBC ili Channel 4, u kontinentalnoj Evropi Arte, Kanal +, Radio France Culture i sl., a u SAD mreža PBS: ko bi inače povazdan emitovao Bramsa, avangardni džez, eseje o novijoj lezbijskoj poeziji na severu Litve, reportaže iz portorikanskih slemova, antropološke priloge o svadbenim običajima u Laosu, studije o poznom Čehovu i Jadnom Mladom Verteru, ozbiljna istraživanja o "vidljivim" i "nevidljivim" manjinama u jednom društvu, psihodelične intervjue s andergraund tehno-pankerima blago šarenkastih očiju!? E, zarad toga postoji *javni servis*: da "vrti" tamo gde ni pare ni burgije neće. Politička objektivnost se podrazumeva, ali ona nema veze s "neutralnošću" prema dobru i zlu, kako se to ovde obično zamišlja. I to je, dakle, sadašnji i budući posao Radio Beograda, Televizije Beograd i njihovih novosadskih parnjaka, i neki od tih programa ga – da se ne lažemo – već i sada barem solidno rade: osim poslovičnog B92, niko drugi ne nudi ni približno toliko "ozbiljnih" sadržaja. Zato bez dileme glasam protiv njonjavog malograđanskog zakeranja i hitam da uplatim pretplatu, može i pola godine unapred: gde je taj šalter, pričajte dok nisam o'šo na pivo! ■

G17 PLUS – POLITIČKA STRANKA

Izlazak pod biračku lupu

FOTOGRAFIJE: A. ANDIĆ

Predsednik G17 PLUS Miroljub Labus najavio je borbu za vladavinu prava, "ekonomski patriotizam" i obračun s birokratijom. Što se tiče reakcija drugih političkih partija, G17 će se snaći i preživeti kakve god da budu. I više: Labus je novu partiju, još pre nego što je odluka o transformisanju nevladine organizacije u političku stranku i zvanično doneta, predstavio kao snagu koja će proširiti demokratsko biračko telo i pokretača pravljenja nacionalnog konsenzusa o neophodnom putu ka Evropskoj uniji

Lopta je u njihovom dvorištu – kakvi budu danas prema nama, takvu osnovu će napraviti za buduću saradnju, poručio je Miroljub Labus u nedelju na trećoj skupštini G17 PLUS, na kojoj je dotadašnja nevladina organizacija pretvorena u stranku, a on izabran za njenog prvog predsednika.

Vlasnici figurativnog dvorišta u kome je "lopta" su političke partije, nekadašnji partneri G17 PLUS, koje prilično neblagonaklono gledaju na novog reformski orijentisanog igrača, dajući svojim izjavama argumente za procenu da se formiranjem nove stranke otvara još jedan front potencijalno dosta prljave borbe za što bolje pozicije. Premijer Srbije Zoran Đinđić već je najavio podelu otkaza članovima njegovog kabineta koji se odluče da se stranački angažuju, a u vladu su ušli kao eksperti. Stav je podržao i potpredsednik Demokratske stranke Zoran Živković, ističući da "nije moralno" da ministri koji su ušli u novu stranku ostanu u vladi. Nova demokratija, čiji je predsednik Dušan Mihajlović javno zažalio što Mlađana Dinkića, potpredsednika novoosnovane partije, još ranije nije uhapsio, zatražila je već nakon najave transformacije G17 PLUS da čim nova stranka bude formirana, njeni predstavnici odu s vlasti u opoziciju "gde im je i mesto, i onda krenu iz početka". S takvom idejom eksplicitno se složila i Đinđiću nimalo bliska Nova Srbija, čačanskog gradonačelnika Velimira Ilića, u čijim nastupima je već bilo puno kritičkih komentara na račun "DOS-ovog JUL-a", koji je "bez izbora došao na vlast".

Predsednik stranke koja najavljuje borbu za vladavinu prava, "ekonomski patriotizam" i obračun s birokratijom, ipak, tvrdi da će se G17 PLUS "snaći i preživeti" reakciju političkih partija na formiranje nove stanke, "kakva god da bude". I više: Labus je novu partiju, još pre nego što je odluka o transformisanju nevladine organizacije u političku stranku i zvanično doneta, predstavio kao snagu koja će proširiti demokratsko biračko telo i pokretača pra-

Sud časti, frakcije, položaj žene

Uoči donošenja odluke o formiranju stranke, iz redova G17 stizale su tajanstvene najave da će novu partiju karakterisati sasvim drugi način delovanja od postojećih. Tajnu je, na promotivnoj konferenciji za novinare, otkrila Ksenija Milivojević, portparol stranke: nova stranka, prema njenim rečima, imaće sud časti u čijoj će nadležnosti biti rešavanje sporova u okviru stranke. Statutom će biti predviđeno pravo na frakciju, a najavljena je i briga o položaju žena, definisana statutarnom odredbom, prema kojoj u svim organima stranke mora biti zastupljeno najmanje 30 procenata "manje zastupljenog pola".

Očigledno da se odredba o zastupljenosti žena ne odnosi na organe stranke koji će postojati do skupštine zakazane za pola godine, jer se, na spisku od devet članova prvog predsedništva G17, nalazi samo jedna žena: Mirjana Gros iz Subotice.

Rukovodstvo

Osim što je izabran za predsednika stranke, Miroljub Labus je izabran i za predsednika Predsedništva G17 PLUS. Potpredsednici predsedništva su Mlađan Dinkić, Predrag Marković i Milan Pajević (za međunarodne odnose), a članovi Tomica Milosavljević, Desimir Dragojlović iz Užica, Mirjana Gros iz Subotice, Vladimir Milankov iz Zrenjanina i Sava Urošević iz Jagodine.

Izabran je i izvršni odbor od 35 članova, čiji je predsednik Goran Paunović, a potpredsednik Nataša Dragojlović. Za Izvršnog direktora G17 PLUS izabran je Bojan Zečević. Odlukom Glavnog odbora G17 PLUS formiran je Fond "Vladimir Jovanović".

IZ U POLITIČKU PARTIJU: Labus, Dinkić i Đelić; Svetlana Velmar-Janković; predstavnici Otpora

vljenja nacionalnog konsenzusa o neophodnom putu ka Evropskoj uniji.

SPREMNI ZA IZBORNU TRKU: "Formula je jednostavna, dva puta pet", rekao je u nedelju Labus jezikom brojeva u kome se najbolje snalazi i objasnio da "dva" znači da i vlast i opozicija moraju da se slože oko nacionalnog interesa, dok se iza "petice" kriju bitne snage društva – partije, sindikati, nevladine organizacije, institucije od nacionalnog značaja (kao što su crkve i SANU) i dijaspora.

Iako su najavu transformacije G17 PLUS u političku partiju pratile ocene o lošem tajmingu i propuštenoj prilici da se, Labusovom jesenjom predsedničkom kandidaturom na kojima je on osvojio nimalo zanemarljivih milion glasova, promoviše nova partija, lideri G17 PLUS ubeđeni su da izbori predstoje i da je pravo vreme za pripreme za ulazak u parlamentarnu trku. "Trikovi s kupovanjem poslanika mogu povremeno da uspeju, ali to nije put ka stabilnom parlamentu i EU", ocenio je Labus dodajući da mu sve što vidi u javnosti ukazuje da se "svi spremaju za izbore".

"Ako neko kaže da u Srbiji ne postoji politička kriza, ne govori istinu", smatra drugi frontmen nove partije Mlađan Dinkić. Možda je deo publike u Centru "Sava" gde je donošena odluka o transformaciji nevladine organizacije u političku partiju zaključio da se Dinkićevo "neko" odnosi na sasvim određenu političku ličnost za koju analitičari tvrde da je najviše pogođena rođenjem nove partije, ali Dinkić je obrazložio samo deo tvrdnje koja se odnosi na postojanje političke krize, rekavši da "reforme nisu sprovedene u svim segmentima, institucije nisu promenjene i nema elementarne pravde".

I jedan deo Labusovog govora bio je inspirativan za nagađanja: "Očigledno je posle dve godine da nismo prekinuli s prošlošću. Ako pogledate neke TV slike i neka ljubljenja, dolazite do zaključka da su političari prolazni a da su Miloševićevi kapitalisti stalni. Mi to ne želimo", rekao je, između ostalog, Labus dok je iznosio svoju dijagnozu društvenih problema zbog kojih smatra da su izbori neminovni.

Dinkić, koji veruje da postoje dva izlaza iz političke krize, u svakoj od tih varijanti vidi izbore – bilo da je reč o postizanju političkog konsenzusa oko usvajanja novog ustava Srbije, nakon čeka bi neminovno morali biti raspisani izbori, bilo da se ipak pokaže da politički konkurenti iz nekada zajedničkog DOS-a ▶

Državne funkcije

Čelni ljudi nevladine organizacije G17 PLUS već su se oprobali na značajnim državnim funkcijama: Labus je potpredsednik (odumiruće) Vlade SRJ, Dinkić guverner NBJ, Veroljub Dugalić je vršilac dužnosti saveznog ministra finansija, Tomica Mihajlović je ministar zdravlja Srbije, a Dragoslav Šumarac ministar građevinarstva. Božo Prelević bio je savetnik srpskog ministra policije i kominstar policije u prelaznoj republičkoj vladi, Slobodan Vučetić je predsednik Ustavnog suda Srbije, Jelica Minić pomoćnik ministra inostranih poslova, a Saša Vitošević bio je savezni ministar poljoprivrede.

MINISTRI I PODPREDSEDNIK G17 PLUS: Tomica Milosavljević, Božidar Đelić i Predrag Marković

10 principa

Osnivačka skupština G17 PLUS usvojila je Uvod u politički program stranke, a kompletan program, prema Labusovim rečima, biće donet u roku od šest meseci, kad se organizacija proširi i bude završena rasprava o svim elementima budućeg dokumenta. Labus je, ipak, taksativno naveo deset principa kojim će se nova stranka rukovoditi u svom radu:

Prvi princip je, prema njegovim rečima, "raskid s prošlošću", pri čemu "neće biti revanšizma". Uz ocenu da nas čekaju teške odluke, a niko na političkoj sceni ne želi da preuzme odgovornost, Labus je naveo drugi princip G17 PLUS: "Formiranjem političke partije izjavljujemo da smo spremni da učestvujemo u donošenju teških odluka i da smo spremni da preuzmemo odluke o budućnosti zemlje."

"Bili smo prepoznatljivi po tome što smo se zalagali za ekonomske promene da bismo živeli što bolje. Sada ulazimo u drugu fazu kada je jasno da održivost ekonomskih promena ne može da postoji ukoliko nema institucionalnih promena. Zalagaćemo se za sveobuhvatne promene i na nivou institucija i u oblasti ekonomskih reformi", glasi princip broj tri. Četvrto obećanje odnosi se na socijalnu problematiku: "Smatramo da u društvu mora da postoji solidarnost i da mora da postoji podrška za sve ljude koji se do sada nisu snašli u ovim procesima, ali koji mogu sutra da se snađu. Potreban nam je državni program solidarnosti tako da svi ljudi znaju šta je sutra pred njima i da svi ljudi znaju da niko neće biti napušten", objasnio je Labus.

Principu pravne države pripalo je mesto broj pet: "Naravno da nama treba pravna država, ali ne pravna država iz XX veka, nego pravna država XXI veka, ne samo jednakost i pravda kao načela pravne države nego, pre svega, efikasnost pravnih institucija. Nama trebaju efikasne pravne institucije koje će dovesti do društvenog blagostanja. Mi ćemo se truditi kod svih institucionalnih promena da se tako formiraju državne institucije i institucije tržišne privrede koje će sutra da služe povećanju blagostanja ljudi", rekao je lider nove stranke.

Očuvanje državnosti je šesti princip, koga je Labus ovako objasnio: "Naš dugoročni cilj je da Srbija postane deo Evropske unije. Ali, mi želimo da uđemo u EU kao lider na Balkanu. Želimo kao jasno definisana država da uđemo u EU i da u takvim okvirima prihvatimo pravila igre koja vrede za sve naše susede. Moramo da redefinišemo svoje državne institucije i da napravimo institucije koje će raditi u interesu svih građana."

Sledi princip poštovanja ličnih prava i sloboda, posebno slobode i prava nacionalnih manjina: "Za nas su svi građani Srbije jednaki, bez obzira na to gde žive, da li su pripadnici jedne ili druge nacionalne zajednice." Kao osmi princip Labus je naveo podelu vlasti "ali ne radi svađa između nosilaca te vlasti, koje drmaju državnu zajednicu", već "podela kako bi se znalo ko za šta odgovara".

Princip broj devet odnosi se na dugoročni cilj državne zajednice – ulazak u EU. "Postati deo EU-a znači ujedno poštovati sva pravila koja vrede za druge članice EU-a. Mi smo na ovom putu dosta vremena izgubili. Mnogi koji su bili iza nas će pre nas da budu u EU-u, ali nije na nama da sedimo skrštenih ruku, da očajavamo, da se žalimo, nego da zasučemo rukave i da ih stignemo što pre možemo."

Na mesto broj deset Labus je pozicionirao najavu da će G17 PLUS biti samostalna stranka, koja želi saradnju s drugim partijama, ali samo posle izbora i samo na programskim osnovama.

ne mogu da se dogovore, zbog čega bi izbori morali biti raspisani "odmah".

Valjda zbog medijskih spekulacija prema kojima je već gotov dogovor o zajedničkom izbornom nastupu G17 ("koja voli vlast") s Demokratskom strankom Srbije ("koja nema kadrove") opredeljenje da nova stranka nastupa samostalno zapisano je i u Uvodu u politički program nove stranke. Prema Labusovom objašnjenju, G17 PLUS želi saradnju sa svim demokratskim političkim partijama, ali nakon izbora i na programskim osnovama. Tu je, verovatno, i odgovor na najavu Miodraga Isakova, lidera Reformista Vojvodine, da će na sednici Predsedništva DOS-a pokrenuti inicijativu da se nova stranka primi u vladajuću koaliciju, jer smatra da joj je "mesto u DOS-u". Ako je odgovor G17 uopšte potreban: Zoran Živković, potpredsednik DS-a i pre sednice Predsedništva DOS-a rekao je da će saradnja sa G17 PLUS biti moguća tek nakon izbora.

Živković je izrazio i čuđenje zbog najave nove stranke da će usvojiti program tek nakon polugodišnje rasprave o svim njegovim aspektima "kako bi taj program bio obavezujući". Za sada su poznata programska načela o kojima su na skupštini u nedelju govorili i Dinkić i Labus. Dinkić je apostrofirao tri ključne tačke: vladavinu prava (G17 će se zalagati za lustraciju tamo gde su ljudi nepremostiva prepreka za formiranje novih institucija i borbu protiv korupcije, posebno u sudstvu, policiji i državnoj upravi), obračun s birokratijom ("jedan od najvećih izvora korupcije") i ekonomski patriotizam koji bi podrazumevao jačanje nacionalne privrede, snažan bankarski sistem i slobodnu konkurenciju s podjednakim šansama za domaće i strane investitore ("uloga države je krucijalna u zaštiti domaćih proizvođača; mi jesmo za načela liberalne tržišne ekonomije, a i za odgovarajuću ograničenu ulogu države koja može da obezbedi brži privredni razvoj").

ČLANOVI I KADROVI: Da bi dobila mogućnost da ta očekivanja ispuni, nova stranka moraće da pređe brojne prepreke koje je do izbora čekaju. I to ne samo spoljašnje, oličene pre svega u raznovrsnim saplitanjima koja bi mogla doći od političke konkurencije, već i potencijalne teškoće s unutrašnjim poreklom.

Još je, naime, nejasno kako će na početni entuzijazam članova nevladine organizacije po pitanju transformacije u političku partiju uticati odluka nekoliko "asova" G17 PLUSA da (zbog pretnji da će dobiti otkaz u državnim organima ili drugih razloga) ipak ne uzmu partijske knjižice. Najveći gubitak za novu stranku svakako je odluka Božidara Đelića, republičkog ministra finansija, da se, sve zbog dobrobiti reformi, opredeli za opciju "Đelić" i ne pristupi stranci. Đelić, koji se u istraživanjima javnog mnjenja redovno pojavljuje na samom vhu top-listi popularnosti, demantovao je

Stranka i ekspertska mreža

navode da je takvu odluku doneo pod pritiscima i ponovio da će mu ljudi iz G17 PLUS uvek ostati prijatelji. Usprotivivši se najavama smenjivanja ljudi iz G17 PLUS s državnih funkcija, on je posebno obećao i da će se "apsolutno založiti" da Mlađan Dinkić ostane guverner NBJ. (Istim problemom bavilo se i Predsedništvo G17 PLUS na prvoj sednici donevši odluku da svi članovi nove stranke koji su na državnim funkcijama nastave da rade kao i do sad i ne zastupaju stranačke, nego interese funkcije koju obavljaju – osim na Dinkića i Labusa, ta odluka odnosiće se i na republičkog ministra zdravstva Tomicu Milosavljevića, koji je odlučio da pristupi stranci, i vršioca dužnosti saveznog ministra finansija Veroljuba Dugalića).

Poput Đelića, odluku da članstvo u nevladinoj organizaciji ne transformiše u partijski angažman doneo je i republički ministar građevinarstva Dragoslav Šumarac, koji "uvažava ono što je G17 PLUS uradio kao ekspertska organizacija, ali nema ambicija da se profesionalno bavi politikom". Sudija Ustavnog suda Srbije Slobodan Vučetić objasnio je da Ustav ne zabranjuje stranački angažman sudija Ustavnog suda, ali da to ipak "nije poželjno". Ni književnik Ljubomir Simović nema formalnih prepreka za članstvo, ali ne želi da ikad bude član ijedne političke partije. Bubnjar Dragoljub Đuričić, svojevrsni zaštitni znak nevladine organizacije G17 PLUS, nije se javno izjašnjavao, ali nije ni prisustvovao sednici skupštine na kojoj je ta organizacija transformisana u stranku.

Članstvo organizacije za koje oponenti vole da kažu da je "arogantno" zbog uverenja da pripada elitnom klubu i kontinuiranog odličnog plasmana u istraživanjima javnog mnjenja, srešće se i s problemom običnog, svakodnevnog partijskog rada koji ne zahteva ekspertsko znanje, pa samim tim i nije previše inspirativno. Kao podsticaj za ponekad naporan stranački rad mogla bi, možda, da posluži definicija misije G17 PLUS, navedena na samom početku Uvoda u politički program nove stranke: "Osnovni cilj G17 PLUS je stvaranje ekonomski jake i demokratski stabilne Srbije koja će postati lider na Balkanu spreman da prihvati evropske standarde i sposobna da očuva i zaštiti sve najbolje iz sopstvene tradicije i kulture." ■

VERA DIDANOVIĆ

Ime G17 PLUS u prethodne tri godine odnosilo se na nevladinu organizaciju koja je okupljala stručnjake iz svih oblasti društvenog života, osnovanu 14. oktobra 1999. u Beogradu.

Toj skupštini prisustvovalo je 47 osnivača organizacije, a za predsednika Skupštine izabran je profesor Ekonomskog fakulteta u Beogradu Ljubomir Madžar. Za članove Upravnog odbora tada su izabrani Mijat Damjanović, Mlađan Dinkić, Miroljub Labus (bio je prvi izvršni direktor), Dušan Kovačević, Predrag Marković, Jelica Minić, Slobodan Vučetić i Ivan Vujačić.

Cilj NVO-a, kako stoji u povelji te organizacije, bio je da mreža eksperata u svim gradovima Srbije "svojim programima, projektima i ukupnim javnim delovanjem doprinese promociji i praktičnoj realizaciji ideja otvorenog i demokratskog društva, moderne tržišne privrede i vladavine prava. U trećoj godini postojanja, G17 PLUS imao je 111 kancelarija širom Srbije, a radilo je i 11 ekspertskih timova, a na spisku ostvarenih rezultata nalazili su se, između ostalog, projekti "Asfalt za demokratiju", "Energija za demokratiju" i "Projekti urbane infrastrukture".

Aktivisti G17 PLUS još radije ističu svoju ulogu u promeni režima Slobodana Miloševića, ističući da je na izborima 2000. godine tada pobednički DOS nastupio s "Programom za demokratsku Srbiju" koju je izradila ta nevladina organizacija.

Prema rečima Miroljuba Labusa, čak 90 odsto članstva NVO G17 PLUS izrazilo je želju da se ta organizacija transformiše u političku partiju. Za onu desetinu članstva dosadašnje nevladine organizacije koja nije raspoložena za stranački angažman, objasnio je Labus, opet je registrovana nevladina organizacija pod imenom Ekspertska mreža, u okviru koje će moći da nastave da rade isto što i do sada. Labus je izrazio uverenje da će stranka i Ekspertska mreža ubuduće imati dobru saradnju.

Da je okončana godinu dana duga polemika o transformisanju G17 PLUS u političku stranku postalo je jasno još 11. novembra kada je Labus izjavio da je napustio DS, čiji je član bio od osnivanja 1989, a jedno vreme i njen potpredsednik. Kao objašnjenje za napuštanje dotadašnje partije, Labus je naveo da ga je DS "izneverio" lažnom podrškom na predsedničkim izborima u septembru i oktobru kada se za mesto prvog čoveka Srbije borio protiv Vojislava Koštunice. "Nisam napustio Demokratsku stranku, ona je meni okrenula leđa", rekao je tada Labus, što je istovremeno protumačeno kao najava formiranja stranke čiji će upravo on biti predsednik.

INTERVJU: MLAĐAN DINKIĆ

Reforme na silaznoj liniji

"Nisu nama potrebni izbori. Srbiji će biti potrebni izbori ukoliko reforme stanu. A reforme su ozbiljno počele da hramaju činjenicom da je budžet ovako traljavo prošao, činjenicom da se vode, pre svega, političke diskusije o nekim ekonomskim i sistemskim zakonima i činjenicom da mnogi zakoni koji su odavno napravljeni ili se prave nikako da dođu u proceduru"

Jedan od najžešćih zagovornika ideje da se nevladina organizacija G17 PLUS transformiše u partiju, Mlađan Dinkić, motiv za takvu odluku vidi u neispunjenim očekivanjima građana u pogledu promene sistema nasleđenog od režima Slobodana Miloševića.

"Petog oktobra postojala je jaka energija građana i spremnost za promenu sistema, međutim, ta energija je sasvim splasla", konstatuje Dinkić u razgovoru za "Vreme" dan nakon što je izabran za potpredsednika predsedništva novoosnovane stranke i zatim nabraja oblasti u kojima, prema njegovom mišljenju, nisu ispunjena očekivanja građana:

"Pre svega, nisu promenjene institucije, sudstvo nije postalo efikasno, policija nije postala efikasna. Građani su videli da oni koji čine krivična dela za njih ne moraju da odgovaraju. Ništa se nije desilo onima koji su bili korumpirani i nezakonito se bogatili. Došli smo do potpuno apsurdnih slučajeva da, recimo, poslanici glasaju za potvrđivanje imuniteta Milovanu Bojiću, kome su pronađene pare na računu u Švajcarskoj – kao da žele da sutra kada se eventualno postavi pitanje njihove odgovornosti sami sebe zaštite. Zakon o konfliktu interesa nije mogao da prođe vladu Srbije. Zakoni su počeli da se obaraju ne zbog njihove sadržine nego iz sitnih ličnih i političkih interesa. Svađa na sceni u bivšoj vladajućoj koaliciji, sada rascepanom DOS-u i DSS-u, sve je žešća. U okviru DOS-a ne postoji usklađen stav jer se od slučaja do slučaja prave dilovi.

Sve to je među građanima stvorilo apatiju, neki su čak odustali od uverenja da je od Srbije moguće napraviti demokratsku i jaku državu. Ne možemo da dozvolimo da takva apatija potpuno zahvati Srbiju. Osnivanjem stranke želimo da vratimo tu energiju koja je počela da se gubi i da je usmerimo na građenje moderne Srbije koja će, s jedne strane, biti jaka unutra, ali s druge strane, brzo ući u EU. Mi smo kao organizacija G17 PLUS je imao program za demokratsku Srbiju koji smo potpuno realizovali u makroekonomskom delu. Svi koji su iz naše organizacije, ali i iz nekih drugih stranaka, učestvovali u sprovođenju ekonomskog dela tog programa, uglavnom su uspeli do poslednje tačke. Međutim, problem je ono što je van osnovnih makroekonomskih funkcija, što je vezano za funkcionisanje države, institucija... To nije urađeno i čini mi se da ljude najviše boli odsustvo pravde. Ako se nalazite u jednom segmentu, bez obzira na to kako ste dobro obavili svoj deo posla, ako druge stvari nisu urađene kako valja, onda ste saučesnik i krivac i za ono što nije vaša objektivna odgovornost. Mi želimo da preuzmemo veću odgovornost, a jedino se odgovornost može preuzeti učešćem na izborima, odnosno dobijanjem poslanika u parlamentu koji bi bili u stanju da rade na zakonima koji bi promenili Srbiju."

"VREME": Mnogi od tih razloga postoje već dugo. Zar pravi momenat za osnivanje stranke nije bilo vreme kad je Miroljub Labus odlučio da se kandiduje?

DINKIĆ: Nismo to želeli da vezujemo. Znate da je pre godinu dana Labus na neki način dao poslednju šansu objedinjavanja DOS-a s idejom DOS plus. Ta ideja nije prihvaćena u praksi. Svađe su se nastavile, došli su predsednički izbori. Zaista je kandidatura gospodina Labusa bila i njegova lična odluka, naravno da ga je podržao G17 PLUS, ali želeli smo da dobijemo predsednika koji nije stranački predsednik, nego predsednik svih građana Srbije. Zato to nije bio pravi momenat. S obzirom na ishod izbora, imajući u vidu da nisu uspeli, smatrali smo da nema više vremena za čekanje. Mi smo faktički i ranije doneli odluku da se pripremamo za to, da vidimo da li je članstvo većinski za tu odluku i, kad smo se u to uverili, 15. decembra je prirodno došla odluka da osnujemo stranku.

Nagađalo se da je postojao dogovor s premijerom da se ne organizuje stranka, u zamenu za njegovu podršku Labusu na predsedničkim izborima. Iz toga se zaključuje da je ljutnja zbog neispunjenog dogovora s premijerove strane pomogla odluku o transformisanju organizacije.

Naprotiv. Pre više meseci, kad sam jednom prilikom razgovarao s premijerom o političkom delovanju G17 PLUS, on je zapravo izrazio ogorčenje zbog toga što mi delujemo kao nevladina organizacija, zbog toga što se ne transformišemo u stranku. On je smatrao da bi demokratiju unazadila mogućnost da neka nevladina organizacija sutra učestvuje na izborima kao grupa građana. Njegovo ponašanje sada ne može ni izbliza da govori u prilog onome što mi je on tada rekao, ali vas uveravam da je upravo njegov stav bio da bi bilo nedopustivo i da bi delovalo nazadno za razvoj demokratije ukoliko bi G17 PLUS išao na izbore kao grupa građana.

Naša odluka nije zavisna od odluke drugih političkih aktera. Naše članstvo nije brojno, ali imamo jako kvalitetne ljude u svim gradovima Srbije, u mnogim slučajevima i mnogo kvalitetnije od trenutnih lokalnih vlasti. U vrhu organizacije imali smo strašan pritisak članstva da se transformišemo u stranku. Vizija G17 PLUS oduvek je bila da Srbiju treba da predvode najbolji, a ne da se povlače. U desetogodišnjem periodu Miloševićeve vladavine uglavnom su se najbolji povlačili. Mnogi intelektualci, ljudi koji su imali uspešne karijere ćutali su i povlačili se pred politikom i politika je donela zlo. Mi smo pokušali da okupimo te najbolje, one ljude kojima nikada u normalnim okolnostima ne bi palo na pamet da se bave politikom. I sam spadam u njih. Mi ćemo zbog toga pokušati i sada, kad smo postali politička stranka, da ne budemo klasični političari, a vremenom ćete videti u čemu se razlikujemo od ostalih. Već je naš statut drugačiji od statuta ostalih stranaka, mi dozvoljavamo drugačije mišljenje. Mi nismo liderska partija, nemamo samo jednog lidera, pokušaćemo da izbacimo što više lidera. Ne plašimo se konkurencije, nama je stalo da što više dobrih ljudi bude u vrhu stranke. Jedna od naših najvećih ambicija je i da damo mnogo jaču ulogu ženama u politici. Ne na formalan način, ne samo da to bude zapisano već da izbacimo na scenu veoma jake ličnosti kojih sada na političkoj sceni ima veoma malo. Osim Nataše Mićić, iako ih ima dosta u strankama, nema onih koje u javnim, državnim institucijama igraju suštinsku ulogu. Želimo da imamo i žene koje vode pregovore s međunarodnim finansijskim institucijama, žene ministre...

Ako sam rekao da su se najbolji povlačili, onda je to posebno važilo za žene, toga sam postao potpuno svestan radeći u Narodnoj banci Jugoslavije gde je preko 50 odsto žena direktora. U tim segmentima nikada nije bilo problema, posao sjajno obavljaju i veoma su odgovorne. Šteta je što one same imaju neki zazor od aktivnijeg bavljenja politikom.

Imate li operativce bez kojih nijedna stranka ne može da funkcioniše? Teško da bi se eksperti bavili sitnim svakodnevnim poslovima.

Jedan procenat članova nevladine organizacije – 20 do 30 odsto njih – ujedno je bio učlanjen u neke druge strane. Gotovo svi su odlučili da pređu u novu stranku. Radi se o veoma kvalitetnim ljudima, tako da imamo ljude koji imaju iskustvo stranačkog organizovanja. To su uglavnom ljudi koji dosad nisu javno viđeni, imajući u vidu karakter naše organizacije. Oni se pre svega nalaze u Izvršnom odboru novo-

Smena

Gospodin Labus je već rekao da sebe ne vidi u novoj saveznoj administraciji. Šta je s vašom fukcijom guvernera nakon osnivanja stranke i nakon usvajanja ustavne povelje, kojom prelazite u nadležnost srpske skupštine?

Mi smo u potpuno različitoj situaciji. Moja pozicija je oduvek bila stručna i ostaće stručna. Time što smo postali politička stranka, nismo zaboravili ono što smo učili na fakultetima, mi ostajemo eksperti.

Gospodin Labus je nezadovoljan aranžmanom vezanim za zajednicu Srbije i Crne Gore. Savezni nivo nema nikakva ustavna ovlašćenja za sprovođenje politike u državama članicama. Ta državna zajednica može funckionisati jedino ako postoje jake ličnosti koje je vode. Te jake ličnosti eventualno bi mogle da svojim delovanjem u hodu promene neke aranžmane i da onda to postane kako-tako funkcionalno. Labus je veoma skeptičan prema tome i zbog toga je rekao to što je rekao.

Moja pozicija je potpuno drugačija. Otkad sam izabran za guvernera, radim kao guverner Narodne banke Srbije. Nikada nisam imao ingerencije nad teritorijom Crne Gore i nad teritorijom najvećeg dela Kosova. To sam uvek priznavao. Platni promet s Crnom Gorom je prekinut 3. novembra 1999, a ja sam izabran 28. novembra 2000. U radu ove institucije koju vodim ništa se neće promeniti, samo će banka promeniti tablu. U ustavnom zakonu jedino moguće rešenje koje je predviđeno jeste da institucija koja se zvala NBJ nastavi da radi kao Narodna banka Srbije. Zakon o NBJ postaje zakon o Narodnoj banci Srbije i po tom zakonu je moguće postaviti pitanje poverenja guverneru. Ako neko postavi pitanje poverenja guverneru, može se postaviti pitanje zašto je to učinio. Pitanje poverenja može se postaviti samo ako ta institucija nema rezultate u radu. Ako nađu takve činjenica, ja ću spremno izaći u skupštinu da na te činjenice odgovorim. Bila bi to velika politička avantura za onoga ko bi pokušao – kako objasniti građanima da ste reformista ako želite da uklonite one koji su najdalje otišli u reformama. Sve je to moguće uraditi, ali to košta kod birača. Građani su ovde politički pismeni i osećaju ko je dobar, ko je loš, u najprostijem smislu.

Napadi i reagovanja

Napadi na stranku počeli su pre nego što je formirana i biće ih dosta. Srećom, do sada se uglavnom koristi žuta štampa. Pronošene su glasine da smo pravili dogovor s Koštunicom tokom predsedničkih izbora, a nismo se uopšte s njim videli. Pravili su glasine da sam se sastajao s Vuksanovićem da bismo preko njega napravili dogovor s Koštunicom. Pitao sam neke novinare, oni mi kažu da su pitali Vuksanovića da li se video s Dinkićem. On kaže: "Nisam". Oni ga pitaju zašto ne demantuje, on kaže: "Pa ne znate u kakvim je problemima moja stranka". Vuksanovića sam video jednom u životu 1997. godine tokom zimskih demonstracija, nikad više. Ako neko misli da želimo da razgovaramo s Koštunicom, zar misli da treba da kontaktiramo s Vuksanovićem da bismo se videli s Koštunicom, ili bilo s kim? Ta priča je lansirana pre svega da bi se razbila unutrašnja homogenost naših članova i da bi se navukli neprijatelji onih drugih koji su na političkoj sceni. Biće dosta prljavih političkih podmetanja. Iako mnogi kažu da ćemo tek sada videti šta znači preći s terena nevladine organizacije na teren političke stranke – nismo slepi. Videli smo kako to rade naše stranke, tako da sve metode unapred znamo. Mnogi će biti iznenađeni kako ćemo na to odgovarati. Kao što nismo mnogo pričali o nekim stvarima dok smo pripremali formiranje stranke, pustili smo da svako spekuliše šta god hoće, tako ćemo samo na neke stvari kada je potrebno odgovarati. Ne želimo po svaku cenu da budemo u javnosti i zadržaćemo dozu tajanstvenosti koju smo i do sada imali u radu.

Ekonomski patriotizam

Po medijima su se već pojavili tekstovi u kojima se tvrdi da imate neku vrstu blagoslova Zapada za pripremu za Srbiju posle Đinđića?

Ne bih rekao da bilo ko ima neki blanko blagoslov Zapada i ne bih rekao da je to presudno za rezultate na političkoj sceni. Naprotiv, mislim da smo svojim kredibilitetom zadobili poverenje na Zapadu, mislim da je Labus nesporno čovek koji ima ubedljivo najveći rejting na Zapadu jer je radom i ličnošću izgradio tu poziciju. Mi se ponašamo najpribližnije modelu modernih zapadno-evropskih političara i to je razlog zbog kojeg imamo zaista dobru saradnju s njima. Ali, svesni smo toga da, ma kako dobra naša saradnja s njima bila, ne slažemo se uvek s njihovom politikom. Smatramo da mnogi od njih ne znaju naše srpske specifičnosti.

Jedna od stvari koje ćemo zagovarati, a koja još nije viđena na političkoj sceni, jeste ekonomski patriotizam. Iako se zalažemo za konkurenciju inostranih i domaćih investitora, inostrane i domaće robe, mi moramo da učinimo mnogo više kao država da srpske proizvođače u nekim domenima zaštitimo, pre svega u poljoprivredi, zatim, da onima koji su sposobni, ali finansijski nedovoljno jaki za izvoz na strana tržišta, kao država pomognemo da se bolje organizuju, da srpske brendove probijemo na zapadna tržišta i da učinimo sve ono što druge zemlje rade za svoja preduzeća. Kao što smo pomogli "Knjazu Milošu" da ode u Norvešku, kao što je gospodin Šisel došao ovde na otvaranje Rajfajzen banke, tako želimo jednoga dana da pomognemo da se utre put našim izvoznicima na tržište bivših jugoslovenskih republika, pre svega, Rusije, afričkih zemalja i Azije, a onda i Zapadne Evrope i da podstaknemo razvoj domaćeg preduzetništva kroz odgovarajuće posebne kreditne linije i poseban aranžman podsticaja. To će biti novo na našoj političkoj sceni. Nećemo biti protiv strane konkurencije, ali ne treba ni sva preduzeća prodati strancima, niti sve banke. Znate i sami da sam pre godinu dana izašao sa strategijom da dve najveće domaće banke – Vojvođanska i Komercijalna – treba da ostanu u domaćem vlasništvu. Isto mislim za neka domaća preduzeća, kao što su "Knjaz Miloš", "Toza Marković" iz Kikinde, Polet iz Bečeja. Mi ćemo se zalagai da ne prepustimo celu nacionalnu ekonomiju strancima iz prostog razloga što smatramo da onda ne možemo zaštititi domaće interese i što ne bismo onda mogli ono naše najbolje iz tradicije i kulture održati, a mi to hoćemo da očuvamo. To će biti i malo iznenađenje za naše partnere sa Zapada. Mi hoćemo da otvoreno sarađujemo sa Zapadom, hoćemo da idemo u Evropu, ali da istovremeno, ne samo rečima nego i delom, ojačamo domaće dobre privrednike. To ne znači da ćemo štititi one koji su loši. Naprotiv, oni će propasti.

formirane stranke i u Glavnom odboru, kao i u sadašnjim lokalnim kancelarijama.

Eto još jednog razloga da vam se naljute nekadašnji partneri, političke stranke DOS-a...

Mi ni na koga nismo uticali niti ćemo uticati, sve te odluke biće dobrovoljne. Sećam se, prateći političku scenu Srbije, kako su razne stranke slavodobitno izjavljivale kako su pripadnici druge stranke ušli u njihovu organizaciju. Šta se tu bude dogodilo, dogodiće se, mi nećemo od toga da pravimo trijumf. Ali, činjenica je da ćemo u svoje redove privući dosta kvalitetnih ljudi, nezavisno od toga da li su članovi nekih stranaka ili dosad nisu bili stranački angažovani. Javljaju nam se ljudi koji nikada nisu bili članovi niti jedne stranke i koji kažu da su čekali da se formira jedna ovakva stranka. Upravo je to bila ideja da jedan dobar deo neopredeljenih birača pokušamo da privučemo. Nećemo po svaku cenu povećati broj članova. Ne želimo da tu dođu ljudi koji hoće da peru biografiju. Na nižem nivou svakako da može neki slučaj da se provuče, ali ćemo imati rigoroznu kontrolu u izbornom procesu za rukovodeće funkcije. Svi oni koji misle da će članstvom u G17 PLUS dobiti priliku za neku ličnu korist bolje da odmah znaju da to neće moći. To je i razlog zbog kojeg smo formirali stranku bazirajući se prvenstveno na ljudima koji su nosili razvoj organizacije u protekle tri godine. Ljudi koji su trenutno u organima stranke su provereni ljudi iz prethodnog trogodišnjeg perioda.

Ali su neke vrlo ugledne ličnosti iz tog perioda ipak odlučile da ne uzmu partijske knjižice.

Da, ali to ne znači da neće biti uključene u rad stranke. I tu ćemo biti specifični. Imamo slučaj sudije Vučetića koji je, naravno, dušom i telom uz nas, ali kome profesionalna savest, što i dolikuje sudiji Ustavnog suda Srbije, ne

dozvoljava da se angažuje u bilo kojoj stranci. Njega nismo ni pitali da nam se pridruži jer bi to bilo neukusno. Gospodin Đelić je rekao da nam je veoma blizak, ali ne želi da bude član stranke, što ne znači da na neki drugi način neće biti uvučen u naš rad. Imaćemo institucije političkog i ekonomskog saveta u kojima mogu biti ljudi koji nisu stranačke ličnosti. Očekujemo da će najveći broj poznatih javnih ličnosti koje su činile prepoznatljivost G17 PLUS, čak i da ne uzmu partijsku knjižicu, učestvovati u radu političkog ili ekonomskog saveta.

Dosta čudna razlika između forme i suštine.

Bili smo uvek specifični po nekim rešenjima i bićemo takvi i ubuduće, mada znam da se to mnogima neće svideti, ali samo onima koji nisu sigurni u sebe.

Pojavila se vest da spremate vladu u senci.

Ne. Kao i svaka stranka, napravićemo odbore koje će voditi ljudi koje ćemo mi planirati za ministre. Pripremaćemo ih i ako se budu pokazali sa svojim idejama i programima kao ljudi na koje treba računati, ako sutra budemo dobili poverenje građana, mi ćemo prepustiti da sprovedu svoje programe u praksi. Tako smo radili i ranije. Ono što će nam sada biti glavni posao jeste pravljenje programa koji neće biti samo načelnog karaktera, već će dati viziju razvoja Srbije u narednih tri do pet godina. To je program koji će ujedno biti predizborni program stranke, a onda će taj program biti razrađivan u posebnim odborima. Verovatno da će vodeći ljudi tih programa dobiti šansu ako mi dobijemo šansu na izborima, da taj program sprovedu u nekoj budućoj vladi. Klasičnu vladu u senci nemamo nameru da pravimo, ali hoćemo da razvijamo ideje jer stranku ne pravimo zbog toga da bismo ušli u parlament i da bi poslanici dobijali poslaničke plate i šepurili se pred TV kamerama. Mi pravimo stranku da bismo pokušali da pobedimo na izborima kako bismo modernizovali Srbiju.

Hoćete li vi voditi neki odbor?

Ne. Ja neću toliko biti aktivan u stranci jer moj glavni posao je u NBJ, sutra u Narodnoj banci Srbije.

Znači li to da ste se već dogovarali o odborima?

Imamo predloge za neke ličnosti. Imamo predlog za odbor za pravosuđe – vodiće ga gospodin Boža Prelević, zatim odbor za poljoprivredu – Saša Vitošević, imamo ekonomski savet gde će biti naši najbolji ekonomisti – Dušan Vujović, Branko Milanović, Radovan Jelašić, Veroljub Dugalić, Milica Uvalić, Nebojša Janićijević, Goran Petković i neki ljudi iz privrede. U političkom savetu očekujemo gotovo sve ljude koji su i do sada bili u njemu – od Vlade Goatija pa nadalje – znači, ne moraju biti članovi stranke.

Sad su vam potrebni izbori. Imate li ideju kako da ubrzate raspisivanje vanrednih parlamentarnih izbora?

Nisu nama potrebni izbori. Srbiji će biti potrebni izbori ukoliko reforme stanu. A reforme su ozbiljno počele da hramaju činjenicom da je budžet ovako traljavo prošao, činjenicom da se vode, pre svega, političke diskusije o nekim ekonomskim i sistemskim zakonima i činjenicom da mnogi zakoni koji su odavno napravljeni ili se prave nikako da dođu u proceduru – od zakona o telekomunikacijama, do zakona o osiguranju stambenih kredita. Zakoni koji bi mogli životno da pomognu Srbiji stoje u poslednjih pola godine. Imamo silazni trend u reformama jer se

"Čini mi se da ljude najviše boli odsustvo pravde"

sve mnogo sporije izglasava ili se uopšte ne izglasava. Mislim da to teorijski može da traje još dve godine, ali onda moramo da budemo svesni da to neće biti samo pola godine koje smo izgubili sada, nego može da bude još dve godine i onda je bolje imati izbore odmah. Druga opcija je da se glavni politički akteri koji sada imaju poslanike u skupštinama, a to su pre svega DSS i DOS, dogovore o privremenom političkom konsenzusu, o pravljenju novog ustava Srbije i donošenju sistemskih zakona, pa da se nakon toga raspišu izbori na jesen 2003. Mi pristajemo i na to rešenje. Nama se s izborima ne žuri, ali smo spremni za njih i odmah ako budu raspisani. Mi ne donosimo tu odluku i u ovom trenutku nema razloga da utičemo i zahtevamo raspisivanje izbora. Ako bi se napravio konsenzus za sprovođenje reformi i za donošenje novog ustava, mi nemamo ništa protiv da se to učini. Jedini kriterijum za raspisivanje izbora jeste sprovođenje reformi.

Da biste ostvarili uspeh koji najavljujete na tim izborima, morate da pokupite nečije birače. Ko bi trebalo da se plaši?

Naš program je takav da može da prikupi dovoljno široku podršku građana. Naravno, mi ćemo konkurisati svim drugim partijama i u tom smislu je jasno da će postojati konkurentska borba. Ne bih to nazvao strahom. Sve zavisi od samih stranaka. Da sam ja na njihovom mestu, ne bih se obazirao na nas, nego bih vodio računa o samom sebi i rezultatima. Mi se nećemo obazirati na druge.

Zašto na skupštini nije bilo predstavnika drugih stranaka?

Dogovor je bio da se pozovu samo predstavnici medija, diplomatskog kora i nekih nevladinih organizacija. Ovo je bila skupština transformacije, nije klasična skupština, pa nismo želeli da zovemo predstavnike stranaka. Nije pravljena nikakva diskriminacija, niko nije pozvan.

Kakve su vaše lične političke ambicije ako G17 PLUS uspe da postane jaka snaga u parlamentu?

Da ostanem na ovom mestu na kome jesam.

Doživotno?!

Tačno je da je Vajfert bio 26 godina guverner Narodne banke Srbije, najduže u istoriji Srbije... Nisam učestvovao u stvaranju partije da bih sebi obezbedio neki položaj jer kao monetarni ekonomista ne mogu imati bolji položaj nego što ga sada imam. Ja sam svoj san već ostvario – san mi je bio da budem guverner i da od dinara napravim zdrav novac, uvedem red u banke i vratim štednju u banke. Gotovo u svemu tome sam dosad uspeo – još je ostalo da se do kraja vrati štednja u banke. Moja ambicija je da dok god dobro radim svoj posao, ostanem u Narodnoj banci. Kao osnivač prvog G17, inicirao sam osnivanje stranke, ne zbog svog položaja, nego da bi na druge položaje u zemlji došli stručni i odgovorni ljudi. Jedan čovek ne može sve sam da napravi. Moja procena je da je potrebno 3000–5000 veoma stručnih i kvalitetnih ljudi na svim nivoima, od državnog do opštinskog, da bismo postali savršena administrativna mašina. Verovatno tu savršenost nije moguće postići jer je teško očekivati da će u narednih pet godina jedna stranka imati apsolutnu većinu u parlamentu, ali treba težiti savršenosti.

Kandidati za članstvo u G17 PLUS morali su, između ostalog, da polažu psihološki test ličnosti. Postoji li i za stranku neki sličan uslov?

Ne. Sada je dovoljno popuniti pristupnicu u našim kancelarijama u 110 gradova u Srbiji. Posle popunjavanja pristupnice biće obavljen razgovor s kandidatima, ali pristup je slobodan, nema testova. Ali, svi ti koji su prošli testove i u međuvremenu se pokazali u svom radu, probili su se i sad su u organima stranke, od takvih smo formirali kičmu organizacije. To ne znači da ljudi koji sada uđu u stranku neće moći da napreduju ako se pokažu u svom radu. Mi želimo da izbacimo što više novih ljudi. ■

VERA DIDANOVIĆ

Uvod u Politički program stranke G17 PLUS

Misija: Osnovni cilj G17 PLUS je stvaranje ekonomski jake i demokratski stabilne Srbije koja će postati lider na Balkanu, spremna da prihvati evropske standarde i sposobna da očuva i zaštiti sve najbolje iz sopstvene tradicije i kulture.

Raskid s prošlošću: Političke promene od 5. oktobra 2000. godine nisu dovele do željenih korenitih reformi društvenog i ekonomskog sistema. Iako je ostvaren zavidan stepen građanskih sloboda, popravljena međunarodna pozicija Srbije i započete brze ekonomske reforme, zemlja se nalazi na raskrsnici – kojim putem da ide dalje. Nije obezbeđena politička podrška za nastavak ekonomskih reformi, a u mnogim drugim segmentima društva suštinski nisu učinjeni reformski pomaci. Mnoge stare institucije su ostale netaknute, nisu doneti neki važni sistemski zakoni, uključujući novi ustav, korupcija na svim nivoima i dalje buja, malo je osuđenih za zloupotrebe u prethodnom periodu, sudovi su zastrašujuće neefikasni, a rad policije u ključnim segmentima je potpuno blokiran. Pravna država kao pretpostavka za tržišne reforme slabo funkcioniše. Zakoni se često krše bez ozbijnih sankcija, što dovodi do odsustva elementarne pravde i urušavanja sistema moralnih vrednosti. Kolaps pravosuđa i razgranata birokratija ograničavaju ekonomske slobode, unose nesigurnost potencijalnim investitorima i sprečavaju razmah privatne inicijative. Sve to govori da naša zemlja još uvek nije raskinula s nasleđem prošlosti.

Novi put: G17 PLUS je bio nevladina organizacija s jasnim političkim ciljevima: *Za ekonomske reforme, bolji život i ulazak u Evropu potrebni su demokratija i pravna država.* To je uslov svih uslova. Zato je G17 PLUS podržao opozicione snage da izvrše demokratsku revoluciju u oktobru 2000. godine. Od tada do danas mnoge su se stvari promenile nabolje, a neke suštinske, međutim, nisu. Demokratski oktobarski korpus je podeljen na dva nepomirljiva bloka, koji od svojih parcijalnih političkih interesa više ne vide interes zemlje. G17 PLUS više ne može nemo da posmatra trule političke kompromise na štetu građana Srbije i razne međusobne ucene političkih aktera radi sticanja sitnih stranačkih ili ličnih koristi. G17 PLUS namerava da preuzme mnogo veću odgovornost za stanje u Srbiji, da dovede do kraja započete reforme i u celini promeni sistem. Srbijom moraju upravljati sposobni, pošteni, nekompromitovani i odgovorni ljudi, a G17 PLUS će učiniti sve da ih svojim programom i praktičnim delovanjem objedini i privuče u svoje redove.

Politička podrška za sveobuhvatne ekonomske i institucionalne reforme: Članovi G17 PLUS su dali značajan doprinos sprovođenju korenitih ekonomskih reformi. U protekle dve godine naša zemlja je zabeležila najbrže promene u procesu tranzicije među svim zemljama Istočne Evrope. Ovaj trend je potrebno nastaviti jer se nalazimo tek na polovini puta. Od drugih smo očekivali da će u istoj meri pokrenuti institucionalne reforme, bez kojih nema održivog ekonomskog razvoja. Međutim, ta očekivanja su izneverena, što pred G17 PLUS postavlja zadatak da preuzme inicijativu i punu odgovornost za sveobuhvatno sprovođenje svih reformi, i ekonomskih i institucionalnih. S takvim promenama Srbija se približava ulasku u Evropsku uniju, a naši građani dobijaju realne izglede da rade i uživaju kao svi naši susedi i drugi Evropljani.

Tranzicija i socijalna solidarnost: Reforme su nužne, ali nemaju podjednak istovremeni uticaj na sve slojeve stanovništva ili na sve regione. Na početku su troškovi veći za neke, a pri kraju procesa tranzicije nastaju koristi za sve. Završetak tranzicije će doprineti rešavanju problema nezaposlenosti i podizanju životnog standarda. Do tada je neophodan nacionalni konsenzus o putevima tranzicije i jasan državni program socijalne zaštite siromašnih slojeva stanovništva.

A.ANDIĆ

Efikasna pravna država: U osnovi pravne države leži poštovanje ustava i zakona. Time se uvode isti principi za sve, a građani postaju jednaki pred zakonom nezavisno od političkih ubeđenja i svoje nacionalne, verske ili rasne pripadnosti. No, jednak tretman svih ne donosi pravdu onima koji nisu imali iste mogućnosti i šanse da uspeju u životu. Država o njima mora da vodi računa i da im omogući život dostojan današnjem trenutku. Ali iznad svega pravna pravila moraju da omoguće institucijama da efikasno funkcionišu u interesu građana. Zato donošenje novog ustava i pratećih sistemskih zakona mora da se zasniva na modernim pravilima i standardima koji važe u Evropi. Samo tako je moguće stvoriti efikasne institucije i omogućiti blagostanje u društvu.

Očuvanje državnosti: Mesto Srbije jeste u Evropi. Nema sumnje da ćemo sveobuhvatnim reformama sistema stvoriti uslove za punopravno članstvo u Evropskoj uniji. Pitanje je samo da li će se to desiti pre ili kasnije. Mi nemamo vremena za čekanje jer smo mnogo toga izgubili i propustili u prethodnom periodu zbog lošeg i neodgovornog upravljanja zemljom. U međuvremenu moramo da očuvamo vlastitu državu i da je preuredimo kako bi efikasnije funkcionisala. Sva pitanja vezana za Crnu Goru, Kosovo i Metohiju, Vojvodinu ili regije moraju da se rešavaju u ovim okvirima, na demokratskim osnovama i s perspektivom ulaska u Evropsku uniju. Srbiju čuvamo i unapređujemo samo ako od

Programska načela

G17 PLUS je politička stranka čija su osnovna programska načela:

• poštovanje sloboda i prava svih građana, nezavisno od njihove nacionalne, verske, socijalne i političke pripadnosti;

• stvaranje otvorenog društva zasnovanog na demokratiji, privatnoj svojini i tržišnoj privredi, u kome će slobodni pojedinci i njihova individualna prava biti temelj sveukupne društvene organizacije;

• uspostavljanje vladavine prava koje sve građane stvarno izjednačava pred zakonom i omogućava beskompromisnu borbu protiv korupcije;

• donošenje novog ustava i sistemskih zakona na principima najviših evropskih standarda, podele vlasti, decentralizacije i uvažavanja regionalnih specifičnosti;

• jačanje institucija i sprečavanje samovolje pojedinaca, uz lustraciju u svim slučajevima gde je stari kadar nepremostiva prepreka za formiranje novih institucija, posebno u sudstvu, policiji i državnoj upravi;

• razvoj nacionalne privrede zasnovan na: stabilnom dinaru i niskoj inflaciji; stimulativnim porezima i odgovornim javnim finansijama; snažnom bankarskom sistemu i jakom privatnom sektoru; slobodnoj konkurenciji bez monopola, uz ograničenu državnu intervenciju radi otklanjanja defekata tržišta i ostvarivanja bržeg privrednog rasta; modernizaciji celokupne putne, komunalne i telekomunikacione infrastrukture; revitalizaciji poljoprivrede i uvođenju stabilnog sistema garantovanih cena koji omogućava veću sigurnost seljacima;

• sistemsko jačanje domaćih preduzetnika, pružanje jednakih šansi domaćim i stranim investitorima, posebno vodeći računa o zaštiti nacionalnih interesa u procesu privatizacije;

• uklanjanje svih administrativnih prepreka za investiranje i stvaranje moderne državne uprave koja efikasno služi građanima i preduzetnicima;

• kreiranje uslova za otvaranje novih radnih mesta i obezbeđivanje posla za sve one koji znaju i hoće da rade;

• uspostavljanje socijalnog dogovora između sindikata, vlade i poslodavaca, koji garantuje sigurnost svim radnicima;

• borba protiv siromaštva i stvaranje adekvatnog sistema socijalne zaštite;

• reforma sistema penzionog osiguranja koja bi građanima omogućila da očekuju bezbednu i spokojnu starost;

• saradnja sa svim državama u regionu, stvaranje zone političke sigurnosti i slobodne trgovine na Balkanu, s krajnjim ciljem ulaska u Evropsku uniju;

• sprovođenje denacionacionalizacije vraćanjem oduzete imovine ili pravednom kompenzacijom bivšim vlasnicima;

• stvaranje policije koja je sposobna i motivisana za efikasnu borbu protiv kriminala i modernizacija vojske kao garanta očuvanja mira i suverenosti zemlje, uz izgradnju nove vojne doktrine koja omogućava uključivanje u program Partnerstvo za mir;

• decentralizacija vlasti i uspostavljanje načela subsidijarnosti koje omogućava punu regionalnu samoupravu, a lokalnim zajednicama omogućava veći stepen raspolaganja budžetskim sredstvima koja se ubiru na njihovoj teritoriji;

• radikalno popravljanje stanja u zdravstvu, uz obezbeđivanje jednake osnovne zdravstvene zaštite za sve građane, bez obzira na njihov materijalni položaj;

• modernizacija obrazovnog sistema i uvođenje savremenih nastavnih programa u školama i na univerzitetu;

• stimulisanje naučnog razvoja, uz oslonac na primenjena istraživanja;

• jačanje nacionalne kulture uz očuvanje sopstvene tradicije;

• stalne i definisane veze s dijasporom;

• sistemska briga o sportu i rekreaciji građana;

• istrajna borba za zaštitu životne sredine.

nje napravimo modernu demokratsku državu koja radi u podjednakom interesu svih građana.

Lične slobode i prava: G17 PLUS se zalaže za otvoreno društvo zasnovano na demokratiji, privatnoj svojini i tržišnoj ekonomiji, u kome slobodni pojedinci i njihova individualna prava predstavljaju temelj sveukupne društvene organizacije. Uloga države nije da upravlja ljudima, nego da posluži kao društveni servis, da deluje kao kreator i garant ambijenta u kome će prava pojedinaca biti maksimalno afirmisana i zaštićena. Nije funkcija države da neposredno brine o dobrobiti pojedinaca, da bude odgovorna za obezbeđenje nekog njihovog unapred utvrđenog nivoa potrošnje i dohotka ili čak da brine o njihovoj ličnoj sreći. Naprotiv, pravo je pojedinca, a i njegovo životno poslanje, da sam brine o svom blagostanju i sreći, a zadatak je države da mu stvori uslove u kojima će to moći da ostvari na produktivan, moralno utemeljen i dostojanstven način. Zbog toga će G17 PLUS u svom radu insistirati na širenju područja ličnih sloboda, ali i područja lične odgovornosti.

Podela vlasti i odgovornost svih institucija: Novi ustav mora da omogući striktnu podelu vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku. Svaka vlast, istovremeno, mora da bude odgovorna za poslove koje obavlja. Bitni su rezultati, a ne političke namere. U tim okvirima G17 PLUS očekuje od vlade da bude odgovorna i efikasna, od parlamenta da izražava volju birača, kontroliše vladu i podstiče institucionalne i ekonomske reforme, od sudstva da bude nezavisno i nekorumpirano. Zakonito i efikasno funkcionisanje pravosuđa bitan je preduslov ne samo ostvarivanja ekonomskih i, uopšte, društvenih reformi, nego i celokupnog sistema odgovornosti u društvu.

Aktivna spoljna politika: U domenu spoljne politike mora da se usvoji jasna i dugoročna strategija, bez obzira na oblik odnosa Srbije i Crne Gore. Zato je potrebno da se donese državni program koji bi jasno definisao korake, proceduru i brzinu približavanja Srbije Evropskoj uniji i evro-atlantskim bezbednosnim i drugim integracijama, a kao krajnji cilj postavio potpunu integraciju u postojeće globalne strukture. Aktivnija uloga u svim oblicima regionalnih inicijativa, programa i projekata je neophodna, baš kao i predlaganje novih, efikasnijih formi saradnje i povezivanja u jugoistočnoj Evropi. Ostvarenje ovih prioriteta nije moguće bez temeljne reorganizacije diplomatskog aparata.

Eksperti kao političari: Eksperti iz G17 PLUS su osnivači nove partije, ali to ne znači da je ona zatvorena za nove članove. Naprotiv, svi oni koji podržavaju ovaj program, svi koji su pošteni, nekompromitovani i odgovorni pozvani su da nam se pridruže. Osnovne odlike aktivnosti G17 PLUS su timski rad, individualna inicijativa i saradnja. Posla ima na pretek i ima mesta za sve koji hoće da rade u interesu građana Srbije.

Politička saradnja: G17 PLUS je stranka koja će delovati samostalno, ali je otvorena za saradnju i s drugim političkim partijama i organizacijama kojima je u interesu izgradnja moderne i demokratske Srbije, sposobne da se u relativno kratkom roku priključi Evropskoj uniji. ■

Od eksperata do političara

18. jula 1999. godine u Vrnjačkoj Banji Predrag Marković i Mlađan Dinkić pišu Pakt za stabilnost Srbije.
Poziv na razum umesto političkih strasti, odustajanje od liderske sujete za dobrobit Srbije, prelazna ekspertska vlada i oslonac na radikalne ekonomske reforme koje zagovara Grupa 17 predlog je Pakta stabilnosti Srbije oko koga je nastao najveći politički skup pre 5. oktobra 2000: Preobraženjski miting **19. avgusta 1999**. To je bio i jasan znak da političkoj sceni Srbije treba snaga koja ujedinjuje.

9. septembra 1999. u Domu sindikata održana je tribina "Kuda ide Srbija" na kojoj je učestvovalo devet nepartijskih ličnosti. Petnaest hiljada ljudi nije moglo da uđe u salu. Oni su, na video bimu, skoro tri sata, po kiši, pratili izlaganje ekonomista, istoričara, pravnika, pisaca o realnim mogućnostima za budućnost države.

To je bio i jasan znak da političkoj sceni Srbije treba snaga koja nudi viziju.

Ekspertska mreža G17 PLUS osnovana je **14. oktobra 1999**. godine pod geslom: "Sprečimo najgore – udružimo najbolje". Za prvog predsednika Upravnog odbora izabran je Miroljub Labus.

Na konkurs G17 PLUS **10. decembra 1999.** javilo se preko 2000 stručnjaka iz 40 gradova spremnih da svoje znanje stave na raspolaganje zemlji za promenu sistema nezavisno od svoje političke opredeljenosti.

To je bio i jasan znak da političkoj sceni Srbije treba snaga koja okuplja stručne nekompromitovane ljude.

28. decembra 1999. G17 PLUS na Trgu republike organizuje "Doček Nove godine tri dana pre roka". Desetine hiljada mladih ljudi prati koncert uprkos snegu.

To je bio i jasan znak da Srbija nema vremena za čekanje.

Tokom jeseni i zime 1999. i 2000. G17 PLUS se posvećuje obezbeđivanju pomoći za građane Srbije. Diplomatska aktivnost M. Labusa, M. Dinkića i M. Pajevića u evropskim prestonicama, kao i saradnja sa slobodnim gradovima u Srbiji, rezultiraju projektom "Energija za demokratiju" kojem se, pored Evropske unije priključuju, i Norveška i Kanada. Stotine hiljada domova u Srbiji, škole, bolnice, obdaništa greju se zahvaljujući ovoj saradnji.

To je bio i jasan znak da Srbija ume da sarađuje s međunarodnom zajednicom.

Od januara do maja 2000. vodeći ljudi G17 PLUS insistiraju da se razjasne međusobni odnosi i opozicione stranke u Srbiji udruže oko jasnog stava prema režimu. Stručnjaci G17 PLUS pripremaju Predlog Paktu za stabilnost jugoistočne Evrope za održavanje Donatorske konferencije za rekonstrukciju Srbije u postmiloševićevskom periodu. Ovaj infrastrukturni projekat potpisuju 22 političke stranke i organizacije iz Srbije, a Pakt ga prihvata **8. juna 2000**. u Solunu. **21. juna 2000**. G17 PLUS s gradonačelnicima 32 grada otpočinje projekat "Asfalt za demokratiju" na osnovu bilateralnog sporazuma s vladom Nemačke.

17. jula 2000. G17 PLUS zvanično predlaže za predsedničkog kandidata Vojislava Koštunicu.

7. avgusta 2000. G17 PLUS predstavlja belu knjigu Miloševićeve vladavine.

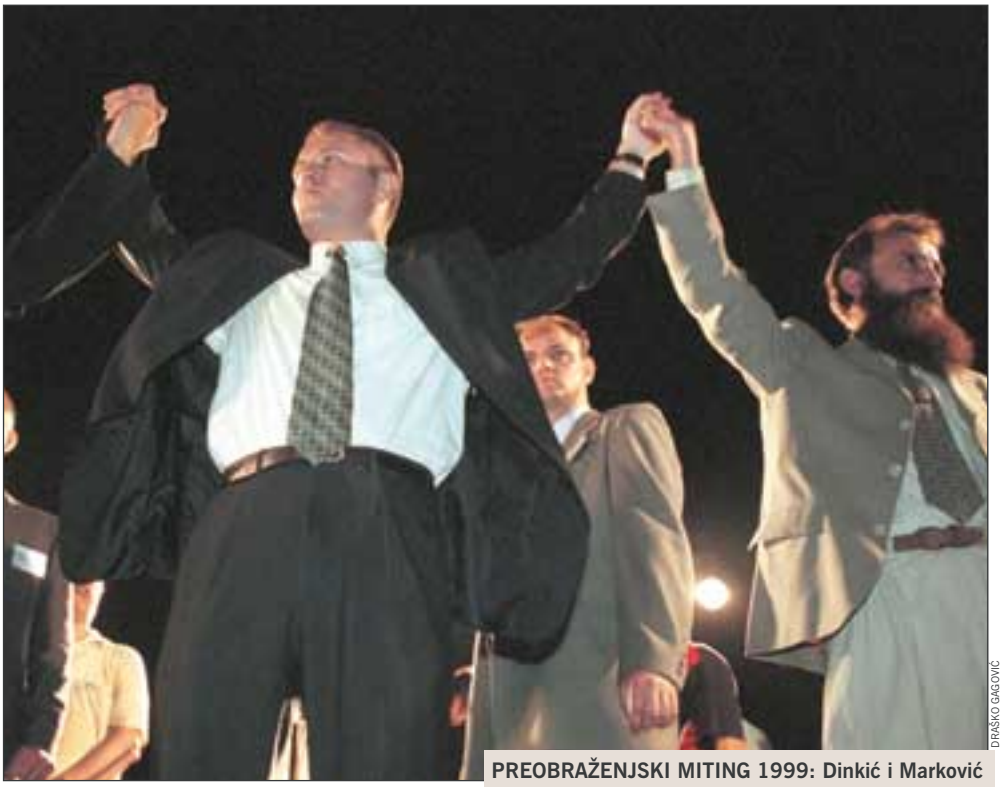
15. avgusta 2000. G17 PLUS promoviše "Program za demokratsku Srbiju" koji DOS prihvata kao svoj predizborni program.

19. avgusta 2000. na Trgu republike G17 PLUS deli Belu knjigu i DOS – a **24. avgusta** u Užicu otpočinje seriju mitinga u deset najvećih gradova Srbije na kojima nastupaju samo stručnjaci G17 PLUS i po jedan član Otpora iz tih gradova. Kampanja G17 PLUS, ispostaviće se, druga je po veličini kampanja u 2000. godini.

25. avgusta 2000. G17 PLUS s Vladom Kraljevine Norveške objavljuje konkurs "Milion maraka za 1000 najboljih studenata".

25. septembra 2000. G17 PLUS na Trgu republike organizuje proslavu izborne pobede i otpočinje akcije za priznavanje izbornih rezultata.

2. oktobra 2000. G17 PLUS predvodi građane do Saveznog zavoda za statistiku gde obezbeđuje dokaze za pokušaj izborne krađe od strane režima.

DRAŠKO GAGOVIĆ

PREOBRAŽENJSKI MITING 1999: Dinkić i Marković

3. oktobra 2000. G17 PLUS predvodi građane do Narodne banke Jugoslavije da bi zaštitio monetarno stanje u kriznom periodu.

4. oktobra 2000. G17 PLUS predaje SUP-u Stari grad krivičnu prijavu s potpisom 15.000 građana protiv Savezne izborne komisije.

4. oktobra 2000. G17 PLUS predvodi hiljade građana Beograda do Kolubare u znak solidarnosti s pobunjenim rudarima.

5. oktobra 2000. G17 PLUS predvodi građane do Palate pravde gde javnom tužiocu predaje krivičnu prijavu protiv SIK-a i Slobodana Miloševića.

Bubnjari Dragoljuba Djuričića s majicama G17 PLUS, koji učestvuju na svim mitinzima i u svim pohodima organizacije, postaju zaštitni simbol oktobarskog prevrata.

Od 7. oktobra do 6. novembra 2000. G17 PLUS, usled nepostojanja savezne i republičke vlade, prima međunarodne delegacije i pripre-

ma povratak zemlje u međunarodne ekonomske, finansijske i političke institucije. Na poziv G17 PLUS, veliki broj njegovih članova vraća se iz inostranstva i stavlja se na raspolaganje Srbiji.

6. novembra 2000. predsednik UO G17 PLUS Miroljub Labus postaje potpredsednik savezne vlade i ministar za ekonomske odnose s inostranstvom, a poverenik beogradske kancelarije Saša Vitošević ministar za poljoprivredu.

28. novembra 2000. Izvršni direktor G17 PLUS Mlađan Dinkić izabran je za guvernera Narodne banke Jugoslavije.

Svi članovi koji prihvataju državne funkcije daju ostavke na izvršne funkcije u G17 PLUS i upoznaju javnost sa svojim materijalnim stanjem.

3. decembra 2000. G17 PLUS u Domu sindikata na prvom delu redovne skupštine odlučuje da podrži DOS na republičkim izborima i da kao partner učini sve za celokupnu promenu sistema. Za predsednika Upravnog odbora izabran je Predrag Marković, a cela organizacija pristupa promeni usled novih okolnosti rada.

25. januara 2001. za ministra finansija i ekonomije u Vladi Srbije izabran je Božidar Djelić, a za ministra građevine Dragoslav Šumarac.

19. maja 2001. u Bukovičkoj Banji na drugom delu skupštine G17 PLUS završava unutrašnju reorganizaciju. Formiraju se Izvršni odbor, Projektni savet, Politički savet i Savet poverenika. Predsednik UO se, posle teške operacije, povlači, a prvi predsednik Izvršnog odbora postaje Milan Pajević, a njegov zamenik Goran Paunović.

A.ANDIĆ

PREDSEDNIČKA KAMPANJA: Miroljub Labus

30. juna 2001. na Zlatiboru se dovršava reorganizacija uvođenjem funkcije deset regionalnih koordinatora.

6. oktobra 2001. u Soko Gradu, na sastanku poverenika, G17 PLUS konstatuje da prvih godinu dana promena nisu iskorišćene sve mogućnosti za promene.

9. oktobra 2001. (?) Miroljub Labus egzaktno prezentuje javnosti šta je tačno urađeno iz Programa za demokratsku Srbiju.

10. novembra 2001. delegacija SRJ koju predvodi Miroljub Labus završava pregovore s Pariskim klubom kojim se našoj državi otpisuje 66 odsto spoljnjeg duga.

27. decembra 2001. u Interkontinentalu, na svečanom sastanku poverenika G17 PLUS, Miroljub Labus promoviše ideju DOS Plus da se narasle političke nesuglasice i rastuća kriza u pobedničkoj koaliciji ne bi prenele na celu državu, rad parlamenta i da se ne bi usporilo donošenje ključnih sistemskih zakona važnih za sve građane Srbije.

22. marta 2002. Politički savet G17 PLUS donosi odluku da se, ukoliko budu raspisani izbori za predsednika Srbije, na njima kandiduje Miroljub Labus.

Marta 2002. G17 PLUS, kao dodatnu opomenu svima koji zbog svog političkog interesa zanemaruju interese države, publikuje i deli 300.000 publikacija u kojima je tačno navedeno šta je od reformi urađeno, šta to znači i šta je još preostalo da se uradi.

Maja 2002. G17 PLUS prezentuje javnosti podatke iz kojih se vidi da nijedan njegov vodeći član nije u upravnim odborima preduzeća, a tamo gde su članovi Upravnih odbora, tu funkciju obavljaju besplatno.

19. juna 2002. Tomica Milosavljević je izabran za ministra zdravstva u Vladi Srbije.

20. juna 2002. Slobodan Vučetić je izabran za predsednika Ustavnog suda Srbije i zbog toga dao ostavku na mesto u Političkom savetu G17 PLUS.

29. juna 2002. u Vranju, G17 PLUS na sastanku poverenika prihvata da se Miroljub Labus kandiduje za predsednika Srbije kao kandidat grupe građana da bi se prevazišle sujete među strankama i organizacijama demokratske opcije.

I to je jasan znak da u Srbiji postoje ljudi kojima je važniji državni mir od političke trgovine.

19. avgusta 2002. na Trgu republike hiljade ljudi dolaze da podrže Labusov predsednički program. Uskoro, Miroljub Labus javnosti predstavlja i svoju "plavu knjigu", bilans uspeha od novembra 2000. do avgusta 2002. Uz ovaj program bezrezervno staje veliki broj stranaka i stručnih organizacija, ali i svi saradnici iz G17 PLUS koji javno stavljaju na uvid rezultate svoga rada.

I to je jasan znak da na političkoj sceni Srbije postoje ljudi koji su u stanju da ispune ono što obećaju.

29. septembra 2002. milion ljudi daje svoj glas Miroljubu Labusu, ali on svojom izjavom pokazuje da mu je od ličnog uspeha važnija činjenica da je većina građana podržala neki vid demokratske opcije.

15. oktobra 2002. na sastanku Izvršnog odbora i regionalnih koordinatora G17 PLUS, organizacija se suočava s dilemom: da li je moguće da kao ekspertska mreža u političkom životu Srbije do kraja odigra ulogu garanta promena i uspostavljanja političke stabilnosti i pravne države.

U sledećih deset dana, G17 PLUS važe učinak mreže u 111 gradova, hiljade projekata, stotine miliona pomoći za građane Srbije, humanitarnih akcija, infrastrukturnih projekata, kulturnih dešavanja, ogromne popularnosti i rizika preuzimanja dodatne odgovornosti u političkom životu Srbije.

25. oktobra 2002. u Beogradu, na proširenom sastanku Izvršnog odbora G17 PLUS, poštujući opredeljenje 91 odsto kancelarija i sopstvena strateška opredeljenja, jednoglasno je odlučeno da se skupštini G17 PLUS 15. decembra, predloži transformacija organizacije u političku stranku G17 PLUS da bi se obezbedila puna politička podrška za izgradnju moderne, efikasne i jake Srbije.

I to je jasan znak da i struka i poštenje mogu biti politika.

I to je jasan znak da postoje ljudi koji vole svoju zemlju tako što poštuju svoje znanje, svoje saradnike, svoje razlike i sopstvenu odlučnost da tu zemlju ubrzano menjaju. ■

MILAN NIKOLIĆ, CENTAR ZA PROUČAVANJE ALTERNATIVA

Sve tanje dobre vesti

G17 PLUS je svoju popularnost (Dinkić i Labus takođe) do sada gradio na dva elementa: on je donosilac dobrih vesti (MMF daje 250.000.000 dolara, Svetska banka daje 380.000.000 dolara, Pariski klub nam je otpisao 60 odsto duga...), a narod voli one koji donose dobre vesti; nastupao je ekspertski, tj. "nisu u pitanju klasični političari zainteresovani samo za vlast", već stručnjaci koje samo zanima "da obave potrebne poslove, reforme" pa će otići u svoje institute, fakultete – narod voli one koji hoće da obave potreban posao, a ne zanima ih vlast!

Međutim, prvi element (donošenje dobrih vesti) lako se potrošio kada je Dinkić otpustio nekoliko hiljada bankarskih službenika – to je bila loša vest. Tako je njegova popularnost u to vreme dosta opala. Pitanje je koliko će dobrih vesti moći da donosi ubuduće kada se pomoć iz inostranstva bude smanjivala, krediti budu nosili velike kamate i oštrije uslove, a pohvale MMF-a ili Svetske banke ne budu dovoljne da ublaže teške ekonomske i socijalne uslove kroz koje će prolaziti većina građana u sledećih nekoliko godina. Slično se može dogoditi i sada kada je G17 plus postao stranka – više neće moći da kaže da je samo grupa eksperata koju vlast ne zanima, već samo hoće da obavi nužne reforme. Time što postaju političari biće jedni među mnogima koji, eventualno, imaju nešto više znanja iz ekonomije.

Mislim da je inače dobro to što je G17 PLUS postao stranka jer je njegova pozicija (ekspertska nevladina organizacija, Institut, Pokret, Partija, u vladi, izvan vlade, u DOS-u, izvan DOS-a) postala neodrživa i jako neuverljiva. Posebno mislim da će biti dobro da se udruži s još nekoliko partija (DSS, NS + ...) da bi se oformio jak neoliberalni politički blok koji bi, moguće je, uskoro došao na vlast. Partije koje budu izgubile vlast (DS, GSS, razne socijaldemokratske i njima bliske stranke) onda bi mogle da stvore jak socijaldemokratski blok koji bi imao znatne šanse da dobije već sledeće izbore posle ovih u 2003.

Istraživanje zemalja koje su ispred nas u tranziciji pokazuje da je najbolji mehanizam za napredovanje u tranziciji smenjivanje ovih dvaju političkih blokova tj. dvaju dominantnih političkih koncepata u svetu. Neoliberali (konzervativci) više rade na ekonomskom razvoju, ali od toga koristi ima jedino politička i ekonomska elita. Socijaldemokrate redistribuiraju rezultate ekonomskog razvoja (preko socijalne države uglavnom) i zato dobijaju podršku birača za dalje reforme. Ali kada prevelikim oporezovanjem ugroze preduzetnike, oni reaguju smanjenjem ekonomske aktivnosti, te standard ponovo pada i birači ponovo biraju konzervativce. Ciklus se može mnogo puta ponoviti i imati specifičnosti pojedinih zemalja ili pojedine istorijske situacije, ali je vrlo efikasan politički mehanizam. Takav funkcioniše i u EU i u SAD (tamo su Demokrate u ulozi socijaldemokrata, a Republikanci u ulozi neoliberala).

Najveći procenat birača G17 PLUS će uzeti DS-u, tj. sve ono što je među biračima te stranke neoliberalno a još uvek se nada da je DS prava neo-liberalna stranka. Ovo će i sam DS naterati da se jasnije okrene svojoj socijaldemokratskoj strani, što je takođe dobro budući da se Đinđić već izjašnjavao kao socijaldemokratski političar, pa je, čak, aplicirao i za članstvo u Socijalističkoj internacionali. Međutim, sve dok ne bude pao s vlasti, DS će pokušavati da bude i neoliberalna i socijaldemokratska stranka, kako to nalaze Đinđićev pragmatizam. Birači kojima će se obraćati G17 PLUS pre svega su preduzetnici, ima nešto intelektualaca neoliberalne provenijencije (posebno ekonomisti pošto kod nas postoji samo neoliberalna škola), i nešto bolje stojećih građana. Ali, kako to biva s ovakvom vrstom partija, to će biti kompenzirano izdašnom novčanom podrškom preduzetnika i bogatih građana, pa će dobrim odnosima s javnošću i biračka baza biti proširena.

Socijaldemokrate, s druge strane, svojom socijalnom politikom direktno odgovaraju većem brojem birača, i to je baza za njihovu masovnu podršku, pa im uglavnom treba manje novaca za PR kampanje. Iako su ovo samo čisti modeli, stvari se mogu menjati u vremenu kao što su različite u raznim zemljama. Realno gledajući, za Srbiju bi bilo najbolje da G17 PLUS zajedno s DSS-om (koji ima slab ili nepostojeći ekonomski program) i s još nekim partijama desno od centra što pre formira neoliberalni/konzervativni politički blok koji ima šanse da pobedi na parlamentarnim izborima 2003. Ovo će otvoriti mogućnost stvaranja socijaldemokratskog bloka u sledeće dve godine. Na taj način će i Srbija konačno ući u normalne političke tokove smene ovih dvaju blokova/dominantnih političkih koncepat. A to će značiti i da ćemo imati dobro usmerenje i razvoj, kao i da ćemo za desetak godina spremnije ući u EU gde će nas čekati slično političko okruženje.

ĐORĐE VUKADINOVIĆ, POLITIČKI ANALITIČAR

Pukovnici ili pokojnici

Organizacija G17 PLUS predstavlja osobenu pojavu na ovdašnjoj političkoj sceni. Bila je to nevladina organizacija s najviše političke moći u državi i – za razliku od većine stranaka u vladajućem DOS-u koje uprkos decenijskom stažu još uvek nemaju ni identitet ni birače – još pre nego što se zvanično proglasila za stranku imala je jasan profil i unapred može da računa na solidan deo biračkog tela.

U čemu je tajna uspeha G17?

Pre svega, u uspešnom tajmingu. Oni su se kao nova lica u politici pojavili u trenutku potpunog zasićenja domaće javnosti postojećom političkom ponudom koja se već godinama vrtela unutar trougla Milošević-Drašković-Šešelj, ali i, što je ne manje značajno, upravo u momentu kada su, nakon NATO bombardovanja 1999, relevantni faktori u Vašingtonu i Briselu zaključili kako "Milošević mora da ide" i kako je u tu svrhu potrebno aktivirati daleko šire resurse od postojeće, uveliko monotone srpske političke scene. Pomenuto dvostruko poreklo ostaće trajno obeležje ove organizacije i ono predstavlja kako uzrok njenog meteorskog uspeha, tako i njen potencijalno najveći hendikep.

Drugi važan momenat u ovoj priči jeste generalni zamor velikim nacionalnim temama, pa i politikom uopšte, koji je poslednjih godina drugog milenijuma zahvatio Srbiju. Ekonomski i psihološki devastirana tokom Miloševićeve ere, srpska srednja klasa je u porukama i licima G17 našla svoju parapolitičku identifikaciju. Iako logički protivrečna, poruka "dosta nam je politike i političara" nije retka politička parola, ali u svetu ona obično dolazi iz socijalpopulističkih krugova, koje na domaćoj sceni uglavnom zastupa Vojislav Šešelj. No, u mnoštvu srpskih političkih nonsensa to što je svojevrstan "kult apolitičnih eksperata" kod inače hiperpolitizovanih Srba preko noći smenio kult

vođe i nije najgore što nam se može desiti.

Najzad, nije bez značaja ni to što G-17, pored ostalog, deluje i funkcioniše kao moderno oličenje drevnog mita o "srpskoj slozi". Nasuprot doslovno svim drugim ovdašnjim "političkim subjektima", oni se nisu delili već množili, i bez obzira na to što su čast i vlast, sa sve pripadajućim privilegijama, već duboko ušle među njih, oni se još uvek drže zajedno. Pa čak i ovo kontroverzno perastanje u političku organizaciju nije ih posvađalo. Božidar Đelić, koji je ostao "vanstranačka ličnost", došao je na skupštinu da podrži svoje dojučerašnje (van)stranačke drugove i, što je još važnije, energično se izjasnio protiv (Đinđićeve) ideje o izbacivanju iz vlade eksperata koji pristupe novoj stranci. "Dovoljno slave (novca i uticaja) za sve", njihovo je neformalno geslo, koje, u principu, uvek može poslužiti i kao izborni slogan.

Perspektive?

Prirodna baza G17 jeste preduzetnička, proglobalizacijska i japijevka Srbija, kao i emancipovaniji deo pripadnika manjinskih etničkih zajednica. To svakako neće biti dovoljno za samostalnu vlast (stari, marginalizovani i socijalno deklasirani će, po svoj prilici, još zadugo predstavljati većinu u ovoj zemlji), ali, ukoliko uspeju da zaposednu taj prostor i privuku gro mlađe urbane populacije, za šta imaju dobre izglede, bez njih više neće biti moguće vladati Srbijom. Tako pozicionirani, oni će neizbežno doći u konflikt s Đinđićevom Demokratskom strankom, što ne znači da birače neće tražiti – i nalaziti – s obe strane dosovskog rubikona, tj. među pristalicama i jedne i druge frakcije nekadašnjeg (Mićunovićevog) DS-a. U svakom slučaju, satelit neće biti ni jednima ni drugima, a trgovina je ionako njihova osnovna i omiljena struka.

Problem za njih bi, eventualno, moglo biti predugo čekanje na konkretnu političku kapitalizaciju svog nesumnjivog javnog uticaja, tim pre ukoliko u međuvremenu, a što je vrlo verovatno, budu temeljnije provučeni kroz već oprobanu Đinđićevu medijsko-političko-policijsku mašineriju. U tom smislu, prevremeni parlamentarni izbori (najkasnije do leta-jeseni 2003) njima bi mogli biti čak i neophodniji nego Koštunici i DSS-u, koji su tog "toplog zeca" već kako-tako preživeli. U međuvremenu, morali bi više poraditi na infrastrukturi i "narodnjačkoj" bazi svoje stranke, odnosno, bar delimično se osloboditi imidža lokalne filijale Svetske banke i MMF-a.

Bilo kako bilo, oni se neće zadovoljiti srednjim uticajem i sitnim političkim sinekurama (što je još jedna razlika spram većine ovdašnjih partija i lidera). Dakle, ili će biti "pukovnici" ili ih neće biti. A da li će njihova reformistička retorika i njihova tehnokratska ("ekspertokratska") utopija pustiti korena na brdovitom Balkanu, tj. da li će predstavljati išta više od jednog interesantnog eksperimenta u srpskoj politici, pitanje je znatno veće i važnije od njihovih ličnih političkih sudbina. Srpska politika s njima kao političkom strankom možda neće biti bolja, ali će barem delovati logičnije. A gora ionako biti ne može.

SRĐAN BOGOSAVLJEVIĆ, STRATEGIC MARKETING

Teškoće na startu

"G17 PLUS je već dugo značajan kao politička organizacija tako da se u javnomnjenskim anketama pojavljuje sa hipotetičkom ulogom političke stranke praktično od oktobarskih promena 2000. Visok rejting vodećih ljudi G17 PLUS korespondira vrlo visokim rejtingom i organizacije u čitavom periodu. Poslednja istraživanja pre transformacije u stranku davala su raspored na prva tri mesta DSS, DS, SRS i samo još nekoliko stranaka koje bi mogle da se bore za savladavanje izbornog cenzusa. Na ponudu da u konkurenciji bude i G17 PLUS u ulozi potencijalne stranke, odnos snaga se menja. U terminologiji minulih predsedničkih izbora to bi se moglo nazvati bogaćenje ponude. S obzirom na to da se glasači G17 PLUS regrutuju pre svega iz DS-a, ostalih stranaka DOS-a, a delimično i iz DSS-a i od neopredeljenih, iza ubedljivo vodećeg DSS-a u toj situaciji dolaze radikali, a tek iza njih sa statistički nebitnim zaostatkom DS i G17 PLUS. Dakle G17 PLUS ulazi na velika vrata kao politička stranka i izvesno je da će se njen uticaj osetiti. Naravno, izmenjena uloga, makar i samo formalno, doneće i promene popularnosti – i najozbiljnije pitanje je koliko će G17 PLUS pred biračima zadržati imidž ekspertske grupe koja je u politici samo zato što je uverena da su njene ideje dobre za zemlju i što traži političku podršku za taj svoj, pre svega ekspertski program."

Ko su birači kojima će se ova novostvorena stranka obraćati – DSS-ovi, DS-ovi, neopredeljeni..., konkretno koja je to grupa (ili grupe) birača koja bi najverovatnije glasala po Vašoj proceni za G17 PLUS?

Prema onome kako su se izjašnjavali u javnomnjenskim istraživanjima, pa i u kranjoj liniji, ko je glasao za Labusa, izgleda da se od G17 PLUS očekuje jasan reformski kurs, ne mnogo različit od onoga koji nudi DS, i da će se mnogi glasači misliti između ove dve stranke. Nešto malo glasača DSS-a i skoro isto toliko iz ostalih stranaka DOS-a može se naći u ulozi biračkog tela G17 PLUS. Svi oni zajedno tražiće od nove stranke ono isto što su očekivali od nerealizovane koalicije Koštunica–Đinđić, a to su i reforme i vladavina prava, i to u formi i značenju koji birači a ne teoretičari i znalci imaju na umu. Upravo ta kombinacija poruka može G17 PLUS učiniti atraktivnim i izvesnom broju sada neopredeljenih birača.

Šta G17 PLUS dobija transformacijom u stranku, a šta gubi po Vašoj proceni?

Transformacija G17 PLUS u stranku je građanima ponudila jasnu poruku o njihovim ambicijama. To će po sebi doneti mogućnost da se pridobije jedan broj potpuno novih simpatizera, posebno iz redova neopredeljenih, pa čak i nezainteresovanih za politiku. S druge strane, ta činjenica otvara niz novih frontova sukoba sa drugim strankama, od sada takmacima, tako da visoki rejting iz vremena delovanja kao NVO, pa čak i kada se zamišljalo da je G17 PLUS stranka, teško može biti održan u potpunosti. Dakle, što se tiče popularnosti, verujem da

Eksperti o ekspertima

će G17 PLUS imati izvesne teškoće na samom početku, kada se bude suočavao sa najrazličitijim komentarima, napadima, pa i ovakvim analizama. Tek kada i ako savlada te početne udare, može da računa prvo na oporavak, pa onda i na rast popularnosti.

OGNJEN PRIBIĆEVIĆ, POLITIČKI ANALITIČAR

Presudna trećina

"Transformacija G17 PLUS u stranku je zanimljiva pojava i nema dileme da će se boriti sa DS-om za isto biračko telo. Ujedno, Demokratska stranka će imati najviše štete zbog osnivanja stranke G17 PLUS. Perspektiva ove nove stranke nalazi se u istom delu biračkog tela koje je Labus osvojio na predsedničkim izborima, mada se mora voditi računa o dominantnosti Demokratske stranke. Veliko je pitanje kako će sada funkcionisati nevladina ekspertska organizacija kao stranka, ako uzmemo u obzir velike probleme koji su pratili Labusovu predsedničku kampanju... S obzirom na način njenog vođenja, smatram da G17 PLUS ne bi trebalo tako da radi ako hoće da napravi neki rezultat. Jer, ako neko želi bolji rezultat, mora da osvoji više od jedne trećine biračkog tela, koliko je Labus osvojio na predsedničkim izborima...

Drugo, poenta nije samo u načinu obraćanja biračima, oni moraju da izađu izvan onoga što se u Beogradu zove "krug dvojke". Oni moraju da odu tamo dole u Leskovac, Vlasotince i ostvare komunikaciju s tim stanovništvom. Bitna je percepcija tog čoveka iz Vlasotinaca, Leskovca, okoline Niša, kako će on uspeti da razume tu novu stranku. Ukoliko oni uspeju da izađu iz okvira pomenutih milion glasova (bez obzira na njihov mogući gubitak) i uđu u nešto što je mnogo širi teren – a to je teren ljudi koji su u velikoj meri gubitnici (pre svega mislim na radnike i ljude s niskim obrazovanjem van tri-četiri velika grada) – to će biti od presudnog značaja za uspeh te stranke na izborima. Inače, ostajanje u "krugu dvojke" zapravo je bitka s demokratama za iste birače... To je suština transformacije eksperata u političare – političar ne može da sedi u Beogradu već mora mnogo, mnogo da se kreće i putuje... I naravno, da ima mrežu po svim mestima, što nije lak zadatak, ali siguran sam da su oni toga svesni čim su se u to upustili."

SREĆKO MIHAJLOVIĆ, SOCIOLOG

Ekspertska partija

"Ne znam čije će birače uzeti novostvorena stranka G17 PLUS i mislim da se preteruje s tim da će uzeti birače DS-a. Ako već moram da se izjasnim o tome, rekao bih da će za G17 PLUS glasati gro politički nezavisnih ličnosti, racionalnih birača, a da li su oni nekadašnji glasači ove ili one stranke, nije bitno. Šanse G17 PLUS na narednim izborima jesu velike, utoliko pre jer je evidentno da će se glavna bitka voditi između DS-a i DSS-a. Ko god da pobedi u toj borbi, moći će da vlada samo uz pomoć G17 PLUS. To je poenta, ne samo zbog one potencijalne uloge koju su, recimo, imali liberali na nemačkoj političkoj sceni već i zbog toga što su oni eksperti bez obzira na to što su postali politička stranka. Nadam se da će tako i ostati jer nema budućnosti bez eksperata.

Moje mišljenje je da je G17 PLUS do sada dobro radio svoj posao. Ako u njihovom poslu prevlada balkanska politika (kako to obično biva kod nas), tj. ako prestanu da budu eksperti i postanu političari, onda mi ništa nismo dobili s ovom novom strankom. Međutim, ako oni uspeju da opstanu kao eksperti a da pomoću stranke ta stručnost dođe do većeg izražaja, onda smo na dobitku. Dakle, pitanje je kako se može odoleti toj balkanizaciji politike na našoj političkoj sceni, ali nadajmo se da je to izvodljivo."

SRBOBRAN BRANKOVIĆ, MEDIUM INDEX – GALLUP INTERNATIONAL

Nezadovoljne demokrate

"Na osnovu istraživanja koje je sprovela naša kompanija, očigledno je da će G17 PLUS okupiti nezadovoljne pristalice DS-a, kao i pristalice malih stranaka u DOS-u koje nisu zadovoljne načinom na koji ova koalicija vlada", kaže Srbobran Branković. "Ipak, najveći priliv glasova novoj stranci doći će iz grupacije stranački neopredeljenih onda kad na listi nema G17 plus: osam odsto ove kategorije birača glasalo bi za novu stranku, a to bi činilo trećinu njenih pristalica. Nešto manje od trećine pristalica DS-a glasaće za G17 plus, i to će sačinjavati tačno 30 odsto njenih pristalica; 21 odsto pristalica malih stranaka iz DOS-a glasaće za ovu stranku i to će sačinjavati 19 odsto njenih pristalica. Među pristalicama DSS-a svega tri odsto će podržati G17 plus. To znači da prošla tri predsednička izbora nisu bila uzaludna sa stanovišta ove stranke. U njima se ustanovilo jedno tvrdo jezgro njenih pristalica od oko 1.100.000 ljudi."

Šta G17 plus dobija transformacijom u stranku, a šta gubi?

"Verovatno su lideri G17 plus procenili da će uslediti još oštriji sukobi između Zorana Đinđića i Vojislava Koštunice i da bi njihovo ostajanje u vlasti u vremenu koje dolazi bilo skopčano s pritiscima da budu apsolutno lojalni onoj strani kojoj bi se priklonili. Drugim rečima, primenjivaće se Staljinova logika: ako učestvujete u ratu, s koliko divizija raspolažete? Zato su se pobrinuli da sebi obezbede neko uporište u skupštini i da se na taj način izbore za samostalnost u sprovođenju svog programa. To je valjda ono što očekuju da će dobiti.

A šta G17 plus gubi transformacijom u stranku?

Izgleda da će ih napustiti neki važni stručnjaci jer sebe ne vide u stranačkim aktivnostima i borbama. Međutim, mislim da je to njihova zabluda. Oni će osetiti taj isti pritisak da budu lojalni timu u kome ostaju i ne bi me začudilo ako bi se neki od njih ipak priklonili starom jatu. Naravno, ukoliko se G17 plus konsoliduje kao stranka i izbori za značajan broj poslaničkih mesta u Skupštini Srbije." ■

BILJANA VASIĆ

Zasluga za narod

Piše: Ljubomir Živkov

Rolingstonsi su pratili Slobino hapšenje i bilo im je jasno da će na kraju biti po mome: „Koncert ima da bude za Svetog Iliju, makar Sveti Ilija padao u ponedeljak!”, rekao sam i izašao iz apartmana

LICA: *Čeda*, naočit mladić u kožnoj jakni, kratko ošišan; *Mik*, vršnjak Sl. Miloševića, dugokos, ima farmerke i majicu kroz koju mu se proziru rebra.

MESTO RADNJE: kafić “Teacay” u ulici Lafajet (Lafayett) na Menhtenu.

ČEDA: Mnoge grupe konkurišu za letnje termine u Srbiji, ali smo mi još pre petog oktobra obećali da ćemo dovesti vas; naš najveći takmac u Srbiji bio je na koncertu Bore Đorđevića i verovatno je “Riblja čorba” najviše što on i njegova kamarila mogu da ponude, eventualno da Kusturičin bend odsvira par stvari, mi mislimo da građani zaslužuju mnogo više…

MIK: Preneću momcima, sigurno će im mnogo značiti, kaži mi je l´ Bora još ima tri lične karte, ha, ha, ha, vi mislite da Srbi vole jebene Rolingstonse, a da Rolingstonse jebeno boli ona stvar za vas! Ne znate sa koliko proklete pažnje i ja i moja ekipa pratimo sve što se u Srbiji vraški brzo i naopako događa! Zato nas je otvaranje Merkatora toliko iznenadilo. Da smo blagovremeno znali, nastupili bismo kao predgrupa Bobi Stefanoviću, dobili smo kasetu sa otvaranja, eno, ekipa uveliko skida stvar (peva hinjenim baritonom, s naporom gurajući tonove naviše) “Obriši suze, draga”…

ČEDA(*pocrveni*): To je i za nas ispalo nekako navrat-nanos, ali naći ćemo neku prigodu, uostalom, ako zasigurno dolazite, Skupština može da proglasi neki datum za praznik, da što više ljudi dođe na koncert, mada leti ima dosta i crkvenih praznika…

MIK: Pa na to i mislim! Verovatno nemaš pri sebi crkveni kalendar, da nanišanimo prokleto crveno slovo pa da prašimo uz zvona onog vašeg hrama, kako beše…

ČEDA: Svetosavskog. Svetog Save. Zvona su, Bogu hvala, montirana, Šef je priredio donatorsku večeru na kojoj je za dogradnju sakupljeno sedamdeset…

MIK: Znam, čoveče, nemoj da me zajebavaš. Sedamdeset dva miliona u vašoj jebenoj valuti, znao sam i naziv, denara, ne, to je makedonsko, nema veze, milion i dvesta hiljada dolara… To je jebeno i prevagnulo da prihvatimo svirku u Beogradu – što ste pakleno talentovano režirali peti oktobar, pa osnovali jebeni konzorcijum…

ČEDA: Mi baš ne ljubimo takve epitete kad su sakralne stvari u pitanju, konzorcijum je iz najdubljih verskih ubeđenja osnovao premijer Srbije, rodonačelnik ideje uvođenja veronauke u škole…

MIK: Znam, nisam ništa loše jebeno mislio! Naprotiv. Naš uslov je da pržimo za neki blagdan, šta misliš o Svetom Iliji!

ČEDA: Sve najlepše, naravno, je l’ kod vas isto postoji Sveti Ilija, samo dve nedelje ranije?! Sveti Ilija je super lik, nećemo reći da ste slobodni početkom avgusta nego da smo mi insistirali – ili na Svetog Iliju ili nikako! Vama je svejedno, a nama će tamo dosta značiti…

MIK: Znam, čoveče. Pratim srpsku opoziciju deset godina, i znam koliku ulogu imaju vera i Crkva. Svi mitinzi bili su zakazivani na praznike, kako beše, Vidovdanski sabor, Velikogospojinski miting, imam vaš kalendar, znam devedeset odsto prok… devedeset odsto svetaca, Sveti Ilija je drugi avgust, to jebeno znam, ne znam koji je dan, da li će rulja moći da dođe iz unutrašnjosti i okolnih država…

ČEDA: Imam ja organajzer, subota! Ima Boga! Sveti Ilija Gromovnik, pokrovitelj koncerta Rolingstonsa! Tokom završne pesme slavne grupe grom spržio pojačalo i sistem rasvete, zezam se, daleko bilo, ne znam o Svetom Iliji ništa osim da je bog groma, kao i Perun…

MIK: Sveti Ilija je imao plamene pelene, mladost je proveo u prokletoj pustinji i bogomisliju, carstvo je tada bilo razdeljeno na dva nejednaka dela, baš kao Jugoslavija danas, e, pa jedan od jebenih vladara, Ahav, imao je hanumu iz Sirije, beštija ga je nagovorila da podigne hram sirijskom Bogu, Vaalu…

ČEDA: Čuo sam za tog Vaala, Baala…

MIK: E, tu se Sveti Ilija prokleto dobro istakao, zatvorio je pakleno nebo na neke tri i po godine, pa nije bilo kiše, onda je spustio neopevan oganj i kišu, jednoj udovici umnožio je ulje i brašno, ženu u nesvest, njemu i to bude malo te joj oživi sina, dok je lošem momku Ahavu, sirijskom zetu i ovoj njegovoj, Jezavelja se zvala, prorekao baš gadne stvari, da će mu psi lizati krv, a nju da će proždrljekati, iako je i ona u najboljoj jebenoj nameri radila to što je radila. A imaš i Svetog Iliju patrijarha, onog što se sa kolegom iz Antiohije Flavijanom dogovorio da umre istog dana kad umre i car, car ih je prethodno bio prognao pa su rešili da se na Sudu Božijem pojave zajedno sa njim, praktično kao svedoci optužbe…

ČEDA: Jako lepa priča, potražiću je na internetu čim se prvi put budem ulogovao, nego, ako smo se o terminu dogovorili, da vidimo šta ćemo sa ulaznicama…

MIK: Mislim da smo Mađare svojevremeno pocepali sa pedeset prokletih dolara po lobanji, vi Srbi ste kul, vama pripada bloody discount, kako ti zvuči trideset pet dolara…

ČEDA: Neka bude četrdeset. To je otprilike trećina mesečne plate, to svaki ljubitelj rokenrola može sebi da priušti. Da ste zacepili i pedeset dolara, mi bismo dotirali deset dolara po karti, sto hiljada puta deset, milion, bila bi donatorska večera za Rolingstonse kao što je bila za Hram, najimućniji Jugosloveni pomogli bi sirotinji i srednjem staležu da i ovi dođu na koncert, ali ovako je još bolje!

Svaki ljubitelj rokenrola već sada je dobar deset evra

TWO DAYS LATER

Studio televizije PINK, voditelji, gosti, od predašnjih *Čeda*.

ČEDA: Rolingstonsi su hteli da dođu na Svetog velikomučenika Pantelejmona, njima je zapravo bilo važno da bude vikend i da bude početak avgusta, ali mi smo insistirali da bude na Svetog Iliju. Rolingstonsi su pratili Slobino hapšenje i bilo im je jasno da će na kraju biti po mome: “Mora da bude za Svetog Iliju, makar Sveti Ilija padao u ponedeljak!”, rekao sam i izašao iz apartmana. Ispostavilo se da je u pitanju isto subota, Kejt me je sustigao kod recepcije, pa smo prešli na pregovore o ceni karata. Oni ne rade ispod 50 dolara po ulaznici! Bili smo, naravno, pripravni na tu mučku cenu, sreća te smo prekaljeni posle naganjanja s Pariskim klubom (Labus je samo pokupio kajmak!), da ne dužim, cenu smo uspeli da oborimo na 40 dolara, tako da je svaki ljubitelj rokenrola već sada dobar deset evra! Znači, za nepune tri godine: doveden Majkrosoft, održana donatorska večera, dovedeni Rolingstonsi, malo li je, ja tvrdim da nije! ■

Izjava nedelje

"Mnogi plaše mečku rešetom - neka probaju."

VLADAN BATIĆ,
republički ministar pravde, o mogućnosti da DSS zatraži raspravu o poverenju vladi (B92)

MILAN VELINOVIĆ,
bivši predsednik Jugoslovenskog rvačkog saveza, "čovek stamene građe, još čvršćeg karaktera, po vokaciji sportista, po genetskoj i životnoj energiji rodoljub i iskreni patriota", upozorava na opasnost koja preti našoj državi:
"Ako budemo nemi i ravnodušni, država će nam se svesti na beogradski pašaluk jer naše heroje i sada već predstavljaju kao ratne zločince, a stvarne zločince kao heroje i dobročinitelje radi ostvarenja njihovih davno zacrtanih ciljeva. Pre svega treba sačuvati svaki pedalj naše zemlje, podići privredu na stabilne noge i konačno sprečiti da biseri našeg naroda odlaze u Hag jer ih se ne smemo ni po koju cenu odreći."
("Identitet")

HUSA,
lider nekada popularne dens grupe Bit strit, o vezi između strahova i žena: "Većina žena u mom okruženju su jake ličnosti, u pravom smislu te reči, i daleko su od toga da se plaše gluposti kao što su bube, miševi i slično. A one koje se toga plaše, pa vrište kad ih vide, siguran sam, veoma su maštovite u krevetu." ("Ekskluziv")

DAMIR DOKIĆ,
otac teniserke Jelene Dokić, govori o teškom i skupom životu u Beogradu: "Tu smo na Voždovcu u jednoj maloj ulici u kojoj je cesta prokopana, pa sam morao da kupim ladu nivu jer nisam mogao da vozim svoj auto. Pored toga, puna je pasa i mačaka lutalica, mesečni zakup plaćam 1500 dolara. Račun za mobilni telefon plaćam 50.000 dinara, kućni oko 10.000 dinara. Struju sam poslednji mesec platio 25.000 dinara, a sada računam na nekih 50.000–60.000 dinara. Kako naši ljudi ovde žive, stvarno ne znam."

O tome kako Jelena troši svoj novac priča: "U Parizu joj je zap'o za oko jedan roleksov sat od 30.000 dolara. Ona je htela pošto-poto i kada sam je pitao zar joj nije žao da potroši toliki novac, a ona rekla da nije, pristao sam. Posle svakog turnira ona nešto kupi kod Tifanija, a tamo prstenčić ili minđuše ne možete da kupite ispod 10.000 dolara. Kupila je beli mercedes od 142.000 dolara koji sam na kraju morao da doteram u Jugoslaviju..."
Ko mu je rekao da Jelena ima momka: "Niko! Pročitao sam u novinama! Nisam ni mogao da zamislim da će se to dogoditi. Da je rekla da ima momka u Beogradu, ništa joj ne bih zamerio, ali on nije naš. Drugo, katolik je. Jedino zbog toga ga ne volim."
("Svet")

JELENA TINSKA,
glumica, igračica i kolumnistkinja, u redovnoj kolumni u "Blicu nedelje" kritikuje premijera Đinđića, ali se u uvodnom delu osvrće na njegov TV nastup posle izlaska na izbore: "Veseo, u kvalitetnoj novoj kožnoj jakni, u odličnoj košulji malo raskopčanoj, pun dobre energije, podsetio me je na neku poznatu superzvezdu, recimo na Toma Kruza, koji na nekom od svetskih aerodroma daje izjavu o filmu koji upravo snima."

IVANA ŽIGON,
uvek patriotski i romantično raspoložena glumica, o boravku u Moskvi: "Nalazila sam se u jednoj galeriji u kojoj su bile izložene slike velikog ruskog slikara Šiškina. Na platnima sam videla prirodu i predele sa beskrajnim šumama, i u trenutku sam shvatila da su njihove šume identične onima kroz koje sam tako često šetala na Tari! Poput Skarlet O'Hare, koja je imala svoju Taru, i ja imam ovu moju, koja me je uvek, kada je to bilo potrebno, lečila. Sedela sam pred tim velikim platnima petnaestak minuta i jednostavno prodisala. Našla sam svoj mir i svoju Taru usred Moskve."
("Zdravlje i lepota")

NATAŠA MIĆIĆ,
predsednica Skupštine Srbije, komentarišući fotografije na kojima joj se vidi dobar deo nogu i činjenicu da su pomenute fotografije osvanule na nekim naslovnim stranama: "Nisam videla da su do sada snimili bilo kog političara u kratkim pantalonama."
(Radio B92)

DRAGOLJUB LJUBIČIĆ MIĆKO,
zvezda Indeksovog radio pozorišta, o ženama: "Šta je najseksipilnije kod žene? Pa, pošto je ispred mene piletina, prvo mi na pamet padaju bataci i trtica."
("Ekskluziv")

JOVANA BALAŠEVIĆ,

glumica u usponu i ćerka, o novim aspektima psihologije: "Vrlo često pominjem majku, skoro u svakom intervjuu. Jako sam vezana za nju i otac me često kritikuje, prosto me moli da prestanem. Ko o čemu, ja o mojoj mami. Kao da imam neki Edipov kompleks, ali u obrnutom smeru, gde sam ja Edip." ("Zdravlje i lepota")

BOKI MILOŠEVIĆ,

klarinetista, zvezda Grand produkcije, tvrdi da krivci za širenje šunda nisu oni koji ga proizvode: "Krivi su muzički urednici jer oni dobijaju materijal i odlučuju da li će ga pustiti. To vam je slično priči o konzervama s pokvarenom paštetom. Nije kriv proizvođač, već prodavac koji nije proverio nijednu konzervu paštete, već ih je odmah pustio u prodaju."
Milošević još malo o muzici i vezi između turbo folka i roka: "Na televiziji po čitav dan gledamo čupavce iz stranih grupa, koji forsiraju tekstove sa vulgarnim porukama i seksualnim insinuacijama. To je strašno, ali istinito. Naš turbo folk je zapravo bliži roku jer se uglavnom snima u studijima bivših rokera koji su prešli u narodnjake." ("Ekskluziv")

ZORAN ĐINĐIĆ,

republički premijer, o odnosima sa predsednikom Jugoslavije: "Sa gospodinom Koštunicom nisam ni u kakvom sukobu jer uopšte nismo na istoj talasnoj dužini. Ja ne razumem njega, on ne razume mene i sjajno se slažemo. Nema nikakvog spora."
Premijer o budžetu, porezu i ribama: "Postoje dve moguće pozicije koje su načelno suprotne. Jedna su, da kažemo, najmanji mogući porezi. Kao ribnjak; imate ribnjak gde imate jako malo ribe i nemojte da pecate, pustite godinu-dve da se riba umnoži i onda ćete moći da je hvatate mrežom. Onda možemo da se pitamo a šta će biti za te dve-tri godine dok vi ne pecate ribu, šta će biti s ljudima koji od toga treba da žive. Neki kažu da oni koji ne mogu da prežive, oni će izumreti prirodno. Šta da radimo, to je Darvinova teorija u prirodnoj selekciji." (Radio B92)

MILOVAN ILIĆ MINIMAKS,

televizijski voditelj, o svom poslu: "Kao TV voditelj radim isključivo da bih bolje živeo, ali se ne osećam kao voditelj! To je poslednji posao u kojem sam mogao sebe da zamislim jer mi je to pomalo pedersko zanimanje." ("Ekskluziv")

RUŠKA JAKIĆ,

kontroverzna autorka emisije "Ljubav i moda", otvoreno govori o poželjnim muškarcima:
"Uvek sam za kombinaciju mlađi muškarac – starija žena, jer ne bih volela da mi neko umre u naručju od srčanog udara, astme ili prostate. Mladi muškarci su kao kivi: zeleni, puni vitamina i osvežavaju. Preporuka svim ženama je – bolje da jedete kivi nego da vam partner umre u naručju." ("Svet")

JOVAN MARIĆ,

psihijatar i dežurni stručnjak za odnose među polovima: "Civilizacijske repere su postavili muškarci. Iako je žena u poslednjih 50 godina možda emancipovanija i ravnopravnija, ničim nije zadužila čovečanstvo. Obično mi žene kažu – pa, mi smo vas rodile i to je naše dostignuće. Govorim vam kao lekar: uzećemo mi vama ženama čak i rađanje, pazite šta vam kažem!" ("Ekskluziv")

NEBOJŠA BAKAREC,

član Predsedništva DSS-a, o republičkoj vladi: "Bliži se dan kada će jedino ograničenje DSS-a biti, što je Kant rekao, 'zvezdano nebo nad nama i moralni zakon u nama', i tada će vlada otići." (Radio B92)

DUŠAN MIHAJLOVIĆ,

republički ministar policije, govoreći o bezbednosti u Srbiji: "Ukupan broj krivičnih dela u Srbiji je na dnu lestvice kad se posmatraju evropske zemlje, da ne govorim neke druge podatke – koliko se samo u centru Čikaga ubije ljudi svakoga dana." Na opasku da su veličina Čikaga i Beograda neuporedive, Mihajlović je dodao: "Uporedite podatke pa ćete videti gde je bezbednije živeti, u Beogradu, u Srbiji, ili u Čikagu." (Radio B92)

VESNA RADUSINOVIĆ,

urednica i spisateljica: "Ukoliko bi se u novinskim redakcijama zabranili tračevi, one bi slobodno mogle da se zatvore jer je širenje tračeva njihov osnovni smisao."
I još malo o traču: "Ko god se nađe na meti tračeva može slobodno da zaključi da je uspeo u životu. Nije bilo slučajeva da uspešni ogovaraju neuspešne. Blate se i razobličavaju samo bolji od sebe, a to je veoma tužna uteha i opravdanje za sopstveni životni neuspeh. Svako ko nije stalno u žiži tračarenja treba ozbiljno da se zamisli nad samim sobom i svojom beznačajnošću." ("Zdravlje i lepota")

IZ ČEGA PUCA 007

Naoružan i glup

Decenije su prošle dok su se reditelji setili da u soundtrack ubace zveckanje izbačenih čaura; da primete kako akteri akcionih scena s pucnjavom treba povremeno da napune svoje oružje; danas od zveckanja čaura i izbacivanja praznih šaržera ne može da se živi. Seća li se iko da je Šon Koneri ikada menjao šaržer u svom pištolju?

Komander Džejms Bond, tajni agent 007, spustio je veoma pljosnatu automatsku "Berettu" .25 u antilopsku futrolu ispod pazuha, proverivši u ogledalu da se ona nimalo ne ocrtava ispod njegovog smokinga i onda popravio svoju satensku leptir-mašnu...

Jan Fleming, na više mesta

Jan Fleming, pisac naučno-fantastičnih romana po kojima su snimani filmovi, da bi zatim, posle njegove smrti, scenarija za sve skuplje filmove pisali drugi, pojma nije imao ni o oružju, ni o obaveštajnom radu, mada je tvrdio da je neko vreme radio za britansku tajnu službu. Ako je od toga nekome lakše, podjednaka neznalica je i Frederik Forsajt... Dva su razloga za takvu površnost: tipična britanska bezazlenost kad je o oružju reč; i duh Šezdesetih, kada je sve bilo novo i moguće, kada je budućnost bila svetla, a ružne stvari bezbedno skrivene od malograđana. (Uzgred, jedan tadašnji pametni esejist nazvao je Džejmsa Bonda "malograđanin pod oružjem".) Tada su stvari bile jasne: mi smo dobri, a oni su loši i šta tu ima dalje da se priča. Komander (mornarički čin u Engleza: nešto između kapetana fregate i kapetana bojnog broda; ekvivalentno potpukovniku) Bond, Džejms Bond, tajni agent 007, ličnost fiktivna koliko i Supermen, otelotvorenje je te bezazlenosti Šezdesetih. To je doba kad sve funkcioniše sve bolje, kad je Hladni rat još viteška epopeja, kad se leti u svemir svako malo, kad lepe žene jedva čekaju da se junaku uvale u krevet...

Cela ta Flemingova *džejmsbonderija*, kako to Francuzi lepo zovu, labudova je pesma nevinosti Šezdesetih. Crv sumnje već je tu: nekako baš kada je Jan Fleming prestajao da piše, njegova sušta suprotnost Džon Le Kare započinjao je svoj poveliki opus koji će ispričati gorku istinu tog istog posla *u službi Njenog veličanstva*. Le Kare zna sve što je Fleming odbijao da zna, čak i da pita, jer mu nije trebalo: o oružju, o obaveštajnom radu, o lojalnosti i mukama s njom, o gorčini gubitka, o ljudskoj prirodi, o očaju služenja pristojnosti – svemu uprkos. Bondova najsuštija suprotnost Džordž Smajli samo jednom uzima u ruke službeni britanski "Browning HP" (na kraju romana "Soldier, Sailor..."), s kojim ionako ne zna šta bi, jer je obaveštajni rad stvar pameti, a ne pištolja; Džejms Bond svoj pištolj ne ispušta iz ruku

FILM

Poljupci na ivici noža

Umri drugi dan
režija **Li Tamahori**
uloge **Pirs Brosnan, Hali Beri, Rozamund Pajk, Tobi Stivens, Rik Jun, Džon Kliz, Džudi Denč**

Zapanjuje mogućnost da neko, još uvek, može da misli da je za film o Bondu najbitniji dobro vođen zaplet ili psihologija. Još više užasava eventualija da bi taj ko tako misli mogao biti, slučajno, baš producent jednog od tih filmova. A još je mnogo strašnija pomisao da taj neko veruje kako je upravo Li Tamahori (*Bili smo ponosni ratnici, Mulholland Falls*) svojim dosadašnjim radom pokazao kako je ekspert za gorepomenute aspekte. Onda opet – svakako ga niko nije pozvao da režira ovaj film verujući da je duhoviti genije za stil, suptilne sklonosti ka glamuru, naklonjen odmerenom *pulpu*, s nepogrešivim osećajem za retro-šik. Ili? Kako tehnologija napreduje, a CGI ulazi u sve pore potencijalne *blokbaster* produkcije, dešava se, valjda teoretski humana stvar: u strahu od filma koji bi izgledao kao video igrica slabijih podsticajnih dometa kad se tiče cimanja džojstika u smrtnoj opasnosti, proizvođači se okreću poznatim "autorima", doduše, najčešće već oprobanim u uslovima "industrije", kako bi ovi akciju oplemenili "mišljenjima", "smatranjima", "idejama" i sličnim, te je odvojili od ostatka recentne nusprodukcije. U praksi, međutim, ova nakana funkcioniše bedno: nesrećni "autori" zabasali u holivudske atare, pa tako i Novozelanđanin Tamahori, mahom veruju kako je stvar u tome da dokažu da nisu "gori" od starosedelaca, te da se novim dostignućima kompjuterske animacije i inih vragolija služe jednako spretno. Kad je, pak, reč o nekakvom autentičnom doprinosu zbog koga su jedino, reklo bi se, baš oni i odabrani, Tamahorijev slučaj je paradigmatičan. U uvodnoj sceni filma, koja u Bondovom slučaju tradicionalno pumpa energiju, osvaja elegancijom i postavlja temelj za sve što dolazi, ovaj, naime, odlazi u deplasirani ekstrem koji ukazuje na savršeno nerazumevanje žanra, i nastavlja ga u narednih 15 minuta ultimativnog bioskopskog horor iskustva, kako bi se potom vratio formuli doslovno do zareza, izostavivši samo ono najlepše: *shaken, not stirred* duge poglede u kombinaciji s ložačkim tonovima, modni *intermezzo* u egzotičnim krajevima, poljupce na ivici noža i tako to. Uvod o kome je reč izgleda, naime, ovako: Severna Koreja, prljavština, blato, mulj. Pretenciozna, čitaj: neodgovarajuća, iako zanimljiva, fotografija. Bolesno realistička akcija za jednog "Bonda". On sam zarobljen (!!!) od nekih budala bez harizmatičnih svojstava koje god vrste. Zatim, tokom meseci zarobljeništva, zarastao (!!!) u raznorodne dlake tako da se doima Kustinim dvojnikom, i to ne dok se šeta kanskim crvenim tepihom, a Šeron Stoun trči za njim, već posle koncerta u nekoj bosanskoj pripizdini. Poniženju se, dakle, slabo nazire kraj, kad eto špice da zakuca: slovima dostojnim rane produkcije porodičnih komedija blaženopočivše SFRJ, te pratećim vizuelnim dostignućima, potpomognutim Madoninom numerom koja i kod zagriženog fana (Kako znam? Znam, to sam ja) priziva sliku slona u staklarskoj radnji, Tamahori je uspeo, a zar je mogao da omane, u pokvarenom planu koji verujem da je skovao. Taj glasi: prepasti ih na početku, pa će posle biti srećni šta god da dobiju. A dobili su, posle prvog šoka, već po meniju: Brosnan se uredno obrijao, tu je za neki minut bila i zamamna Hali Beri, oblih butina koje se presijavaju na suncu. Nisu dugo čekali ni na ledenu lepoticu Rozamund Pajk. Zlikovac je, zgodno, bio iz *Face/off* priče, a seting na zaleđenom Islandu, u Iglo palati. Dobro, nije bilo baš mnogo humora, ali bilo je tu isplanirano ubistvo kojim bi Po možda bio zadovoljan, bio je i rimejk scene s Ursulom Andres iz *Dr Noa*, kao i latentno-zavodnička scena mačevanja na tragu tuče iz *Zaljubljenih žena* Kena Rasela. Ostalo, kako već biva ovih godina. Alavi? Nije vam dosta? Samo se setite početka.

MAJA UZELAC

nikad, a psihoanalitičkim uglovima te pojave neka se bavi ko hoće.

Nego da se mi vratimo na te pištolje: 1977. godine, dakle usred još jedne euforije oko novog õejmsbondovskog filmskog spektakla, ponosni direktor stare (od 1680) i ugledne fabrike oružja "Pietro Beretta" iz Gardonea, Valtrompia (blizu Breše, na severu Italije), Pier Đuzepe Bereta kaže novinaru losanđeleskog "Tajmsa": "Ovo je omiljeni model Džejmsa Bonda. Šest metaka. Pozlaćen ili posrebren finiš. Veoma lagan i kompaktan, ali precizan i robustan koliko i oružje mnogo većeg kalibra. Spretan i lak za upotrebu. Bond je dobro odabrao." Pjer Đuzepe odmah dodaje da ni on, ni njegov brat Karlo koji zajedno s njim vodi firmu, nisu nikada upoznali Jana Fleminga: "Nikada nisam imao zadovoljstvo da upoznam gospodina, mada strasno uživam u njegovim knjigama. Nema sumnje da su romani i filmovi o agentu 007 pomogli da ime Bereta postane popularno širom sveta. Mi smo mu zahvalni!" Stari lisac pri tom pokazuje neupućenom Amerikancu model Beretta 650B (koji, uzgred, prima osam, a ne šest metaka kal. 6,35 mm), a koji nijedan Džejms Bond na filmu nikada nije koristio. Dobrom italijanskom trgovcu to, naravno, nije smetalo: važno je da se o firmi priča, a da se model koji nije baš najuspeliji još malo pogura...

Jedina Beretta u filmovima o Džejmsu Bondu je model 1915. u "Thunderboltu", ali i ona igra samo epizodnu ulogu: Bond, na samom početku filma, insistira da je zadrži, ali njegov šef M naređuje mu da zaduži Walther PPK od 7,65 mm, a da taj smešni pištoljčić ostavi tu. Bila je to rediteljska intervencija, jer je već tada bilo jasno da ta priča sa pištoljčićima kalibra 6,35 mm neće proći kod belosvetske publike koja o tome zna mnogo više od Engleza. Koji bi normalni profesionalac koristio Berettu 6,35 mm, osim kao guju iz potaje, skrivenu u futroli na nožnom članku? Nemačka konkurencija tu ulazi iz određenog razloga: negde u to vreme obezbeđenje britanske kraljice prešlo je na PPK; do tog trenutka koristili su zastarele britanske revolvere Webley .380, sa lošim metkom i notorno nepouzdane, ili Brauningove vojničke pištolje HP, kalibra 9 mm, velike i suviše jake za neposrednu zaštitu – po tadašnjim merilima. Niko, međutim, nije otišao u čuvenu firmu Carl Walther GMBH u Ulmu na Dunavu da pita šta oni misle o tome što Džejms Bond koristi njihov proizvod. Taj PPK vukao se po većini filmova o agentu 007, do nedavno; onda su reditelji zaključili da treba pratiti modu i počeli da uvaljuju večito mladom Bondu sve veće i sve modernije pištolje. Pored živog Kventina Tarantina, ni PPK više ne prolazi... I na kraju ▶

da kažemo da je stroga politika Tajne obaveštajne službe Njenog veličanstva (MI 6, Intelidžens servis) da njeni agenti i operativci izbegavaju oružje kao kugu; politika sasvim razumna, jer je obaveštajni rad nešto potpuno drugo od mahanja pištoljima...

Sve je to bila i ostala naučna fantastika, uprkos pomenutim naporima raznih reditelja da prevaziđu neznanje Jana Fleminga. Uzmimo prigušivače, na primer: u desetinama filmskih scena agent 007 mirno i elegantno zavrće na svoj PPK i druge pištolje prigušivače koji svojim dimenzijama ne bi zadovoljili ni malokalibarski metak .22 Long Rifle (5,6 mm), a kamoli 7,65 mm ili kasnije velike kalibre u novijim filmovima. To je, istini za volju, problem većine akcionih filmova, ali problem neizbežan: zamislite gnjavažu skopčanu sa korišćenjem realističkih prigušivača čije su minimalne dimenzije bar dvaput veće od filmskih prigušivača; o zvuku nećemo ni da govorimo. Naime, prigušivač za kalibar 7,65 mm je cilindar prečnika barem 6 cm i dužine barem 40 cm. To je problem s prigušivačima: što su veći, bolje rade.

Janu Flemingu treba oprostiti njegovo tipično britansko neznanje: Ujedinjeno kraljevstvo zabranilo je držanje ručnog vatrenog oružja građanstvu još početkom dvadesetih godina prošlog veka, zbog muke sa Ircima. Dan-danas Britanija ima najrestriktivnije zakonodavstvo na svetu – sa mogućim izuzetkom Japana. Osim toga, Englezi nisu imali sreće sa vojničkim i ručnim vatrenim oružjem od kraja viktorijanskog perioda. Poslednja pristojna vojnička puška napravljena na Ostrvu bila je Lee Enfield .303 s kraja 19. veka; poslednji pristojan revolver bio je Webley Scott .455; takođe s kraja 19. veka. Pokušaji da se napravi automatski pištolj napušteni su posle više neuspeha, pa se Britanija okrenula Belgijancima za Brauningov HP. Isto je bilo i sa puškomitraljezima: uzeli su češku licencu iz Brna. Drugi svetski rat preživeli su sa starim puškama Lee Enfield, sa američkim automatima Thompson i zastarelim automatskim puškama BAR (Browning Automatic Rifle) iz Prvog svetskog rata i sa svojim jevtinim plehanim automatima Sten. Posle Drugog svetskog rata Englezi su opet kupili belgijsku licencu za automatsku pušku FAL (Fusil Automatiqe Leger), zadržali belgijski pištolj HP i nastavili neko vreme da prave svoj automat Sterling (poboljšani Sten) za koji nije jasno čemu služi. Posle su prešli na Heckler und Koch, kao i ostatak normalnog sveta. Početkom osamdesetih oživljen je jedan zanimljiv dizajn moderne jurišne puške kod Enfielda: SA 80, kalibra 5,56 X 45 mm NATO (.223). Ta je puška bila u fazi prototipa još 1952, ali vlada Njenog veličanstva nije bila voljna da plati razvoj sve do 1980. Danas je SA 80 standardna puška britanske vojske koja, međutim, nije najzadovoljnija: elitni pukovi SAS-a (Special Air Service), koji mogu da biraju oružje, odlučili su se za američku pušku M-16 ili M-203 (isto to, ali sa bacačem granata kal. 40 mm dodatim ispod cevi). Paradoksalno je to što su više od dva veka Britanci ostali nesporni šampioni u proizvodnji najkvalitetnijeg lovačkog oružja: njihove sačmare i lovačke puške (dvocevke-kuglare i karabini) nedostižne su do dana današnjeg po kvalitetu, preciznosti, trajnosti i prefinjenoj izradi. Za taj fenomen – razliku između kvaliteta vojnog i civilnog vatrenog oružja – ne postoji objašnjenje; osim da Britance više zanimaju lovačke puške, sasvim u skladu sa njihovim odnosom prema vojsci i ratovanju, uostalom.

Kad smo već pomenuli SAS, dolazimo do jedne od ključnih stvari – *dozvole za ubijanje* (licence to kill), privilegije Flemingovih agenata čije kodno ime počinje sa dve nule. Njih, setićete se pažljivi čitalac Flemingovih knjiga, ima više: M u jednom trenutku kaže Džejmsu Bondu da ako on neće da uradi nešto – uradiće 009. Novija

istorija pokazala je da dozvola za ubijanje postoji, ali ne za Inteliõens servis (MI 6), klasičnu spoljnu obaveštajnu službu, a još manje za službu unutrašnje bezbednosti MI 5. Kada nekoga treba ubiti, vlada Njenog veličanstva ne oslanja se na Džejmsa Bonda i njegovu Berettu 6,35 mm, nego na iskusne i žilave pripadnike SAS – dakle vojnike – i na njihovu paletu naoružanja koja je impresivna. Za razliku od utiska koji ostavljaju romani i filmovi o Džejmsu Bondu, prava radnja nije se radila po Bahamima, Monaku, Švajcarskoj i sličnim turističkim *destinacijama.* Prava radnja radila se u Severnoj Irskoj, u Londonu, na Gibraltaru, u Argentini i sličnim neprivlačnim mestima. Zahvaljujući specifičnom i van Britanskih ostrva nikada shvaćenom ustroju izvršnih vlasti Njenog veličanstva, posao ubijanja pripada isključivo vojsci; policija istražuje i hapsi; služba bezbednosti MI-5 prisluškuje, bavi se obaveštajnim radom na teritorijama Krune, ali ne hapsi, jer to radi Posebni ogranak policije; MI 6 bavi se obaveštajnim radom izvan teritorija Krune. A kad se dođe do zaključka da nekoga treba ubiti, jer drugačije ne ide – angažuje se SAS. Od 1968. po Severnoj Irskoj SAS je potamanio popriličnu količinu opasnijih aktivista IRA-e i njenih pratećih nasilnih frakcija, sve tiho i – koliko je to bilo moguće – diskretno. Dve epizode, međutim, obe izvan Severne Irske, privukle su pažnju javnosti. Prva je bila okupacija Libijske ambasade (Narodnog biroa) u Londonu, 1984, kada su teroristi pripucali i ubili policajku Ivon Flečer: SAS je intervenisao i pobio sve teroriste, po teoriji da preživeli teroristi predstavljaju veću štetu od koristi, jer nastaje opasnost novih terorističkih napada i uzimanja talaca za razmenu uhapšenih. Reč je o doktrini koja je na snazi još od ranih sedamdesetih i velikog evropskog straha od terorizma: uvedeno je pravilo igre po kome se teroristi koji su uzeli taoce ubijaju na licu mesta, da bi se prekinuo začarani krug uzimanja novih talaca za razmenu uhapšenih. Drugi incident koji je još jasnije pokazao o čemu je reč desio se na Gibraltaru, marta 1988: MI 5 otkrio je da se ekipa terorista IRA-e sprema na veliku akciju na Gibraltaru; akcija je, uz pomoć španskih vlasti, sprečena; ali, u akciji su pripadnici SAS-a hladno likvidirali i one teroriste koji su mogli biti uhvaćeni, pri tom još i u taktičkoj situaciji koja nije nalagala upotrebu smrtonosne sile. Naime, pripadnici IRA-e bili su u trenutku kada ih je SAS pobio nenaoružani; učinili su, tvrdili su vojnici SAS-a kasnije, "sumnjive pokrete". Toliko o *dozvoli za ubijanje.*

Walther PPK 7,65 mm

Slična, manje ili više naučnofantastična *licentia poetica* kad je o filmu i stvarnosti reč, postoji u većini tzv. akcionih filmova. Decenije su prošle dok su se reditelji setili da u *soundtrack* ubace zveckanje izbačenih čaura; da primete kako akteri akcionih scena s pucnjavom treba povremeno da napune svoje oružje; danas od zveckanja čaura i izbacivanja praznih šaržera ne može da se živi. Seća li se iko da je Šon Koneri ikada menjao šaržer u svom pištolju? Danas se došlo do krajnosti, zahvaljujući Semu Pekinpou (Bog mu dao rajsko naselje!), Kventinu Tarantinu, koji je stvar doterao preko granica apsurda i – Volteru Hilu. Film Voltera Hila *The Last Man Standing* imao je ambiciju da od Brusa Vilisa načini umetnika na dva Colta .45 (M-1911 A1), ravnog Toširu Mifuneu, umetniku na dva japanska mača (film je verzija Kurosavine *Telesne straže* ili *Yojimbo*). Ambicija se pokazala kao ostvarljiva: Brus Vilis rukuje u tom filmu teškim i nezgodnim pištoljima kalibra .45 ACP (11,43 mm, molim lepo) maestralno, menjajući istovremeno šaržere na oba pištolja, pucajući stalno iz dve ruke i uopšte film je vrhunac koreografije upotrebe vatrenog oružja, uporediv sa Kurosavinim klasicima mača i strele. I to je, otprilike, najdalje dokle se u sedmoj umetnosti može stići na tom planu.

A filmovi o Džejmsu Bondu ionako su dečji filmovi; naučna fantastika sa zgodnim ženskama i skupim autima. ■

MILOŠ VASIĆ

Sviraj lokalno, zvuči globalno

FOTOGRAFIJE: A.ANDIĆ

Ne samo zbog ovih praznika, ako hoćete da ponesete u inostranstvo (u koje opet pomalo putujete) i/ili da poklonite strancu (kakvi nam ponovo sve više dolaze) neku muziku iz BJR (Bivše Jugoslovenske Republike) Srbije, i da se još time ponosite, izbor se udvostručio: ne mora to biti garage/grunge/HC/nu-metal, malo poznati bend koji možda i nerazgovetno peva na engleskom... I vaša zemlja zvuči svetski, odavno

Još krajem sedamdesetih kad sam svojeručno počeo da preturam po najboljim prodavnicama folk-ploča u Zapadnoj Evropi, čudio sam se kako neke od tamošnjih minijaturnih etiketa nose odlične kompilacije izvorne narodne muzike iz naših krajeva, a mi o tim snimcima pojma nemamo. Štaviše, zadugo još monopolski državni/društveni diskografi SFRJ imali su daleko brojnija i bolja izdanja tradicionalnih muzika iz zabitih kutaka Trećeg sveta, nego domaće.

Do kraja devedesetih Miloševićev režim (bez podrške ijednog građanina Srbije, kako sada izgleda) gotovo je uspeo da stvori Planetu Srbiju, svemirski udaljenu od normalnog sveta, s ehom/omotačem turbo-folka lišenog bilo čega autentičnog... Osim što je, opet administrativno, sve to "prekomandovano" pod etno-prefikse, e ne bi li izgledalo mirno & dostojanstveno. Etno Ti ga sad, reče Balašević: kao što je posle (precenjenih) 500 godina pustog turskog bombardovanje '99. postalo univerzalni ovdašnji izgovor, tako je i posle posnog – pardon, postmodernizma, "etno" uveden kao savršeno (?!) opravdanje za svakakva brljanja. Onako kao kad su se sedamdesetih pevaljke Novokomponovane Narodne Muzike dočepale termina "imidž" pa ga arčile i uz najmanju promenu frizure (izvin'te – imidža), a svejedno ostajale iste seljančure ko što su i bile.

Istovremeno je valjda zaboravljeno da smo mi verovatno jedina zemlja (kultura?) u iole modernijem svetu koja se sve vreme stidela sopstvenog folk/roka, dok su drugi svoje mahom gajili i poštovali. Glavni razlog za to je, verujem, što ogromna većina ovde nije razumela sopstveni folklor; a još pre toga, nije umela ni da ga raspozna. Kao i sa hranom (ponosnom), previše nam je naraštaja proživelo u ubeđenju "naša narodna kuhinja = roštilj" te ih nikakva prosvetiteljska putovanja nisu mogla razuveriti. Svi ostali su samo krali i kopirali, nas Prve i Najbolje. Tako je i tradicionalna, izvorna muzika ovih delova Balkana (i u II i u III Jugoslaviji, laka im zemlja) životarila u izdvojenim ostrvcima, zaplavljena tzv. Novokomponovanom Narodnom Muzikom (NNM), nakaradnom već i po nazivu. I kad je svaka nada počela da se gubi... Gle, ko se poduhvatio da to oživi i lansira u zasluženu orbitu? Upravo najviše urbanizovan, za elitizam i "tuđizam" optuživani B92.

24 SATA NAD BEOGRADOM: Bez puno žaljenja za izgubljenim decenijama/generacijama, B92 se otisnuo u još jednu od svojih (nemogućih?) misija, opet uskačući tamo gde su državni mediji i kultur-ustanove zakazali ili čak namerno štetili. Nisu ništa naučili iz bugarskog primera angažovanja nadležnih ministarstava koja su sredinom osamdesetih svoje i do danas čuvene "tajanstvene glasove" (ženske horove) izgurala u inostranstvo na novonastalo tržište tzv. svetske muzike/world music; nisu želeli ni da znaju kako republike, sveže otcepljene iz Druge Jugoslavije, prave sopstvene zvučne/CD vizitkarte kompilujući svoje izvorne narodnjake, pa čak i da blagotvorno podržavaju alternativne rokere (u Sloveniji, prirodno). Zato je B92 položio drugi kolosek svog muzičkog delovanja, naoko nespojiv s preovlađujućim zvukom ovog radija, da bi neočekivano brzo došlo do njihovog preseka.

Budući advokat Bojan Đorđević je kao honorarni saradnik Radija B92 od jeseni 1990. na talasima Radija B92 vodio emisiju "Pomen crvenom patuljku", verovatno najteže slušljivu u inače napornoj "muzičkoj matrici" ovog godinama omladinskog glasila. Lagani razvoj emisije postao je upadljiviji kada se posle "bomba-pauze" ona reinkarnirala početkom 2000. pod naslovom "Disco 3000". U međuvremenu je Bojan to strujanje pojačao festivalom "Ring Ring" (na kome je već prve 1996. godine spektakularno nastupio i Ferus Mustafov) i otvorenim slušaonicama u Domu omladine ▶

INTERVJU: TEOFILOVIĆI, RADIŠA I RATKO

Tragači za muzikom

"Prvo je bio glas pa reč, zar ne? Glas ima veću moć od bilo čega drugog. Orkestar nam ne treba. Na novom CD-u uvrstili smo kaval, gajde, to su instrumenti nastali na principu glasa, i oni su se uklopili u atmosferu glasa. Bitno nam je da prenesemo atmosferu pesama a ne da pravimo hitove"

Paralelno sa izdanjem "Srbija Sounds Global 2" (B92) nedavno se pojavio i novi album majstora etno muzike braće Radiše i Ratka Teofilovića pod nazivom "Sabazorski vetrovi". U luksuznoj i ukusnoj opremi objavili su ga u sopstvenom izdanju, baš kao i svoj album prvenac "Čuvari sna" (1998). Kažu da osećaju dužnost da kroz prazvuk koji svi nosimo negde duboko u sebi budu posrednici između prošlog i sadašnjeg vremena.

"VREME": Iznenađuje to što nemate ni dan muzičke škole.

TEOFILOVIĆI: Posle jednog koncerta upitala nas je neka gospođa da li smo muzički obrazovani. Pa valjda ste upravo čuli – odgovorio sam joj. Šta znači muzičko obrazovanje?! Kad muzika postane nauka, više nije muzika.

A šta jeste, za vas, muzika?

Metafizička stvar, Božja stvar. To je, kad zapevamo, da se sijalica trese, da pukne kristal – što nam se jednom desilo, ali i to da kad zapevamo, da zvuči vanvremenski, da se u tom trenutku steknu i prošlost i sadašnjost i budućnost, da se kroz nas oseti original, emocija i slika kakvu je pesma širila onda kad je nastala. Samo onaj izvođač koji se približi vanvremenskom Bahu, koji kroz njegove tonove oseti njegovu viziju, može onda da je prenese i publici.

Poštujete original pesme, ali se ne zaustavljate samo na dokumentu već ga obojite svojom emocijom.

Približavamo se suštini, suštinskom izvoru, ali težimo i novom viđenju stvari. Istražujemo boje i nijanse koje postoje između sedam tonova. Bela Hamvaš je citirao Belu Bartoka koji kaže da narodna muzika nije samo seosko pevanje nego duboki "spom" na korene koji su se taloži-

Beograda pod nazivom "Klub nove muzike – Step Across The Border" (koje su radile od proleća 1998. do 2002). Svi ovi ventili praktično su se okretali od elitnog ka narodskom, od undergrounda ka etničkom, od urbanog ka izvornom te davali sve više zamaha i smisla celom poduhvatu – od pukog obaveštavanja o belosvetskim zvučnim marginalijama to je preraslo u ozbiljan kulturni pokret afirmisanja domaćih vrednosti.

IZVORNA SVETSKA MUZIKA: Trasiran osvajanjem beogradskih sala (od Etnografskog muzeja naviše) i publike, koje je svetlokosi vojvođanski violinista Felix Lajko hrabro i samački izveo od sredine prošle decenije, taj pokret modernog prepakivanja (tačnije: osmišljavanja) i promovisanja lokalnih etno-muzika za novu publiku doživeo je početkom 2000. značajan proboj zajedničkim koncertom Lajka i tradicionalnog duvačkog orkestra Bobana Markovića s juga Srbije, u elitnom beogradskom Centru "Sava". Simbolični rasponi (albino-crnpurasti, vrištava violina-pumpajuća "limarija", K&K-romski i sl.) osvetlili su prolaz za čist, izvorni muzički folklor u izvođenju savremenih, živ(ahn)ih majstora bez potrebe da se dopadnu mešanjem s vladajućim trendovima, bez straha od (ne)komercijalnosti.

U jesen 2000. stigao je kompilacijski album "Srbija: Sounds Global", u izdanju FreeB92 (izgnaničkog/zatvorenog B92) i malopoznate firme K.V.S. koja tada još nije smetala ni Karićima ni Pinkiju. Kao što je naslov zapečatio i slogan/koncept cele akcije, tako je i omot s akustičnim instrumentima ironično fotomontiranim u tegle turšije definisao identitet bolje nego što će lokal-

VIOLINA SRMOM OPTOČENA: Aca Šišić

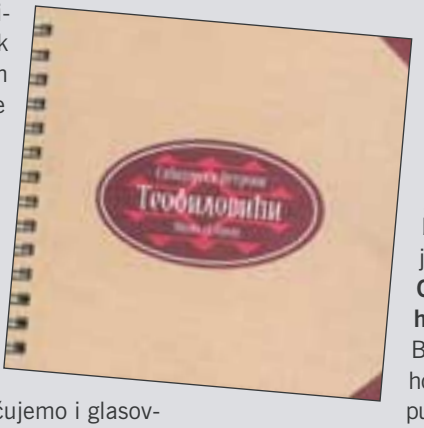
ni reperi ikad uspeti ustima punim kajmaka, rakije, pa i košarke. Na ovom izdanju rame uz rame našli su se ne samo Lajko i B. Marković, vrhunski trubači Milovana Miće Petrovića, mađarsko/romski mix-veterani a Vojvođani Earth-Wheel-Sky Ensemble (koji često prate i Lajka), i međunarodni avangardista iz Novog Sada Boris Kovač (ovom prilikom s LaDaABa Orchest) nego i ikonopisac/pojac Dragoslav Pavle Aksentijević, akapela čuvena Svetlana Spajić i ženski duo Drina, kao i mladi gastarbajter/akademac iz Pančeva, klarinetista/kompozitor Ognjen Popović sa svojim Prijateljima, i pravo malo otkrovenje Darko Macura, majstor za proizvodnju starinskih balkanskih instrumenata i baratanje njima, sa improvizacijom "Rudarima Balkana". Praktično, svi oni koji su na ovoj – prihvatljivo označenoj "neo-etno" – sceni tada bili bitni, osim bratskog dueta Teofilović, nažalost.

Kompilacija je u potpunosti ostvarila zadatke ovakvog izdanja: ekstravagantni Lajko i uvek optimistički Markovićev bleh-orkestar nastavili

li kao kristalni škriljci, i to se čistilo i čistilo i bistrilo, dok se nije pojavio neko ko će tu muziku da prenese, njenu univerzalnu vrednost, arhetip ovog prostora. O emociji je reč. Zato nas odlično razumeju gde god da pevamo, i u Japanu i drugde gde ljudi nemaju nikakve veze sa Srbijom.

Zato što u vašem pevanju dominira emocija a ne informacija o srpskom etno bogatstvu?

Mi pravimo muzičke slike, svaka pesma ima svoju priču. Mora da se oseti dah emocije koja se prenosi dok pesma traje. Priča i emocija su osnovni kriterijum po kome biramo pesme. Najviše nam leže pesme Kosova i Metohije, ali i okolina Vranja, Leskovca, zapadna Srbija. Na ovom CD-u pevamo makedonsku pesmu *Zajdi, zajdi* ne zato što je popularna, nego da na modelu poznate pesme ljudi uvide šta to Teofilovići pokazuju svojim glasom. Do sada je ova pesma uglavnom pevana kao ljubavna, međutim to je komitska pesma i mi smo joj vratili tu arhaičnu crtu, pokazali smo sliku mladosti koja prolazi, pokazali kako se ta pesma pevala po dvorovima. Ili, pesmom *Noć, tamna noć* pokazali smo kako mi čujemo i glasovno predstavljamo istorijsku strahotu paljenja sela.

Insistirate na glasu, zašto?

Prvo je bio glas pa reč, zar ne? Glas ima veću moć od bilo čega drugog. Orkestar nam ne treba. Na novom CD-u uvrstili smo kaval, gajde, to su instrumenti nastali na principu glasa, i oni su se uklopili u atmosferu glasa. Bitno nam je da prenesemo atmosferu pesama a ne da pravimo hitove. Zato smo ovaj CD snimili za jedno posle podne i noć, u akustici Banskih dvora u Banja Luci, u jednom raspoloženju.

Kako nalazite pesme?

Mnogi su neiskreni, pa pričaju da su šetali planima i selima tragajući za pesmom. Mi smo iskreni pa kažemo: nismo se pentrali po planinama, samo smo istraživali pet tomova etnomuzikoloških zapisa Miodraga Vasiljevića koji su svima dostupni ali niko neće da ih otvori nego hoće da im se otvori zvuk pa da ga oni reprodukuju. Poenta je da vi te notne zapise oživite. Miodrag Vasiljević i sam kaže da se na te zapise treba oslanjati melodijski ali ne i u doživljaju. Mi smo ga poslušali, pevamo naš doživljaj originala. Tragali smo za tim, i to traganje je postao način našeg života. Stvarno je entuzijazam u pitanju – nisam ni znao da ga toliko imam. Nismo mi to radili da bismo se bavili etno muzikom zato što je to trend u svetu. Kada smo počinjali, tada je to bilo smešno. Uostalom, mnogi koji sebe svrstavaju u etno muzičare pripadaju zapravo pop-muzici.

Opet ste sami izdali svoj album. Zar se posle uspeha "Čuvara sna" velike kuće ne otimaju o vas?

Bilo je interesenata, ali su ponude bile loše. Izdavači hoće kontrolu karijere, kako ćete se pojavljivati i koliko puta u javnosti, a mi se u tome ne bismo dobro osećali. Zatim, oni hoće odmah da zarade, a novac od ovoga što mi nudimo postepeno se vraća. Mi trajemo, naše pesme ljudi godinama kupuju, pokušavamo da od naše muzike napravimo prepoznatljivu vrednost, i zato nam je važno trajanje. Novcem od zarade ne kupujemo besne automobile, već ga ulažemo u ono što radimo. Sad nam je bilo važno da novi CD bude ovako opremljen, da disk smestimo u lepu knjigu sa tekstovima pesama, da ih ilustrujemo odličnim fotografijama. Zar bi nam neki izdavač sve to omogućio i dozvolio? ■

SONJA ĆIRIĆ

PROSLAVA ŽIVOTA: Lajko Feliks i Boban Marković

su uspon nastupajući i objavljujući i u inostranstvu, najpre Mađarskoj; Ognjen i Prijatelji postali su nove zvezde s debi-albumom "Balkan Rumba" (2001, Ring Ring/B92). I upravo načinom predstavljanja, a preko vlastite publike, ustoličen je trend čiji su sastojci inače mogli ostati zauvek neprimećeni ili čak neostvareni. Do tada, utkani folk-motivi YU grupe od ranih sedamdesetih ipak nisu poleteli, odmah potom pastirski rok Bijelog dugmeta prikopčao se kao surogat, sredinom osamdesetih nije se ostvario nečiji san da Raj Kuder "procesira" dragačevske trubače za film Slobodana Šijana, pa je Goran Bregović počeo neometano da ih potkrada. Iz tog sunovrata Bregović (venčano-ukopno) i Kusturica (ne-pušački) već predugo komercijalizovano cigančenje – da izvine Romi = Ljudi – izvoze i prodaju pod firmom ovdašnjeg folklora. Jedina pouzda na alternativa tome proradila je valjda kad su se oko muzike za film *Točkovi* (producenta Ljubiše Samardžića, čiji je prvenac u toj ulozi, *Anđeo čuvar* sa muzikom izvrsnog Zorana Simjanovića hronološki pretekao a naravno daleko nadmašio bioskopska kalemljenja Bregović/Kusturica) krajem 1998. našli Lajko i B. Marković.

NEO-ETNO: Danas se već lakše diše i povodom ovog pitanja: za brojne u Srbiji ipak nesklone novotarijama, u srednjoj struji sasvim je prihvatljiva Biljana Krstić sa svojim Bistrikom, i njen soundtrack za trenutni filmski hit *Zona Zamfirova*, a upravo je izašao i "Srbija: Sounds Global 2" (Ring Ring/B92). "Izvornu i iz nje izvedenu muziku" – kako je to u propratnom tekstu lepo sročio Dragan Ambrozić, koncert-majstor B92 – izvode naturščici i akademci, (bivši) rokeri i naturalizovani Bregovićevi saradnici... Ponovo su tu Lajko, Ognjen & Co; orkestar Bobana Markovića u projektu Brotherhood of Brass uortačio se s njujorškim Klezmer Brass All Stars trubača Frenka Londona, vođe Klezmatics, ključnog sastava za oživljavanje ovakve jevrejske/klezmer muzike; Svetlana Spajić-Latinović drombulja sa D. Macurom, spisku su se pridružili još jedan čuveni trubački/porodični bend, onaj Slobodana Salijevića (sa Markovićevim je delio soundtrack Kusturičinog *Undergrounda*), pa istinski velikan za ponovno otkrivanje, violinista Aca Šišić koji je srmom optočio decenije snimaka velikih narodnih orkestara u Beogradu, i doslovno živa legenda ciganske pesme Šaban Bajramović...

"Srbija Sounds Global" je između izdanja živeo i koncertno/klupski, u glavnom gradu pouzdano rastući, od Rexa kao kulturnog centra B92, preko rokerskog Studentskog kulturnog centra, roditeljskog Doma sindikata, standardnog ▶

Doma omladine, u sadejstvu sa godišnjim ciklusom koncerata savremene romske muzike "Ave Romale"... pa su tako zasluženo B92 i drugi album u ovoj ediciji zatvorili krug stigavši do promocije u kongresnom Centru "Sava". A zašto i ne bi? S jedne strane novi sastavi kao varoška/kafanska Beogradska čalgija i vojvođanska tamburaška banda Zorule kvalifikovali su se za kompilaciju, a s druge su na nju uvršteni etnomuzikolozi/arheolozi kao Zvezdana (Anastasija) Ostojić koja peva akapela solo, ali i u triju Belo platno i ženskoj grupi Moba (koju je pre desetak godina osnovala S. Spajić – mlade dame koje biste rado videli i na svojoj žurci), pa i odavno poznati (iz Renesansa) multiinstrumentalista Žorž Grujić koji sarađuje i sa Bregovićem i sa Teofilovićima, koji je na ovom albumu zastupljen i solo snimkom i predvodeći grupu Marsya. Opskuritet je opet čovek-orkestar, Aleksandar Carić Zar, na radu u Italiji, označen kao "Avant-folk".

MUZIKA SLUŠAOCIMA: Ove godine B92 se nekim čudom čak više istakao etno-koncertima nego gostovanjima stranih rokera, bez obzira na to što je potonje bučnije reklamirao i prodavao više ulaznica. Naime, ne samo da su prošireni etno-programi obuhvatili i zvezde poput Esme Redžepove i Ferusa "Uzurlikzurli" Mustafova nego nijednom nisu podbacili, za razliku od izvikanih. Zato je i u Centru "Sava" bilo više od 2000 mladih (ulaznice po ceni 300–500 dinara) koji su gotovo tri sata uživali u svirci, i ustajali sa svojih sedišta ali nisu ni slučajno zapali u mutant-šotu kakvom nas još uvek tovare vladajuće televizije (a sad će morati i ova "sofisticirana" jer je preuzela stasitu ćerku dobrog policajca Karleuše). Umesto prvobitno oglašavanog Šabana, bez problema je uskočio kočoperni, sedokosi Aca Šišić i kao otkrovenje za publiku Devedesetdvojke prstolomnim solažama postavio zdravu ravnotežu ekstravagancijama mladog kolege po violini F. Lajka. Kao brzi voz kroz niz kratkih tunela, Šišić u polučasovnom potpuriju nije dozvolio (pre)dah, ali posle ponoći je vrhunac udario orkestar B. Markovića u izvrsnoj formi. Kad su za neki bis zapevali "Rindži" ("Vukota" na romskom), ispostavilo se da je koncert sve dotad bio potpuno instrumentalni, i bez pritužbi!

Iako liči na naivnu "Fabrike radnicima!", tvrdnja "Muzika pripada onom ko je sluša" mnogo je tačnija. TVB92 je nedavno uvela emisiju "Dert" a daće joj valjda bolji termin i više repriza jer ima zalihu snimaka i s ovakvih koncerata. Približava se prolećni festival "Ring Ring" u prestonici. Ko zna, možda i Šaban Bajramović najzad dobije ulogu glavnog neprijatelja (Čelične čeljusti) u sledećem filmu o supertajnom agentu 007?

U međuvremenu, ne samo zbog ovih praznika, ako hoćete da ponesete u inostranstvo (u koje opet pomalo putujete) i/ili da poklonite strancu (kakvi nam ponovo sve više dolaze) neku muziku iz BJR (Bivše Jugoslovenske Republike) Srbije, i da se još time ponosite, izbor se udvostručio: ne mora to biti garage/grunge/HC/nu-metal, malo poznati bend koji možda i nerazgovetno peva na engleskom... I vaša zemlja zvuči svetski, odavno. ■

DRAGAN KREMER

STRIP: *MAUS* ARTA ŠPIGELMANA

Okretaj žrvnja istorije

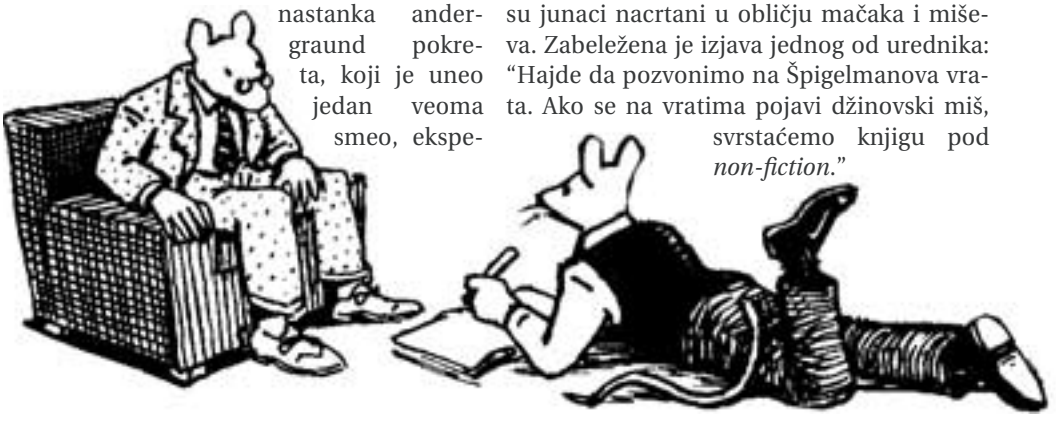
"Maus" poseduje kvalitet proživljenog viđenja. S druge strane, Špigelman odoleva da ne traći vreme na moralisanje dok govori o tako ogromnoj temi kao što je holokaust. Svi zaključci su na čitaocu, koji teško da će biti ravnodušan kada bude sklopio ovaj strip

To je jako važna knjiga, zainteresovaće čak i one koji obično ne čitaju takve priče – reči su (proročanske?) koje izgovara jedna od junakinja stripa *Maus*, maćeha Arta Špigelmana (art spiegelman), u vreme dok je autor još beležio svedočanstva koja će poslužiti za scenario ovog dela.

I zaista, kada je strip album predstavljen širokom čitalaštvu, privukao je pažnju ne samo strip posvećenika već i ljubitelja književnosti, kritičara iz "ozbiljnih" časopisa, pa čak i akademskih krugova. Prvi tom *Mausa* (koji se nedavno pojavio u izdanju Samizdata B92) objavljen je izvorno 1986. godine, iako je reč o ostvarenju sa mnogo dužom predistorijom. Naime, pravi začetak ovog stripa je kratka storija od tri strane, koja se pojavila 1972. godine u andergraund strip časopisu "Funny Animals". Urednik tog izdanja Teri Zvigov (Terry Zwigof), koji će par decenija kasnije postati poznat kao režiser dokumentarca o Robertu Krambu (Crumb), zamolio je nekolicinu autora da kreiraju storije u kojima će junaci biti predstavljeni kao očovečene životinje, očigledno se zavitlavajući s tradicijom popularnih stripova (setite se samo Patkovgrada). Špigelmanov odgovor na ovaj poziv bio je priča zasnovana na sudbini njegovih roditelja, poreklom poljskih Jevreja, koji su prošli pakao Aušvica, s tim što su Jevreji u stripu bili prikazani kao miševi, Nemci kao mačke, Poljaci kao svinje itd. Autor je zapravo bio inspirisan nemačkim pogrdnim nazivima – *vermin* (miš ili pacov) za Jevreje i *schwein* (svinja) za Poljake.

NOVO I DRUGAČIJE: Špigelman inače spada među nekolicinu autora aktivnih tokom nastanka andergraund pokreta, koji je uneo jedan veoma smeo, eksperimentu sklon pristup u američki strip burnih šezdesetih godina. Početkom osamdesetih, Špigelman je u Njujorku pokrenuo časopis "Raw", koji će okupiti neke od crtača "izvornog" andergraunda, ali i otvoriti put za čitavu jednu generaciju mladih autora. "Raw" je bio sinonim za novo i drukčije, a neki od autora poput Gerija Pantera (Gary Panter) ili Marka Bejera (Mark Beyer) bili su pravo otkriće – čitali su ih klinci koji su slušali novotalasnu muziku, ali su bili i rado viđeni gosti malih i buntovnih umetničkih galerija. Sam Špigelman je na stranicama časopisa "Raw", počev od 1980. godine, u nastavcima objavljivao jednu detaljniju i duboko razrađenu verziju *Mausa*, koja će kasnije biti štampana i u obliku knjige; drugi tom ovog izdanja dobio je 1992. godine ugledno priznanje – Pulicerovu nagradu. Pažnja koju je ova strip-knjiga privukla unela je priličnu zbunjenost u uobičajene strukture glavnotokovske kulture, koja nije bila pripremljena za tako neobičan koncept. Našoj publici to će možda zvučati čudno, s obzirom na to da nismo navikli da pridajemo pažnju i da se bakćemo s klasifikacijom u knjižarama, ali je upravo klasifikovanje bilo jedan od problema, na tržištu gde to i te kako utiče na plasman i prodaju. Tako je *Maus* (distribuiran kako u prodavnicama stripova tako i u "regularnim" knjižarama) dospeo na "*fiction*" listu bestselera "Njujork tajmsa", odakle je na intervenciju samog Špigelmana premešten na "*non-fiction*" odeljak. Dakle, iako je strip govorio o ličnoj ispovesti Špigelmanovih roditelja, "klasifikatori" su bili zbunjeni činjenicom da su junaci nacrtani u obličju mačaka i miševa. Zabeležena je izjava jednog od urednika: "Hajde da pozvonimo na Špigelmanova vrata. Ako se na vratima pojavi džinovski miš, svrstaćemo knjigu pod *non-fiction*."

ISIJAVANJE EMOCIJA: Ono što je upečatljivo u vezi s prvim tomom *Mausa* (po svemu sudeći domaći izdavač namerava da objavi i drugi tom) jeste osećanje neizvesnosti, s obzirom na to da čitalac zna da najgore tek predstoji, zato što se knjiga završava pre nego što junaci uopšte kroče u logor Aušvic. Stalno bežanje od nacista, skrivanje jevrejskog para i njegove porodice po improvizovanim skloništima čine da ovo štivo neodoljivo podseća na duboko uznemiravajuće snove o proganjanju.

Pored svega, *Maus* je literatura koja isijava emocije, već i zato što nije nekakva depersonalizovana *istorija* nego strip crtan nalivperom, nastao na osnovu beleški koje je Špigelman zapisivao razgovarajući sa svojim ocem Vladekom (koji je umro 1982. godine). Paralelno sa tokom priče iz vremena četrdesetih možemo da pratimo i savremene razgovore između oca i sina, u kojima vidimo Vladeka ne samo kao heroja koji odoleva smrtonosnom žrvnju vešto administratizovane tiranije već i kao sasvim običnog, džangrizavog starca ne tako različitog od rasističke predstave o "škrtom Jevrejinu". Među najsnažnijim momentima knjige su četiri stranice posvećene reprintu storije *Zarobljenik paklene planete*, nastale 1973. godine, u kojoj Art Špigelman s bolnom iskrenošću opisuje samoubistvo svoje majke Anje, koja je preživela Aušvic, ali je odlučila da oduzme sebi život u jednom američkom predgrađu 1968. godine.

U svakom slučaju, *Maus* poseduje kvalitet *proživljenog viđenja*. S druge strane, Špigelman odoleva da ne traći vreme na moralisanje dok govori o tako ogromnoj temi kao što je holokaust. Svi zaključci su na čitaocu, koji teško da će biti ravnodušan kada bude sklopio ovaj strip. ■

SAŠA RAKEZIĆ

tv manijak

uklj
isklj

Kraljičina ružičasta svita

STVARNO SMO LIDER NA BALKANU. *To je inače omiljena fraza, kako našeg premijera, tako i gospodina G17 Labusa. Oduvek mi je parala uši zbog ružnih asocijacija na poslednje ratove na Balkanu, gde smo se na osnovu brojnosti i slavne Istorije stalno trtili da budemo najprvi. Na kraju smo vraćeni u red, jer* ***nema preko reda****, u međuvremenu smo se malo popravili, ali ne da nam đavo mira. OK, shvatam ja da više niko ne bi da ratuje, ali među susedima smo (to misli svaki naš građanin, ali i političar), nekako – najbolji. Ako ne možemo da budemo vodnik, daj da budemo desetar, ali* ***redov*** *– to nikako. E, onda sam video na TV Politici emisiju gde su gospodin Bogoljub Karić i gospodin Ljuba Mihajlović pričali kako su putovali u Tiranu. Doček sjajan, primili ih ko careve, jedva čekaju da čuju oće l'bit' šta od biznisa. Došli i sa Kosova, stari drugari,* ***šta je bilo bilo je, daj da se radi****. Videli smo i snimke, njihov Pink je duplo bolji od našeg, centar grada uređeniji nego u Beogradu, čoveče, shvatio sam – i oni 'oće da budu lider na Balkanu. Pošto od politike nema vajde, da vidimo šta Karići mogu da urade. Video sam lepo, bilo na Utisku nedelje, na prijemu im bio i premijer – za njih Centar sveta. Samo da se dogovorimo – šta ćemo da proizvodimo i u čemu smo najbolji. Jedva čekam da vidim taj albanski Pink, kako im izgleda Željko Mitrović (taj njihov se navodno obogatio trgujući kafom) i* ***kako im izgleda Boško****.*

Na BK televiziji je gost jutarnjeg programa bio urednik lista "Kafane". Neosporno je da su odigrale važnu ulogu (da ne kažem liderskу), ali ne slažem se sa autorima u jednom detalju. Kažu, ima sve u tim novinama, osim politike. Pa gotovo sve ovdašnje dnevne novine šire miris beskrajnih kafanskih diskusija, tu je baza podataka i debatni klub. Svim imenima novina, čisto radi probe dodajte – kafana (u odgovarajućem padežu) i videćete da skladno zvuči. Pa čak su i Lideri na Balkanu svirali po kafanama.

Što se RTS-a tiče, nekako se ***primirio pa ne talasa****, jer je narod dobio novogodišnje čestitke od gospodina direktora Crkvenjakova. Umesto paketića, oni oće 210 dinara za pretplatu, po domaćinstvu, uz velikodušni bonus, da možeš da koristiš bezbroj televizora. Jeste zakon prošao na Skupštini, al' čini mi se da je malo mnogo. Pitanje je samo uz šta će se račun naplaćivati, možda uz struju – to je najsigurnije, ali* ***mnogo liči na Slobin zeman****. U pozdravnoj čestitki ne piše šta ćemo da dobijemo za te pare, što malo zbunjuje gledaoce. Prema dosadašnjim saznanjima, sigurno je samo da će oni što plate, dogodine moći da vide snimak koncerta Miroslava Ilića u Centru "Sava". Trideset godina rada, 52 godine života, samo hitovi, čujem da je bio malo prehlađen, ali još može da izmami suzu iz oka.* ***Ko voli – platiće, ko krade – nagrabusiće****, jer ovoga puta zaista ima da vas provale putem švedskih detektora.*

Ravnogorska čitanka pokazala se kao izuzetno inspirativna za ovdašnje TV pregaoce. Na Pinku je obavljen izbor za Kraljicu lepote, jer ***bez Kralja ne valja****. Bio je tamo i neki uparađen penzioner u belom, ko biva Kralj (garant Nemanjić, ko Dolgorukov) sa svitom. E, tu je suština kompletne ružičaste televizije, čoveče,* ***glavno je da si u Sviti****. Tu su intrige, podmetanja, skandali, milost i nemilost Vladara. Tražila se lepotica kojom će Kralj (pun ko brod) oženiti sina i ostaviti im pare. Ne da su se primile pepeljuge po Srbiji već su ih motkama terali. Javilo se 600, u finale se probilo 50-ak i konačno šest finalistkinja podelilo je nagrade Sponzora. E pošto smo u savremenoj Srbiji,* ***moraš biti u Sviti i moraš imati Sponzora****. One su mučene deklamovale bisere mudrosti, pogađale da je grad svetlosti – Pariz (sledi koreografija), znači imale su puškice. Pobedila je Ilinka, najduže se smejala, do granice facijalnog grča, ali istini za volju jedina je odgovarala "iz glave". Ako su u Nigeriji izbili nemiri zbog izbora za Miss sveta, ovaj izbor meni izgleda kao šamarčina. Zato se po Srbiji* ***blesani klibere*** *na noge Nataše Mićić i Biljanu Plavšić smatraju izdajnicom, a devojčice sanjaju da bar na par dana budu deo ružičaste svite.* ■

DRAGAN ILIĆ

KNJIGE

Proza(ida) peščanog splina

Marija Šimoković
"Scenografija za vetar"
(Plavi jahač,
Beograd 2002)

Palanka je usađena u ono što najmanje očekujemo da njome odiše. Kažu, kič. Zar da osećam krivicu zbog prisnosti?

Kad god se neko ko je do tada bio isključivo pesnik(inja) odvaži da napiše roman, ili barem prozu blisku romanesknoj formi, skeptičniji – možda i ciničniji – čitalac uključi sve "alarmne uređaje" za krajnji oprez: hoće li usvojiti one nezaobilazne zakonitosti proznog iskaza, obogativši ih svojom pesničkom poputbinom, ili će, onako neprikladno raspevan(a), bespotrebno uteći od "prave" poezije ne stigavši pri tome do uverljivosti prozne forme? Subotičanka Marija Šimoković, posle devet zbirki pesama kojima je zauzela priznato i prepoznatljivo mesto u poeziji srpskog jezika, ispisuje složenac lirskih proznih krhotina *Scenografija za vetar* ipak dovoljno samosvesno i sigurno, uglavnom obuzdavajući Poriv Za Pevanjem; kada joj to, gdegde, ipak ne pođe za rukom, čitaocu ostaje samo da je moli da, zaboga, malko *smanji doživljaj* – na obostranu korist – i to se redovno i dešava, već na sledećoj stranici...

Scenografija za vetar još je jedna "prustoidna" potraga za onom famoznom *madlenom* davnog detinjstva, no takođe i fragmentarna lirska hronika ljudi i vremena jednog središnjeg panonskog mikrokosmosa, smeštenog između Subotice i Palića iz onih sada već "biblijskih" vremena kada ih je povezivao tramvaj; a nestankom tramvaja svaki turobno, skorojevićki i ružno *obestramvajeni* grad ostaje bez nečega važnog, prevažnog, čega je malo ko (bio) svestan u onoj plitkoj epohi Dirigovanog Progresa, kada se Svetoj Priprostosti činilo da je pravo sledeće pitanje na dnevnom redu epohe "kada će, drugovi, Srbin u kosmos", dočim je cincilikanje jednog "sitnoburžoaskog" urbanog prometala tek eho nazadne prošlosti.... Ili tačnije, ova je knjiga hronika jedne posve obične i neglamurozne subotičke Ulice Stipe Grgića (tamo uz kelebijski put, pa drugi sokak nadesno...), kako to istinskoj detinjoj meri i dolikuje, jer je jedan mirisni prašnjavi šor, sa klupicama *pridkućom* na kojima u predvečerje sede sve te *tetka rožike* iliti *roži-neni* i *husar-neni* naših detinjstava – takođe odavno preseljene na Drugu Stranu, *rashodovane* kao oni tramvaji, samo od jednog malo moćnijeg Gazde – sa svojom kolekcijom lokalnih čudaka i čarobnjaka, ujedno i istinska granica Sveta. I nepresušni majdan Čulnosti, vrelo *premijernih senzacija* jednog postojanja koje tek treba da zadobije "ozbiljnu", odraslu formu, mizanscen iznenadnih, misterioznih, detinjem naratoru nerazumljivih sreća i nesreća Odraslih, koji u *Scenografiji za vetar* jedno po jedno prelaze u Drage Mrtve...

Senzibilno, no ne i preciozno – osim, dakle, kad se baš *zapeva* – Marija Šimoković ispisuje ovaj hibridni prozno-poetski tekst upravo u vreme NATO-bombardovanja, baš kao svojevrsnu intimnu rekapitulaciju, kao čuvarno kolekcioniranje mirisa i slika jednog vremena i prostora, onako *za svaki slučaj*, ukoliko sve to bude izmenjeno Višom Silom... No, sama je Istorija ovde prisutna tek u krajnje diskretnim naznakama, što je više nego dobro jer bi drugačiji izbor mogao odvući spisateljicu ka onoj infamnoj *samosažalnoj banalnosti* kakvom su već nekoliki autori zapaprili svoje nemušte jer neiskrene i uistinu nepromišljene pokušaje da "osveste" jedan traumatični vremenski odsek iz tričave perspektive "uvređene nedužnosti". Taj je "spoljni", "nebeski" Krš i Tresak, kao kanda zakoniti i odavno suicidalno prizivani kreščendo jednog domaćeg Ludila Udvoje, ovde samo "okidač" za nastanak prozoidnog štiva koje razrasta kroz retrospektivno nizanje autobiografskih krokija u kojima spisateljica nalazi neophodno uporište: u jednoj od najupečatljivijih slika, devojčica krišom jede novine iz bakinog šifonjera, telesno se tako sjedinjujući s tada još nedokučivom tajnom Teksta, koji njenom dedi pričinjava toliki užitak! I to je, zar ne, neka vrsta Totalnog Čitanja, ili pak svojevrsni *tekstokanibalizam*, šta li? U svakom slučaju, uzbudljivo.

Prozni se pasaži sa *flešbekovima* jednog subotičkog mikrosveta izmenjuju s poetski(ji)m tumaranjem po Paliću, nekadašnjem i sadašnjem, a sve ih povezuje zavesa od uskovitlanog peska koji se neprestano nadnosi nad Suboticu i Palić, i koji neki optužuju za pojačano dejstvo one poslovične *panonske melanholije*, za legendarnu suicidalnost ljudi toga prostora... No, ja mislim da je pre stvar u kombinaciji zvuka cimbala i palićkog rizlinga – o kojem Šimokovićeva takođe pripoveda – kad udari Tužna Nedelja i čini ti se da više ništa ne može da se desi što je dobro, a što nije već bilo, i da je bolje da se ovako završi... O čemu u *Scenografiji za vetar* takođe ponešto ima, manje u Tekstu a više između redova, kroz koje fijuče onaj isti panonski weltschmerz upisan u onaj isti pesak u koji su kadgod piškili Danilo Kiš, Geza Čat i Dežе Kostolanji. A nije tako daleko odande ni ona *petrovgradska prašina* Vojislava Despotova, po kojoj se zove knjiga kojoj je *Scenografija za vetar* odnekud tako srodna iako uopšte, ali baš uopšte ne liče.

TEOFIL PANČIĆ

CD

Da se ne baci

Različiti izvođači
"1LOVE"
(**B-UNIQUE**, 2002)

Kompilaciju *1LOVE* osmislio je i realizovao eminentni uređivački tim najznačajnijeg muzičkog nedeljnika "New Musical Express". Njen humanitarni cilj je prikupljanje novca (prodajom) za fondaciju "War Child" koja, kako ime kaže, finansijski zbrinjava decu pogođenu ratom širom sveta. Onespokojavajuće naslovljena *1LOVE* nastavak je vrlo stimulativno nazvane *Help* kompilacije od pre par godina kada je većina prihoda bila namenjena ka bosanskim siročićima. Kreativni cilj, pak, ove kompilacije nakazno je, neinspirativno, drsko, uz povremene trenutke-za-sećanja – *odrađivanje zadatog*. A zadatak je bio obrada omiljenog singla koji se našao na vrhu britanske top liste.

Naizgled dovoljno inspirativna zamisao saplela se na startu. Umesto da bendove zamole ili da im nametnu kakvu *neobradivu* pesmu i time učine zadatak zanimljivijim, NME ekipa je izbor prepustila samim izvođačima. Tako su Oasis, umesto da obrade Jasona Donovana, obradili – Slade! Drugi problem bio je što je konkurs bio otvoren za sve, pa se otuda i kriterijum za iste (kako za obrade tako i za one koji ih obrađuju) srozao na – "daj šta daš". A dali su se: Starsailor, Sugababes, The Prodigy, Jimmy Eat World, Kelly Jones (Stereophonics), McAlmont & Butler, Manic Street Preachers, Ms Dynamite... E sad, teško se iz ove kupusare mogao dobiti "Best Of", kakav je *Help* kompilacija u velikoj meri bila.

Muse su tako dobili ideju da obrade standard Animalsa *House of The Rising Sun*, što je po ambicioznosti ravno nameri Merime Njegomir da na makedonskom otpeva *Bohemian Rhapsody*. Kelly Jonesova *Nothing Compares 2U* (od Princea do Sinead O'Connor) zvuči kao da je Rod Stewart otpevao na ve-ce šolji. Oasis su obradili Slade (ura!). Pokušaj Prodigy da sa obradom *Ghost Town* Specialsa ovima odaju počast završio se na kemikalbradisanju gde bi i sintagma "neveseo remiks" bila kompliment.

McAlmont & Butler sa *Back For Good* (Take That) i Ms Dynamite sa *Back II Life* (Soul II Soul) nude pristojne revalorizacije sjajnih pesama, minimalno manevrišući originalom, ali ne zanemarujući ni sopstvene stilove.

U ovakvom okruženju dve obrade brane čast promišljenog pristupa tuđem delu i demonstriraju opsesivnu alhemiju stvaranja novog od sta-

rog. Manic Street Preachers tretiraju *Out of Time* Rolling Stonesa kao ono što jeste – esencijalni pop singl reda *Good Vibrations* Beach Boysa. U njihovom izvođenju dodato je taman toliko sladunjavosti da stvar poprimi kičasto paperje i predstavi Preacherse kao bend smeo da odstupi od sopstvene pompezne patetike i patetične revolucionarnosti.

Providno ambicioznim izborom trijumfuju američki emo-popkorovci Jimmy Eat World, koji furiozni marš psiho buntovnika *Firestarter*, od Prodigy, pretvaraju u defanzivni antihit, kome je direktan pandan (ako ne i inspiracija) *Creep* Radioheada. Sačuvavši originalnu provokativnost, Jimmy Eat World otkrivaju njenu zastrašujuću unutarnju stranu koja leži u gotovo kamijevskoj dvoličnosti samih stihova.

Sve to u zbiru daje premalo motiva za kupovinu ove ploče, da nije plemenite namene. S druge strane – budite humani! Bolje da vi ovo slušate nego da neprodati tiraž podele uranijumom osiromašenoj deci. ■

SLOBODAN VUJANOVIĆ

Solo Goja

U utorak 17. decembra u galeriji Muzeja istorije Jugoslavije, otvorena je izložba "Solo Goya", na kojoj je izloženo jedanaest grafika Franciska Goje iz serije "Los caprichos". Ove grafike su došle u Beograd 1956. godine kada su jugoslovenski iseljenici u Francuskoj Josipu Brozu Titu poklonili jedanaest otisaka ove serije, a ovo je prvi put da se ta izuzetno vredna dela iz likovne zbirke Muzeja istorije Jugoslavije samostalno izlažu. Gojine grafike su jedinstvene po svom sadržaju, urađene kombinacijom bakropisa, akvatinte i suve igle, i predstavljaju sam vrh grafičke umetnosti. Sam Goja ih je u svom Madridskom dnevniku od 6. februara 1799. godine predstavio sledećim rečima: "Zbirka grafika i kapricioznih tema, smišljena i gravirana rukom don Franciska Goje. Autor je ubeđen da osuda ljudskih grešaka i poroka može biti dostojna tema slikarstva: kao pogodne teme za svoje delo, on je iz mnoštva gluposti i grešaka izabrao one koji su zajedničke svakom građanskom društvu, a među uobičajenim pomračenjima i lažima koje su prouzrokovane običajima neznanjem ili samoljubljem, one za koji veruju da su najprikladnija tema za podsmeh, ali koje u isto vreme podstiču maštu." Autor izložbe je Nenad Radić, kustos likovne zbirke Muzeja istorije Jugoslavije. Izložba će biti otvorena do 31. januara 2003. godine.

Zaštićena pozorišna zona

Nedavno je u Beogradu promovisana dvotomna knjiga *Schutzzone/Zaštićena zona*, svojevrsna antologija dramskih tekstova autora mlađe generacije sa prostora bivše Jugoslavije. Knjiga je nastala kao finalna faza konkursa za dramaturge koji je 2000. godine iniciralo i sprovelo austrijsko pozorište Teater m.b.H. iz Beča. Odaziv na konkurs bio je iznenađujuće veliki. Od prijavljenih 95 radova žiri u sastavu Dušan Jovanović (Ljubljana), Slobodan Štajner (Zagreb), Johana Tomek (Beč), Jovan Ćirilov (Beograd) i Dejan Dukovski (Skoplje), odabrao je i nagradio pet drama, koje su u ovoj publikaciji objavljene na originalnim jezicima i prevodu na nemački. Nagrađeni autori su Marinko Šlareski za dramu *Od životot na mojot sused*, Zorica Radković za komad *Susjeda*, Damir Šodan za *Zaštićenu zonu*, Milena Marković za svoje *Paviljone ili Kuda idem, odakle dolazim i šta ima za večeru*, i Ana Lasić za tekst *Gde ti živiš?* Cilj ove antologije, po rečima priređivača, bio je da se germanofonoj pozorišnoj javnosti predstavi i približi dramska produkcija ex-jugoslovenskih država.

T.J.

Архитектонски факултет Универзитета у Београду
Радна група за хармонизацију наставе са европским стандардима
организују под покровитељством Министарства просвете и спорта Републике Србије
уз подршку Фонда за отворено друштво, Београд

недеља савременог образовања у архитектури

округли сто
петак 20. децембар 2002. год, 16.00 сати, амфитеатар Архитектонског факултета у Београду
савремено високошколско образовање у области архитектуре

Архитектонски факултет у Београду, Одсек за архитектуру факултета Техничких наука Нови Сад,
Грађевинско-архитектонски факултет Ниш, Архитектонско-грађевински факултет Бања Лука,
Ректорат Универзитета у Београду, Министарство просвете и спорта Републике Србије,
Архитектонска висока школа Ахен, Пројекат оформљена културних трендова и архитектонског
професионалног образовања Београд/Лондон

REUTERS

EVROPSKA UNIJA

Ekskluzivni klub

U Kopenhagenu u elitno evropsko društvo primljene Poljska, Mađarska, Češka, Slovačka, Slovenija, Estonija, Latvija, Litvanija, Malta i Kipar

Iako se pridev "istorijski" prečesto pripisuje većim skupovima šefova država, samit u Kopenhagenu o proširenju Evropske unije svakako zaslužuje ovakav epitet. Samo mesec dana nakon "istorijskog" proširenja NATO-a, lideri zemalja koje čine najekskluzivniji klub u Evropi su u glavnom gradu Danske, predsedavajuće EU, iscrtali novu mapu zajednice i tako granicu pomerili daleko na istok i jug. Petnaestorica su zvanično pozvala deset novih zemalja da im se pridruže, od kojih većinu čine one koje su se pre nešto više od jedne decenije nalazile iza "gvozdene zavese", a čak tri od njih su bile u sastavu Sovjetskog Saveza. Vereničkі prsten tako su dobile Slovenija, Češka, Slovačka, Mađarska, Poljska, Malta, Kipar i baltičke republike Estonija, Latvija i Litvanija, a venčanje je zakazano za maj 2004. godine.

Turska, s kojom Evropa flertuje već skoro četiri decenije, odbijena je, ali joj vrata nisu

sasvim zatvorena. EU će razmatrati njenu kandidaturu 2004. godine, do kada je Turska dužna da uskladi svoje zakonodavstvo sa standardima EU i, naročito, da podnese izveštaj o poboljšanju stanja u oblasti ljudskih prava. U predvorju EU, ali ne i sasvim obeshrabrene, ostale su i Bugarska i Rumunija koje su se ulaskom u NATO prošlog meseca ipak približile ostvarenju sna o integraciji. One su pohvaljene za trud i napor koji vlade u Bukureštu i Sofiji preduzimaju da održe korak s tempom zahuktalih integracija. Njima će se prilika pružiti 2007. Ostale države Balkana, među koje spada i naša zemlja, u Kopenhagenu su dobile načelno ohrabrenje, ali niko nije imao smelosti da predvidi datum kada bi i po najoptimističnijim procenama mogle da se pridruže EU.

No, Evropska unija u koju se Turska, Bugarska, Rumunija, kao i zemlje tzv. zapadnog Balkana nadaju da uđu jednog dana biće tvorevina potpuno drugačija od one kojoj su nakon pada Berlinskog zida jedna po jedna zemlja istočnog bloka počele da pružaju ruku. I ni nalik na onu koja je nastala na ruševinama nakon Drugog svetskog rata kada su Francuska i Nemačka sklopile sporazum o zajedničkom korišćenju uglja i čelika. Biće to Evropa uvećana za više od 75.000.000 stanovnika (čak petinu od sadašnjeg broja građana EU) i za oko 23 odsto površine sadašnje teritorije.

JEDNA EVROPA: Opisujući istorijski ishod samita, evropski državnici naprosto su se utrkivali u superlativima. "Ovo je veliki trenutak za Evropu", stajalo je u prvoj zajedničkoj izjavi šefova 25 zemalja, starih i novih članica, pod nazivom "Jedna Evropa". Naslov zajedničke izjave želi da podseti mlađe naraštaje na ne tako davnu prošlost kada su Evropom vladale nepremostive hladnoratovske podele. "Zajednička nam je želja da Evropu pretvorimo u kontinent demokartije, slobode, mira i napretka". I domaćin skupa, danski premjer Anders Fog Rasmusen, želeo je da podseti na sve porođajne muke koje su prethodile stvaranju ideje o "jednoj Evropi". "Danas smo zaklopili jedno od najkrvavijih i najmračnijih poglavlja u istoriji Evrope", izjavio je danski premijer i dodao: "Odlučili smo da iscelimo naš kontinent. Odlučili smo da stvorimo jednu Evropu."

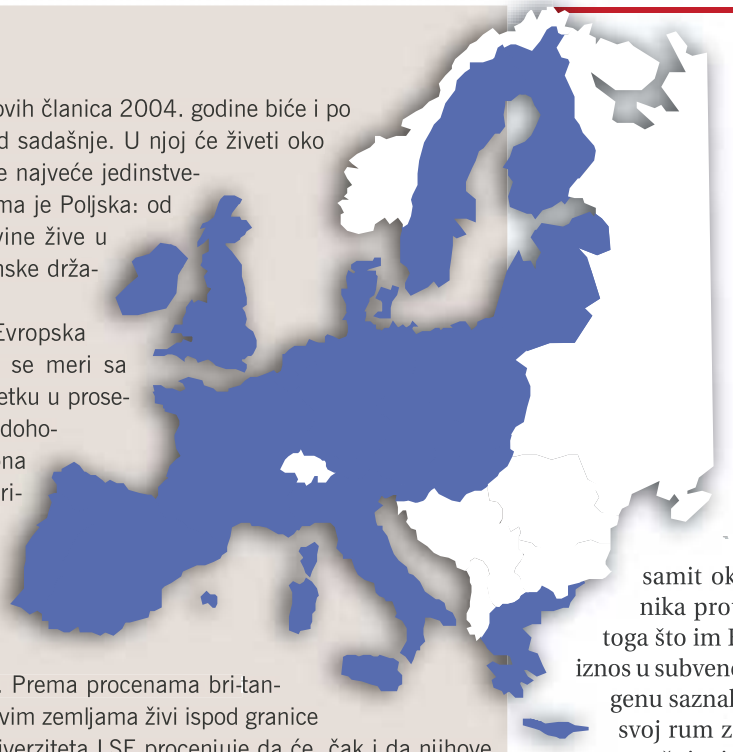
Proširenje Evropske unije, nekadašnje Evropske ekonomske zajednice, doista je i zamišljeno tako da izbriše hladnoratovske podele na Istok i Zapad, ali i da zaleči rane iz Drugog svetskog rata. Kada su pre blizu pola veka Francuska i Nemačka sklopile sporazum o uglju i čeliku, osnovnim sirovinama za pokretanje ratova u ono doba, i tako udarile temelje sadašnje Unije, ideja je prvenstveno bila da se snažnim ekonomskim savezom spreči novi rat između Nemačke i Francuske. Ali, Drugi svetski rat je izbio na Istoku kada je Nemačka napala Poljsku; za manje od dve godine, Poljska, koja je strašno stradala za vreme rata, a zatim izgubila šansu za oporavak jer se našla na pogrešnoj strani "gvozdene zavese", s Nemačkom će rame uz rame kreirati buduće ustrojstvo Unije.

DUGO PUTOVANJE: Parlamentima zemalja EU sada ostaje da usvoje odluke iz Kopenhagena, ali tu ne treba očekivati velika iznenađenja. Pozvane države će, kao što je bio slučaj prilikom prethodna tri proširenja, u svojim zemljama sprovesti referendum na kome će se građani neposredno izjasniti da li žele da se priključe EU. Iako je javno mnjenje u zemljama koje su u Kopenhagenu dobile zeleno svetlo i dalje na strani integracija, podrška ulasku u EU znatno je opala u poslednjih desetak godina otkad je bogatiji deo Evrope načelno otvorio vrata unazađenim zemljama Srednje i Istočne Evrope.

RAZOČARANI PREMIJER TURSKE: Abdulah Gul

Naime, mnogo je vremena prošlo otkad je tzv. Višegradskim zemljama (Poljska, Mađarska, i tadašnja Čehoslovačka) stiglo obećanje iz Evropske zajednice da će postati ravnopravne članice ekskluzivnog kluba. Iako je njihova

Megaevropa

Nova EU koja će biti stvorena pristupanjem novih članica 2004. godine biće i po teritoriji i po broju stanovnika mnogo veća od sadašnje. U njoj će živeti oko 450.000.000 stanovnika u 25 zemalja i biće najveće jedinstveno tržište na svetu. Najveća među pridošlicama je Poljska: od 75.000.000 novih stanovnika više od polovine živi u Poljskoj. Najmanje su dve ostrvske mediteranske države Malta (400.000) i Kipar (767.000).

Međutim, uprkos tome što će proširena Evropska unija po ekonomskom potencijalu moći da se meri sa Sjedinjenim Državama, nova Evropa će u početku u proseku biti siromašnija od sadašnje Unije. Najveći dohodak po glavi stanovnika ima Slovenija, ali i ona je dosta daleko od svojih bogatih suseda. Prihod Češke, druge po ekonomskoj snazi među novim članicama, s dohotkom od 8900 dolara po glavi stanovnika, ne čini ni trećinu bruto nacionalnog dohotka Nemačke. Dohodak Poljske je upola manji od evropskog proseka, a onaj u Rumuniji i Bugarskoj nije ni trećina. Prema procenama britanskog "Ekonomista", bar trećina stanovnika u ovim zemljama živi ispod granice bede. Profesor Dejvid Pjašo s londonskog Univerziteta LSE procenjuje da će, čak i da njihove privrede do 2015. imaju rast od dva procentna poena godišnje, siromaštvo u novim članicama i dalje biti dva do tri puta veće nego u ostatku EU.

Zbog velike sume novca koju će EU izdvojiti iz svojih kohezionih i strukturalnih fondova namenjenih izjednačavanju standarda širom Unije, ali i zbog recesije, građanima deset budućih članica neće biti dozvoljeno da slobodno traže posao u državama koje čine sadašnju Uniju.

Nakon 2004. će za ovakvu pomoć biti oštrija konkurencija nego do sada jer će se borbe voditi ne samo između novih članica, već i njih, s jedne strane, i tradicionalnih recipijenata pomoći iz strukturalnih i kohezionih fondova, poput Portugala i Grčke, na primer. Očekuje se da će pridošlice zbog toga biti najljući protivnici svakom pokušaju novog proširenja Unije kojima bi bile obuhvaćene siromašnije zemlje, poput Bugarske, Rumunije, koje su već na dobrom putu za prijem u članstvo, ali i za one čije članstvo nije izvesno, kao što su zemlje zapadnog Balkana.

ekonomska snaga tada bila daleko ispod evropskog standarda, u EU je preovlađivala logika da će se proširenjem na Istok na najbolji način proširiti i "zona mira, demokratije i prosperiteta", bez obzira na ekonomsku cenu. Tada se najčešće kao primer uzimalo proširenje EZ kojim su obuhvaćene siromašne zemlje juga, Portugal, Španija i Grčka, kojima su evropske integracije pomogle da otklone posledice vojnih diktatura. Ubrzo se, međutim, pokazalo da zanosu nema mesta i da će zemlje Istočne i Srednje Evrope morati da pređu mnogo mukotrpniji put od onog koji su do istog cilja prešli Portugal, Španija i Grčka. Zbog prirode organizma ovog jedinstvenog međunarodnog sistema kakva je EU, svako novo proširenje pratili su zastoj i ekonomska stagnacija. Čim su na videlo izbile sve ekonomske prepreke i političke posledice na ionako komplikovan mehanizam odlučivanja u EU, koje svako proširenje neminovno za sobom nosi, usledilo je otužno otrežnjenje u zemljama Istočne Evrope. Vlade koje su imale nedvosmislenu podršku građana za program integracija u Evropu počele su da gube legitimitet. Najveću cenu za ovakvo posustajanje platile su, kao što se i u Kopenhagenu moglo videti, Bugarska, Rumunija, pa i Hrvatska. Proces integracija pretio je da se pretvori u Sizifov posao, a vlasti su sa sve više teškoća pokušavale da objasne stanovništvu zbog čega nakon toliko odricanja izostaje dugo očekivana nagrada. Pa i pred sam samit u Kopenhagenu se pokazalo da su zemlje kandidati za proširenje spremnije od same EU.

U svakom slučaju, pozvanih deset zemalja je za priključenje EU danas znatno spremnije nego što su to svojevremeno bile Španija, Grčka ili Portugal. One su odavno otvorile svoja tržišta, restrukturirale privredu, i što je još važnije, u rekordnom roku usvojile više od 80.000 stranica zakona EU (*acquis communautaire*). S druge strane, uslovi za ulazak u EZ u vreme kada su joj se priključile južne zemlje bili su mnogo niži. Tada nije bilo jedinstvenog tržišta, države članice su imale prava na mnogo više protekcionizma, nije bilo ni tzv. drugog stuba Zajednice – zajedničke spoljne i bezbednosne politike – ni Šengenskog sporazuma, o zajedničkoj valuti da i ne govorimo.

EVROKRATE: Da se Kopenhagen desio pre deset, ili čak pet godina, od La Valete do Viljnusa bi tekli potoci šampanjca. Međutim, poslednjih desetak godina su Brisel od bajkovite prestonice "tvrđave Evrope" pretvorile u sumornu prestonicu komplikovane birokratije. "Bila je to šarolika i udobna Evropa", napisala je urednica uglednih čeških novina "Lidove novini" Jana Ciglerova u svom komentaru. "Bila je to Evropa u kojoj smo smeli da kažemo ono što mislimo i da putujemo gde želimo, s prepunim radnjama u kojima nećemo morati da podmićujemo prodavce zarad dve pomorandže ili rolne toaletnog papira. Ali to više nije ta Evropa s kojom naše vlade pregovaraju", zaključuje Ciglerova. Manje od dve nedelje pred samit oko 8000 čeških zemljoradnika protestovalo je u Pragu zbog toga što im EU nije isplatila očekivani iznos u subvencijama. Česi su u Kopenhagenu saznali da više nemaju pravo da svoj rum zovu "rum". Za Estonce je otrežnjenje došlo u vidu zabrane da love risove i medvede. Latvijski ribari jedva su se u Kopenhagenu izborili za pravo da love haringe mrežama koje nisu po propisima EU. Mađari su se u Kopenhagenu herojski borili da sačuvaju svoj tokaj, Slovenci za pravo da svoje konje zovu lipicaneri. Najtežu bitku vodili su Poljaci koji su uspeli da odlože promenu zakona kojima se ograničava pravo stranaca da kupuju zemlju u Poljskoj, ali su i u poslednji čas od sve škrtije EU izboksovali dodatnih 430.000.000 dolara pomoći poljoprivredi za sve zemlje kandidate, pored 42 miljarde dolara koje će deset novih zemalja dobiti u vidu pomoći između 2004. i 2006, kada EU sastavlja nov budžet. Pa, zar se istorija na to svodi, pitaju se danas mnogi širom te Evrope. Da, čuće svako suvi odgovor evrokrata u Briselu. Na Istoku, na kome se bezmalo pet decenija upravljalo iz jednog centra sve više raste strah da će Brisel postati neka nova Moskva i da će ove države ostati na periferiji, gde će im način života diktirati 80.000 stranica propisa i zakona koji se odnose na i najmanje pore društvenog života. No, za ovakvo gledište koje postaje sve popularnije među građanima najviše su krivi političari koji od silne trke za ulazak u EU nisu stigli svojim glasačima da objasne šta sve ovaj poduhvat podrazumeva i od čega se zapravo sastoji EU. No bez obzira na sva otrežnjenja koja su ove zemlje pratile na mukotrpnom putu do Evrope, male su šanse da se ove neveste pretvore u odbegle mlade. Alternativa je, naprosto, previše sumorna. Ili će se prikloniti EU, ili će ostati u orbiti Rusije kao što su to danas Belorusija i Moldavija. Ili, kako kaže Elemr Hankiš, stručnjak za evropske integracije iz Budimpešte: "Ili ćete se pridružiti Ukrajini i Kazahstanu ili Uniji. EU nije nikakav rajski vrt, ali je svakako bolja opcija od ove". ■

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ

FOTOGRAFIJE: REUTERS

AMERIKA–IRAK–SVET

Opasne igre

Veći deo sveta doživljava Ameriku kao arogantnu, uobraženu i agresivnu velesilu koja je krajnje neosetljiva i apsolutno nezainteresovana za svetske probleme, za sve veći jaz između bogatih i siromašnih, a sad još kreće i u ratni pohod na Irak

Gotovo sva istraživanja javnog mnjenja otkrivaju da Amerikanci i posle 15 meseci u velikom broju podržavaju spoljnu politiku predsednika Džordža Buša. Ipak priznaju da ih uznemiravaju zvuci ratnih truba, strepe od najavljene masovne vakcinacije protiv velikih boginja (biološki rat kao da ih više plaši od "klasičnog"), voleli bi ipak da Amerika u "taj rat protiv Sadama" krene uz saglasnost Ujedinjenih nacija. Međutim, velike upitanosti, a kamoli glasnog i masovnog protivljenja najavljenom ratnom pohodu na Irak nema.

Petnaest meseci posle terorističkog napada na Njujork i Vašington Amerika zapravo još ne dovodi u pitanje ni Bušovu politiku, ni taktiku, ni strategiju njegovog rata protiv terorizmma.

U Evropi, Aziji, Južnoj Americi, Africi sve su glasniji kritički tonovi protiv najavljenog rata, pa i same uloge Sjedinjenih Američkih Država u novijim globalnim zbivanjima.

Tako, na primer, Džon Pilger u londonskom "Gardijanu", apostrofira neke glavne obmane, mitove i laži u "ratu protiv terorizma":

Fanatici koji su izveli teroristički napad na svetski trgovinski centar i još neke objekte u Americi nisu došli ni iz Iraka, ni iz Avganistana, već iz Egipta i Saudijske Arabije. Na ove zemlje nije pala niti jedna jedina američka bomba: umesto toga 5000 civila poginulo je u Avganistanu od bombi koje je bacio Ujka Sam. Među ubijenima je i četrdesetoro svatova, mnogo dece i žena koji su došli na venčanje. Šta se danas dešava u Avganistanu, izgleda da za američke medije više nije mnogo zanimljivo. Koliko su tačne tvrdnje nekih francuskih uticajnih novina da u ovoj zemlji ponovo cveta proizvodnja i veliki, opasni biznis opijumom i da CIA vuče konce?

PATRIOTSKI ZAKON: A šta se dešava u "najdemokratskijoj zemlji na svetu"? Neke humanitarne i nevladine organizacije, ali i mnogi evropski i južnoamerički mediji ističu da su američke vlasti odmah posle 11. septembra uhapsile i odvele u koncentracioni logor Gvantanamo Bej na Kubi nekoliko stotina osumnjičenih. Nadležni nisu pružili nikakve dokaze protiv ovih ljudi koji su zatočeni protivno svim međunarodnim zakonima i ratnim konvencijama. Po novom drakonskom Patriotskom zakonu, FBI ima zapravo *carte blanshe* da zadire u vrlo privatnu sferu života svakog stanovnika ove zemlje, što uključuje i prisluškivanje telefonskih razgovora, zavirivanje u elektronsku komunikaciju, pa čak i raspitivanje šta sumnjivo lice čita u svojoj lokalnoj biblioteci.

Pilger nudi čitavu lepezu argumenata kojima potvrđuje svoju tezu da predstojeći napad nema mnogo veze s borbom protiv "oružja za masovno uništavanje", kako tvrdi propagandna kampanja orkestrirana u Vašingtonu i Londonu: Amerika zapravo želi, tvrdi Pilger, da kontroliše drugo najveće nalazište nafte na svetu.

Njegovi zapadnoevropski istomišljenici ocenjuju da je većina medija s obe strane okeana nekritično uključila u ovu opasnu igru: kao puki provodnici, primaju i prenose zvanične poruke Vašingtona, koje su zapravo poluistine, obmane i laži. Istina, deo liberalnih medija u Francuskoj, Nemačkoj i Italiji otvoreno raskrinkava neke dobro skrivane činjenice. Na primer, da je Amerika banja za teroriste! Sjedinjene Američke Države su jedina zemlja koju je Međunarodni sud pravde optužio za terorizam (u Nikaragvi), ali koja je stavila svoj veto u Savetu bezbednosti na rezoluciju kojom se sve zemlje članice pozivaju da poštuju međunarodni zakon.

Buš je u sasvim drugom kontekstu, iz svog bunkera, posle 11. septembra nedvosmisleno poručio: "Pobedićemo u ratu protiv terorizma, uhvatićemo te zlikovce gde god da su, bez obzira na to koliko će nam za to biti potrebno vremena."

Liberalni komentatori s prilično uverljivosti dokazuju da su Al Kaidini kampovi za treniranje u Avganistanu "dečji vrtići" u poređenju sa sličnim kampovima u SAD, prvenstveno sa Fort Beningom u Džordžiji, vodećom visokom školom za specijalne akcije. Donedavno je ova vojna institucija imala gotovo poetično ime The school of the Americas: ovde su se školovali razni specijalci, paramilitarci, obaveštajci, tajni i javni agenti, stručnjaci u mračnoj veštini terorizma. Navodno je na ovim "univerzitetima" obučeno oko 60.000 stručnjaka ovog profila.

POBEDIĆEMO: Džordž Buš

"Gardijan" nudi konkretan primer za ovu tvrdnju: kada je 1993. Komisija za istinu koju su Ujedinjene nacije formirale za Salvador imenovala oficire salvadorske vojske koji su počinili najveće zločine, ispostavilo se da je dve trećine ovog oficirskog kadra obučavano i trenirano u Fort Beningu i onda poslato na zadatak u domovinu. Diplomci s ove specijalne američke škole bili su i na čelu Pinočeove tajne policije, a rukovodili su i najvećim koncentracionim kampovima u Čileu.

Treba reći da je pod pritiskom liberalnijeg dela američkih medija američka vlada bila prisiljena da javnosti da na uvid "udžbenike" i specijalna skripta namenjena učenicima ove škole: ova štiva nedvosmisleno otkrivaju da se kao uobičajene metode preporučuju ucene, zlostavljanje, ubistva, pa i hapšenje porodica važnih svedoka.

Deo medija na svim meridijanima oštro kritikuje Bušovu administraciju i zbog zveckanja oružjem, ali i zbog dvostrukih moralnih i političkih aršina, kao i zbog činjenice da je najmoćnija zemlja na svetu koja istovremeno i najviše doprinosi globalnom zagrevanju odbila da u Kjotu potpiše deklaraciju koja bi regulisala ovaj veliki globalni problem. Oštre kritike Sjedinjene Američke Države doživljavaju i zato što je ova administracija odbila da prizna Međunarodni krivični sud, što minira mnoge poteze Ujedinjenih nacija od Bliskog istoka, do Afrike i Južne Amerike.

Više kanadskih komentatora, ali i njihovih kolega s drugih meridijana ogorčeno piše da su Bušovi ljudi na samitima u Kanadi i Indoneziji blokirali stotine miliona dolara koje su trebalo da odu najugroženijima na Zemljinoj kugli, onima koji nemaju ni hrane, ni čiste vode, ni struje.

RUŽNI AMERIKANCI: Londonski "Tajms", ali, recimo, i pariski "Mond" slično opisuju globalno raspoloženje prema Ujka Samu: veći deo sveta doživljava Ameriku kao arogantnu, uobraženu i agresivnu velesilu koja je krajnje neosetljiva i apsolutno nezainteresovana za svetske probleme, za sve veći jaz između bogatih i siromašnih. Amerika malo drži do mišljenja drugih, pa i svojih NATO saveznika.

Nije nimalo slučajno da antiamerikanizam postaje globalni fenomen. Gotovo da nema vodećeg svetskog lista koji nije objavio rezultate najvećeg istraživanja javnog mnjenja u istoriji koje je u 44 zemlje na svim kontinentima sproveo američki istraživački centar Pju gloubal etitjuds (Pew Global Attitudes). Ovo otkriva da antiameričko raspoloženje u svetu raste. Amerika, njena kultura, *way of life* još izazivaju i divljenje i simpatije u velikom delu sveta, ali plima nezadovoljstva, antipatije, pa i otvorene netrpeljivosti opasno raste, pokazalo je ispitivanje 38.000 ljudi na svim kontinentima. I ovo, ali i neka manja ispitivanja javnog mnjenja, pokazuju stalni porast negativnih osećanja prema Sjedinjenim Američkim Državama ne samo na kriznim tačkama najvećih konflikata (Bliski istok, centralna Azija) već i u tradicionalno prijateljskim i savezničkim zemljama kakve su Nemačka, Kanada, Francuska.

Istraživači su "izmerili" da u brojnim zemljama negativne emocije naročito podgreva najavljena invazija na Irak: antiameričko raspoloženje raste u Britaniji, Rusiji, Turskoj, Francuskoj, Nemačkoj. U ovim zemljama preovladava uverenje da se rat neće voditi zbog "brige za demokratiju i ljudska prava", pa ni zbog "oružja za masovno uništenje", već prvenstveno iz vitalnih američkih interesa koji mirišu na naftu.

Koliko Ameriku brine ova slika Ujka Sama kao "Ružnog Amerikanca" u svetskom ogledalu? Ima nešto neobično u američkoj psihi: oni su iskreno ubeđeni da žive u najboljem od svih mogućih svetova i ni izdaleka nisu svesni ovih negativnih globalnih emocija i percepcija. Ali, ne samo da ih ne potresa mnogo šta svet misli o njima, ne vole kritike da čuju ni od svojih, od Noama Čomskog, na primer, koji je odmah posle septembarske tragedije javno poručio da je od ključne važnosti kako će Amerika odgovoriti na napad: ako moćni i bogati odgovore ekstremnim nasiljem, to će samo doprineti eskalaciji spirale zla i nasilja. Ova i slična razmišljanja su ocenjena i marginalizovana kao "nepatriotska", pa i "izdajnička".

Jedan od velikih mitova o Americi je da takozvana sloboda govora, inače garantovana Ustavom, ima jaku tradiciju u javnoj kritičkoj misli i protestu. Čak su i liberalne šezdesete ovaj atribut ponele tek posle nekoliko godina rata u Vijetnamu kada su poginule već hiljade Amerikanaca. Pre toga mnogo upitanosti, a kamoli antiratne retorike, u medijima i javnosti nije zapravo ni bilo. Interniranje svih Amerikanaca japanskog porekla u posebne koncentracione logore posle Perl Harbura decenijama je bilo tabu tema o kojoj je Amerika otvorenije progovorila tek krajem devedestih.

Zašto Buš još ima veliku podršku u "ratu protiv terorizma" koji je, kako on poručuje, najbolji put za bezbednu budućnost? Zašto se na gotovo sve "bušizme", kratke, površne, a često i apsurdne predsedničke poruke naciji prosečan Amerikanac lako "prima"? Možda odgovor treba tražiti u činjenici da prosečan Amerikanac ne zna gotovo ništa o ostatku sveta i sve njegove slike su manihejske: mediji i holivudski stereotipi decenijama ga ubeđuju da je svet podeljen na dobre i loše momke, pa se "bušizam" "Mi nikada nismo bili osvajačka nacija. Mi smo nacija oslobodilaca", prima kao aksiom.

Drugačiji tonovi ipak počinju da se probijaju: nedavno se pojavilo otvoreno pismo američkoj javnosti, ali i svetu koje je potpisalo 100 Amerikanaca poznatih imena u svetu umetnosti, literature, nauke:

"Jednog dana se neće moći reći da narod Sjedinjenih Država nije ništa uradio kada je njegova vlada objavila rat bez granica i kada je uspostavila nove, rigidne mere represije. Mi smatramo da upitanost, kritika i protest moraju da budu prisutne i zaštićene institucije u ovom društvu. Za ova prava se mora boriti. I mi smo takođe bili šokirani užasnim događajima 11. septembra, ali gotovo da žalost za nastradalima još nije bila počela, a naši politički lideri su lansirali duh osvete. Vlada se sada otvoreno sprema da krene u rat protiv Iraka, zemlje koja nije povezana sa 11. septembrom.

Mi ovo poručujemo svetu: isuviše puta u istoriji ljudi su čekali da reaguju tek onda kada je bilo prekasno. Pozivamo sve da inspiraciju nađu u borbi onih koji su se borili protiv ropstva i svih onih koji su se borili za velike ideale slobode. Svi su oni počeli kao disidenti. Pozivamo sve koji slično misle širom sveta da nam se pridruže."

Sada, kada su se i u američkim medijima, ali i široj javnosti eto pojavile izvesne pukotine o svrsishodnosti i neminovnosti ratnog napada na Irak, u javnosti, ali i u najvećem delu medija kao da ima nostalgičnih tonova zato što više nema onog jedinstva, solidarnosti i jednoglasnosti kao odmah posle 11. septembra kada su svi spontano istakli zastave. Sada se mnogima ne dopada ovo buđenje iz tog zavodljivog sna – 15 meseci posle tragedije zastave se još vijore, Amerikanke nose minđušice zastave, a većina – ćuti i sluša ratne trube… ■

SLOBODANKA AST

FOTOGRAFIJE: REUTERS

Karakas: **Štrajk**

Venecuelu već treću nedelju potresa generalni štrajk. Predsednik Ugo Čaves pokušava da se odbrani od intenzivnih domaćih i stranih pritisaka da raspiše prevremene izbore. U nedelju je poručio stranim vladama da se ne mešaju u krizu u njegovoj zemlji. "Venecuela ne može da prihvati da se ijedna druga zemlja meša u njenu politiku", rekao je Čaves i dodao da je "to suverena zemlja koja ima svoj ustav i svoje zakone". Čaves, nekadašnji padobranac, koji je na vlasti ostao i posle pokušaja državnog udara u aprilu, prkosi štrajkačima i posle protesta u subotu, kada je više od pola miliona ljudi tražilo njegovu ostavku. Neke analitičare zbivanja u Venecueli podsećaju na čileanski scenario. Naime, protest je usledio posle poziva SAD da u Venecueli budu održani vanredni izbori radi rešavanja političke krize. Čaves se u nedelju obratio javnosti, odbacivši generalni štrajk porukom: "Razbijamo štrajk!" Svoje političke protivnike je nazvao "petokolonašima" i "izdajnicima". Štrajk zaposlenih u naftnoj industriji, u kojem učestvuju direktori, upravnici i kapetani na tankerima, sveo je proizvodnju nafte na manje od trećine i praktično zaustavio izvoz. Protivnici optužuju Čavesa da je uništio ekonomiju zemlje i da je vodi u komunizam kubanskog tipa. Istovremeno, u vreme kada se razmatra rat protiv Iraka, Vašington je zabrinut zbog smanjenja uvoza nafte iz Venecuele. Čaves, koji je izabran za predsednika 1998. i kom mandat ističe 2007, tvrdi da je Ustavom dozvoljen samo referendum na polovini mandata, dok štrajkači traže vanredne izbore.

Minsk: **Skinhedsi**

Sud u Belorusiji osudio je početkom nedelje na višegodišnje kazne zatvora četvoricu mladih neonacista, skinhedsa, koji su fizički maltretirali studente afričkog i azijskog porekla, u prvom suđenju te vrste za zločin podstaknut rasnom i verskom mržnjom. Sud u Vitebsku osudio je 18-godišnjeg predvodnika grupe na šest godina zatvora, dok su tri optužena maloletnika osuđena na najmanje tri i po godine maloletničkog zatvora. Sva četvorica najavila su žalbu. Mladiće je optužnica teretila da su prošlog proleća u više navrata tukli strane studente tamnije boje kože kod Medicinskog instituta u Vitebsku, 300 kilometara severoistočno od Minska. To je prvo suđenje za neki rasno i verski motivisan zločin u Belorusiji, iako u krivičnom zakonodavstvu te zemlje već nekoliko godina postoje odredbe koje predviđaju kažnjavanje takvih zločina. Beloruske vlasti navele su da je prvooptuženi osamnaestogodišnjak u istrazi pokazao simpatije za Adolfa Hitlera i za ruskog nacionalističkog lidera Aleksandra Barkasova. Šef regionalnog ogranka beloruske tajne službe KGB-a Sergej Kamenkov izrazio je nadu da će te "drakonske kazne odvratiti talas nasilja na etničkoj osnovi".

Skoplje: **Policajci**

Pripadnici rezervnog sastava makedonske policije pokušali su prošlog ponedeljka da blokiraju više putnih pravaca iz Skoplja, ali su ih u tome sprečili policajci iz redovnog sastava. Jedinice policije su postavile kordone, sprečivši tako rezerviste da blokiraju pravce Skoplje–granični prelaz Blace, Skoplje–Tetovo i Skoplje–Kumanovo. Oko 50 rezervista je ostalo pored puta za granični prelaz Blace, a jedan od njih je izjavio da su nezadovljni radom vlade premijera Branka Crvenkovskog. Oni su zapretili i predsedniku parlamenta Nikoli Popovskom koji je prošle nedelje odbio da ih primi i sasluša njihove zahteve. Rezervisti traže isplatu zaostalih zarada za poslednjih šest meseci, socijalno i penzijsko osiguranje i zapošljavanje u Ministarstvu unutrašnjih poslova ili drugim državnim institucijama. Ministar policije Hari Kosotov izjavio je juče da je MUP isplatio rezervistima dve zaostale plate i da će svi dugovi prema njima biti izmireni do kraja godine. Dodao je da će oni dobiti status "branilaca države", koji će im garantovati prednost pri zapošljavanju ako budu ispunjavali druge uslove. Rezervisti su kazali da nisu zadovoljni ponudom ministarstva i tvrde da neće odustati od svojih zahteva. Rezervni sastav policije je tokom krize u zemlji brojao 6000 pripadnika, nakon čega je smanjen za polovinu. Ministarstvo policije planira da u redovnom sastavu zadrži 700 rezervista.

Atina: **Atentat**

Novi gradonačelnik Atine Dora Bakojani zadobila je posekotine po licu i rukama od krhotina stakla kada je prošlog petka na njen automobil otvorena vatra. Sagnuvši se da dohvati torbu, Bakojani je izbjegla atentat sličan onome u kom je pre 13 godina ubijen njen muž. Vozač Bakojanijeve ranjen je u vrat. Vlasti su saopštile da je napadač jedan 35-godišnji automehaničar, koji se lečio od psihičkih tegoba i nema očiglednih veza sa organizovanim terorizmom. Bakojani, koja će prvog januara položiti zakletvu kao nova gradonačelnica Atine, vodiće grčku prestonicu i u vreme Olimpijskih igara 2004. godine. Njen pokojni muž Pavlos bio je političar iz redova konzervativaca, a ubijen je u atentatu 1989. godine od strane terorističke grupe "17. novembar". ■

Priredio: D. K.

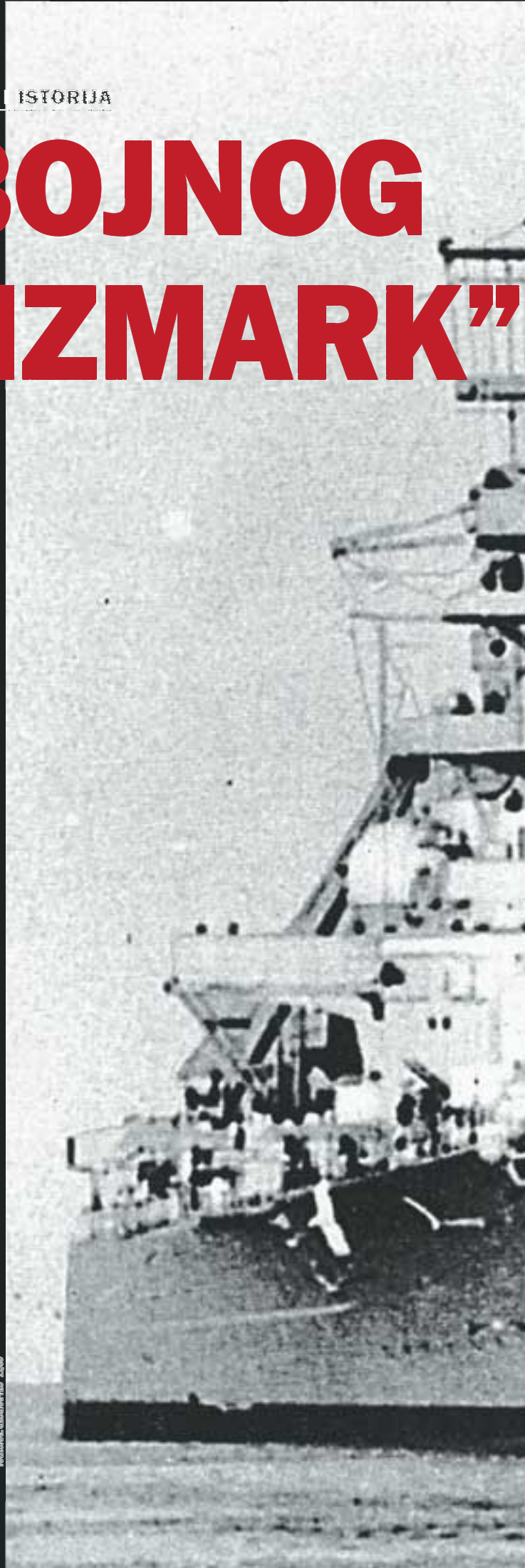

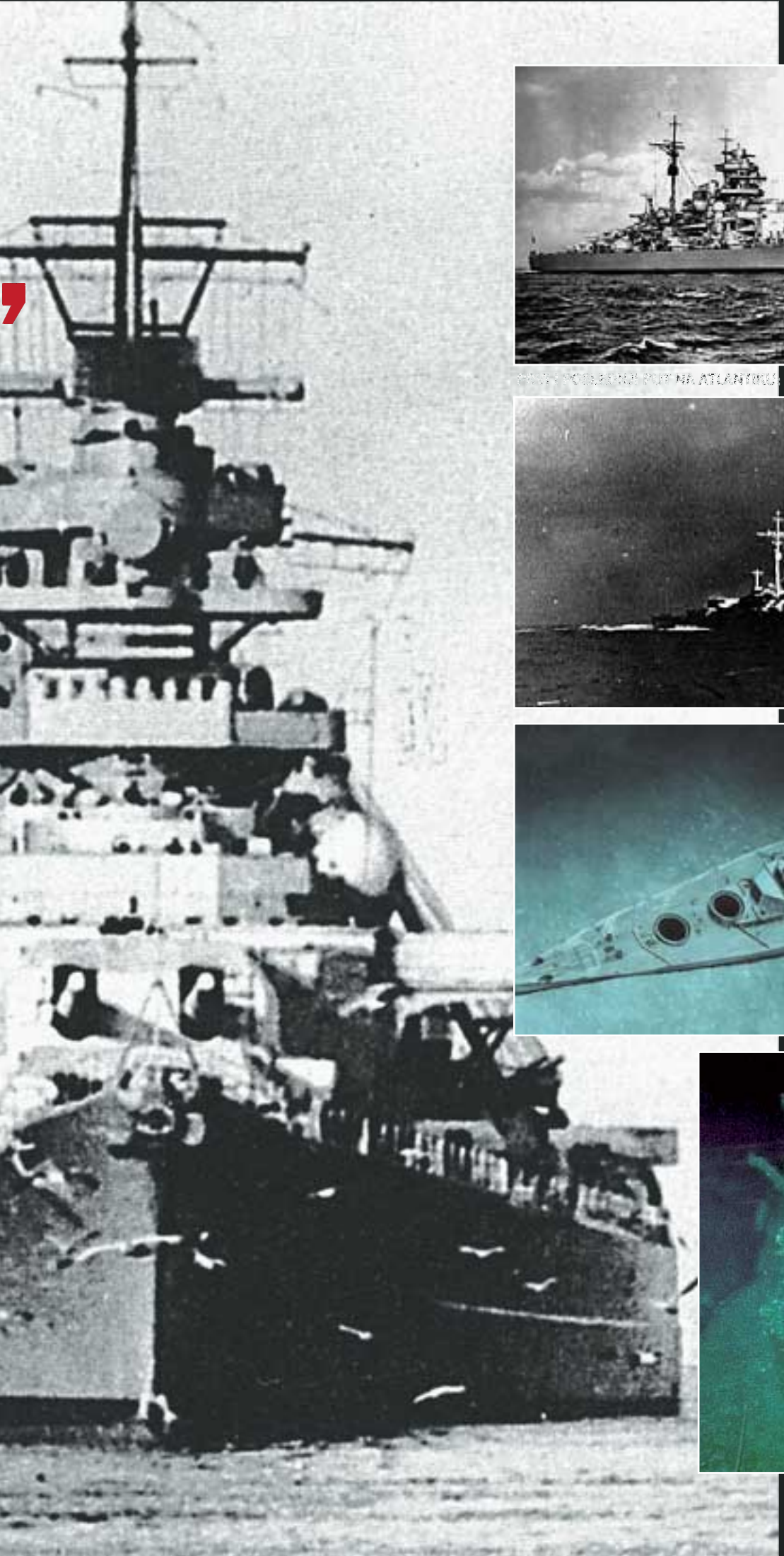
ENIGMA BOJNOG BRODA "BIZMARK"

Dokumentarac "Expedition Bismarck" Džejmsa Kamerona, koji je TV kanal Discovery premijerno prikazao 8. decembra ove godine istražuje lanac događaja koji su doveli do jedne od najvećih pomorskih bitaka u istoriji – potapanje bojnog broda "Bizmark". Kameronov film je vešta kombinacija bogate arhivske građe, kristalno čistih snimaka sa dna okeana, vrhunske animacije i komentara dva nemačka mornara koji su preživeli poslednju "Bizmarkovu" bitku

"HOLIVUD JE SINONIM ZA LUDILO. Dok radiš na filmu, nemaš vremena za bilo šta a ja volim da se bavim i drugim stvarima u životu", kaže Džejms Kameron, reditelj koga pamtimo prvenstveno po filmovima *Terminator* (1984), *Aliens* (1986), *Terminator 2: Judgment Day* (1991) i *Titanic* (1997). "Posle svakog filma bežao sam na pučinu da ronim i tako se vraćao u normalu. Ako bih dobio šansu da proživim svoj život iz početka, verovatno bih se bavio isključivo okeanografijom." Ljubav prema moru i podvodnom svetu ne samo da je pomogla Kameronu da snimi neke od boljih filmova u svojoj režiserskoj karijeri (uz famozni *Titanic* tu je i *Abyss* iz 1989. godine) nego je vremenom prerasla u pravu opsednutost velikim brodovima i još većim pomorskim katastrofama. "Mene je holivudski uspeh oslobodio", kaže Kameron, "sada konačno imam priliku da se bavim nečim što je za mene istinska fantazija." Kameron ne samo da je snimio igrani film po motivima tragične sudbine Titanika (ova patetična limunada oborila je sve dotadašnje filmske rekorde, od troškova snimanja do ukupnog prihoda i gledanosti), već je 2001. godine, koristeći specijalne robotizovane, daljinski kontrolisane kamere koje je konstruisao njegov brat Majk, snimio trodimenzionalni podvodni dokumentarac o Titanku (*Ghosts of the Abyss*) koji će biti prikazan u aprilu naredne godine. Ovaj film je za Kamerona bionovo iskustvo i prilika da se u isto vreme posveti poslu, umetnosti i zadovoljstvu. Kada mu je TV kanal Discovery ponudio budžet od četiri miliona dolara za sličan film o "Bizmarku", najvećem ratnom brodu Hitlerove Nemačke, Kameron nije oklevao. Tako je nastao dokumentarac *Expedition Bismarck* koji je Discovery premijerno prikazao 8. decembra ove godine (videli su ga i mnogi Jugosloveni koji uživaju u blagodetima kablovske televizije).

Dokumentarac istražuje lanac događaja koji su doveli do jedne od najvećih pomorskih bitaka u istoriji i potapanja "Bizmarka" 27. maja 1941. godine. Po svojim epskim razmerama, jedino Titanik ima priču uporedivu sa *Bizmarkovom*. Početkom drugog svetskog rata "Bizmark" je zbog svoje veličine i snage predstavljao pravu noćnu moru za Vinstona Čerčila. Izgledalo je da je "Bizmark" nezaustavljiv i da mu se niko ne sme suprotstaviti: ponos britanske kraljevske mornarice, The Hood, tek nešto manji od "Bizmarka", otpremljen je na dno jednim jedinim projektilom.

WWW.ABSOLWENCI.COM

Isplovljavanje, bitka i na dnu okeana

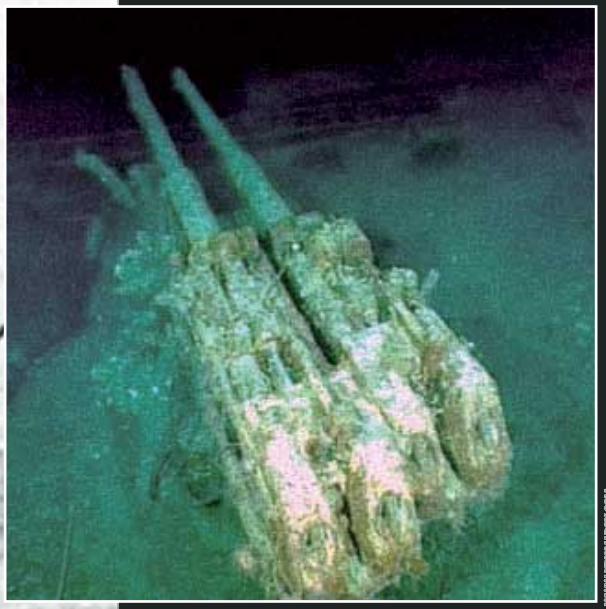

WWW.ABSOLWENCI.COM

Ilustracija na ovoj snimci ističe bitku između podmornice i ratnog broda

WWW.ABSOLWENCI.COM

WWW.ABSOLWENCI.COM

Ispostavilo se da je "Bizmark" nepotopiv taman koliko i Titanik. Danas "Bizmark" leži na dnu Atlantika, oko hiljadu kilometara zapadno od Bresta u Francuskoj, na dubini od oko pet kilometara. Kameronov film je vešta kombinacija bogate arhivske građe, kristalno čistih snimaka sa dna okeana, vrhunske animacije i komentara dva nemačka mornara koji su preživeli poslednju "Bizmarkovu" bitku. Ovu režisersku tehniku Kameron naziva *Reality Camera*: najvažnije je da gledalac, dok prati sablasne snimke olupine na čijem se pramcu još jasno vidi ogroman kukasti krst, ima osećanje da se zaista nalazi na mestu snimanja.

Dokumentarac uz to pokušava da odgovori i na jednu staru enigmu o kojoj je napisano desetak knjiga: da li je "Bizmark" potonuo usled oštećenja koja su mu naneli britanski brodovi ili zato što su ga Nemci, suočeni s neminovnim porazom i zarobljavanjem, namerno potopili. Sumnju su podgrejale brojne ekspedicije koje su posetile olupinu pre Kamerona utvrdivši da je obim "Bizmarkovih" oštećenja manji nego što se ranije verovalo i da se olupina nalazi u relativno dobrom stanju ("Bizmarkovo" mesto potonuća prvi je identifikovao Robert Balard, 1989. godine). Kameron se priklanja onima koji smatraju da je i pored serije pogodaka "Bizmark" i dalje mogao da plovi, ali da je namerno razoren iznutra kako ne bi bio izložen ponižavajućem odvlačenju u britanske luke. Specijalne kamere u titanijumskom oklopu, dovoljnom jakom da izdrži pritisak 500 puta veći od atmosferskog, otkrile su da "Bizmark" leži na morskom dnu u položaju kao da plovi kroz večnost, sa topovskim cevima koje su zadržale svoj položaj iz poslednje bitke, sa mnoštvom detalja očuvanim u ledenoj vodi. Kameronu za pravo daje i penzionisani američki pomorski oficir Fred Meklaren: "Svaki veliki ratni brod pripremljen je za ovakvu eventualnost: bolje je da potone sam nego da padne u neprijateljske šake." Najglasniji protivnici ove teorije su, naravno, Britanci.

ISPLOVLJAVANJE: Izgradnja "Bizmarka" počela je 1. jula 1936. u Hamburgu a porinut je 14. februara 1939. godine. Krstila ga je Dorotea fon Levenfeld imenom svog dede, velikog nemačkog državnika Ota fon Bizmarka ("gvozdeni kancelar"). Vatreni prigodni govor održao je Hitler lično. "Bizmark" je u operativnu upotrebu nemačke mornarice ušao 24. avgusta 1940. godine kada je svečano podignuta ratna zastava. Sa svojih 50.900 tona i 226 metara (dvaput teži i jedva nešto kraći od Titanika), sa 12 parogeneratora, tri turbine i 138.000 konjskih snaga, "Bizmark" je ušao u legendu pre nego što je i zaplovio: bio je to najveći, najbolje naoružan, najčvršće oklopljen i najopasniji ratni brod svog vremena.

Povedeni početnim ratnim uspesima na otvorenom moru (preko 20 potopljenih i zarobljenih brodova), nemački admirali su u proleće 1941. godine pokrenuli operaciju *Rheinübung* (Vežba na Rajni) sa namerom da potpuno prekinu rute britanskih konvoja u severnom Atlantiku. Za izvođenje ovog zadatka formirana je posebna borbena grupa od četiri velika broda: Bizmark, Tirpitz, Scharnhorst i Gneisenau. U to vreme britanski konvoji počeli su da dobijaju mnogo jaču pratnju ratnih brodova tako da je njihovo presretanje bivalo sve teže i opasnije. Namera Nemaca bila je da "Bizmark", kao najveći ratni brod tog vremena, eliminiše i razjuri savezničke razarače i krstarce, dok u isto vreme ostali nemački brodovi rutinski potapaju nezaštićene teretnjake. Međutim, plan je na samom početku zapao u teškoće pošto grupu nije bilo moguće kompletirati, što zbog neiskusne ili nekompletne posade, što zbog hitnih popravki brodova nakon britanskih napada iz vazduha. Na kraju je pomorska komanda angažovala svega dva raspoloživa broda: "Bizmark" i "Prinz Eugen" sa kapetanima Ernstom Lindemanom i Helmutom Brinkmanom i admiralom Ginterom Litjensom na čelu.

Ova dva broda isplovila su iz Gotenhafena (danas Gdinja u Poljskoj) 18. maja 1941. godine. Tek sutradan će admiral Litjens obavestiti posadu o prirodi njihove misije u severnom Atlantiku. Brojni ribarski brodovi primetili su kretanje "Bizmarka" dok se on 20. maja nalazio u Kategatu, delu mora između Danske i Švedske. Nije prošlo mnogo vremena a Britanci su, preko svog vojnog atašea u Stokholmu, već imali informaciju da se dva velika nemačka broda, praćena grupom razarača kreću ka Atlantiku. Britanci su tačnu lokaciju "Bizmarka" imali već 21. maja kada ga je jedan Spitfajer britanske obalske komande spazio u vodama zapadno od Bergena (Norveška). Ispostaviće se da je ovo rano otkrivanje nemačke flote praktično odredilo dalju sudbinu "Bizmarka". Da se nemačka komanda opredelila za isplovljavanje kroz Kilski kanal umesto kroz Skagerak i Kategat, "Bizmark" bi se dočepao otvorenog mora praktično neopažen.

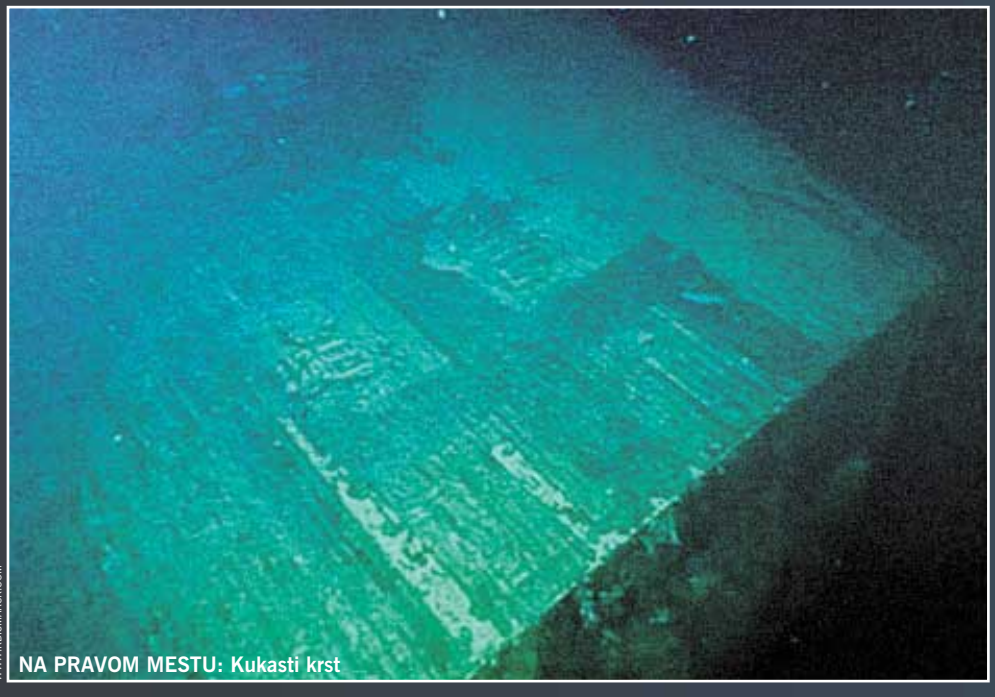
BOJ I: Britanci nisu gubili vreme i na brzinu su sakupili flotu koju je predvodio viceadmiral Lanselot Holand sa zadatkom da prati kretanje nemačkih brodova. U floti su se našli krstarica Hood sa degažmanom od 48.400 tona, ponos

WWW.KBISMARCK.COM

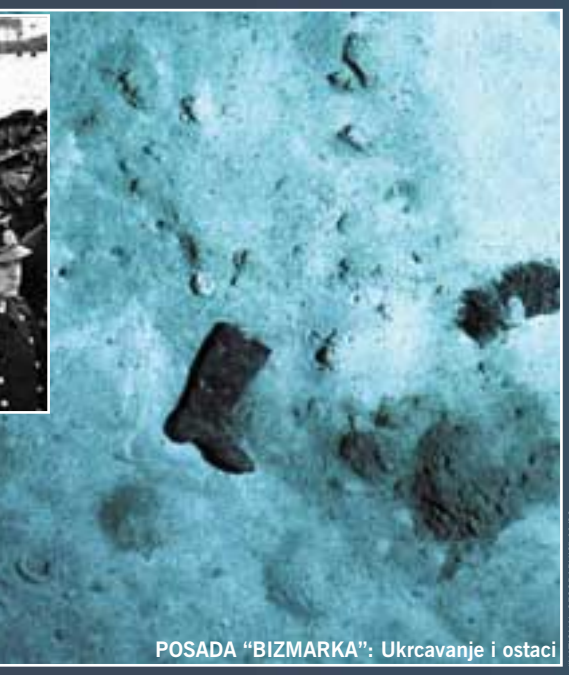
britanske mornarice i pre "Bizmarka" više od 20 godina najveći vojni brod na svetu, "Prince of Wales" od 44.400 tona i šest manjih brodova. Nakon više čarki, do žestokog sukoba došlo je u vodama između Islanda i Grenlanda 24. maja izjutra. U međusobnom manevrisanju i razmeni vatre Nemci su bili precizniji: jedan projektil ispaljen sa "Bizmarka" sa rastojanja od oko 16 kilometara pogodio je Hood pravo u skladište municije i izazvao strahovitu eksploziju od koje se brod bukvalno raspolutio i potonuo za samo tri minuta. Od 1418 članova posade preživela su samo trojica. "Prince of Wales" je takođe teško stradao, pogođen je četiri puta sa "Bizmarka" i još tri puta sa "Prinz Eugena", od pogotka u komandni most izgubio je skoro ceo komandni kadar i dosta mornara, ali je uspeo da pobegne sakrivši se iza dimne zavese.

Na nemačkoj strani, "Prinz Eugen" je prošao takoreći bez ogrebotine, ali je "Bizmark" zato pogođen tri puta u levi bok. Dva projektila su eksplodirala u koritu broda, nakon čega je u brod ušlo oko 2000 tona vode blokirajući preko 1000 tona goriva, dok je treće zrno samo proletelo kroz trup ostavljajući u njemu rupu prečnika jedan i po metar. Brod se nagnuo napred i na levu stranu usled čega su vrhovi propelera bili stalno izvan vode. I pored toga,

WWW.KBISMARCK.COM

NA PRAVOM MESTU: Kukasti krst

POSADA "BIZMARKA": Ukrcavanje i ostaci

*NATIONAL GEOGRAPHIC 11/89

"Bizmark" je sačuvao manevarske sposobnosti, dovoljno veliku brzinu i vatreni potencijal. Admiral Litjens tada pravi verovatno ključnu grešku: umesto da se upusti u poteru i dokusuri "Prince of Walesa" a zatim se vrati na opravku u Trondhajm ili Bergen, Litjens odlučuje da okrene "Bizmarka" ka mnogo udaljenijem Brestu u okupiranoj Francuskoj, verovatno smatrajući da će otuda moći mnogo brže da se vrati u borbu na Atlantiku čim neophodne opravke budu završene.

S obzirom na to da je "Prinz Eugen" ostao netaknut, Litjens je odlučio da ga odvoji od "Bizmarka" i pošalje u lov na neprijateljske konvoje po samostalnoj proceni. Istovremeno, britanski brodovi "Suffolk" i "Norfolk" nastavili su da drže "Bizmarka" u sendviču, prateći njegovo kretanje sa bezbedne razdaljine. Na samom "Bizmarku" situacija sa gorivom bivala je sve teža, brod je morao da uspori kako bi štedeo gorivo i uopšte sačuvao šanse da se dočepa francuske obale. Ovo je omogućilo Britancima da se konsoliduju i okupe raštrkane brodove za kontraudar na "Bizmarka". Poteri se priključio i nosač Victorious sa devet torpednih aviona Swordfish. I pored toga što su ovi avioni bili prilično zastareli, jedan od bačenih torpeda pogodio je "Bizmarka" u desni bok i naneo mu prve ljudske žrtve. "Bizmark" je morao dodatno da uspori radi nužnih popravki, što je omogućilo britanskim snagama da smanje rastojanje i češće uznemiravaju Nemce povremenim artiljerijskim plotunima. Međutim, ni Britanci nisu mogli da plove maksimalnom brzinom, s obzirom na to da su u strahu od nemačkih podmornica neprekidno plovili u cik-cak liniji. "Bizmark" je zgodno iskoristio ovu okolnost i pod okriljem noći uspeo da izmakne goniteljima 25. maja pred zoru.

Borbeni moral nemačkih mornara bio je toga jutra na najvišem nivou. U euforičnoj atmosferi posada je kapetanu Litjensu poželela srećan rođendan preko brodskog razglasa. Čestitka je došla i od Litjensovog pretpostavljenog, admirala Redera, ali i od Hitlera lično. Ponet emocijama, Litjens je sakupio posadu i održao egzaltiran govor: "Vojnici 'Bizmarka'! Vi ste već stekli veliku slavu. Potapanje bojnog broda Hood ima za nas ne samo ratni već i moralni značaj jer je Hood bio ponos Britanije. Neprijatelj će sada pokušati da okupi svoje snage i nametne nam odsudnu bitku. Pucaćemo sve dok se topovske cevi ne usijaju, sve dok i poslednje zrno ne ispalimo. Nemačka nacija je uz nas. Naš bojni poklič od sada je *pobeda ili smrt!*"

BOJ II: Vizuelni kontakt sa "Bizmarkom" Britanci su uspostavili tek sutradan uveče, sa lake krstarice Sheffield. Čim je položaj protivnika identifikovan, u strahu da im se neprijatelj ponovo izgubi u mraku, Britanci su rešili da upotrebe sve snage za odlučujući napad, koristeći i nosač torpednih aviona Arc Royal. Završni udarac počeo je 26. maja u 20:47 i "Bizmark" je ubrzo dva puta pogođen torpedima bačenim upravo sa aviona Arc Royala. Prvi pogodak naneo je zanemarljivu štetu, ali je drugi pogodio krmu i potpuno onesposobio kormilo. Šteta je bila toliko ozbiljna da je Litjens u 21:40 poslao telegram svojoj komandi: "Brod više ne može da manevriše. Borićemo se do poslednjeg daha. Živeo Firer!" Pred ponoć, kada je već postalo jasno da je "Bizmark" u potpunom okruženju, admiral Litjens šalje još jednu depešu svojoj komandi i kancelaru lično: "Vođi nemačkog rajha, Adolfu Hitleru: Borićemo se do poslednjeg čoveka, s verom u našeg Firera i s nepoljuljanim uverenjem u konačnu nemačku pobedu."

Tokom čitave noći britanski brodovi su u talasima napadali "Bizmarka". Mnogo plotuna ispaljeno je nasumice sa obe strane jer su atmosferski uslovi bili loši a more nemirno. Teško oštećen, "Bizmark" više nije mogao da izmakne svojim goniteljima čiji se broj stalno uvećavao, ali je i dalje pružao otpor odbijajući da istakne belu zastavu. Litjens je bio svestan da je pitanje sata kada će se najteži britanski brodovi uključiti u bitku i time prelomiti njen ishod. Sutradan 27. maja u 8:30 pristigao je i bojni brod "King George", brod od 44.400 tona, a pratili su ga "Rodney" (41.000 tona), "Norfolk" (13.400 tona), "Dorsetshire" (13.400 tona) i mnogo pratećih brodova. Bilo je jasno da je "Bizmark" u potpuno beznadežnoj situaciji, usamljen protiv dva bojna broda i dve teške krstarice.

KRAJ: U narednih sat vremena svi topovi "Bizmarka" bili su onesposobljeni artiljerijskim pogocima i brod je počeo da liči na glinenog goluba u koga se besomučno puca iz svih kalibara i sa svih strana. Izgleda da je u tim trenucima kapetan Lindeman izdao naređenje da se brod onesposobi i napusti, iako za to ne postoje nikakvi materijalni dokazi. Poslednji udarci već potpuno demoliranom "Bizmarku" zadati su sa malog rastojanja od par kilometara sa kojeg je bilo praktično nemoguće promašiti, bilo topovima bilo torpedima. Brod se nagnuo toliko da je voda preplavila palube, strukturna oštećenja bila su vidljiva iz velike daljine, mesta pogodaka ličila su na prave kasapnice a mnogi mornari potražili su spas skakanjem u more. Za manje od sat vremena ka "Bizmarku" je ispaljeno oko 3000 artiljerijskih projektila, od kojih je bar nekoliko stotina pogodilo cilj, naročito u poslednjoj fazi kada je brod ostao nepokretan i bez odbrane. Po količini pogodaka koje je "Bizmark" izdržao pre nego što je 27. maja u 10:39 otišao zauvek na dno, on nema takmaca u celokupnoj pomorskoj istoriji. Tek nešto manji britanski Hood potonuo je za tri minuta, dok se "Bizmark" opirao satima i na kraju potonuo sa borbenom zastavom koja je još prkosno lepršala na glavnoj katarki.

Udes "Bizmarka" preživelo je oko 800 mornara, dok su ostali odvučeni na morsko dno zajedno sa brodskim trupom. Britanci nisu želeli da rizikuju napad nemačkih podmornica dužim boravkom na mestu okršaja i na brzinu su pokupili samo manji broj ljudi iz vode. Od ukupno 2200 mornara i oficira samo njih 115 ostalo je u životu. Prosečna starost posade iznosila je svega 20 godina. Nemačka ratna mašina potapanjem "Bizmarka" pretrpela je najveći pojedinačni gubitak tokom Drugog svetskog rata. Iako je Hitlerova mornarica i nakon toga predstavlja respektabilnu snagu, ona više nije bila u stanju da ozbiljnije ugrozi savezničke rute za snabdevanje. Poučeni sudbinom "Bizmarka", Nemci su ubrzo odustali od korišćenja velikih, teških brodova za presretanje savezničkih konvoja prebacujući ovaj zadatak na manje značajne, pokretljivije brodove. Krajem 1941. godine i ovo je postalo veoma rizično, tako da su na Atlantiku preostale da se bore još samo nemačke podmornice, u početku sa znatnim uspehom, ali sa sve većim gubicima kako je vreme odmicalo. Do maja 1943. godine Nemci su ostali bez 41 plovila i od tog gubitka više se nikad nisu oporavili.

"Bizmark" je bio jedan od poslednjih klasičnih bojnih brodova naoružanih topovima i torpedima. Za razliku od svog broda blizanca Tirpitza i japanskog Yamatoa, koji su uništeni pre nego što su uopšte ušli u bitku, "Bizmark" je ostao upamćen po hrabrom, istrajnom otporu nemerljivo jačem protivniku. Vreme posle "Bizmarka" pokazalo je da su nosači aviona mnogo ubojitije ratno sredstvo koje obezbeđuje stratešku premoć ne samo na vodi već i u vazduhu. Iako je era velikih pomorskih bitaka odavno završena, legenda o "Bizmarku" i njegovim požrtvovanim mornarima i dalje živi.

Današnja Nemačka ne gleda na česte ekspedicije i posete "Bizmarku" sa previše odobravanja. U njegovoj olupini još se nalaze posmrtni ostaci više stotina nemačkih mornara koji su, iako indoktrinirani i fanatizovani, ipak časno služili svojoj otadžbini. Prema međunarodnim zakonima, olupina "Bizmarka" u internacionalnim vodama i dalje se nalazi u vlasništvu zemlje porekla i ima status vojničkog groblja koje se ne sme skrnaviti. Mesto na kome počivaju ostaci "Bizmarka" i njegovih mornara za Nemce je, pre svega, mesto dubokog pijeteta i razmišljanja o počinjenim istorijskim greškama. Za Kamerona i Discovery ovo je tek zgodna tema za još jednu visokobudžetnu TV emisiju koja se u udarnom večernjem terminu gleda uz ćaskanje, čips i pivo. ■

DR SAŠA MARKOVIĆ

RonaldORO

U roku od samo 24 časa brazilski as je svojoj impresivnoj kolekciji trofeja dodao još dva: "Zlatnu loptu" pariskog nedeljnika "Frans Fudbal" i "Trofej FIFA" namenjen najboljem igraču sveta

FONET

Definitivno je jasno da Roberto Karlos NIKADA neće osvojiti ni "Zlatnu loptu" koju "Frans Fudbal" dodeljuje najboljem evropskom igraču , ni "Trofej FIFA" koji najboljem na svetu svojim glasovima uručuju selektori više od 200 zemalja. Kada nije najbolji u godini u kojoj je bio prvak Evrope, pobednik evropskog Superkupa i osvajač Interkontinentalnog kupa (sve sa Realom) i prvak sveta (sa svojim Brazilom) neće biti nikada.

"Šta mogu, ja sam defanzivni igrač. Osim toga, trofej je pripao mom prijatelju Ronaldu", rekao je sa širokim osmehom klasičnog "dobrice" brazilski as koji je za sedam godina u Real Madridu propustio samo sedam utakmica.

I samo letimičan pogled na listu pobednika u anketi "Frans Fudbala" pokazuje koliko je Roberto Karlos u pravu. Među pobednicima je samo jedan golman (Lav Jašin, 1963) i jedan "libero" Franc Bekenbauer (1972. i 1976), i to pošto je na početku karijere igrao na sredini terena. Svi ostali su napadači ili ofanzivni vezni igrači, sa izuzetkom Čeha Masopusta (1962) koji je bio "vezni defanzivac". Ako je ove godine i bilo dileme, raspršena je 3. decembra u Tokiju kada je Ronaldo dao prvi od dva gola Reala u finalu Interkontinentalnog kupa protiv Olimpije iz Asunsiona. Da sve bude paradoksalnije, asistirao mu je – Roberto Karlos. Tim dodavanjem "dodao" mu je i "Zlatnu loptu", izbivši je sam sebi iz ruku. Sistem glasanja je demokratski, 52 dopisnika "Frans Fudbala" iz 52 zemlje Evrope pravi svoju listu od pet najboljih u kalendarskoj godini. Izvesni pritisci i sugestije su, naravno, uvek mogući, ali anketa važi za ozbiljnu i dosad, uglavnom, nije bilo većih primedbi na konačni ishod glasanja. A što (mnogo) bolje prolaze napadači i vezni igrači od odbrambenih fudbalera, jedna je od onih životnih nepravdi koju ništa ne može da ispravi...

Ovogodišnji slučaj Ronalda je karakterističan po još nečemu: on je prvi fudbaler koji je dobio oba najvrednija trofeja igrajući, praktično, pola sezone. Do letos je bio član Intera iz Milana ali je, posle serije teških povreda, odigrao tek nekoliko utakmica u samom finišu italijanske lige koju je Inter izgubio u poslednjem kolu. Na vreme se oporavio da zaigra na Mundialu i bude najbolji strelac sa osam golova od kojih dva u finalu. To mu je donelo veliku prednost a dobar start u Realu po letošnjem prelasku iz Intera (za 47 miliona eura Interu) popravio mu je šanse da bi ih gol u Jokohami, na istom stadionu na kome je u junu trijumfovao sa Brazilom, sasvim učvrstio. Dobio je 171 poen, 26 više od Roberta Karlosa dok je golman nemačke reprezentacije i Bajerna Oliver Kan, Ronaldova dvostruka žrtva u finalu Mundijala, ostao na trećem mestu sa 114 glasova. Daleko iza ostali su Zidan (78), Balak (67), Tjeri Anri (54), Raul (38), Rivaldo (29)... Ronaldo i Kan bili su protagonosti i na svečanosti FIFA-e prošlog utorka uveče u Madridu, Brazilac je dobio najviše glasova selektora više od 200 zemalja dok je Kan bio treći. Između njih se ubacio Zinedin Zidan, pre svega zahvaljujući fantastičnom golu u finalu Lige šampiona u Glazgovu jer na Mundijalu, zbog povrede, nije igrao prva dva meča a Francuska je u trećem ispala...

Ronaldo je izjavio da se nada da na treći trofej "neće čekati pet godina" (pošto je prvi osvojio 1997). Sada se pridružio Di Stefanu, Bekenbaueru, Kigenu i Rumenigeu koji su po dva puta bili najbolji, ispred njega sa "het-trikom" ostaju Johan Krojf, Mišel Platini i Marko Van Basten. S obzirom na Ronaldove godine (25), klub u kome igra (Real Madrid) i reprezentaciju koja je prvak sveta (Brazil), vrlo je verovatno da će se RonaldORO (kako ga je prozvala španska štampa) uskoro pridružiti trojici ispred sebe a u perspektivi ih može i prestići. ■

v. s.

FIFA WORLD PLAYER
(25. 12. '01)

1991 – Lothar Mathaus 128
Jean Pierre Papin 113
Gary Lineker 40

1992 – Marco Van Basten 161
Hristo Stoičkov 88
Hašler 61

1993 – Roberto Baggio 152
Romario 84
Dennis Bergkamp 58

1994 – Romario 346
Stoičkov 100
Roberto Baggio 80

1995 – George Weah 170
Paolo Maldini 80
Jurgen Klinsmann 58

1996 – Ronaldo 329
George Weah 140
Shearer 123

1997 – Ronaldo 480
Roberto Carlos 85
Bergkamp/Zidane 62

1998 – Zidane 518
Ronaldo 164
Šuker 108

1999 – Rivaldo 543
David Beckham 194
Gabriel Batistuta 79

2000 – Zinedin Zidane 370
Luis Figo 329
Rivaldo 263

2001 – Luis Figo 250
David Beckham 238
Raul 96

2002 – Ronaldo
Zidan
Kan

Miloš Maksimović treći strelac Lige

RANG

BEOGRAD – U devetom kolu prvenstva beogradskih medijskih kuća u malom fudbalu, koje se igra utorkom i sredom u balonu SK "Vračar" (poznatijem kao "Južni bulevar"), ekipa "Vreme Rang" savladala je neugodni i borbeni sastav TV Novosti sa 4:3 (dva gola Miloša Maksimovića, koji se probio na treće mesto na listi strelaca, i po jedan Zlatana Stojanovića i Vladimira Vukovića). Ovom pobedom je ekipa "Vreme Rang" učvrstila četvrtu poziciju i gotovo sigurno obezbedila učešće u plej-ofu.

Ostali rezultati: "Večernje novosti"- Treći kanal RTS 3:2, "Blic"/TV Košava – SVC "Džef" 2:3, "Sport" – RTV Studio B 7:8, BK telekom – Radio Beograd "Levelo" 4:10, "Vesti" – "Glas javnosti" 3:0 (b.b.), MIP Radio KBM – RTV B92 4:3 i Radio Jugoslavija – RTS Beogradski program 10:1.

Na tabeli vodi Radio Beograd "Levelo" sa 22, ispred Trećeg kanala RTS sa 20 i ekipa Radio Jugoslavije i "Vreme Rang" sa po 19 bodova.

MEDIA LIGA

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

O poštenju i skandalima

"Juriš novih istina"; Vreme" br. 622

Za manje od dva meseca nedeljnik "Vreme" po drugi put piše o jednom udžbeniku istorije. Ako smo za prvi tekst iz pera Miloša Vasića pomislili da predstavlja vrhunac nekorektnosti, neukusa i elementarnog nepoznavanja istorijskih činjenica, prevarili smo se.

Nije neobično ni čudno kritikovati bilo šta, pa ni ovaj udžbenik, ali je zaista previše ako se zanemare elementarne norme pristojnosti. Jedna od njih podrazumeva da se bar ponekad konsultuju i autori, da se tekst koji se podvrgava kritici unapred ne diskredituje ideološkim parolama i političkim diskvalifikacijama, da se ne minimiziraju mišljenja koja se ne uklapaju u zamišljeni stereotip. Proklamovana sloboda mišljenja i tolerancija, za koju se nedeljnik "Vreme" zalaže od svog osnivanja, trebalo bi da se reflektuje makar kroz ravnopravan tretman dve strane, kroz mirnu i konstruktivnu diskusiju, a ne kroz uvrede: da je u pitanju skandal, da autori udžbenika nude istorijske laži. Prve dve strane teksta propraćene su fotografijom iz nedavnih ratova, sa jasnim aluzijama koje ja u potpunosti odbacujem i tumačim ih kao vrhunski cinizam, kao čin nedostojan intelektualizma i bilo kog vida duhovnosti; kao oblik vulgarne propagande kojom treba prikriti sopstvenu ideološku ostrašćenost i isijavanje već davno viđene mržnje prema neistomišljenicima.

Tako je lakše. Lakše nego biti radoznalog duha, verovati da ne postoji jednom zauvek dosegnuto znanje, verovati da se pojave i procesi, posebno oni dugog trajanja i protivurečni sami po sebi, ne mogu objasniti crno-belim slikama, predrasudama i jednostavnim objašnjenjima. Ali, to podrazumeva naporan istraživački rad, strpljivo sedenje u arhivima i bibliotekama. To već nije lako. To podrazumeva i uobličavanje istraživanja, pisanje radova. Ni to nije lako. Lakše je ne raditi ništa i kritikovati one koji rade.

Kritičari nazivaju skandalom samo pojavljivanje ovog udžbenika, govore da nije ispoštavana procedura. Pitam se: koja procedura? Zašto je Ministarstvo prosvete odobrilo udžbenik ako procedura nije ispoštovana? Da li su autori udžbenika krivi što je još na snazi zakon iz 1993. godine koji reguliše tu materiju? Kritičari kažu da je ta procedura u demokratskim zemljama veoma jednostavna. Ja mislim da je još jednostavnije nešto drugo. Ko je kriv što Srbija, uz Albaniju i Grčku, nema nekoliko ravnopravnih udžbenika za svaki razred? Autori ovog udžbenika? Zavod za udžbenike? Ministarstvo prosvete? Da li je neko kritičarima ovog udžbenika zabranio da se bave istraživanjem opšte i nacionalne istorije od sredine XIX veka pa do najnovijih vremena? Da li im je neko zabranio da napišu udžbenik? Da li sam to ja? Da li su oni, možda, bili upoznati sa pisanjem ovog udžbenika? Da li znaju koliko je trajao proces pisanja i odobravanja? Znaju. Znaju da je čitava priča počela oktobra 2000. godine i da je rukopis, posle više desetina konsultacija sa odgovornim ljudima iz Ministarstva, posle 11 radnih verzija, konačno odobren 24. maja 2002. godine. Da li je to skandal? Da li su i oni istoričari koji su, kao recenzenti, pozitivno vrednovali rukopis udžbenika učesnici u skandalu? Da li su i nemački istoričari, koji su se na seminaru održanom u Institutu "Georg Ekart" u superlativima izrazili o ovom udžbeniku, uz iznošenje i primedaba koje su strogo naučne prirode, učesnici u skandalu? Da li se ovde, možda, radi o skandalu internacionalnih razmera? Ili je, pak, u pitanju tipična balkanska, provincijalna, palanačka zavist, zla volja? Da li još uvek prisutni "balkanski špijun" traži "sumnjiva lica"?

Da li grešim? Kome je to Herodot ostavio testament na znanje, na pravo da se bavi istraživanjima, na pravo da piše? Od kada postoji moderna istorijska nauka, bibliografija radova je jedan, valjda najznačajniji (ili je i to domen skandala) pokazatelj vrednosti nekog istoričara. Zaista bih voleo da kritičari ovog udžbenika javnost obaveste o svojim naučnim radovima i referencama koje ih kvalifikuju da presuđuju, da vrednuju i ocenjuju. Takve bibliografije treba sučeliti sa bibliografijama autora udžbenika, pa neka čitaoci procene ko je za šta kvalifikovan.

Kritičari govore o nekim činjenicama, neistinitim i lažnim, vezanim za Prvi i Drugi svetski rat. U prvom slučaju apostrofiraju deo udžbenika u kome se piše o Londonskom ugovoru sklopljenom između sila Antante i Italije i zaključuju: *Šta pokazuje taj pasus? Prvo, on pokazuje elementarno nepoznavanje istorije, što je veliki problem ukoliko imate ambicije da nečemu naučite đake. Londonski ugovor je bio tajni sporazum i srpska vlada je ulagala ogromne napore da sazna njegovu dobro čuvanu sadržinu, koju je u potpunosti obelodanio Vladimir Iljič Lenjin posle revolucije u Rusiji, ustajući protiv tajne diplomatije. Dakle, srpska vlada nije ni znala šta u njemu piše. Drugo, to je sporazum u kome se govori jedino o teritorijama koje bi trebalo da pripadnu Italiji i nijednom rečju se ne pominju tada austrougarske zemlje u zaleđu jadranske obale – te teritorije nisu spadale u italijansku interesnu sferu, pa nisu ni bile predmet pregovora (...) Svake godine sa studentima istorije iznova radimo ovaj ugovor upravo zbog toga da bismo pokazali kako nastaje mit. Međutim, autori udžbenika poveli su se za lažnim podacima koji se mogu naći u paranaučnoj literaturi, koji su bili stalno izgovarani u televizijskim emisijama posebno na početku devedesetih godina.*

Prilikom obrade ove problematike koristio sam sledeću literaturu: 1) Andrej Mitrović, *Prodor na Balkan i Srbija 1908–1918*, Beograd, 1981; Andrej Mitrović, *Srbija u Prvom svetskom ratu*, Beograd, 1984, Đorđe Stanković, *Nikola Pašić i jugoslovensko pitanje*, I-II, Beograd, 1985; Đorđe Stanković, *Nikola Pašić, Saveznici i stvaranje Jugoslavije*, Zaječar, 1995 (drugo prošireno izdanje); Andrej Mitrović, *Prvi svetski rat*, *Prekretnice novije srpske istorije,* Kragujevac, 1995, I, str. 75–95. Da li je ovo paranaučna literatura?

Da li je srpska vlada znala za Londonski ugovor, da li su saveznici njoj nešto nudili i da li je Vladimir Iljič Uljanov prvi saopštio njegove rezultate "ustajući protiv tajne diplomatije"? Da bi se odgovrilo na ovo pitanje, treba ponešto i pročitati. Ovom prilikom upućujem kritičare na knjigu Đ. Stankovića iz 1995. godine, na strane 139–171 i poglavlja "Zamke italijanskog iredentizma" i "Bitka za Makedoniju". Na tim stranama data je vrlo precizna i naučno argumentovana hronologija ratne diplomatije, pregovora Antante sa Italijom i Bugarskom, kao i napori srpske vlade da saznaju ponešto o tim pregovorima. Svoje uslove za uključivanje u rat na strani Antante italijanska vlada precizirala je 4. marta 1915. godine: Trentini do Brenera, Trst sa celom Istrom, jugoslovenska obala Jadranskog mora u dužini od 375 kilometara (Dalmacija sa poluostrvom Pelješcem i ostrvima), neutralizacija Boke Kotorske, albanska obala Jadrana oko Valone sa ostrvom Saseno; Adalija i Dodekanska ostrva u Maloj Aziji i proširenje kolonija u Africi. Ugovor je potpisan 26. aprila 1915. godine.

Prvo obaveštenje o pregovorima Nikola Pašić je dobio 26. marta od Frana Supila. Sledećeg dana (27. marta) Pašiću su obaveštenje poslali srpski poslanici u Parizu i Rimu, Milenko Vesnić i Mihailo Ristić, koji je poslao i specijalnu kartu Balkana, izrađenu od strane poluslužbenog instituta "Agostini", na kojoj su bile ucrtane nove političke granice. Vesnić je obaveštenja slao i 27. i 29. marta. Regent Aleksandar 31. marta pregovara sa ruskim zvaničnicima o Pašićevoj poseti Petrogradu "da sa Srbije skine odgovornost za eventualnu pogrešku koja bi mogla imati kob-

Objašnjenje

U tekstu pod nazivom "Da li ste za kafu", objavljenom u "Vremenu" broj 622, došlo je do neprecizности u naslovima nad grafikonima. Umesto naslova "Koju kafu pijemo" trebalo je da piše "Koja vam marka kafe prva padne na pamet", a umesto naslova "Sećanje na reklame" trebalo je da piše "Koja vam reklama prva padne na pamet". Izvinjavamo se zbog nastalog propusta, jer su izmenjeni naslovi možda doveli do pogrešne interpretacije.

ne posledice". Valjda kritičari ne spore i da je Rusija bila članica Antante? Već 6. aprila Pašić upućuje zvaničnu izjavu u London, Petrograd i Pariz u vezi s kompenzacijama Italiji, odbijajući "namirenje Italije na račun srpskih, hrvatskih i slovenačkih zemalja". Pašić je 24. aprila ponovo uputio zvaničnu izjavu savezničkim vladama. O pregovorima je ubrzo saznala i srpska javnost, parlamentarni krugovi, Dvor i vojska. U periodu do 1. maja Pašić je bio upoznat sa tačnim datumom potpisivanja tajnog Londonskog ugovora. Na sve proteste srpske vlade, u Londonu su tvrdili da su "srpski nacionalni zahtevi, za razliku od jugoslovenskih, bili potpuno osigurani", što je i potvrđeno savezničkom notom od 3. maja 1915. godine.

Šta su saveznici nudili Srbiji? Od 20. jula 1915. godine kreće engleska diplomatska inicijativa da se Srbiji ustupe znatne teritorije Habzburške monarhije: deo Banata, dva izlaska na Jadran (Dalmacija i severna Albanija) i "jedinstvo Srbije sa Hrvatskom i Slovenijom". Pošto je Pašić uporno odbijao sve takve ponude, ruski diplomata Sazonov je srpskom poslaniku M. Spalajkoviću rekao sledeće: *Ja želim osigurati mir između vas i Bugara. Zbog toga i tražim Makedoniju. Hoćete li Hrvatsku? Ne možete i jedno i drugo. Vama je budućnost na zapadu, a ne u razbojničkoj Makedoniji. Ja hoću da stvorim Veliku Srbiju, obezbeđenu od Bugarske i zato vam nudim Hrvatsku. A vi ako hoćete da upropastite Srbiju zatražite Makedoniju, koja će vas izesti.*

Edvard Grej je, ukoliko bi Srbija ustupila traženi deo Makedonije, bio spreman da garantuje podelu teritorija južno do Drave i Dunava, a na zapadu do Zagreba, zatim jadransku obalu od Rijeke do Svetog Ivana Medovanskog, izuzev delova koji su već bili obećani Italiji. Srbija bi, takođe, i formalno pristupila četvornom sporazumu. Ovaj predlog podržao je i Teofil Delkase, šef francuske diplomatije, ali se tome energično usprotivio Sidnej Sonino. Zbog toga je usledio i nešto reduciraniji predlog, pa je Pašić govorio da je za Srbiju "bolje da časno podlegne neprijatelju nego da ustupanjem svojih teritorija, pod pritiskom saveznika, stvarno učini samoubistvo". Novi predlog upućen je, u formi zvaničnog Memoranduma, 16. avgusta. Srbiji su bile predviđene sledeće kompenzacije: Bosna i Hercegovina, Srem, Bačka, deo jadranske obale od Ploča do 10 km južno od Cavtata, severna Albanija i Slavonija. Kako zaključuje Đ. Stanković, *ovaj predlog je delovao na Pašića poražavajuće, mada su kompenzacije Srbiji bile stvarno u okviru rešavanja srpskog pitanja i u svom najvećem delu i ispunjavale program ujedinjenja Srba*. Pašić nije, međutim, želeo da otvara pitanje pregovora za stvaranje Velike Srbije, jer je to odudaralo od Niške deklaracije i proklamovanih srpskih ratnih ciljeva koji su podrazumevali oslobođenje i ujedinjenje Srba, Hrvata i Slovenaca.

Na ovaj način o tome piše Đorđe Stanković, a i svi drugi istraživači Prvog svetskog rata, od A. Mitrovića do Milorada Ekmečića. Ako je reč o paranauci i ako to služi stvaranju mitova, onda je svaki dalji komentar izlišan. Direktne posledice Pašićeve odluke iskazale su se veoma brzo: ulazak Bugarske u rat na strani Centralnih sila i napad na srpsku vojsku u najosetljivijem trenutku nemačke ofanzive; povlačenje vojske i naroda, albanska golgota, uspostavljanje surovog okupacionog poretka od strane Astro-Ugarske i Bugarske, stradanje i uništavanje Srbije, koje je, makar po mom mišljenju, u srpskoj istoriografiji najbolje opisao A. Mitrović *(Ustaničke borbe u Srbiji 1916–1918,* Beograd, 1987). O indirektnim posledicama nekom drugom prilikom. Ovoga

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

puta samo jedno pitanje: da li bi Makedonija postojala u današnjem obliku da je Srbija napustila svoje ratne ciljeve?

Zaboravili smo "druga Lenjina". Od knjige Andreja Mitrovića *Vreme netrpeljivih* mislilo se da su načela američkog predsednika Vudroa Vilsona presudno uticala da se na Pariskoj mirovnoj konferenciji (1919) ustane protiv tajne diplomatije i da se dozvoli pravo svim narodima na samoopredeljenje, kao i da je njegovim odlučnim protivljenjem sprečena intervencija snaga Antante na strani "belih" u ruskom građanskom ratu. Sada znamo da je za to zaslužan "drug Lenjin". Nedostaje još samo "drug Džugašvili" pa bi groteska bila potpuna.

Oni koji kritikuju ovaj udžbenik imaju legitimno i naučno opravdano pravo na to. O korektnosti i poštenju već sam nešto rekao. Da je te korektnosti bilo, obavila bi se i komparativna analiza udžbenika iz našeg okruženja, posebno najnovijeg hrvatskog udžbenika namenjenog istoj školskoj populaciji. Koliko zbog radoznalosti toliko i zbog zajedničke prošlosti, trebalo je uporediti ta dva teksta. Ovako je kritika ostala jednostrana i nedobronamerna. Ili je nešto drugo u pitanju? Jedna od zamerki srpskom udžbeniku bila je i zbog pitanja na kraju jedne lekcije: *Zašto su ustaše imale široku podršku u hrvatskom narodu?* To je bio dokaz "govora mržnje". U lekciji o stvaranju NDH u hrvatskom udžbeniku kaže se da je NDH nastala posle višedecenijske borbe protiv "velikosrpskog hegemonizma i fašizma", pa je zato njeno proglašenje u narodu dočekano sa velikim oduševljenjem. U delu teksta koji govori o koncentracionom logoru Jasenovac rečeno je da je u njemu stradalo oko 50.000 protivnika režima NDH, hrvatskih antifašista svih boja i "gdekoji pripadnik kojeg drugog naroda". Toliko o "govoru mržnje". Da ne govorimo o lekcijama koje se tiču raspada SFRJ i građanskog rata. Zašto se kritičari srpskog udžbenika, nikada i nijednom rečju, nisu osvrnuli na lekciju u kojoj se piše o tom istom periodu?

I na kraju, kome je namenjen ovaj udžbenik? Učenicima završnih razreda gimnazija, dakle punoletnim građanima ove zemlje. Da li ih zaista treba toliko potcenjivati pa isticati kako će ovaj udžbenik presudno uticati na pogrešno kreiranje njihove istorijske svesti? Da li ti učenici imaju svoje glave i sopstveni način razmišljanja, kriterijume po kojima nešto prihvataju a nešto ne? Da li oni imaju profesore koji takođe imaju svoje glave i vrednosni sistem na osnovu koga i predaju istoriju? Da li su oni obavezni da slepo slede svaku stranu udžbenika?

U čemu je onda problem? Možda u tome što je na seminaru u Braunšvajgu rečeno da je ovim udžbenikom izvršen definitivan diskontinuitet sa komunizmom i da Srbija ne može da postane moderna evropska država ako se ne oslobodi titoističkog nasleđa. Skandalozno, zar ne?

O ostalim pitanjima pokrenutim u kritici nekom drugom prilikom, kada redakcija "Vremena" odluči da ravnopravno tretira obe strane u sporu. Ostajem zahvalan i na ovom ustupljenom prostoru.

Kosta Nikolić, viši naučni saradnik,
Institut za savremenu istoriju, Beograd

Od Paje do Belke

"Miki, Paja i stotinu ćevapa"; Vreme br. 622

"Trenutno niko nema Walt Disney Production licencu u Srbiji što je, koliko god čudno zvučalo, raskid s nekom vrstom lokalne tradicije."

Radi što verodostojnijeg informisanja čitalaca nedeljnika "Vreme", IPS Media d.o.o. iz Beograda, povodom pomenutog članka, želi da saopšti sledeće: napisano u članku nije tačno:

IPS Media d.o.o. nosilac je licence za Walt Disney knjige, slikovnice i časopise. Od 1998. naovamo IPS je objavio 17 Disney naslova na srpskom jeziku u koprodukciji sa Egmont korporacijom, nosiocem licence za Walt Disney izdanja u Istočnoj Evropi. U pomenutim knjigama, u okviru nekoliko edicija, nalaze se skoro svi omiljeni Disney likovi: Miki i Mini Maus, Vini Pu, Slonče Dambo, ali i Mulan, Aladin ili Simba kralj lavova. Za sledeću godinu IPS priprema nova izdanja, Disney knjige i slikovnice, o kojima će biti više reči. U skoroj budućnosti IPS Media planira pokretanje dvonedeljnog časopisa "Miki Maus", kao i dva druga Walt Disney časopisa, u kojima će čitaoci imati priliku da prate nove dogodovštine Mikija, Mini, Paje i Baje Patka, Horacija i Belke... Nadamo se da će na ovaj način naša firma biti jedna od najangažovanijih strana u nastavljanju Walt Disney lokalne tradicije.

Aleksandar Rajković,
urednik u IPS Sektoru izdavaštva

Nisam to nikad rekao

"Ljotića nema u knjizi"; Vreme br. 623

Poštovani gospodine urednice, molim vas da u vašem listu objavite da ja nisam obavio nikakav razgovor s novinarom "Vremena" niti sam ikada tvrdio da je "na predlog današnjeg predsednika SANU uvršten u 100 najznamenitijih Srba" Dimitrije Ljotić.

S poštovanjem,

Todor Kuljić

pretplata

PRETPLATA NA ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd (kurirom)	Jugoslavija (poštom)	Evropa (površinskom poštom)	Svet (avionom)
6 meseci	2000 din	1840 din	55 EUR	95 EUR
12 meseci	4000 din	3680 din	110 EUR	190 EUR

PRETPLATA NA INTERNET IZDANJE

	Srbija	Crna Gora	Svet
12 meseci	300 din	EUR 5	EUR 30
4 meseca	—	—	EUR 20

Zabranjeno je uplatiti iznos pretplate [illegible] isnike sa teritorije SRJ, a nalog upotrebljavati iz inostranstva (osim kada se nalo[illegible] njeno je da više lica sa različitih lokacija upotrebljava isti nalog.

Za VREME CD i Internet izdanje važi poseban novogodišnji popust. Više detalja u oglasu ili telefonom 011/3234-774

VREME CD

	Srbija	Crna Gora	Svet
komplet 1997–2002	500 din	EUR 10	EUR 20
pojedinačni CD	300 din	EUR 5	—
zamena ili dopuna CD-a za dosadašnje kupce	300 din	—	—

Kupci iz Srbije, na cenu diska dodajte 50 dinara za troškove pakovanja i PTT-a. Rok za slanje 20 dana

Uplata u dinarima, za Jugoslaviju, u korist N.P."Vreme"– Beograd, **žiro račun: 40804-603-2-2031530** ili **40804-603-5-3031530**. Potvrdu o uplati poslati na adresu **N.P. "VREME", Mišarska 12, p.fah 257, Beograd**. sa naznakom za šta je uplata izvršena (Pretplata, Internet, VREME CD). Uplata u zemlji za inostranstvo, po odobrenju NBJ, naplaćuje se u redakciji u efektivnom stranom novcu.

Kupci iz Crne Gore, molimo kontaktirajte redakciju radi dogovora oko uplate.

Iz inostranstva uplate možete izvršiti pomoću kreditne kartice na adresi http://www.vreme.com/pretplata ili na telefon +431 408 9652); na račun broj: 611 378 704 Bank-Austria Wien, BLZ 20151 ili čekom na adresu Vreme International Ges.m.b.H. Neudeggergasse 1-3/22, 1080 Wien, Austria. Ako je ček u pitanju, iznos treba uvećati za EUR 5 ili odgovarajuću protivvrednost, zbog bankovne takse. Cena pretplate za inostranstvo u drugim valutama preračunava se po dnevnom kursu. Šestomesečna pretplata podrazumeva 26 brojeva, a godišnja 52 broja. Ukoliko je uplaćen veći ili manji iznos od navedenog, obračunaće se dužina trajanja pretplate shodno uplati. Pretplata za evropske zemlje avionom jednaka je pretplati za vanevropske zemlje. Cenovnik važi od 7.3.2002. U slučaju poskupljenja lista u toku pretplatnog perioda, pretplatniku se priznaje stara cena do isteka pretplate.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu N.P."Vreme", Mišarska 12, p. fah 257, Beograd **ili faksom na broj** 011/3238-662, **sa naznakom za šta je uplata izvršena** (pretplata, internet, Vreme CD)**. Za pretplatu na internet izdanje obavezno navesti e-mail za kontakt.**

Elektronska arhiva nedeljnika VREME sa tekstovima od marta 1997. do poslednjeg objavljenog broja, podeljena je na dva CD-a (1997-1999 i 2000-2002). Diskove možete nabaviti u prostorijama redakcije uz prethodnu najavu na telefon 011/3234-774, svaki dan od 11-16h, ili uplatom u korist N.P."Vreme"sa naznakom za "VREME CD". Kupci iz Srbije na cenu diska treba da dodaju 50 dinara za troškove poštarine i pakovanja. Diskove ne šaljemo pouzećem. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku. Sve ostale informacije i nova verzija programa za pregledanje sadržaja diskova može se naći na internetu, na adresi http://www.vreme.com/cd

Informacije u vezi s pretplatom radnim danom od 11 do 16h: Beograd 011/3234-774, Beč +431 408 96 52 ili e-mailom na pretplata@vreme.com

TV duel

Bilo je to, bez sumnje, *paranormalno iskustvo*: beše utorak veče, motao sam se po kući i slušao neku finu muziku sa radija, i televizor je bio uključen – bez nekog suvislog razloga – ali bez tona, manje-više slučajno na frekvenciji TV Novi Sad; otišao sam u kupatilo, te po povratku bacio brzi, rutinski pogled ka ekranu i ugledao Zorana Živkovića kako se razbaškario u studiju i nešto divani, sav onako državnički ozbiljan; ha, pomislih, baš bi bio sjajan fazon da nam u sledećem kadru prikažu poluprofil Dragana Maršićanina kako se naginje preko Okruglog Stola ka Đinđićevoj Desnoj Ruci i "žestoko uzvraća"... Avaj, još nisam stigao ni da se okrenem, a kamera se upiljila upravo u naručenog gospodina, kojeg samo podočnjaci *verbo-voko-vizuelno* razlikuju od njegovog stranačkog šefa i idola, mudrog učitelja i starijeg pobratima i, uopšte, životne Zvezde Vodilje! Ne, to nije moguće?! Pa, mislim, kako im ne dosadi, toj navalentnoj potpredsedničkoj dvojici? Siguran sam da sam ih do sada bar tuce puta video kako se bratski džaveljaju po raznim TV-studijima, što sami (uz voditelja kao frustrirani, ćutljivi čovekoliki filodendron), što u malo širem društvu. I sve to samo na onim stanicama koje se vide u Beogradu – ko zna šta li su radili po unutrašnjosti?! Ne bih se čudio da im je neki preduzetnički duh organizovao lepu turnejicu: Zoranov Zoran i Vojin Dragan g(n)ušaju se večeras u Vašem gradu! Ne propustite! Uvrede, kletve, psovke i pretnje možete prosiktati na telefonski broj taj-i-taj, posle 17 časova... I šta li im, uostalom, kažu kod kuće? Dušo, kad ćeš da me vodiš u bioskop, svako veče vileniš po Srbiji s onim Draganom/Zoranom, svet već svašta priča...

Razume se, nijedne milisekunde nisam bio u iskušenju da uključim ton: The Libertines i Black Rebel Motorcycle Club ipak su bili superioran zvučni izbor za to sipljivo zimsko veče. Gledao sam uprazno raspričani duet Otvarača Usta pitajući se kako li su uopšte došli u Novi Sad te večeri – zajedno ili obaška? Mislim, ne bi li bilo racionalno da ne troškare državne/stranačke pare na dva automobila, kad već mogu da se provozaju zajedno, ispričavši se usput – *kako žena kako deca* – i solidarno izogovaravši svoje šefove (doduše, Maršićanin, najzagriženiji lobista legalizacije humanog kloniranja u vrhu srpske politike, takvu nepodopštinu ne bi mogao da učini – bilo bi to kao da ogovara sebe), te se namenski naljutivši jedan na drugog tek kad stanu pred kamere? Ama, jok: siguran sam da to sve putuje odvojeno, ne hajući za troškove...

Već tada sam odlučio da ću napisati ovaj tekst, kao mali *homage* TV-duelima, s posebnim osvrtom na ovu dvojicu udarnika, na te nezaustavljive, dražesne replike Buvara i Pekišea (ili, hm, Bivisa i Batheda?) jedne osobito osetljive faze srpske TV-demokratije; dotukla me je, međutim, tek novinska najava programa Studija B za petak, ni 72 sata nakon novosadskog performansa: pogodite koja su dvojica dičnih podvižnika te večeri ukrštala demokratska koplja na vrhu Beograđanke, dok je raspomamljena ledena košava udarala o njene zidove, očajnički pokušavajući da ih ućutka i zaustavi?! Šta da vam kažem: jedan od njih se zove Zoran, a drugi... znate i sami. Nije Voja, ali mnogo, mnogo liči.

Televizijski duel dvojice/dvoje/dve neistomišljenika – po mogućstvu ekstremno udaljenih stanovišta o Nečemu/Bilo Čemu – postao je u postmiloševićevskoj fazi lokalne medijske industrije omiljena gladijatorska zabava za mase, a za televizijske novinare i urednike idealan način da se utuca vreme za male pare, a sve tobože konstruktivno i demokratski razglabajući o nekom Važnom Društvenom Pitanju, dosledno čuvajući Svetu Ekvidistancu: narode, evo ti genija i evo ti kretena, pa slobodno biraj... Ako ih razabereš u onom blatnjavom klupku. Ovi obično izaberu kretena, pošto bolje galami i ne trepće dok laže. Šta ćeš, nije to toliko do "naroda" koliko je takva priroda tog medija: nije važno šta *jeste*, nego šta *izgleda*. Televizija-kao-takva je čisto filozofsko pitanje, *anyway*: sve tobože "slikajući" stvarnost ("slika ne laže", rekao bi ubeđeno svaki istaknuti član Udruženja slaboumnih), ona je zauvek ukinula mogućnost da se stvarnost ikada više uistinu *vidi*; ili makar da se sam taj pojam napiše bez navodnika, a da ne zazvuči šuplje.

Pošto me bez ikakvog razloga i pokrića ponegde prati reputacija svađalice, malo-malo pa me zovu *koekude* po TV-studijima, ne bih li se "izduelirao" s nekom budibogsnama "javnom ličnošću": obično je u pitanju neki Ratni Zločinac koji je na slobodi zbog aljkavosti pravnog sistema ili, pak, neka osobito infamna persona iz medijsko-političkog polusveta devedesetih. Žalim slučaj, nisam mečka, i ne igram na svaku muziku. Nisam brojao, ali mislim da me samo na randevue s Milijanom Baletić zvalo tri-četiri puta; ali, o čemu ja, bre, imam da razgovaram s Milijanom B.?! Ne razumem se u helanke, a ni u tehnologiju tapiranja grive. Jednom me čak nešto zivkalo da se javno prodivanim s nekakvim bivšim (vojsko)vođom Sivih Orlova – ili čega već – inače propalim filmadžijom; opet mrka kapa: ne razbiram se ni u VBR-ove ni u haubice, a slabo stojim i s tehnikom klanja nasuvo po istočnoj Bosni. O filmovima, pak, raspravljam samo s boljima od sebe, da nešto naučim. Zato sve pozive ove vrste odbijam, iz ekoloških razloga.

Ipak, od TV-duela je skoro nemoguće pobeći: ako nećeš da učestvuješ, moraš makar da ih gledaš. Ili da odneseš televizor do obližnjeg kontejnera (što i nije tako nastrana ideja), pošto neretko nema ničega drugog na programu. Dobro, priznajem, lako je meni: ja povazdan slušam radio, iz čiste ljubavi, a za TV šta preostane. Ali većina pučanstva ne nalazi snage da se othrve narkoleptičkom dejstvu Ćorave Kutije. Kad je već "tome tako", jedini način da u tome ipak uživate bez trajnih mentalnih oštećenja je da isključite ton na vašem TV-u i da ih *gledate*: ubrzo ćete ih zaista *videti*, pa će vas proći želja da se s njima dalje zamajavate, osim ako treba oterati decu na spavanje. A posle toga, zna se: vino u hladnjaku i gitare na radiju, i *svet je zopet mlad*! ■

TEOFIL PANČIĆ

© 1997 Vreme. All Rights Reserved

PDF Edition Developed By:
Ivan Hrašovec & Saša Marković